

GOSPODARKA PLANOWA

2

Rok VIII

L u t y

1953 r.

POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE

NOTATNIK CHRONOLOGICZNY „GOSPODARKI PLANOWEJ“

- 9.12.1952 r.** Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zakresu działania terenowych jednostek kontroli państwa.
- W myśl rozporządzenia, terenowymi jednostkami kontroli państwowej są wchodzące w skład zespołów kontroli państwowej: 1) terenowe grupy kontroli państwowej i 2) specjalne grupy kontroli, które wykonują kontrolę państwową szczególnie ważnych zakładów przemysłowych i budow. Terytorialny zakres działania grupy terenowej może obejmować jedno lub więcej województw, przy czym zakłady i budowy kontrolowane przez grupy specjalne nie podlegają w czasie działania tych grup kontroli grup terenowych. Według rozporządzenia Minister Kontroli Państwowej tworzy grupy terenowe i specjalne oraz określa ich rzeczowy i terytorialny zakres działania.
- 10.12.1952 r.** Dekret o wykańczaniu budowy i nadbudowy niektórych budynków mieszkalnych.
- W celu uzyskania dodatkowych izb mieszkalnych dla ludzi pracy, dekret postanawia budowę lub nadbudowę budynków mieszkalnych, stanowiących własność prywatną, jeżeli nadają się one do wykończenia lub odbudowy oraz jeżeli projekty tych budynków przewidują więcej niż 5 izb mieszkalnych, z tym że zaprojektowanych lokali mieszkalnych nie można przerabiać na lokale użytkowe. Uzyskaną przez wykończenie lub nadbudowę powierzchnią mieszkalną dysponuje w zasadzie prezydium gminnej lub miejskiej rady narodowej. Wyjątek stanowią te przypadki, kiedy powierzchnia mieszkalna uzyskana została kosztem innych organów administracji lub jednostki gospodarki społecznej. Jeżeli koszty wykończenia lub nadbudowy budynku przekroczyły 50% jego wartości, budynek z gruntem przechodzi na własność Państwa, względnie instytucji, której kosztem budynek wykończono lub nadbudowano. Poza tym dekret zawiera szereg szczegółowych przepisów normujących omawiane kwestie.
- 10.12.1952 r.** Dekret o odstępowaniu przez Państwo nieruchomości mienia nierolniczego na cele mieszkaniowe oraz na cele budownictwa indywidualnych domów jednorodzinnych.
- Dekret ma na celu popieranie indywidualnego budownictwa mieszkaniowego. Określa on tryb i warunki odstępowania osobom fizycznym państwowego mienia nierolniczego, pozostającego w zarządzie rad narodowych — na indywidualne potrzeby mieszkaniowe. Przedmiotem odstępowania mogą być położone w miastach i osiedlach o charakterze miejskim: 1) jednorodzinne domy mieszkalne z zabudowaniami gospodarczymi, o ile nie stanowią nieodłącznej części składowej gospodarstw rolnych oraz 2) działki ziemi o powierzchni nie przekraczającej 1000 m² położone na terenach w tym celu wydzielonych. Odstępowanie mienia następuje w trybie dzierżawy lub w drodze sprzedaży budynków z jednoczesnym odpłatnym ustanowieniem użytkowania jako prawa wieczystego na gruncie, na którym budynki się znajdują. Poza tym dekret określa kto ma prawo do pierwszeństwa w ubieganiu się o odstąpienie nieruchomości mienia nierolniczego, ustala obowiązek zawierania umów sprzedaży, dzierżawy lub ustanowienia prawa użytkowania i związane z tym prawa i obowiązki, warunki zaliczania wartości pozostawionego za granicą mienia nieruchomości oraz warunki odstępowania tego mienia. Wykonanie dekretu poruczono Ministrowi Gospodarki Komunalnej w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.
- 10.12.1952 r.** Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji porcelany technicznej, elektrotechnicznej, laboratoryjnej i aptecznej.
- Zarządzenie reguluje tryb zaopatrzenia i dystrybucji porcelany technicznej. W myśl zarządzenia wyłącznym dystrybutorem porcelany technicznej, jest Centrala Handlowa Ceramiki — Biuro Sprzedaży Porcelany Technicznej i Elektrotechnicznej.
- 17.12.1952 r.** Dekret o uchwalaniu i wykonywaniu budżetu państwa.
- Dekret ustala szczegółowo warunki uchwalania i wykonywania budżetu państwa, który — w myśl dekretu — określa dochody według ich podstawowych źródeł oraz wydatki podstawowych kierunków działalności państwa z wyodrębnieniem: 1) dochodów i wydatków budżetu centralnego, 2) dochodów i wydatków zbiorczych budżetów województwa (m. st. Warszawy i m. Łodzi), 3) planu zrównoważenia budżetów terenowych. Budżet państwa uchwała corocznie Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, na podstawie którego rady narodowe uchwalają budżety terenowe w trybie określonym przez omawiany dekret. Dekret normuje: a) sporządzanie projektów jednostkowych i zbiorczych budżetów terenowych przez wydziały finansowe i przedkłada

TREŚĆ NUMERU

KOMUNIKAT PKPG O WYKONANIU NARODOWEGO PLANU GOSPODAR- CZEGO W ROKU 1952	2
REALIZACJA PLANU W TRZECIM ROKU 6-latki	6
WZROST REGULUJĄCEJ ROLI PAŃSTWA W OBROcie TOWAROWYM	13
O PRAWIE EKONOMICZNYM PLANOWEGO PROPORCJONALNEGO ROZ- WOJU GOSPODARKI — Jan Malinowski	17
O BLIŻSZE POWIĄZANIE PROGRAMU BADAŃ STATYSTYCZNYCH W 1953 R. Z PLANOWANIEM — Ignacy Osipow	22
PRÓBA EKONOMICZNEJ OCENY REALIZACJI PLANU CZPH W R. 1952 — Mgr Tadeusz Iwański	26
OSIĄGNIĘCIA BUDOWNICTWA URZĄDZEŃ KULTURALNYCH I SOCJAL- NYCH — Jan Tyszkowski	32
PLANOWANIE OBROTU TOWAROWEGO W 1953 ROKU — M. Skrzymow- ski i H. Tomiczek	38
PLANOWY ROZWÓJ GOSPODARKI RUMUŃSKIEJ — Jerzy Szewieja	48
UWAGI I DYSKUSJE	
Uwagi odnośnie budowy planu produkcji w bazach remontowych — Jerzy Frymar	52
Z praktyki ulepszania sprawozdawczości — Mgr Jan Iszkowski	54
Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH	
Główne drogi postępu technicznego w okresie przechodzenia od socjalizmu do komunizmu — A. Arakelian	56
Z KRONIKI GOSPODARKI NARODOWEJ	
Z ruchu współzawodnictwa i racjonalizatorstwa — H.K. i Z.W.	62
KRONIKA ZAGRANICZNA	
Wykonanie państwowego planu rozwoju gospodarki narodowej w ZSRR w r. 1952	65
Narodowy plan gospodarczy NRD na r. 1953 — J.A.G.	67
Z WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH	
„Planowe Choziajstwo“ — drugie półrocze 1952 r. — K.	69
Notatnik chronologiczny „Gospodarki Planowej“ (II i III str. okładki)	

KOMUNIKAT PKPG O WYKONANIU NARODOWEGO PLANU GOSPODARCZEGO W ROKU 1952

WYNIKI wykonania Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1952 w dziedzinie rozwoju przemysłu, rolnictwa, transportu, inwestycji, budownictwa, obrotu towarowego i gospodarki komunalnej oraz rozwoju oświaty, kultury, nauki i ochrony zdrowia przedstawiają się następująco:

I. WYKONANIE PLANU PRODUKCJI W PRZEMYŚLE

Według wstępnych danych globalna produkcja przemysłu socjalistycznego w cenach niezmiennych wzrosła w r. 1952 o 20% w porównaniu z r. 1951. Osiągnięty w r. 1952 poziom produkcji przemysłu socjalistycznego przekroczył o 14%, poziom ustalony na ten rok w Planie 6-letnim. Jednakże pomimo osiągniętego wzrostu produkcji roczny plan produkcji przemysłowej nie został w pełni wykonany. Globalna produkcja przemysłu socjalistycznego w r. 1952 osiągnęła 98% planu.

Przedsiębiorstwa przemysłowe, podległe poszczególnym ministerstwom i urzędom centralnym wykonały plan globalnej produkcji przemysłowej jak następuje (procent wykonania planu rocznego na r. 1952):

Ministerstwo Hutnictwa	101
Ministerstwo Górnictwa	99
Ministerstwo Energetyki	102
Ministerstwo Przemysłu Maszynowego	93
Ministerstwo Przemysłu Chemicznego	93
Ministerstwo Przemysłu Drzewnego i Papierniczego	104
Ministerstwo Przemysłu Materiałów Budowlanych	98
Ministerstwo Przemysłu Lekkiego	99
Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego	98
Ministerstwo Przemysłu Mięsnego i Mleczarskiego	97
Ministerstwo Przemysłu Drobno i Rzemiosła	106
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Kolei	97
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Transportu Drogowego i Lotniczego	92
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Budownictwa Przemysłowego	109
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Budownictwa Miast i Osiedli	115
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Leśnictwa	100
Przedsiębiorstwa przemysłowe Ministerstwa Zdrowia	111
Przedsiębiorstwa przemysłowe Centralnego Urzędu Wydawnictw, Przemysłu Graficznego i Księgarsstwa	112
Przedsiębiorstwa przemysłowe Centralnego Urzędu Kinematografii	99

W r. 1952 wyprodukowano ponad plan znaczne ilości szeregu ważnych artykułów przemysłowych, między innymi: rud cynku, ołowiu rafinowanego, benzyny i innych produktów naftowych, gazu ziemnego, koksu gazowniczego, energii elektrycznej, samochodów ciężarowych „Lublin“, samochodów osobowych „Warszawa“, pługów i siewników traktorowych oraz innych maszyn rolniczych, syntyny, barwników, włókna ciętego, tarcicy, tkanin lnianych, obuwia skórzanego, mebli, papy, mąki, win, soli i in.

Równocześnie jednak nie osiągnięto w pełni zadań planu w zakresie produkcji niektórych ważnych dla gospodarki narodowej artykułów. Ministerstwo Hutnictwa nie wykonało w pełni planu w zakresie produkcji hutnictwa żelaza i niektórych wyrobów przemysłu metali nieżelaznych. Ministerstwo Górnictwa nie osiągnęło w pełni planowanego poziomu wydobycia węgla kamiennego. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego nie

wykonało w pełni zadań planu w zakresie produkcji obrabiarek do metali, niektórych rodzajów taboru kolejowego, samochodów ciężarowych „Star“ oraz szeregu innych maszyn i urządzeń. Ministerstwo Przemysłu Chemicznego nie wykonało w pełni zadań planu w zakresie produkcji kwasu siarkowego, nawozów sztucznych oraz sody. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego nie osiągnęło zadań planu w zakresie produkcji tkanin bawełnianych. Ministerstwo Przemysłu Materiałów Budowlanych nie wykonało w pełni zadań planu w zakresie produkcji cementu i cegły.

II. WZROST PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłowych w r. 1952 kształtowała się w porównaniu z r. 1951 na następującym poziomie (w procentach):

Surówka	113
Stal	114
Wyroby walcowane	110
Rudy żelaza	114
Rudy miedzi	155
Rudy cynku	118
Miedź elektrolityczna	124
Cynk	106
Ołów rafinowany	113
Węgiel kamienny	103
Węgiel brunatny	104
Koks	116
Ropa naftowa	119
Benzyna	132
Paliwo do silników Diesla	113
Nafta	110
Gaz ziemny	113
Energia elektryczna	114
Samochody ciężarowe „Star“	189
Samochody ciężarowe „Lublin“ (uruchomienie serijnego montażu)	27 razy
Samochody osobowe „Warszawa“ (uruchomienie seryjnego montażu)	21 razy
Łożyska toczne	129
Silniki elektryczne o mocy powyżej 100 kW	124
Silniki elektryczne o mocy poniżej 100 kW	114
Obrabiarki do obróbki metali (Ministerstwo Przemysłu Maszynowego)	112
Traktory	145
Siewniki traktorowe	153
Młocarnie	118
Kopaczki do ziemniaków konne	123
Wagony towarowe	103
Kable	107
Kwas siarkowy	125
Soda kaustyczna	100
Soda kalcynowana	103
Nawozy sztuczne	110
Barwniki	122
Syntyna	176
Papier	103
Cement ogółem	99
Szkło okienne	117
Cegła	110
Papa	113
Odbiorniki radiowe	137
Tkaniny bawełniane	102
Tkaniny wełniane	104
Tkaniny jedwabne	103
Obuwie skórzane	109
Obuwie gumowe	108
Pończochy damskie	119
Meble	129
Porcelana stołowa	129
Mąka ogółem	112
Masło	112
olej surowy	134
Margaryna	113

Sól	109
Mydło do prania	103
Wina i miody	136

W r. 1952 nastąpiła dalsza poprawa w wykorzystaniu urządzeń technicznych w przemyśle. W szczególności w Ministerstwie Hutnictwa osiągnięto lepsze wykorzystanie objętości wielkich pieców o ok. 5% w porównaniu z r. 1951; produkcja stali z 1 m² trzonu pieca martenowskiego wzrosła o ok. 6%. W przemyśle maszynowym polepszyło się wykorzystanie parku obrabiarkowego. W Ministerstwie Przemysłu Chemicznego nastąpiła pewna poprawa w wykorzystaniu aparatury, w szczególności uzysk kwasu siarkowego z 1 m³ aparatury przy systemie wieżowym zwiększył się o 124% w porównaniu z r. 1951. Nadal jednak istniały w przemyśle, a zwłaszcza w przemyśle maszynowym, znaczne rezerwy produkcyjne w związku z niedostatecznym wykorzystaniem maszyn i urządzeń.

W rezultacie rozwijającej się walki o oszczędność materiałów w r. 1952 zostało w dalszym ciągu obniżone zużycie szeregu surowców, materiałów pomocniczych, paliwa i energii elektrycznej na jednostkę wyrobu. W szczególności w elektrowniach ciepłych zużycie węgla umownego na 1 kWh energii obniżone zostało o ok. 4,3% w porównaniu z r. 1951. Zmniejszono jednostkowe zużycie surowców siarkonośnych w przemyśle chemicznym. W r. 1952 osiągnięto poważne rezultaty w zakresie oszczędności materiałów deficytowych, zwłaszcza miedzi, cyny, ołowiu, niklu itd.

Pomimo tych osiągnięć przemysł nie wykonał zadań planowych w zakresie oszczędności w zużyciu surowców, materiałów, paliw i energii elektrycznej. Znaczna ilość przedsiębiorstw nadal jeszcze przekraczała planowe normy jednostkowego zużycia materiałowego.

Plan obniżki kosztów własnych w przemyśle socjalistycznym nie został w pełni wykonany. Według wstępnych szacunkowych danych obniżka kosztów własnych w przemyśle wielkim i średnim w r. 1952 wyniosła 2%.

III. WPROWADZANIE NOWEJ TECHNIKI DO GOSPODARKI NARODOWEJ

Podobnie jak i w poprzednich latach Planu 6-letniego w r. 1952 wzrost produkcji przemysłowej i budowlanej odbywał się na podstawie wprowadzania do gospodarki narodowej zdobyczy nowej techniki i postępu technicznego.

W r. 1952 przemysł socjalistyczny, w oparciu o pomoc techniczną Związku Radzieckiego i zacieśniającą się współpracę naukowo-techniczną z krajami demokracji ludowej, opanował produkcję wielu nowych nie wytwarzanych dotychczas wysokowydajnych maszyn i urządzeń.

Przemysł maszynowy wytworzył ok. 100 typów i rodzajów ważniejszych nowych maszyn i urządzeń przemysłowych, w tym: nowe typy obrabiarek i maszyn ciężkich, maszyn i urządzeń dla górnictwa węglowego, maszyn i narzędzi rolniczych, taboru kolejowego, samochodów i statków. W szczególności w zakresie obrabiarek ciężkich i specjalnych, uruchomiono produk-

cję karuzelówek o średnicy 3200 mm, ciężkich tokarek do walców, młotów spadowych 1500 i 3 tys. kg, pras hydraulicznych i innych. Uruchomiono seryjną produkcję lekkich młotów i pras kolankowych. Podjęto produkcję nowych typów maszyn i urządzeń odlewniczych. Podjęto produkcję względnie wykonano prototypy kombajnów węglowych, ładowarek zgarniakovych i zasierżutnych, przenośników zgrzeblowych, wozów kopalnianych dużych pojemności. W zakresie maszyn rolniczych wykonano 15 nowych typów, m. in. pługów zawieszanych dwuskbowych, kultywatorów zawieszanych, siewników i sadzarek do traw i koniczyny, snopowiązałek ciągnikowych i kosiarek zawieszanych. W zakresie taboru kolejowego wykonano trzy nowe typy wagonów towarowych oraz prototyp lokomotywy elektrycznej. W przemyśle stoczniozym wyprodukowano wyposażenie okrętowe nie produkowane dotąd w kraju. W zakresie maszyn budowlanych wykonano prototyp koparki 0,25 m³ i opanowano produkcję nowych typów żurawi budowlanych, betoniarerek i kafarów.

W całym przemyśle podjęto produkcję znacznej ilości nowych wyrobów. Przemysł maszynowy opanował w r. 1952 produkcję żeliwa sferoidalnego i kwasoodpornego oraz rozszerzył produkcję żeliwa modyfikowanego. Przemysł Ministerstwa Hutnictwa rozszerzył produkcję stali gatunkowych, opanował produkcję szeregu wysokogatunkowych stali stopowych, uruchomił produkcję blach i rur platerowanych stalą kwasoodporną. W hutnictwie metali nieżelaznych opanowano produkcję miedzi konwertorowej z koncentratów rud krajowych, blach duraluminiowych platerowanych, szereg nowych gatunków stopów aluminiowych. Przemysł Ministerstwa Przemysłu Chemicznego opanował produkcję nowych rodzajów nawozów sztucznych, produkcję fenolu syntetycznego i metanolu oraz nowych tworzyw sztucznych i mas plastycznych, nowych rodzajów elektrod, nowych rodzajów leków i wysokowartościowych farmaceutyków, jak penicyliny krystalicznej, chloromycetyny. Równocześnie w przemyśle chemicznym uruchomiono na skalę półtechniczną produkcję ok. 150 artykułów, między innymi środków do walki z chwastami, barwników kadziowych, witaminy C.

W r. 1952 osiągnięto postęp w zakresie mechanizacji produkcji w przemyśle socjalistycznym. W przemyśle węglowym wskaźnik mechanicznego ładowania węgla wzrósł o 49% w porównaniu z r. 1951. Wskaźnik mechanicznego urabiania wrębiarkami i kombajnami wzrósł w r. 1952 o 7% w porównaniu z r. 1951. W przemyśle hutniczym osiągnięto pewien postęp w mechanizacji załadunku w koksowniach i wielkich piecach, rozszerzono średnią i małą mechanizację w walcowniach.

W r. 1952 nastąpił dalszy postęp w dziedzinie wprowadzenia nowych wysokowydajnych procesów technologicznych. W przemyśle maszynowym uruchomiono szereg linii produkcyjnych i montażowych oraz gniazd obróbczych. Osiągnięto postęp w dziedzinie opanowania metod elektrycznej obróbki metali, wprowadzono do przemysłu agregaty do elektroiskrowej obróbki metali i aparaty do elektroiskrowego utwardzania narzędzi, rozszerzono stosowanie spawania automatycznego.

W r. 1952 we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej znacznie wzrosła ilość wynalazków i wniosków racjonalizatorskich zgłoszonych przez pracowników. Liczba wynalazków i wniosków racjonalizatorskich zgłoszonych w r. 1952 wzrosła 2-krotnie w porównaniu z r. 1951 i osiągnęła ok. 125 tys. W r. 1952 zrealizowano z tego ok. 60 tys. wniosków.

IV. PRODUKCJA ROLNA

Obszar zasiewów w całym rolnictwie zwiększył się w r. 1952 ogółem o ok. 142 tys. ha w porównaniu z r. 1951.

Globalne zbiory 4 zbóż w całym rolnictwie były w r. 1952 o ok. 4% wyższe niż w r. 1951.

Pogłowie bydła w całym rolnictwie według stanu na 31.XII.1952 r. kształtowało się na poziomie nieco wyższym niż w r. 1951, pogłowie trzody chlewnej wzrosło o ok. 3%, pogłowie owiec o ok. 13%.

Zaopatrzenie w nawozy sztuczne pod zbiory r. 1952 w całym rolnictwie wzrosło ogółem o ok. 15% w porównaniu z r. 1951, w tym w nawozy azotowe o ok. 12%, fosforowe o ok. 13%, potasowe o ok. 18%, wapno nawozowe o ok. 18%.

W r. 1952 znacznie wzrosło zaopatrzenie rolnictwa w nowoczesne maszyny rolnicze i środki transportu. Rolnictwo otrzymało ponad 8,4 tys. traktorów w przeliczeniu na traktory o mocy 15 KM na haku, 2,4 tys. żniwiarek, 300 ciągnikowych kosiarek i 1,3 tys. konnych, 1,6 tys. snopowiązałek traktorowych i 200 konnych, 1,4 tys. traktorowych kopaczek do ziemniaków i 6,4 tys. konnych, 1,5 tys. sadzarek do ziemniaków, 8 tys. siewników do zbóż, 1,8 tys. silników spalinyowych, 4,1 tys. silników elektrycznych.

W r. 1952 zelektryfikowano ponad 350 gromad, w tym 156 gromad spółdzielczych. Łącznie zelektryfikowano ok. 21 tys. gospodarstw chłopskich i ok. 265 gospodarstw państwowych.

Rok 1952 stanowił okres dalszego poważnego rozwoju gospodarki socjalistycznej w rolnictwie. Powierzchnia użytków rolnych w gospodarce socjalistycznej osiągnęła ok. 17% ogólnej powierzchni użytków rolnych w kraju.

Gospodarkę socjalistyczną w rolnictwie cechowało znacznie wyższe tempo rozwoju niż gospodarkę indywidualną.

W r. 1952 powstało ponad 2 razy więcej nowych spółdzielni produkcyjnych niż w r. 1951. Ogólna liczba spółdzielni produkcyjnych na koniec roku osiągnęła ok. 4,9 tys. spółdzielni, a obszar użytków rolnych w spółdzielniach produkcyjnych osiągnął ok. 1 mln. ha.

Liczba Państwowych Ośrodków Maszynowych osiągnęła na dzień 31 grudnia 1952 r. — 325 ośrodków, tj. wzrosła o ok. 25% w porównaniu z r. 1951.

Globalna wartość produkcji Państwowych Gospodarstw Rolnych wzrosła o ok. 15% w porównaniu z r. 1951, jednakże PGR nie wykonały zadań planu, zwłaszcza w zakresie produkcji towarowej, a obok przodujących gospodarstw znaczna ilość gospodarstw o słabszym poziomie organizacyjnym osiągnęła niedostateczne wyniki.

V. TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ

Na kolejach normalnotorowych przewozy ładunków w r. 1952 wzrosły ogółem o ok. 4% w porównaniu z r. 1951. Plan przewozów ładunków na kolejach nie został jednak wykonany. Nie osiągnięto również zadań planu państwowego w zakresie przyspieszenia obrotu wagonu towarowego. W r. 1952 koleje osiągnęły zmniejszenie zużycia węgla na 1 tys. brutto tona/km o ok. 1,4% w porównaniu z r. 1951.

Przewozy ładunków w Państwowej Komunikacji Samochodowej wzrosły ogółem w r. 1952 o ok. 17% w porównaniu z r. 1951, w żegludze śródlądowej o ok. 48%, w żegludze morskiej o ok. 12%.

Usługi poczty i telekomunikacji, liczone według wartości w cenach porównywalnych wzrosły o ok. 21% w porównaniu z r. 1951 przy wykonaniu planu w 109%.

VI. INWESTYCJE I BUDOWNICTWO

Rozmiar rzeczowy inwestycji wzrósł w r. 1952 o ok. 22% w porównaniu z r. 1951. Rozmiar rzeczowy inwestycji w zakresie Ministerstwa Górnictwa wzrósł o 20% w porównaniu z r. 1951, w zakresie Ministerstwa Energetyki, Ministerstwa Hutnictwa i Ministerstwa Przemysłu Maszynowego łącznie o ok. 32%, w zakresie Ministerstwa Przemysłu Chemicznego o 29%, w zakresie budownictwa mieszkaniowego prowadzonego przez Centralny Zarząd Budownictwa Miast i Osiedli — ZOR o ponad 35%.

W rezultacie działalności inwestycyjnej w r. 1952 osiągnięto zwiększenie zdolności produkcyjnych i usługowych we wszystkich działach gospodarki narodowej. W zakresie ministerstw przemysłowych oddano do użytku w r. 1952 ogółem ok. 450 wielkich i średnich obiektów przemysłowych, między innymi walcownię-zgniatacz w hucie „Bobrek“, 2 piece martenowskie i I etap walcowni rur w hucie im. Bolesława Bieruła w Częstochowie, II baterię koksowniczą w hucie „Kościuszk“, hutę tlenku cynku, kompleks warsztatów w Nowej Hucie, w tym odlewnia staliwa i kuźnia, 2 kopalnie węgla kamiennego „Wesoła II“ i „Ziemo-wit“, drugi etap elektrowni wodnej w Dychowie, nowe hale fabryczne w Fabryce Samochodów Osobowych w Warszawie, dalsze obiekty w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Lublinie, Jeleniogórskie Zakłady Włókien Sztucznych, Fabrykę Półkoku i Fenolu Syntetycznego, cementownię „Wierzbica“, cegielnię „Zielonka“ i „Zesławice“, przędzalnię cienkoprędną w Zakładach Przemysłu Bawełnianego w Andrychowie, wytwórnię papierosów w Czyżynach, 4 chłodnie składowe.

W zakresie transportu oddano do użytku ok. 108 km nowozbudowanych linii kolejowych, w tym linię Kielce—Busko i Paczyna—Lubliniec, odbudowano ok. 62 km linii kolejowych, zelektryfikowano 70 km linii kolejowych, w tym linię Tuszcz—Warszawa—Błonie.

W zakresie budownictwa mieszkaniowego oddano do użytku w miastach ok. 111,6 tys. nowych izb mieszkalnych.

W zakresie urządzeń kulturalnych i socjalnych oddano do użytku ok. 40 obiektów w szkołach wyższych, nowe szkoły podstawowe, nowe przedszkola, domy kultury, świetlice, żłobki i inne obiekty socjalno-kulturalne.

VII. OBRÓT TOWAROWY

Całość obrotów uspołecznionego handlu detalicznego łącznie z żywieniem zbiorowym, w cenach porównywalnych wzrosła o ok. 3% w porównaniu z r. 1951.

Zaopatrzenie ludności w ważniejsze artykuły spożywcze wzrosło w zakresie pieczywa żytniego o ok. 25% w porównaniu z r. 1951, pieczywa pszennego o 6%, tłuszczów roślinny o 22%, masła o 16%, jaj o 26%, mleka konsumpcyjnego o ok. 18%. Nie został w pełni wykonany plan sprzedaży mięsa i cukru.

Zaopatrzenie rynku w artykuły przemysłowe wzrosło w zakresie tkanin wełnianych łącznie z konfekcją o 16%, tkanin jedwabnych łącznie z konfekcją o 6%, obuwia skórzanego o 8%. Nie został w pełni wykonany plan sprzedaży tkanin bawełnianych.

Sieć placówek handlu uspołecznionego na szczeblu detalu wzrosła o ok. 17% w porównaniu z r. 1951, a zadania planu w zakresie rozwoju sieci handlowej zostały wykonane w 108%. W r. 1952 nastąpił poważny wzrost sieci aparatu żywienia zbiorowego.

W celu lepszego zaopatrzenia ludności pracującej w r. 1952 znacznie rozszerzono sieć i działalność Oddziałów Zaopatrzenia Robotniczego przy zakładach pracy.

VIII. ZATRUDNIENIE I WYDAJNOŚĆ PRACY

W r. 1952 nastąpił wzrost liczby zatrudnionych w gospodarce socjalistycznej o ok. 324 tys. osób w porównaniu z r. 1951.

Zatrudnienie w gospodarce socjalistycznej poza rolnictwem wzrosło w r. 1952 o 6%, w tym w przemyśle socjalistycznym o 6%, w państwowych przedsiębiorstwach budowlano - montażowych o 8%, w transporcie i łączności o 2%.

Wydatność pracy, liczona według wartości produkcji globalnej na pracownika grupy przemysłowej wzrosła w r. 1952 ogółem w przemyśle socjalistycznym o ponad 13% w porównaniu z r. 1951, w państwowych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych o ok. 17%, na kolejach normalnotorowych PKP o ok. 2%.

IX. ROZWÓJ OŚWIATY, KULTURY, NAUKI I OCHRONY ZDROWIA

W r. 1952 nastąpił dalszy rozwój oświaty, kultury, nauki i ochrony zdrowia.

W zakresie szkolnictwa podstawowego nastąpiło dalsze podniesienie stopnia organizacyjnego szkół podstawowych oraz rozszerzenie sieci szkolnictwa pełnego 7-klasowego na wsi. Liczba szkół pełnych 7-klasowych powiększyła się w r. 1952 o ok. 850. Liczba uczniów w szkołach pełnych 7-klasowych osiągnęła ok. 2.600 tys. uczniów, co stanowi 86% ogólnej liczby uczniów w szkołach podstawowych.

W r. 1952 znacznie zwiększyła się pomoc Państwa dla młodzieży studiującej. Rozszerzono system stypendialny, który objął w r. 1952 oprócz szkolnictwa wyższego, również szkolnictwo zawodowe wszystkich stopni i typów oraz szkolnictwo ogólnokształcące stopnia licealnego. Liczba stypendiów w szkołach wyższych osiągnęła 70 tys. stypendiów, tj. objęła ok. 2/3 ogółem studiujących w szkołach wyższych; w technikach i równorzędnych szkołach zawodowych 105 tys., w szkołach przysposobienia zawodowego i zasadni-

czych szkołach zawodowych 106 tys., w szkołach ogólnokształcących stopnia licealnego 20 tys. Liczba studentów, korzystających z domów akademickich wyniosła ok. 36 tys., tj. ok. 1/3 ogółu studiujących w szkołach wyższych i zwiększyła się o 30% w porównaniu z r. 1951.

W r. 1952 rozszerzono sieć szpitali i innych instytucji ochrony zdrowia. W zakresie lecznictwa zamkniętego liczba łóżek w szpitalach wzrosła w r. 1952 o 9 tys. łóżek. Liczba łóżek w izbach porodowych na wsi zwiększyła się o ok. 27% w porównaniu z r. 1951. W zakresie lecznictwa otwartego liczba godzin pracy lekarzy medycyny i lekarzy dentystów w przychodniach miejskich i ośrodkach zdrowia na wsi zwiększyła się o ok. 20% w porównaniu z r. 1951.

W dziedzinie opieki nad matką i dzieckiem liczba żłobków stałych zwiększyła się o 120 żłobków, tj. o 20% w porównaniu z r. 1951, a liczba miejsc w tych żłobkach wzrosła z 27 tys. w r. 1951 do 36 tys. w r. 1952, tj. o 33%.

W r. 1952 nastąpił dalszy rozwój urządzeń kulturalnych, przy czym wydatnie polepszone obsługę kulturalną ośrodków wiejskich. Liczba bibliotek powszechnych łącznie z filiami zwiększyła się o ok. 4% w porównaniu z r. 1951, a liczba tomów w bibliotekach i stałych punktach bibliotecznych o ok. 3,4 mln. tomów, tj. o ok. 26% w porównaniu z r. 1951. Liczba kin stałych wiejskich zwiększyła się o 114 kin, tj. o 11% w porównaniu z r. 1951.

X. GOSPODARKA KOMUNALNA I MIESZKANIOWA

W r. 1952 dokonano rozbudowy urządzeń komunalnych i użyteczności publicznej w miastach i osiedlach robotniczych, rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, rozszerzenia komunalnej sieci komunikacyjnej i osiągnięto poprawę warunków bytowych i mieszkaniowych ludności pracującej.

Zbudowano ok. 180 km sieci wodociągowej i ok. 100 km sieci kanalizacyjnej. Łączna długość tras tramwajowych wzrosła w porównaniu z 1951 r. o ok. 4%. Liczba wozów tramwajowych w eksploatacji zwiększyła się ok. 7%, trolejbusów o ok. 12%. Powierzchnia zieleni publicznej w miastach ogółem zwiększyła się o ok. 5%.

W r. 1952 objęto akcją remontów ok. 580 tys. izb mieszkalnych.

XI DOCHÓD NARODOWY

Według szacunkowych obliczeń dochód narodowy wzrósł w r. 1952 w cenach porównywalnych o ok. 10% w porównaniu z r. 1951. Udział gospodarki socjalistycznej w tworzeniu dochodu narodowego osiągnął ok. 75%.

Z powyższych danych wynika, że w r. 1952 pomimo szeregu trudności osiągnięto znaczny postęp na drodze rozwoju gospodarki narodowej i budownictwa socjalistycznego. Jednakże fakt, że plan produkcji przemysłowej nie został w pełni wykonany wskazuje na konieczność znacznego wzmoczenia aktywności mas pracujących, aparatu państwowego i gospodarczego oraz organizacji partyjnych i społecznych dla wykonania zadań planu na r. 1953.

REALIZACJA PLANU W TRZECIM ROKU 6-LATKI

ROK 1952 przyniósł nowe, poważne osiągnięcia w rozwoju gospodarki narodowej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w realizacji zadań Planu 6-letniego, w budowie podstaw socjalizmu w naszym kraju. W r. 1952 nasza gospodarka narodowa osiągnęła nowy, wyższy stopień rozwoju przemysłu i rolnictwa, dalszy wzrost produkcji budowlanej i inwestycji, dalszy rozwój transportu, obrotu towarowego i gospodarki komunalnej oraz dalszy rozwój oświaty, kultury, nauki i ochrony zdrowia.

Decydujące, zasadnicze osiągnięcie ubiegłego roku leży w osiągnięciu wysokiego wzrostu produkcji przemysłu socjalistycznego i w zwycięskim zrealizowaniu nowego etapu rozwoju socjalistycznego uprzemysłowienia, w sukcesach rozbudowy przemysłu ciężkiego, zgodnie ze wskazaniami leninowsko - stalinowskiej nauki o socjalistycznym uprzemysłowieniu kraju. Znaczny postęp, jaki osiągnęła w ubiegłym roku Polska Ludowa w rozbudowie ciężkiego przemysłu — przodującego ogniwa naszej ekonomiki — jest jednym z czynników, który zdecydował o całkowitej zmianie sytuacji gospodarczej naszego kraju w porównaniu z okresem przedwojennym, o czym mówił towarzysz Bolesław Bierut na VII Plenum KC PZPR.

Towarzysz Bierut stwierdził: „Mamy jeszcze wiele poważnych niedomagań, braków, trudności, nie różami, oczywiście, usłane jest nasze życie, nie lekką jest nasza codzienna praca, nie szczędzi nam jeszcze życie wielu trosk, wielkie i trudne stoją przed nami zadania. Ale jedno możemy powiedzieć twardo: Polska przestała być krajem biednym, bezbronny i niezaradnym. Daremne są nadzieje tych, którzy licząc na naszą słabość, szczerzą na nas grabieżcze zęby. Daremne są apetyty niedobitków hitlerowskich i ich imperialistycznych włodarzy, którzy bredzą nieprzytomnie o naszych ziemiach nad Odrą i Nysą. Minął i nie wróci nigdy wrzesień 1939 r., minęła i nie wróci nigdy hańba bezsilności naszego kraju wobec najeźdźców“¹⁾.

Dlatego też r. 1952, pomimo szeregu trudności jakie wystąpiły na drodze rozwoju gospodarki narodowej, przejdzie do historii naszego narodu jako rok wielkiego postępu w dziedzinie podniesienia siły gospodarczej i obronnej naszego kraju i zabezpieczenia naszej niepodległości przed zakusami imperialistów. Podobnie jak w poprzednich latach, w których występował nieprzerwany wzrost naszej gospodarki narodowej, tak w r. 1952 znacznie wzrosły wskaźniki jej rozwoju.

W dziedzinie p r z e m y s ł u produkcja globalna przemysłu socjalistycznego wzrosła o 20% w porównaniu z r. 1951. Oznacza to, że zostały znacznie przekroczone zadania Planu 6-letniego na r. 1952, chociaż plan roczny, którego zadania były poważnie zwiększone w porównaniu z Planem 6-letnim nie został w pełni

wykonany. Po drugie oznacza to zarazem, że pod względem tempa rozwoju osiągnęliśmy wysoki przyrost produkcji przemysłowej, co stanowi trwały wkład naszej ekonomiki w ogólne zwiększenie potencjału gospodarczego krajów obozu socjalizmu. Oznacza to także, że zrobiliśmy nowy krok w kierunku likwidacji zacofania ekonomiczno-technicznego odziedziczonego po gnijącym ustroju kapitalistycznym, że podnieśliśmy znacznie poziom uprzemysłowienia naszego kraju w porównaniu z uprzemysłowionymi krajami kapitalistycznymi.

Osiągnięty poziom produkcji przemysłowej w r. 1952 był o ok. 14% wyższy niż ustalony na ten rok w Planie 6-letnim, to znaczy przekroczyliśmy zadania Planu 6-letniego w znacznie większym stopniu niż w latach poprzednich. Przekroczenie to wynosiło w r. 1951 ok. 8%, w r. 1952 — ok. 13%. Wystarczy stwierdzić, że osiągnięta faktycznie w r. 1952 produkcja przemysłowa wynosi ok. 99% poziomu przewidzianego w Planie 6-letnim na r. 1953. Na przekroczenie to wpływa w dużej mierze przekroczenie poziomu ustalonego w Planie 6-letnim w poprzednich latach realizacji Planu. Bardzo ważne znaczenie ma również fakt, że tempo wzrostu produkcji osiągnięte w r. 1952 w porównaniu z r. 1951 było o ok. 3% wyższe niż przewidziane dla tego okresu w Planie 6-letnim. Podczas gdy bowiem Plan 6-letni ustalał pomiędzy rokiem 1951 a 1952 wzrost produkcji przemysłowej o ok. 16,1% w porównaniu z r. 1951, faktycznie produkcja przemysłowa wzrosła o ok. 20%. W ten sposób uzyskaliśmy przyspieszenie tempa realizacji Planu 6-letniego w dziedzinie produkcji przemysłowej o ponad 3 miesiące.

W rezultacie szybkiego wzrostu tempa produkcji przekroczony został poziom produkcji wielu artykułów ustalony pierwotnie w Planie 6-letnim. Ustalone w Planie 6-letnim na r. 1952 zadania produkcyjne zostały np. znacznie przekroczone w zakresie produkcji wyrobów walcowanych, rud cynku, koksu, benzyny, nafty i innych produktów naftowych, samochodów ciężarowych 2,5 t., samochodów osobowych, traktorów, tkanin wełnianych, obuwia skórzanego i wielu innych artykułów.

Wykonanie zadań Planu 6-letniego w poszczególnych latach ilustruje następująca tablica, zawierająca dane dotyczące wzrostu produkcji w porównaniu z rokiem poprzednim (w procentach):

Rok	Wg. Planu 6-letn.	Wg. faktycznego wykonania	Przyspieszenie tempa realizacji Planu 6-letniego
1950	22,0	30,8	7,2
1951	20,7	24,4	3,6
1952	16,1	20,0	3,1
1952 do 1949	71,1	94,8	13,9

Wzrost produkcji w poprzednich latach realizacji Planu i wykonanie zadań Planu 6-letniego w zakresie produkcji poszczególnych waż-

¹⁾ Nowe Drogi, nr 6/52, str. 17.

niejszych artykułów przemysłowych przedstawia się następująco:

	Przyrost produkcji w porównaniu z rokiem poprzednim (w % %)		Wzrost produkcji w r. 1952 w porównaniu z r. 1949 (w % %)	
	1950	1951	1952	
Surówka	9	6	13	31
Stal surowa	9	11	14	38
Wyroby walcowane	14	13	10	42
Rudy żelaza	13	14	14	47
Cynk	5	4	6	16
Węgiel kamienny	5	5	3	14
Koks	3	6	16	27
Ropa naftowa	7	8	19	38
Energia elektryczna	14	12	14	45
Samochody ciężarowe „Star“	209	228	89	ponad 19 razy
Traktory	60	3	45	139
Soda kalkinowana	5	18	3	28
Papier	10	15	3	30
Tkaniny bawełniane	7	7	2	17
Tkaniny wełniane	13	9	4	28

Jak wynika z powyższego zestawienia najszybciej rozwijał się w latach 1949 — 1952 przemysł maszynowy, którego udział w ogólnej wartości produkcji zwiększył się znacznie. Przemysł ten wyprodukował w r. 1952 m. in. ponad 19 razy więcej samochodów ciężarowych „Star“ niż w r. 1949, prawie 2,5 raza więcej traktorów, oraz znacznie więcej maszyn i urządzeń. Znaczny postęp osiągnęliśmy w dziedzinie rozbudowy krajowej bazy surowcowej i wzmocnienia naszych pozycji w zakresie kluczowych surowców, czego wyrazem jest np. fakt, że wydobycie krajowe rud żelaza wzrosło znacznie szybciej niż produkcja surówki. Wyrazem tego jest wzrost produkcji węgla kamiennego, koksu, ropy naftowej i energii elektrycznej. W ten sposób umocniona została baza paliwowo-energetyczna naszego kraju. Równocześnie, jak wynika z powyższego zestawienia wzrosła produkcja artykułów konsumpcyjnych, jak papieru, tkanin bawełnianych, wełnianych itp.

Wzrost produkcji, jaki osiągnęliśmy w r. 1952 należy ocenić jako wysoki nie tylko w porównaniu z zadaniami ustalonymi na ten rok w Planie 6-letnim, ale również w porównaniu ze wzrostem produkcji przemysłowej osiągniętym przez inne kraje demokracji ludowej, które podobnie jak Polska Rzeczpospolita Ludowa zwiększają w szybkim tempie produkcję przemysłową. Np. produkcja przemysłowa Czechosłowacji wzrosła w r. 1952 o 18%, Węgier o 23,7%, Bułgarii o 18%, Rumunii o 23%, Albanii o 96%, Niemieckiej Republiki Demokratycznej o 18%.

Wysoki wzrost produkcji przemysłowej osiągnięty przez Polskę i inne kraje demokracji ludowej był jaskrawym kontrastem w stosunku do sytuacji w przemyśle krajów kapitalistycznych, gdzie nawet według danych burżuazyjnej statystyki produkcja przemysłowa obniżyła się w porównaniu z r. 1951, względnie, wzrosła nieznacznie, lub dreptała w miejscu. Np. w Anglii produkcja przemysłowa obniżyła się w r. 1952 w porównaniu z r. 1951 we-

dług wstępnych szacunków o ok. 3%, w Belgii o 7%, w olandii o 4%²⁾, w Niemczech Zachodnich o 3%²⁾, we Francji wzrosła zaledwie o 4%, we Włoszech o 2%. W USA produkcja przemysłowa obniżyła się o 1% w porównaniu z r. 1951. Jest to wynik wewnętrznych sprzeczności gospodarki imperialistycznej, których nie przewidywały militarystyka gospodarki amerykańskiej, mająca na celu m. in. zapobieżenie nadchodzącemu kryzysowi.

W ten sposób w proporcjach przemysłowych ilustrujących poziom uprzemysłowienia naszego kraju, które w okresie rządów kapitalistycznych-obszarniczych pogarszały się z roku na rok i wyrażały nasze bezwzględne zacofanie gospodarcze we wszystkich dziedzinach produkcji przemysłowej i techniki, zaszły podobnie jak i w roku poprzednim dalsze istotne zmiany na korzyść naszego kraju. Jeśli porównać produkcję stali w Anglii — w jednym z najbardziej uprzemysłowionych krajów kapitalistycznych — przypadającą na 1 mieszkańca w r. 1952 w porównaniu z odpowiednimi danymi dla Polski, to produkcja ta wyniosła w r. 1952 ok. 2,6 w stosunku do produkcji polskiej, podczas gdy jeszcze w r. 1951, proporcje te wynosiły 2,9, a w niedalekiej przeszłości, w r. 1937 — 6,5. Oznacza to, że podczas gdy w r. 1937 produkowaliśmy w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski prawie 7 razy mniej stali niż Anglia, obecnie różnice te zmniejszyły się tylko do 2,6 razy, a tym samym wzrosła siła gospodarcza i obronna naszego kraju. Podobne porównanie dla Francji wynosiło w r. 1952, 2,06, w r. 1951 — 2,11 i w r. 1937 — 4,51; dla Włoch: w r. 1952 — 0,6, w r. 1951 — 0,6, w r. 1937 — 1,16.

Odpowiednie porównanie produkcji energii elektrycznej i węgla kamiennego przedstawia poniższe zestawienie:

W zakresie energii elektrycznej			
	1937	1951	1952
Polska : Anglia	1:5,8	1:2,9	1:2,6
Polska : Francja	1:4,2	1:2,2	1:2,0
Polska : Włochy	1:3,7	1:1,5	1:1,3

W zakresie węgla kamiennego			
	1937	1951	1952
Polska : Anglia	1:4,9	1:1,4	1:1,3
Polska : Francja	1:1,0	1:0,4	1:0,4
Polska : Włochy	1:0,03	1:0,01	1:0,00

Co oznaczają wyżej podane liczby? Oznaczają one, że w r. 1952 uczyniliśmy dalszy krok w kierunku osiągnięcia poziomu uprzemysłowionych krajów kapitalistycznych. Oznacza to, że przekroczyliśmy już poziom uprzemysłowienia Włoch i zbliżamy się do poziomu uprzemysłowienia Francji. Oznacza to, że pod względem ekonomicznym, pod względem ilości produkcji podstawowych wyrobów przemysłowych przypadających na jednego mieszkańca kraju zbliżamy się i stopniowo przekraczamy poziom wielu krajów kapitalistycznych o rozwiniętym przemyśle z okresu przed drugą wojną światową.

²⁾ Szacunkowo na podstawie danych za 9 miesięcy 1952 r.

Podstawę tej zasadniczej zmiany i wydźwignięcia się z przedwojennego zacofania stanowi fakt, że w rezultacie polityki socjalistycznego uprzemysłowienia realizowanej konsekwentnie od pierwszych chwil powstania władzy ludowej, nasza produkcja przemysłowa (nie licząc przemysłu drobnego — wyłącznie przemysł wielki i średni) osiągnęła w r. 1952 ok. 320 % poziomu przedwojennego, a w przeliczeniu na jednego mieszkańca Polski ok. 425 %.

Szczególnie szybko, podobnie jak i w poprzednich latach Planu 6-letniego, rozwijał się przemysł ciężki, decydujące ogniwo socjalistycznego uprzemysłowienia. Produkcja stali surowej osiągnęła w r. 1952 w przeliczeniu na jednego mieszkańca prawie 3-krotnie więcej niż w r. 1937, obrabiarek do metali i drzewa wyprodukowaliśmy ok. 12 razy więcej, maszyn i narzędzi rolniczych ok. 5 razy więcej, węgla kamiennego 3 razy więcej, energii elektrycznej 4,5 razy więcej, nawozów sztucznych 2,5 razy więcej. Produkcja surowki wzrosła w r. 1952 o 13 % w porównaniu z r. 1951, stali o 14 %, wyrobów walcowanych o 10 %, rud miedzi o 55 %, miedzi o 24 %, traktorów o 45 %, silników elektrycznych wyższej mocy o 24 %, kwasu siarkowego o 25 %. Charakterystyczny jest wysoki wzrost produkcji wielu artykułów wymagających wysokiego poziomu techniki i skomplikowanych procesów technologicznych, jak np. samochodów osobowych (wzrost 21 razy), samochodów ciężarowych „Lublin“ (wzrost 27 razy), w związku z uruchomieniem seryjnego montażu, produkcji łożysk tocznych (wzrost o 29 %), syntyny — produktu zastępczego ropy naftowej, surowca wyjściowego do produkcji benzyny syntetycznej (wzrost o 76 %).

Równocześnie w r. 1952, pomimo poważnych trudności, jakie zarysowały się na odcinku zaopatrzenia surowcowego przemysłu lekkiego, jak wiadomo w dużej mierze opierającego się na surowcach importowanych oraz pomimo trudności surowcowych w przemyśle rolno-spożywczym, w związku z niedostatecznym zaopatrzeniem w surowce pochodzenia rolniczego, osiągnięto dalszy wzrost produkcji podstawowych artykułów konsumpcyjnych i bezpośredniego użytku. Tak np. produkcja tkanin bawełnianych wzrosła o 2 % w porównaniu z r. 1951, tkanin wełnianych o 4 %, tkanin jedwabnych o 3 %, obuwia skórzanego o 9 %, obuwia gumowego o 8 %, pończoch damskich o 19 %, mebli o 29 %, mąki o 12 %, masła o 12 %, oleju o 34 %, win i miodów o 36 %, mydła do prania o 3 %.

SZCZEGÓLNIIE doniosłe sukcesy osiągnęła nasza gospodarka narodowa w dziedzinie wprowadzania i zastosowania nowych technik. W r. 1952, korzystając w coraz szerszej mierze z pomocy radzieckiej i doświadczeń radzieckich oraz opierając się na rozwijającej się współpracy naukowo-technicznej z krajami demokracji ludowej, zrealizowano dalszy etap rekonstrukcji technicznej naszego przemysłu, charakteryzujący się znacznym zwiększeniem ilości nowych produkcji i prototypów, których wytwarzanie podjął w roku ubie-

głym przemysł socjalistyczny, rozszerzeniem wprowadzania i stosowania nowoczesnych, wysokowydajnych procesów technologicznych i mechanizacji, dalszą poprawą podstawowych wskaźników techniczno-ekonomicznych. Wystarczy stwierdzić, że w r. 1952 przemysł socjalistyczny opanował produkcję ok. 2 razy większej ilości prototypów i gatunków nowych, wysokowydajnych maszyn oraz urządzeń przemysłowych niż w r. 1951, a w produkcji wielu artykułów przeszedł do produkcji seryjnej, względnie seryjnego montażu, jak również uruchomił produkcję potokową niektórych artykułów. Ogółem wytworzono w r. 1952 ok. 100 nowych typów i rodzajów maszyn przemysłowych i środków transportu, w tym m. in. ciężkie obrabiarki karuzelówki o średnicy 3.200 mm, młoty spadowe 1,5 i 3 t, prasy hydrauliczne, lekkie młoty i prasy kolankowe, 30 nowych typów maszyn odlewniczych odgrywających zasadniczą rolę w rekonstrukcji przemysłu odlewniczego i kuźni, kombajny węglowe typu KW 52, ładowarki zgarniakowe i zasiewrutne, wozy kopalniane 5 t, 15 nowych typów maszyn rolniczych, m. in. pługi zawieszane 2-ski-bowe, odgrywające ważne znaczenie dla gminnych ośrodków maszynowych obsługujących indywidualne gospodarstwa chłopskie, kultywatory i kosiarki zawieszane, koparki o pojemności 0,25 m³, nowe typy wagonów towarowych itp. Podjęto produkcję autobusów i wyposażenia okrętowego nie produkowanego nigdy dotąd w kraju.

Opanowano produkcję szeregu nowych ważnych wyrobów żeliwa sferoidalnego według metody opracowanej przez polskich inżynierów i techników, żeliwa kwasoodpornego, nowych gatunków stali gatunkowych, wysokogatunkowych stali stopowych, blach, rur platerowanych, miedzi konwertorowej z koncentratów rud krajowych, blach duraluminiowych platerowanych, nowego nawozu sztucznego — precypitatu, szeregu artykułów chemicznych rozszerzających naszą bazę surowcową jak metanolu i fenolu syntetycznego, tworzyw sztucznych i mas plastycznych, nowych wysokowartościowych środków leczniczych, jak środka przeciwreumatycznego ACTH, nowego środka przeciwgruźliczego — odpowiednika rimifonu, penicyliny krystalicznej, chloromycetyny, nowych rodzajów materiałów budowlanych, jak lekkich betonów, szkła pianowego oraz cegły doborowej o wysokiej wytrzymałości i cegły siłówki dla wielkich budowli.

W zakresie nowych procesów technologicznych rozszerzono w hutnictwie stosowanie dyfuzyjnego odfinansowania stali, w przemyśle maszynowym uruchomiono szereg linii produkcyjnych i montażowych oraz gniazd obróbczych, rozszerzono stosowanie metody elektroiskrowej obróbki metali i utwardzania narzędzi oraz spawania automatycznego; w przemyśle chemicznym opracowano metodę przerabiania niskoprocentowych krajowych surowców siarko-nych, granulowania superfosfatu, produkcji celulozy z karpiny poekstrakcyjnej itd. Intensywnie przebiegał proces rekonstrukcji przemysłu naftowego wyrażający się w zwiększeniu za-

siegu wiercenia obrotowego oraz w przechodzeniu w rafineriach ropy z systemu kotłowego na wieżowy i z olejowej rafinacji olejów na selektywną. Osiągnięto postęp w mechanizacji pracochłonnych procesów pracy, zwłaszcza w hutnictwie żelaza (wielkie piece i walcownie) oraz w górnictwie węglowym. Ilość węgla ładowanego kombajnami wzrosła w porównaniu z r. 1951 ok. 5,5-krotnie.

Realizowany nieustannie na przestrzeni ubiegłego roku proces wprowadzania nowej techniki w przemyśle umożliwił m. in. polepszenie podstawowych wskaźników techniczno - ekonomicznych. Np. wskaźnik wykorzystania objętości wielkich pieców w naszym hutnictwie wzrósł w r. 1952 o 5% w porównaniu z r. 1951, produkcja stali z 1 m² trzonu pieca martenowskiego o 6%, uzysk kwasu siarkowego z 1 m³ aparatury przy systemie wieżowym o 124%. Obniżono zużycie węgla w elektrowniach ciepłych o 4,3%. Dzięki tym osiągnięciom koszty własne w przemyśle wielkim i średnim obniżone zostały o 2% w porównaniu z r. 1951.

W rolnictwie, pomimo że osiągnięty wzrost produkcji rolnej był mniejszy od zamierzonego, obszar zasiewów zwiększył się o ok. 142 tys. ha, wzrosły plony pszenicy, jęczmienia i owsa, w rezultacie czego globalne zbiory 4 zbóż wzrosły o 4% w porównaniu z r. 1951. W r. 1952 osiągnięto postęp w dziedzinie rozszerzenia arealu niektórych upraw nowowprowadzanych, jak upraw roślin oleistych i włóknistych ważnych dla zaopatrzenia przemysłu. Wzrost produkcji rolnej w r. 1952 osiągnięty został mimo niekorzystnych warunków atmosferycznych, które podobnie jak w r. 1951 spowodowały nieurodzaj niektórych upraw, jak buraków cukrowych, ziemniaków, użytków zielonych (siana), warzyw i owoców.

Dla złagodzenia nadmiernej rozpiętości istniejącej w naszej gospodarce pomiędzy produkcją rolną a przemysłową, ważne znaczenie ma osiągnięcie w r. 1952 zwiększenia towarowości produkcji rolniczej, zwłaszcza w zakresie zbóż. Osiągnięto ją na bazie wprowadzenia systemu dostaw obowiązkowych, skrócenia terminów skupu jesiennego oraz ogólnego zwiększenia produkcji zbóż.

Podstawą wzrostu globalnych zbiorów zbóż i innych upraw było w r. 1952 — obok wzrostu plonów — lepsze zaopatrzenie rolnictwa w nawozy sztuczne i najnowocześniejsze środki produkcji w oparciu o rozwijającą się produkcję przemysłu socjalistycznego. Tak np. zaopatrzenie w nawozy sztuczne pod zbiory w r. 1952 wzrosło o ok. 15%. Rolnictwo otrzymało w r. 1952 ok. 8,4 tys. traktorów (przeliczeniowych), wiele nowych maszyn do sprzętu i innych robót polowych, m. in. 2,4 tys. żniwiarek, 1,6 tys. kosiarek, 1,8 tys. snopowiązałek, 7,8 tys. kopaczek do ziemniaków, 5,9 tys. silników spalinywych i elektrycznych; zelektryfikowano ok. 350 gromad.

W zakresie gospodarki hodowlanej osiągnięto poprawę stanu hodowli w postaci przyrostu stada bydła, trzody chlewnej i owiec. Przy-

rost stada bydła został jednak zmniejszony przez panującą w kraju epidemię pryszczycy.

Decydującym sukcesem gospodarczym r. 1952 w dziedzinie rolnictwa jest osiągnięcie szczególnie szybkiego tempa rozwoju gospodarki socjalistycznej w rolnictwie, którą cechowało zasadniczo wyższe tempo wzrostu produkcji niż gospodarkę indywidualną. W r. 1952 powstało przeszło 2 razy więcej spółdzielni produkcyjnych niż w r. 1951, spółdzielczość rolnicza objęła ok. 1 mln ha użytków rolnych. Dalszy rozwój spółdzielczości produkcyjnej i jej umocnienie organizacyjne znalazło wyraz we wzroście wartości dniówki obrachunkowej wielu spółdzielni, w szerokim budownictwie spółdzielczym, które dało w r. 1952 ok. 4 tys. obiektów gospodarczych, w przystąpieniu ok. 11 tys. rodzin chłopskich do już istniejących spółdzielni. Wzrost ten dokonał się, pomimo że spółdzielnie produkcyjne nie wykorzystwały jeszcze znacznych rezerw istniejących w rozwoju gospodarki hodowlanej i niezadowolająca była organizacja pracy w wielu spółdzielniach.

Produkcja globalna PGR wzrosła w r. 1952 o 15% w porównaniu z r. 1951, przy czym szczególnie szybko wzrosła produkcja towarowa PGR. Wzrosły dostawy zbóż i żywca z PGR oraz udział PGR w zaopatrywaniu rynku w artykuły rolnicze. Produkcja pszenicy wzrosła w PGR o 32%, żyta o 20%, buraków cukrowych o 57%, ziemniaków o 14%. Pogłowie bydła wzrosło o 13% w porównaniu z r. 1951, trzody chlewnej o 36%, owiec o 32%. W r. 1952 w PGR zwiększył się obszar objęty walką z chwastami przy pomocy środków chemicznych. Zastosowano nowe metody walki z pryszczycą.

Dowodem wyższości socjalistycznego systemu gospodarczego w rolnictwie nad gospodarką indywidualną było w r. 1952 dalsze zwiększenie rozpiętości pomiędzy plonami osiąganymi przez PGR i spółdzielnie produkcyjne, a plonami osiąganymi w gospodarce chłopskiej. Wystarczy stwierdzić, że plony osiągane przez PGR przekroczyły znacznie średni poziom plonów całego rolnictwa: w zakresie pszenicy o ok. 3,5 q/ha, żyta o ok. 1,6 q/ha, jęczmienia o ok. 2,2 q/ha, owsa o ok. 1,5 q/ha.

Pozytywnym osiągnięciem 1952 r. był również fakt podnoszenia się poziomu agrotechnicznego gospodarki średniorolnych i małorolnych chłopów oraz wzrost uświadczenia pracujących mas chłopskich o wyższości nowych metod agrotechnicznych nad dotychczasową zacofaną gospodarką chłopską. Znalazło to wyraz m. in. we wzroście obszaru objętego siewem rzędowym i ziarnem zaprawionym dla ochrony przed szkodnikami, we wzroście obszarów podorywek i poplonów, w rozszerzeniu stosowania płodozmianu oraz w rozwoju współzawodnictwa gromad o osiąganie wysokich plonów.

W t r a n s p o r c i e w ślad za wzrostem produkcji przemysłowej i rolniczej oraz zwiększeniem robót budowlano - montażowych nastąpił w r. 1952 dalszy wzrost przewozów ładunków. Przewozy ładunków na kolejach wzrosły w r. 1952 o 4% w porównaniu z r. 1951,

w Państwowej Komunikacji Samochodowej o 17%, w żegludze śródlądowej o 48%, w żegludze morskiej o 12%.

Znacznie rozszerzony został rozmiar rzeczowy i n w e s t y c j i realizowanych w gospodarce narodowej. Przyrost produkcji przemysłowej w r. 1952 został w znacznie większym stopniu niż w latach poprzednich osiągnięty na bazie uruchomienia nowych zdolności produkcyjnych w wyniku inwestycji. Globalne nakłady inwestycyjne wzrosły w cenach porównywalnych o ok. 22%, znacznie zwiększył się zakres rzeczowy oraz liczba obiektów oddanych do użytku w przemyśle. Podczas gdy w r. 1951 liczba obiektów oddanych do użytku w ciągu roku osiągnęła w zakresie ministerstw przemysłowych 135, to w r. 1952 ok. 450. Podkreślić należy, że wiele spośród tych obiektów pod względem skali produkcji i nowoczesnego wyposażenia należy do największych obiektów tego typu w Europie. Między innymi oddano do użytku: walcownię-zgniatacz w hucie „Bobrek“, 2 piece martenowskie i I etap walcowni rur w hucie im. Bolesława Bieruta w Częstochowie, hutę tlenku cynku, nowe obiekty w Nowej Hucie, 2 kopalnie węgla kamiennego Wesoła II i Ziemowit, elektrownię wodną w Dychowie, Jeleniogórskie Zakłady Włókien Sztucznych, Fabrykę Koksu i Fenolu Syntetycznego, cementownię Wierzbica, cegielnię Zielonka i Zesławice, przedsiębiorstwo ciekłoprzedną w Zakładach Przemysłu Bawełnianego w Andrychowie, wytwórnię papierosów w Czyżynach, 108 km nowych i 62 km odbudowanych linii kolejowych, zelektryfikowano 70 km linii kolejowych.

Produkcja b u d o w l a n o - m o n t a ż o w a państwowych przedsiębiorstw budowlano-montażowych wzrosła ogółem o ok. 27% w porównaniu z r. 1951, tzn. w stopniu wyższym niż ustalony w Planie 6-letnim, w którym wzrost ten miał wynieść 25,4%.

Pod względem techniki i organizacji procesów wykonawstwa budowlanego w r. 1952 budownictwo, zwłaszcza budownictwo przemysłowe, osiągnęło znaczny postęp. Na kluczowych budowach rozszerzono i wprowadzono służbę dyspeczerską oraz plany organizacji robót, zorganizowano laboratoria polowe, wprowadzono na budowę nowe materiały budowlane jak bloki z betonu pianowego „Ytong“, stropy staloceramiczne z pustaków „Stolica II“, zastosowano ustroje oszczędnościowe murów z cegły ceramicznej, nowoczesne konstrukcje przykryć hal fabrycznych, nowe rodzaje sklepień, rozszerzono stosowanie metody Kowalowa w budownictwie, oraz budownictwa potokowego, osiągnięto postęp mechanizacji transportu pionowego, po raz pierwszy zastosowano na skalę masową mechaniczne tynkowanie i malowanie.

Rok 1952 przyniósł również postęp w dziedzinie wprowadzania zasady generalnego wykonawstwa oraz uzuspołowień robót, chociaż postęp ten był jeszcze niedostateczny.

Z a t r u d n i e n i e w całej gospodarce narodowej wzrosło w r. 1952 o 324 tys., w przemyśle o ok. 6%. Znacznie wzrosła wydajność pracy, w przemyśle o ok. 13%, w budownic-

twie o ok. 17%, na kolejach normalnotorowych o 2%. Przyrost produkcji przemysłowej osiągnięty w r. 1952 opierał się w znacznie większym stopniu niż w latach poprzednich na wzroście wydajności pracy. W r. 1952 wzrost wydajności pracy dał 68% przyrostu produkcji, podczas gdy wzrost zatrudnienia 32%; w r. 1951 odpowiednie liczby wynosiły 42% i 58%.

Wzrost d o c h o d u n a r o d o w e g o umożliwił zwiększenie rozmiarów rzeczowych inwestycji oraz rozszerzenie części dochodu przeznaczonej na spożycie zbiorowe, a zwłaszcza na dalszy rozwój oświaty, kultury, nauki i ochrony zdrowia. Dochód narodowy osiągnął w r. 1952 ok. 110% poziomu z r. 1951, przekraczając o ok. 86% poziom z r. 1938. Udział gospodarki socjalistycznej w tworzeniu tego dochodu osiągnął ok. 75%, a w produkcji przemysłowej 99,6%.

Polityka gospodarcza państwa ludowego, podobnie jak w latach poprzednich, zakładała w r. 1952 trwałe podstawy jak najpełniejszego z a s p o k o j e n i a w z r a s t a j ą c y c h potrzeb społeczeństwa i poprawy warunków życiowych mas pracujących poprzez rozwijanie produkcji socjalistycznej we wszystkich działach gospodarki narodowej i umacnianie regulującej roli państwa w dziedzinie obrotu towarowego oraz wymiany pomiędzy miastem i wsią oraz poprzez konsekwentną walkę ze spekulacją, którą rozpętały elementy kapitalistyczne w związku z trudnościami wynikającymi z niedostatecznego rozwoju produkcji rolnej w stosunku do tempa uprzemysłowienia. Polityka ta realizowana była konsekwentnie w walce z próbami zakłócenia równowagi rynkowej i zaopatrzenia ludności miejskiej. Wrazem tych prób były m. in. szkodliwe dla gospodarki narodowej fakty wykupywania chleba przez elementy spekulacyjne dla celów spasniania bydła.

W obrocie towarowym, pomimo szeregu trudności w zakresie pełnego pokrycia zapotrzebowania na niektóre artykuły, co spowodowało niewykonanie w pełni planu sprzedaży niektórych artykułów, jak mięsa, cukru, tkanin bawełnianych, wprowadzony przejściowo system bonowy, który objął w r. 1952 podstawowe artykuły konsumpcyjne spełnił swe zadanie zapewniając niezbędne zaopatrzenie ludności pracującej. Zaopatrzenie ludności w pieczywo żytnie wzrosło o 25% w porównaniu z r. 1951, pieczywo pszenne o 6%, tłuszcze roślinne o 22%, masło o 16%, jaja o 26%, mleko konsumpcyjne o 18%, tkaniny wełniane łącznie z konfekcją o 16%, tkaniny jedwabne łącznie z konfekcją o 6%, obuwiu skórzane o 8%. Rozwinęła się znacznie działalność zaopatrzenia robotniczego przy zakładach pracy.

System bonowy wykazywał jednak szereg wad i braków, w związku z czym został zniesiony Uchwałą Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1953 r. Przeprowadzenie tej doniosłej reformy zostało umożliwione m. in. dzięki temu, że wzrost produkcji przemysłowej i rolnej osiągnięty w r. 1952 umożliwił państwu zgromadzenie niezbędnych dla tego celu rezerw ryn-

kowych. Reforma ta, mająca na celu ostateczne złamanie spekulacji, stwarza najpełniejsze warunki wzrostu poziomu życia mas pracujących w miarę wzrostu wydajności pracy i produkcji, w oparciu o wprowadzanie do naszej gospodarki narodowej postępu technicznego.

W zakresie warunków mieszkaniowych i komunalnych w r. 1952 oddano do użytku ok. 111,6 tys. izb mieszkalnych w miastach, wyremontowano 580 tys. izb, wybudowano 180 km sieci wodociągowej i 100 km sieci kanalizacyjnej.

Rok 1952 był okresem dalszego rozwoju urządzeń kulturalnych i socjalnych, zwłaszcza nauki, oświaty i kultury, ochrony zdrowia. Liczba szkół podstawowych pełnych 7-klasowych zwiększyła się o ok. 850 szkół, przy czym znacznie rozszerzono sieć szkół pełnych 7-klasowych na wsi. Podczas gdy przed wojną szkoła pełna 7-klasowa przypadała przeciętnie na 17 gromad, w r. 1952 co czwarta wieś posiadała już szkołę 7-klasową. W szkolnictwie średnim i wyższym rozbudowano znacznie system stypendialny na skalę jaka byłaby nie do pomyślenia w warunkach Polski obszarniczo - kapitalistycznej. System stypendialny na wyższych uczelniach objął 2/3 wszystkich studiujących. Systemem tym objęto szkolnictwo zawodowe i ogólnokształcące. Liczba łóżek w szpitalach zwiększyła się o 9 tys. a liczba godzin pracy lekarzy w przychodniach miejskich i ośrodkach zdrowia na wsi o ok. 20%. Rozszerzono znacznie i polepszano obsługę kulturalną wsi.

ZNACZNY postęp w realizacji Planu 6-letniego i w budowie podstaw socjalizmu w naszym kraju osiągnięty w r. 1952 dokonał się pomimo szeregu poważnych trudności i zaostrzającej się walki klasowej. Trudności te wynikały przede wszystkim z nadmiernego pozostawiania w tyle produkcji rolnej w stosunku do przemysłowej. VII Plenum KC PZPR dało wszechstronną analizę dysproporcji w gospodarce narodowej wynikającej z nadmiernego pozostawiania w tyle produkcji rolnej. Dysproporcja ta występowała również w r. 1952 powodując ujemne skutki dla gospodarki narodowej. Przemysł lekki i spożywczy, opierający się na rolniczej bazie surowcowej, a zwłaszcza przemysł lniarski, roszarniczy, mięsny, ziemniaczany i spirytusowy nie otrzymał niezbędnych dostaw surowców, co spowodowało, że w zakresie większości artykułów produkowanych z tych surowców osiągnięte wskaźniki wzrostu produkcji są niższe od planowanych. W rezultacie nie został w pełni wykonany plan produkcji przez przemysł Ministerstwa Przemysłu Rolnego i Spożywczego oraz Ministerstwa Przemysłu Mięsnego i Mleczarskiego.

W r. 1952 zaznaczyły się również poważne trudności na tle niedostatecznie szybkiego tempa wzrostu produkcji niektórych przemysłów surowcowych w stosunku do szybkiego rozwoju przemysłu przetwórczego oraz zaostrzenia z tym związanych wewnętrznych dysproporcji w rozwoju przemysłu. Tak np. produkcja węgla kamiennego wzrosła tylko o 3%, rud żelaza

o 14%, cynku o 6%, sody kalcynowanej o 3%, podczas gdy oparte na tych surowcach gałęzie przemysłu rozwijały się w znacznie szybszym tempie.

Szczególne trudności wynikały w gospodarce narodowej z niedostatecznego tempa wzrostu produkcji hutniczej w stosunku do potrzeb uprzemysłowienia i budownictwa, co spowodowało deficyty w zaopatrzeniu w niektóre materiały hutnicze. Niedostateczne tempo rozwoju hutnictwa w stosunku do potrzeb gospodarki narodowej dotyczyło zwłaszcza produkcji surowców, co w związku z niedostateczną akcją zbiórki złomu w kraju oraz trudnościami w zakupie złomu na rynkach światowych powodowało trudności w zaopatrzeniu surowcowym naszego hutnictwa, wskazując na konieczność położenia szczególnego nacisku na przyśpieszenie wzrostu produkcji surowców na co wskazało już VI Plenum KC PZPR.

Wszystko to spowodowało trudności w zaopatrzeniu niektórych gałęzi przemysłu w podstawowe surowce pomimo, że w roku ubiegłym podobnie jak w latach poprzednich, gospodarka narodowa otrzymała znacznie więcej podstawowych materiałów i surowców. Dlatego też jak mówił Towarzysz Bierut na VII Plenum KC PZPR, zagadnienie zaopatrzenia stało się jednym z centralnych zagadnień, a wszelkie uchybienia w tej dziedzinie doprowadzić by musiały do nieuchronnych trudności w pracy przemysłu. W r. 1952 zaopatrzenie wielu gałęzi przemysłu i działalność aparatu zaopatrzenia wykazywały poważne braki. Niezadowalającą przedstawiała się gospodarka zaopatrzeniowa w zakresie górnictwa węglowego zwłaszcza w zakresie części do maszyn górniczych i materiałów do obudowy. Słabo funkcjonowało zaopatrzenie w przemyśle maszynowym, chemicznym, lekkim, co powodowało trudności produkcyjne związane z nierytmiczną organizacją dostaw materiałowych. Powszechnym brakiem gospodarki zaopatrzeniowej była słaba kontrola norm zużycia materiałów przy słabym poziomie ich opracowania. Trudności w dziedzinie zaopatrzenia pogłębione zostały jeszcze przez niedostatecznie sprawnie działającą kooperację w przemyśle, zwłaszcza w przemyśle maszynowym.

Jak wskazywało VII Plenum KC PZPR, które poddało szczegółowej analizie zagadnienie siły roboczej w związku z wyczerpywaniem się rezerw siły roboczej w gospodarce narodowej, osiągnięty w r. 1952 przyrost zatrudnienia był znacznie mniejszy niż w r. 1951 i wykazywał tendencję malejącą. Osiągnięty przyrost zatrudnienia w całej gospodarce stanowił zaledwie $\frac{2}{3}$ przyrostu zeszłorocznego, w przemyśle ok. 60%, w budownictwie $\frac{1}{3}$. Na tym tle wystąpiły trudności pogłębione nadmierną płynnością siły roboczej w wielu gałęziach przemysłu oraz niedostateczną organizacją werbunku siły roboczej, jak również zbyt wolnym postępem mechanizacji. W tej sytuacji niektóre ministerstwa dopuściły do szkodliwej praktyki wyrównywania braków w zatrudnieniu nie wzrostem wydajności, a nadmiernym wykorzysta-

niem godzin nadliczbowych, co spowodowało ujemne skutki dla wykonania planu kosztów w przemyśle, w postaci przekraczania planowanych funduszków płac.

Trudności w pracy przemysłu wynikały również z niedostatecznego poziomu pracy kierownictwa i administracji niektórych przedsiębiorstw i gałęzi przemysłu. Partia i towarzysz Bierut niejednokrotnie wskazywali, że w związku z coraz wyższymi, coraz bardziej skomplikowanymi zadaniami stojącymi przed gospodarką narodową trzeba nieustannie podnosić poziom organizacyjny naszej pracy, że bez realizacji tego warunku, wykonanie planów napotykać musi nieuchronnie na trudności. Na VII Plenum KC PZPR towarzysz Bierut wskazywał: „Główna przyczyna trudności i przeszkód, które obecnie napotykamy polega na tym, że zmieniły się warunki rozwoju przemysłu, że wytworzyła się nowa sytuacja, która wymaga zmiany metod pracy, wymaga nowych metod kierownictwa. Szereg zaś naszych instytucji i działaczy gospodarczych nie dostrzega tej zmiany sytuacji, nie widzi konieczności nowych metod pracy i nowych metod kierownictwa, a pracując po staremu w nowej sytuacji nie może — rzecz jasna — osiągać w swojej pracy pomyślnych wyników“²⁾.

Znaczna ilość naszych przedsiębiorstw w r. 1952 pomyślnie realizowała zasadę nieustannego wzrostu produkcji, walczyła o rytmiczne wykonywanie planów, o stały wzrost wydajności pracy i obniżenie kosztów własnych. Istniały jednak przedsiębiorstwa, które nie przygotowały się należycie do nowych, znacznie zwiększonych zadań. Kierownictwo wielu jeszcze przedsiębiorstw nie walczyło o nieustanny wzrost wydajności pracy, o masowy rozwój współzawodnictwa, o pełne wykorzystanie mocy produkcyjnych, o pełne wprowadzenie postępu technicznego i upowszechnienie przodujących metod pracy. W niektórych gałęziach przemysłu, jak np. przemyśle maszynowym w wielu zakładach tolerowano stosowanie zacończonych metod technologicznych, dopuszczono do naruszenia zapasów części, zwłaszcza w pierwszym półroczu r. 1952 i naruszenia ciągłości produkcji, zaniedbano rozwój wydziałów narzędziowych i oprzyrządowania produkcji, co pogłębiło braki w zakresie wykwalifikowanych pracowników. W hutnictwie nadal istniały fakty nieprzestrzegania instrukcji technologicznych, względnie ich braku.

W większości gałęzi przemysłu niezadowalająco przedstawiała się gospodarka remontowa, co wyrażało się nieprzestrzeganiem terminów remontów planowych i zapobiegawczych. Powodowało to okresowe wypadanie z produkcji poszczególnych maszyn i zespołów urządzeń, w wielu gałęziach przemysłu nie w pełni były wykorzystane zdolności produkcyjne. Pomimo osiągnięcia poprawy w zakresie jakości produkcji, zwłaszcza w przemyśle włókienniczym, w niektórych gałęziach przemysłu jakoś produkcji była nadal niedostateczna. Kierownictwo niektórych przedsiębiorstw cechowała ponadto

kapitulanka postawa wobec trudności obiektywnych. Wiele przedsiębiorstw zaniedbało szkolenie wewnątrzzakładowe, nie doceniało roli mechanizacji, stanowiącej jeden z ważnych czynników przewyższania trudności w dziedzinie braku siły roboczej.

W rezultacie tych wszystkich czynników globalny plan produkcji przemysłowej wykonany został w 98%. Nie osiągnięto w pełni zadań planu produkcji niektórych ważnych dla gospodarki narodowej artykułów, a w szczególności Ministerstwo Hutnictwa nie wykonało w pełni planu produkcji hutnictwa żelaza, a Ministerstwo Górnictwa nie osiągnęło po raz pierwszy w pełni planowego poziomu wydobywania węgla kamiennego. Nie wykonano również w pełni zadań planu w zakresie produkcji obrabiarek do metali, niektórych rodzajów taboru kolejowego, kwasu siarkowego, nawozów sztucznych, sody, tkanin bawełnianych, cementu i cegły.

W rolnictwie Państwowe Gospodarstwa Rolne zwłaszcza w północnych okęgach kraju nie zawsze umiały przewyższyć trudności wynikające z niedostatecznej ilości siły roboczej, a obok gospodarstw przodujących znaczna ilość gospodarstw osiągała jeszcze niedostateczne wyniki, co w rezultacie mimo poważnych osiągnięć spowodowało niewykonanie zadań planu przez PGR.

W transporcie w połowie r. 1952 wystąpiły trudności i osłabienie regularności ruchu na kolejach, w rezultacie czego nie zostały wykonane zadania planu państwowego w zakresie przyspieszenia obrotu wagonu towarowego — podstawowego wskaźnika ilustrującego pracę wszystkich ogniów aparatu kolejowego.

W zakresie gospodarki materiałowej, obok przedsiębiorstw traktujących surowiec jako społeczną własność i cenne dobro oraz prowadzących systematyczną walkę o obniżenie norm jednostkowego zużycia surowców i materiałów, istniały przedsiębiorstwa, które przekraczały planowane koszty materiałowe i nie dość oszczędnie gospodarowały surowcem i materiałami, w rezultacie czego nie został wykonany plan obniżenia kosztów własnych w przemyśle. Nadal istniały w gospodarce narodowej fakty marnotrawstwa podstawowych surowców, zwłaszcza materiałów hutniczych, drzewa szalunkowego i cegły w budownictwie, straty w paliwie zwłaszcza w węglu wskutek złego składowania itp.

W naszej gospodarce narodowej, pomimo trudności jakie pojawiły się na drodze naszego rozwoju, istniały jednak znaczne ukryte rezerwy, przy czym można stwierdzić, że w przypadku pełnego ich wykorzystania osiągnięcia gospodarcze naszego kraju byłyby jeszcze większe. Pomimo osiągniętej w r. 1952 poprawy w wykorzystaniu urządzeń technicznych w przemyśle istniały jeszcze znaczne rezerwy w tej dziedzinie, zwłaszcza w przemyśle maszynowym i włókienniczym.

Pomimo obniżenia jednostkowego zużycia niektórych surowców w r. 1952, jak np. w elektrowniach, w przemyśle kwasu siarkowego, w przemyśle skórzanym - obuwniczym istnieją

²⁾ Jak wyżej, str. 23.

jeszcze nadal znaczne rezerwy w zakresie zmniejszenia jednostkowego zużycia materiałowego i oszczędności materiałowej.

W PGR wielkie rezerwy kryją się w podniesieniu poziomu gospodarowania słabiej prowadzonych gospodarstw rolnych do poziomu przodujących. Wielkie rezerwy kryją się wreszcie w możliwościach wydatnego podniesienia wydajności pracy, przez szersze zakordowanie robót, szybszą mechanizację pracochłonnych procesów pracy, rozwój szkolenia wewnątrzzakładowego i jak najszerze wykorzystanie bodźców ekonomicznych w kierunku nieustannego wzrostu wydajności pracy i zarobków robotników, jakie stwarza Uchwała Rządu z 3 stycznia br.

Trzeba więc pełniej wykorzystywać istniejące zdolności produkcyjne, podnieść poziom gospodarki remontowej w naszym przemyśle, uporządkować system zaopatrzenia w surowce i materiały oraz usprawnić gospodarkę narzędziową. Trzeba w r. 1953 dokonać zasadniczego przełomu w dziedzinie jakości produkcji. Trzeba zdecydowanie walczyć o rytmiczny wzrost produkcji od pierwszego dnia realizacji planu. Trzeba szeroko wprowadzać ścisły system oszczędzania każdego kilograma surowca i materiału w przemyśle i budownictwie, zerwać z rozrzutnością w gospodarce materiałowej, zastrzyć kontrolę norm zużycia materiałowego i podnieść jakość ich opracowania.

Należy wykorzystać wszelkie rezerwy przyspieszenia wzrostu produkcji rolniczej poprzez

stosowanie postępu agrotechnicznego, upowszechnienie wiedzy rolniczej, aktywizację spółdzielczości rolniczej, rozwój współzawodnictwa gromad i akcji nasiennictwa, przestrzeganie właściwej realizacji pomocy sąsiedzkiej. Trzeba wreszcie w pełni wykorzystywać warunki jakie stwarza Uchwała Rządu z 3 stycznia 1953 r. dla przyspieszenia tempa rozwoju naszej gospodarki narodowej. Należy wpoić głęboko w pracy wszystkich organów administracji gospodarczej i przedsiębiorstw słowa Tow. Bolesława Bieruta, że: „Plan — to prawo niezłomne Państwa budującego socjalizm. Wykonanie zadań planowych — to najwyższy obowiązek każdego robotnika, technika, inżyniera, kierownika. Obowiązek ten musi utrwalić się w świadomości każdego z nas jako prawo, którego nie wolno łamać”³⁾.

Wykorzystanie tych rezerw, wykorzystanie doświadczeń wynikających z realizacji planu ubiegłego roku, coraz szerzej korzystając z wielkiej pomocy i przykładu Związku Radzieckiego, jest warunkiem pełnego wykonania poważnie zwiększonych zadań planu na r. 1953 i przezwyciężenia trudności na drodze rozwoju gospodarki narodowej, jak tego wymaga realizacja Planu 6-letniego i najżywotniejsze interesy naszego narodu.

³⁾ Trybuna Ludu Nr 33/1459 z dnia 2 lutego 1953 r. Nr 2.

WZROST REGULUJĄCEJ ROLI PAŃSTWA W OBRODZIE TOWAROWYM

UCHWAŁA Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1953 r. w sprawie likwidacji bonowego zaopatrzenia, regulacji cen, ogólnej podwyżki płac i zniesienia ograniczeń w handlu nadwyżkami produktów rolniczych stała się potężnym ciosem wymierzonym przez państwo ludowe w elementy spekulacyjne, usprawniła i uproszczyła zaopatrzenie rynkowe, przynosząc równocześnie poważne korzyści masom pracującym miasta i wsi.

Na tle szybkiego i pomyślnego ogólnego rozwoju naszego kraju od pewnego czasu zarysowywała się nadmierna dysproporcja pomiędzy rozwojem przemysłu a rolnictwem. Jak to z treści omawianej uchwały wynika, Polska Ludowa znajduje się jeszcze w początkowym etapie swej przebudowy gospodarczej i społecznej. Nie zostały jeszcze do gruntu wykorzystane pozostałości kapitalizmu. Istnieje, a nawet wzrasta się w pewnych okresach działalność elementów kapitalistycznych, spekulantów, kułaków, szkodników, przywykłych żerować na trudnościach w zaopatrzeniu ludności, na szukaniu łatwych dochodów ze spekulacji, na pogoni za wszelkimi źródłami wyzysku cudzej pracy. Z elementami tymi władza ludowa musi prowadzić nieustanną walkę.

Wykonaliśmy dopiero połowę zadań naszego Planu 6-letniego. Nie przezwyciężyliśmy jeszcze wielu trudności i przeszkód, które są nieuniknione w pierwszym okresie wielkich przeobrażeń, jakie dokonują się w naszym kraju.

Jedną z największych trudności, dla przezwyciężenia której trzeba jeszcze wysiłków kilku lat, jest nierównomierny i zbyt powolny rozwój rolnictwa w porównaniu z przemysłem. Rozwój gospodarczy kraju stawia przed rolnictwem wysokie i odpowiedzialne zadania. Gospodarka narodowa potrzebuje więcej surowców rolniczych, więcej zbóż, lnu, rzepaku, buraków dla zakładów przetwórczych. Potrzeba również więcej trzody, bydła, ptactwa, ryb, mąki, kasz, kartofli, warzyw, owoców, wełny, mleka, skór dla zaspokojenia szybko rosnących potrzeb mas pracujących.

Ale rolnictwo, w którym dotychczas mają przewagę rozdrobnione i zacofane technicznie gospodarstwa indywidualne, nie nadąża za wzrostem tych potrzeb. Wykorzystują to żerujący na tych trudnościach spekulanci i kułacy.

Omawiając na VII Plenum KC PZPR problem wymiany towarowej między wsią i miastem, towarzysz Bierut stwierdził: „Na skutek znacznego wzrostu cen wolnorynkowych na artykuły rol-

ne, potęgowanego jeszcze przez rozwydrzoną spekulację i wrogą plotkę, nastąpił znaczny wzrost dochodów zamożniejszych chłopów kosztem uszczuplenia dochodów klasy robotniczej. Zamiast więc tego, aby w słusznym i uzasadnionym zakresie wieś, szczególnie zainteresowana w uprzemysłowieniu kraju, również przyczyniała się do akumulacji socjalistycznej — zaznaczył się proces odwrotny: przepompowywanie części dochodów klasy robotniczej do wsi, gdzie dochody te głównie zasilają kułaków i zamożniejszych średniaków, dysponujących największymi nadwyżkami towarowymi, część zaś osiadała w kieszeniach kapitalistów miejskich, którzy znów się ożywili i zaczęli obrastać w tłuszcz¹⁾

Skutkiem tego stanu rzeczy zachodziło niebezpieczeństwo poważnych dysproporcji w rozwoju gospodarczym kraju, a przede wszystkim osłabienia podstaw sojuszu robotniczo-chłopskiego, jak bowiem wskazał towarzysz Bierut „...spójnia gospodarcza między klasą robotniczą i chłopstwem będąca podstawą spójni politycznej tych klas, podstawą sojuszu robotniczo-chłopskiego — może się wzmacniać i rozwijać tylko w warunkach ograniczania elementów kapitalistycznych, natomiast narażona jest na niebezpieczeństwo w warunkach odradzania się i wzmacniania tych elementów.

Elementy kapitalistyczne na wsi mogą szczególnie uaktywniać się wykorzystując właśnie wszelkie szczeliny, powstające przez zakłócenie niezbędnej równowagi w rozwoju planowo regulowanej przez Państwo gospodarki ogólnonarodowej²⁾

Wnioski z analizy przeprowadzonej przez towarzysza Bierutę znajdują swój wyraz w omawianej uchwale Rządu, która — jak wskazał tow. Edward Ochab — wzmacnia regulującą rolę Państwa w obrocie towarowym w interesie mas pracujących.

Uchwała z 3 stycznia r. 1953 ma przede wszystkim za zadanie wzmocnić w interesie mas pracujących regulującą rolę państwa w handlu, uniemożliwić elementom spekulacyjnym zerowanie na różnicy poziomów cen w obrocie reglamentowanym oraz wolnorynkowym, odciąć źródła spekulacyjnych zysków, likwidując nielegalne pośrednictwo, handel łańcuskowy zarówno przy dostawie produktów wsi do miasta, jak i odwrotnie.

Obecnie, po upływie szeregu tygodni od dnia wejścia w życie uchwały, można w pełni ocenić jej pod tym względem skuteczność. Obserwuje się ogromny rozwój asortymentowy w zaopatrzeniu ludności miast w środki żywności, ogromne uproszczenie tego zaopatrzenia, które odciążone zostało zarówno w wyniku likwidacji nieuniknionej przy zaopatrywaniu bonowem a skomplikowanej procedury jak i skutkiem zwiększenia masy towarowej w obrocie szeregiem artykułów spożywczych. Na odciążenie aparatu handlu detalicznego, a wraz z tym na

ułatwienie zaopatrzenia, decydujący wpływ miało też dostosowanie cen szeregu przedmiotów żywności, przede wszystkim chleba, do poziomu w swych proporcjach zgodnego z cenami innych artykułów. Dzięki temu ustały spekulacyjne i gospodarczo szkodliwe zakupy, jak np. chleba na wypas inwentarza.

Równocześnie dostosowanie cen produktów przemysłowych do nowego poziomu podważyło podstawy działania spekulacji przy zaopatrywaniu wsi w wyroby przemysłowe, które przy tym docierają teraz bezpośrednio do pracującego chłopca za pośrednictwem państwowego i spółdzielczego handlu detalicznego w większym niż poprzednio wyborze.

Tak więc dzięki słusznej regulacji cen nastąpiło wzmocnienie gospodarki narodowej, a szczeliny powstające przez zakłócenie niezbędnej równowagi w jej rozwoju — o których mowa w wyżej cytowanej wypowiedzi towarzysza Bierutę — zostały zamknięte, na czym zyskuje gospodarz kraju, masy pracujące Polski Ludowej.

W wyniku realizacji uchwały z 3 stycznia umocniony został grunt dla dalszego wzrostu wydajności pracy, dla wzrostu realnej wartości płac pracującej ludności miast. Uniemożliwienie rozwoju spekulacji produktami rolnictwa zapewnia trwałość cen oraz szeroki asortyment środków żywności na rynku. Działa w tym kierunku poszerzenie normalnego dopływu płodów rolnych do konsumenta miejskiego, gdyż część tych płodów, która poprzednio trafiała na rynek za pośrednictwem spekulanta, trafia dziś do spożywcy w mieście za pośrednictwem uspołecznionej sieci handlowej, bądź bezpośrednio od chłopca-producenta, który obecnie legalnie sprzedaje nadwyżki swej produkcji.

W poszukiwaniu nowych form możliwie bezpośredniego kontaktu stron w obrocie towarowym między wsią a miastem przeprowadzono przed kilku tygodniami szereg imprez targowych typu jarmarcznego w rolniczych ośrodkach kraju. Doświadczenia uzyskane pod tym względem w Kutnie, Skierniewicach czy Rawie Mazowieckiej pozwalają wnioskować o zakresie i kierunkach zainteresowań wiejskiego nabywcy co do rodzajów i asortymentu wyrobów przemysłowych oraz lepiej na przyszłość dostosowywać podaż do potrzeb ludności wiejskiej. Równocześnie — co ma doniosłe znaczenie dla rozwoju zaopatrzenia miast — prowadzony jest na imprezach jarmarcznych skup produkcji rolnej, którego rozmiary wzrastać będą w miarę wzrostu atrakcyjności oferowanych chłopcu do kupna wyrobów socjalistycznego przemysłu. Imprezy takie w zasadzie powtarzane być mają kilkakrotnie w roku przez każdą powiatową spółdzielnię Samopomocy Chłopskiej. Obok omawianych imprez podjęto też kroki celem stworzenia jak najkorzystniejszych warunków dla sprzedaży przez pracujących chłopów nadwyżek ich produkcji na stałych targowiskach pobliskich miast. Tak np. w Gdańsku oraz innych ośrodkach zainstalowano w halach targowych urządzenia niezbędne dla sprzedaży bez-

¹⁾ Nowe Drogi Nr 6/1952 r., str. 47—48.

²⁾ Jak wyżej, str. 47.

pośrednio przez chłopów konsumentom miejskim produktów mięsnych.

Obok ilościowego i jakościowego rozwoju zaopatrzenia w środki żywności w uspołecznionym aparacie handlowym omówione wyżej nowe formy zbliżenia producenta wiejskiego do konsumenta w mieście gruntownie usprawniły i poszerzyły możliwość zaspokojenia tego zakresu potrzeb pracującej ludności miast.

Szeroki asortyment środków żywności, które nabyć można bez komplikacji związanych z systemem bonowego zaopatrzenia, stwarza niewątpliwie bodziec do wzrostu zarobków poprzez wzrost wydajności. Bodziec ten działa tym bardziej, gdy istnieje stałość cen, które w poprzednim okresie odnośnie szeregu artykułów miały — głównie w wyniku działania spekulacji — stałą tendencję zwyżkową. W podobny sposób oddziaływa też regulacja cen wyrobów przemysłowych. Ustalenie na nowym poziomie cen szeregu wyrobów deficytowych (które poprzednio w znacznej części wykupywane były nie przez ludzi pracy, lecz przez zawodowych spekulantów dla dalszej odsprzedaży z zyskiem) przyczyniło się zarówno do ograniczenia zakupów spekulacyjnych, bądź „na zapas“ a równocześnie zwiększyło bezpośrednie zakupy tych towarów przez masy pracujące, których siła nabywcza w związku ze wzrostem cen, wyrównana została przez równocześnie zwyżkę płac.

Przemawiając na naradzie warszawskiego aktywu Frontu Narodowego tow. Ochab podkreślił, że „masy robotnicze szybko przekonają się, że przeprowadzona regulacja cen i płac stanowi znacznie skuteczniejszą niż poprzednie środki broń, która chroni robotnika przed spekulantami, porządkuje rynek, stwarza warunki dla stabilizacji, a następnie wzrostu realnych płac w oparciu o wzrost wydajności pracy.“³⁾

Wydając uchwałę z 3 stycznia, rząd podjął kroki niezbędne w tym celu, aby zapewnić skuteczność działania uchwały nie tylko w zakresie jej najbliższych skutków, to jest ujednolicenia i unormowania cen na ekonomicznie słusznym poziomie oraz wykluczenia spekulacji. Celem uchwały jest wzmocnienie regulującej roli państwa w obrocie towarowym w interesie mas pracujących. Poprzez niezakłócony rozwój gospodarczy ma ona przyczynić się do dalszego wzrostu dobrobytu mas pracujących. Dlatego też — jak wskazał tow. Ochab — „przewidując w rezultacie przeprowadzenia uchwały stabilizację, a następnie wzrost realnych płac, rządowy plan zaopatrzenia rynku na rok 1953 ustala wzrost konsumpcji wielu artykułów w porównaniu z rokiem ubiegłym, w tej liczbie mięsa, tłuszczu wieprzowego, masła itd., jak również artykułów przemysłowych jak meble, pończochy, bielizna trykotaże itd.“⁴⁾

UCHWAŁA z 3 stycznia korzystna jest nie tylko dla pracującej ludności miast lecz również i wsi. Wprawdzie niedostateczny dotychczas udział wsi, szczególnie zamożniejszych chłopów, w rozbudowie gospodarki narodowej

ulega obecnie zwiększeniu, wprawdzie uchwała kładzie tamę bogaceniu się kułaków, które odbywało się ze szkodą mas pracujących, niemniej jednak pracujący chłop na działaniu uchwały niewątpliwie zyskuje. Korzystność nowych warunków kontraktacji produkcji roślinnej i hodowlanej potwierdza najlepiej wzrost kontraktowanych dostaw. Z województw szczecińskiego, krakowskiego, opolskiego, olsztyńskiego i in. już w pierwszych dniach po wejściu w życie uchwały donoszono o wzroście dostaw żywności na punkty spędu, o zwiększeniu dowozu ziemiołódów, bądź mleka.

Dzięki zniesieniu ograniczeń w handlu nadwyżkami produkcji rolnej, chłopci uzyskali możliwość bezpośredniej sprzedaży w mieście produktów swego gospodarstwa. Zysk, który poprzednio przechwytywał spekulant pośredniczący w nielegalnej transakcji, nie obciąża teraz ceny płaconej za żywność przez konsumenta miejskiego, ani nie obniża ceny uzyskiwanej przez chłopca. Omawiane poprzednio formy pomocy, jakiej państwo udziela rozwojowi obrotu towarowego pomiędzy wsią a miastem, stanowią czynnik sprzyjający dalszemu jego rozszerzaniu się.

Różnica cen wyrobów przemysłowych, które nabywa wieś, wyrównana została w pewnej części przez nowe ceny środków żywności w handlu uspołecznionym, do których przystosowuje się wolny rynek płodów rolnych. Trzeba przy tym zauważyć, że ceny szeregu artykułów przemysłowych i to o doniosłym dla wsi znaczeniu, jak cement, cegła, wapno, papa i inne artykuły budowlane nie uległy podwyżce.

W sumie — jak stwierdza uchwała z 3 stycznia — nowy układ cen i zniesienie ograniczenia w obrocie produktami gospodarki chłopskiej, po wykonaniu dostaw obowiązkowych będzie stanowił dodatkowy bodziec dla intensyfikacji i podniesienia wydajności gospodarstw rolnych, które niewątpliwie kryją w sobie jeszcze poważne, niewykorzystane rezerwy. Wzrost produkcji chłopskiej w najbliższych latach zabezpieczać będzie w dalszym ciągu, i to w stopniu coraz wyższym, stały wzrost dobrobytu i kultury mas pracujących na wsi.

Jak wspomniano wyżej uchwała z 3 stycznia wzmacnia w sposób gruntowny regulującą rolę państwa w obrocie towarowym. Wynika to z faktu, że uchwała nie jest doraźnym środkiem zaradczym, lecz decyzją obliczoną na gruntowne i trwałe ustabilizowanie sytuacji w handlu. W okresie, gdy pogłębiająca się dysproporcja w rozwoju socjalistycznego przemysłu i w przevažającej części drobnotowarowego rolnictwa zaostrzona została przez nieurodzaj w r. 1951, co spowodowało wzmożenie żywołności w działaniu prawa wartości, żywołowości wykorzystanej przez elementy kułackie i spekulacyjne — wówczas władze zastosowały jedynie odpowiedni w owych warunkach środek działający jednak częściowo i na ograniczoną metę, a mianowicie bonowy system zaopatrzenia na artykuły, których ilość na rynku nie wystarczała na pokrycie niekontrolowanego zapotrzebowania. System bonowy poza kosztownością zwią-

³⁾ Z przemówienia tow. Edwarda Ochab, *Trybuna Wolności*, nr 1 r. 1953.

⁴⁾ Tamże.

zanego z nim aparatu kancelaryjnego i kontrolnego nie stymulował jednak do wzrostu zarobków w wyniku wzrostu wydajności pracy. Posiadał przy tym cały szereg innych braków, jak np. niemożność uwzględnienia w jego ramach indywidualnych gustów konsumentów, brak dostatecznej podniety w produkcji do podnoszenia jakości wyrobów objętych sprzedażą reglamentowaną itd.

Zniesienie systemu bonowego nie było jednak możliwe tak długo, dopóki nie zostaną nagromadzone dostateczne rezerwy towarowe oraz dopóki produkcja nie osiągnie dostatecznych rozmiarów, by przy przejściu do handlu rozwiniętego nie nastąpiły ponowne braki towarów. Dlatego też wydanie uchwały z 3 stycznia stało się możliwe dopiero wówczas, gdy warunki te zostały spełnione, gdy państwo zapewniło pełne działanie postanowieniom omawianej uchwały w zakresie produkcji i w zakresie gospodarki rezerwami towarowymi.

Aby jednak działanie to pozostało niezakłócone, niezbędne też było ustalenie cen na nowym, ekonomicznie słusznym poziomie. Jak wiadomo, niesłuszny stosunek między cenami różnych towarów powoduje, że w wolnym obrocie natychmiast zostają wykupione towary, których cena skalkulowana jest zbyt nisko, zaś towary o cenie zbyt wysokiej nie znajdują nabywców. Jeśli regulacja wzajemnego stosunku cen jest nienależyta, wówczas powstają takie szkodliwe gospodarczo zjawiska, jak marnowanie chleba na wypas inwentarza, gdyż chleb okazuje się tańszy niż zboże w obrocie wolnorynkowym. Dlatego też, by zapewnić trwałość oddziaływania postanowień uchwały stało się niezbędne ustalenie cen szeregu artykułów na nowym, skorygowanym poziomie, aby stosunek pomiędzy cenami zarówno całych grup towarów jak i poszczególnych artykułów został uregulowany należycie. W nowym układzie cen należało przede wszystkim — i problem ten został w uchwale rozwiązany — ustalić nowy stosunek pomiędzy cenami wyrobów przemysłowych i produktów rolnych. Bowiern podczas gdy w socjalistycznym przemyśle, dzięki postępowi technicznemu i współzawodnictwu, trwał proces zmniejszania się nakładów pracy na jednostkę produkcji, to w rolnictwie, którego postęp jest daleko powolniejszy, proces ten odbywał się również daleko powolniej. Zjawisko to musiało oczywiście znaleźć swój wyraz w nowym układzie cen, a mianowicie w ten sposób, by ceny produktów rolnictwa nie kształtowały się — jak to miało miejsce ostatnio — zbyt nisko w stosunku do cen wyrobów przemysłowych.

Tak więc zasadnicza różnica pomiędzy reformą stosunków w obrocie towarowym dokonaną w wyniku wejścia w życie uchwały z 3 stycznia a doraźnymi środkami stosowanymi poprzednio polega na tym, że była ona aktem gruntownie przygotowanym przez realizację szeregu wstępnych warunków, a ponadto, że zmierza ona nie tylko do usunięcia bezpośrednich trudności w obrocie towarowym, ale że nadto sięga głębiej, wykluczając powstawanie

tych trudności na przyszłość. Uchwała stanowi więc wyraz konkretnego zastosowania w naszej praktyce gospodarczej wskazań towarzysza Bieruta na VII Plenum KC PZPR: „Jest naszym obowiązkiem łagodzić i usuwać wszelkie zakłócenia gospodarcze, które dają się we znaki klasie robotniczej. Chodzi jednak o to, aby leczyć nie tylko objawy, lecz również przyczyny tych zakłóceń⁵⁾”. Pomyślnie wyniki reformy, które naocznie dziś obserwujemy, wynikają z faktu, że została ona przeprowadzona w oparciu o znajomość działania praw ekonomicznych i o ich wykorzystanie.

Obiektywne prawa ekonomiczne istnieją — jak uczy towarzysz Stalin — niezależnie od woli ludzi, jednakże „dowiedzione zostało, że społeczeństwo nie jest wobec nich bezsilne, że poznawszy prawa ekonomiczne i opierając się na nich może ono ograniczyć sferę ich działania, wykorzystać je w interesie społeczeństwa i „okiełznać“, jak to ma miejsce w stosunku do sił przyrody i ich praw⁶⁾”.

Jednym z praw, których oddziaływanie w warunkach kapitalizmu jest żywiołowe i nieograniczone, zaś w gospodarce socjalistycznej ujęte w ramy i ograniczone, jest prawo wartości. Prawo to w ustroju socjalistycznym działa, gdyż jak wskazuje towarzysz Stalin: „Tam, gdzie istnieją towary i produkcja towarowa, nie może nie być również prawa wartości⁷⁾”. Jednak sfera działania tego prawa tak samo jak i sfera działania produkcji towarowej jest bez porównania węższa niż w ustroju kapitalistycznym. Jakie są tego przyczyny wyjaśnia towarzysz Stalin jak następuje: „Nie ulega wątpliwości, że brak prywatnej własności środków produkcji i uspołecznienie środków produkcji zarówno w mieście, jak i na wsi nie mogło nie ograniczyć sfery działania prawa wartości i stopnia jego oddziaływania na produkcję.

W tym samym kierunku działa prawo planowego (proporcjonalnego) rozwoju gospodarki narodowej, które zastąpiło prawo konkurencji i anarchii produkcji.

W tym samym kierunku działają nasze roczne i 5-letnie plany i cała nasza polityka gospodarcza w ogóle, opierająca się na wymogach prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej. Wszystko to razem prowadzi do tego, że sfera działania prawa wartości jest u nas ściśle ograniczona i że prawo wartości nie może w naszym ustroju odgrywać roli regulatora produkcji⁸⁾”.

W naszych warunkach, kraju budującego podstawy socjalizmu, działanie prawa wartości nie jest jeszcze rzecz prosta w tym stopniu opanowane co w społeczeństwie, które znajduje się w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Mamy jeszcze przewagę gospodarstw drobnotowarowych w rolnic-

⁵⁾ Trybuna Ludu z dn. 25.I.1953 r.

⁶⁾ J. W. Stalin, Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR. Książka i Wiedza 1952 r., str. 9.

⁷⁾ J. w. str. 22.

⁸⁾ J. w. str. 25.

twie, mamy już nikły wprawdzie, ale jeszcze istniejący udział form kapitalistycznych w mieście zarówno w produkcji jak i w obrocie towarowym. Mimo to istnieją i u nas warunki do ograniczenia w poważnym stopniu żywiołowego oddziaływania prawa wartości. Państwo nasze dysponuje potężnymi środkami regulowania ekonomiki, skupiając w swych rękach kluczowe uspołecznione gałęzie gospodarki narodowej. Umiejętne, coraz sprawniejsze wykorzystanie tych środków wzmacnia regulującą rolę państwa również na tych odcinkach, gdzie skutkiem

istnienia niesocjalistycznych form gospodarki, powstawać mogą zakłócenia w planowym, proporcjonalnym rozwoju całokształtu naszej ekonomiki. W tym też zakresie szczególnie doniosłą rolę odgrywa Uchwała Rządu z 3 stycznia br., która — jak wskazał tow. Ochab — „jest korzystna dla klasy robotniczej, dla chłopstwa pracującego, dla każdego człowieka pracy; wzmacnia ona bowiem regulującą rolę Państwa w obrocie towarowym w interesie mas pracujących“.

O PRAWIE EKONOMICZNYM PLANOWEGO PROPORCJONALNEGO ROZWOJU GOSPODARKI

Jan MALINOWSKI

P OSIADAJĄCA historyczne znaczenie dla rozwoju nauk ekonomicznych praca Józefa Stalina pt. „Ekonomiczne Problemy Socjalizmu w ZSRR“ oświećla i wyjaśnia obok szeregu innych podstawowych zagadnień także istotę prawa planowego rozwoju gospodarczego kraju socjalizmu.

Dla Polski Ludowej i innych państw budujących socjalizm znaczenie tej sprawy jest szczególnie doniosłe, bowiem rozwój naszej gospodarki odbywa się również w sposób planowy, a w planowaniu naszym czerpiemy ze skarbnicy doświadczeń i wzorów Kraju Rad, który socjalizm zrealizował już przed laty, dziś zaś zwycięsko zmierza ku komunizmowi.

Jak uczy Józef Stalin „Prawo planowego rozwoju gospodarki narodowej powstało jako przeciwwaga prawa konkurencji i anarchii produkcji w warunkach kapitalizmu. Powstało ono na bazie uspołecznienia środków produkcji, potem gdy prawo konkurencji i anarchii produkcji straciło moc. Prawo to zaczęło działać dlatego, że socjalistyczną gospodarkę narodową można prowadzić jedynie na podstawie ekonomicznego prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej“¹⁾.

Po zwycięstwie Wielkiej Rewolucji Socjalistycznej w Związku Radzieckim, skutkiem podstawowych przemian w zakresie stosunków politycznych, społecznych i gospodarczych, prawa ekonomiczne właściwe kapitalizmowi utraciły na ogół siłę działania. Ustępują one miejsca nowym prawom, właściwym socjalizmowi, które poczynają działać na gruncie nowych stosunków. Przemiana ta nie odbywa się ani żywiołowo, tzn. sama przez się, ani też bez walki. Jak wskazuje Józef Stalin z prawami ekonomicznymi rzecz się ma pod tym względem inaczej niż z prawami przyrody. „W odróżnieniu od praw przyrodoznawstwa, gdzie odkrycie i zastosowanie nowego prawa przebiega w sposób mniej

lub bardziej gładki, w dziedzinie ekonomicznej odkrycie i zastosowanie nowego prawa, godzącego w interesy kończących swój żywot sił społeczeństwa, napotyka gwałtowny opór ze strony tych sił. Potrzebna jest zatem siła, siła społeczna, zdolna do pokonania tego oporu. Taką siłą znalazła się w naszym kraju w postaci sojuszu klasy robotniczej i chłopstwa, które stanowią przytłaczającą większość społeczeństwa“²⁾.

Ograniczanie i wypieranie a wreszcie likwidacja elementów kapitalistycznych jako klasy we wszystkich dziedzinach gospodarki narodowej stało się w Związku Radzieckim podstawą coraz szerszego, coraz pełniejszego działania nowego prawa planowego rozwoju gospodarczego. Na XV Zjeździe Partii, który uchwalił zasady pierwszej radzieckiej pięcioletki, J. Stalin w następujący sposób wskazał na warunki niezbędne dla planowego rozwoju gospodarczego: „Ażeby kierować w sposób planowy, należy mieć inny, socjalistyczny, a nie kapitalistyczny system produkcji, należy mieć przynajmniej znacjonalizowany przemysł, znacjonalizowany system kredytowy, znacjonalizowaną ziemię, socjalistyczną spójnię ze wsią, władzę klasy robotniczej w kraju itp.“³⁾.

U zarania odzyskanej niepodległości Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego w historycznym manifestie swym z dnia 22 lipca 1944 r. określił wytyczne podstawowych reform ustrojowych, które stworzyły warunki dla osiągnięcia w ciągu następnych lat szeregu sukcesów w odbudowie i rozwoju gospodarki narodowej, coraz ściślej ujmowanej w ramy planowania. Upaństwowienie przemysłu kluczowego, banków, transportu i łączności, zaczątki uspołecznionych form gospodarki w handlu hurtowym i detalicznym oraz w rolnictwie wszystko to stworzyło podstawę dla działania prawa planowego proporcjonalnego rozwoju gospodarki na-

¹⁾ J. W. Stalin. 6.

²⁾ J. W. Stalin — Dzieła t. X, Książka i Wiedza r. 1950, str. 323.

³⁾ J. W. Stalin — Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR, „Nowe Drogi“, nr 10, 1952 r., str. 7.

rodowej dla pomysłu realizacji planu 3-letniego a następnie 6-letniego.

W społeczeństwie kapitalistycznym prawo planowego rozwoju gospodarki narodowej nie działa i działać nie może. Gospodarka tego społeczeństwa opiera się na prywatnej własności fabryk, ziemi, banków; środki produkcji są w rękach poszczególnych kapitalistów i ich grup, między którymi istnieje sprzeczność interesów, produkcja odbywa się w celu osiągnięcia maksimum zysku i jest ona wynikiem chaotycznej gry i ścierania się sił, a rzadzi nią prawo konkurencji i anarchii. Oczywiście nie może być w takich warunkach mowy o prawie planowego rozwoju. Wprawdzie państwa kapitalistyczne również uchwalają „plany“, ale nie mają one nic wspólnego z prawdziwym planowaniem. Aby planować naprawdę, trzeba — obok istnienia innych warunków — ustalić zadania w interesie całej gospodarki narodowej i w skali całej gospodarki narodowej. Rzecz jasna, że państwo kapitalistyczne nie jest w stanie tego uczynić, skoro nie tylko nie władza gospodarką, ale samo jest powolnym narzędziem w ręku wielkich kapitalistów. „Co prawda — mówi J. Stalin — i oni mają coś w rodzaju planów. Są to jednak plany — prognozy, plany — domysły, które nikogo nie obowiązują i na ich podstawie nie podobna kierować gospodarką kraju“⁴⁾.

Dlatego też różne „plany“, jak Marshalla, Schumana, Monneta oraz plany poszczególnych państw kapitalistycznych okazują się w praktyce reklamowym bluffem, zawsze kończą się one fiaskiem szumnych haseł, a w wyniku przynoszą dalsze rozszerzenie wielkokapitalistycznego wyzysku mas pracujących oraz wzmocnienie władztwa amerykańskiego imperializmu nad pozostałymi krajami kapitalistycznymi.

Podczas gdy prywatna własność środków produkcji i przeciwieństwo między społecznym charakterem produkcji i prywatno-kapitalistyczną formą przywłaszczania powodują konkurencję i anarchię w gospodarce wykluczając możliwość planowego rozwoju, to społeczna własność środków produkcji łączy wszystkie przedsiębiorstwa kraju w jednolity organizm ekonomiczny i warunkuje planowość gospodarczego rozwoju. A więc w społeczeństwie socjalistycznym, w którym istnieje zgodność stosunków produkcji z charakterem sił wytwórczych, w którym co najmniej najważniejsze środki produkcji stanowią własność społeczną, powstają równocześnie podstawy dla jedynie możliwego w tych warunkach planowego rozwoju gospodarczego, toteż jak w r. 1927 wskazywał Józef Stalin: „Nasze plany to nie plany-prognozy i nie plany-domysły, lecz plany - d y r e k t y w y, które są dla organów kierowniczych obowiązujące i które określają kierunek naszego rozwoju gospodarczego w przyszłości, w skali całego kraju“⁵⁾.

Tak więc gospodarka socjalistyczna i tylko gospodarka socjalistyczna w przeciwieństwie do wszystkich poprzednich formacji gospodarczych może być prowadzona i rozwijana w sposób planowy, ale równocześnie trzeba podkreślić, że ekonomiczne prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju stanowi w warunkach ustroju socjalistycznego obiektywną konieczność, a zatem w ustroju tym rozwój gospodarczy może odbywać się jedynie pod działaniem tego prawa, a z kolei — zatem gospodarka socjalistyczna może rozwijać się jedynie w sposób planowy, jedynie na podstawie planów gospodarczych.

OBIEKTYWNEGO ekonomicznego prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej nie należy jednak mylić z samymi planami gospodarczymi. Zarówno radzieckie plany 5-letnie, jak i nasz Plan 6-letni, to wyraz oddziaływania tego prawa, ale nie ono samo. Planowanie gospodarcze może bardziej lub mniej ściśle wyrażać prawo planowego rozwoju, ale samo przez się prawem ekonomicznym nie jest.

Dzięki istnieniu i działaniu tego prawa w warunkach ustroju socjalistycznego powstaje możliwość prawidłowego planowania produkcji społecznej. Ważne jest przy tym, by zdać sobie dokładnie sprawę ze stosunku zachodzącego między prawem planowego rozwoju a samym planowaniem, gdyż do chwili oświecenia tego problemu przez towarzysza Stalina w „Ekonomicznych Problemach Socjalizmu w ZSRR“ istniały w tej dziedzinie błędne poglądy. Tak np. uważano, że konieczność planowego rozwoju gospodarki narodowej daje Władzy Radzieckiej możliwość zniesienia istniejących praw ekonomicznych i stworzenia nowych. Tymczasem — jak uczy towarzysz Stalin — prawa ekonomiczne mają charakter obiektywny i istnieją niezależnie od woli ludzi, którzy nie są w stanie znosić ich ani przeobrażać, a jedynie poznawszy je mogą w interesie społeczeństwa wykorzystywać ich działanie.

W związku z wyżej wspomnianym błędem nie można identyfikować z prawem planowego proporcjonalnego rozwoju gospodarki narodowej planów opracowywanych i realizowanych pod działaniem tego prawa, a więc podporządkowanych mu i odeń zależnych, ale bynajmniej z nim nie równoznacznych.

Należy też zdać sobie sprawę z charakteru prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej. Czy jest to podstawowe prawo ekonomiczne socjalizmu? Nie. Istniały wprawdzie tego rodzaju poglądy, ale błędność ich wykazuje omawiana epokowa praca Józefa Stalina o „Ekonomicznych Problemach Socjalizmu w ZSRR“. Tym podstawowym prawem jest natomiast „zapewnienie maksymalnego zaspokojenia stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb całego społeczeństwa w drodze nieprzerwanego wzrostu i doskonalenia produkcji socjalistycznej na bazie najwyższej techniki“⁶⁾.

⁶⁾ J. W. Stalin — Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR, „Nowe Drogi“, nr 10/52 r., str. 28.

⁴⁾ J. w. str. 323.

⁵⁾ J. w. str. 323—324.

Prawo planowego rozwoju gospodarki narodowej i jej planowanie dopiero wtedy może dać należyte wyniki, jeśli istnieje zadanie, w imię którego ma być realizowane, zadanie, którego ani samo to prawo, ani samo planowanie dać nie mogą. Natomiast zadanie takie zawarte jest w podstawowym prawie ekonomicznym socjalizmu. „Dlatego — uczy Józef Stalin — prawo planowego rozwoju gospodarki narodowej uzyskuje możność pełnego, nieskrępowanego działania tylko w tym wypadku, jeśli opiera się ono na podstawowym prawie ekonomicznym”⁷⁾. Samo zaś planowanie wówczas spełni swą funkcję należycie: „a) jeśli prawidłowo odzwierciedla ono wymogi prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej, b) jeśli zgodne jest we wszystkim z wymogami podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu”⁸⁾.

Planowy, proporcjonalny rozwój gospodarki narodowej odznacza się równomiernością i szybkim tempem, co obce jest gospodarce kapitalistycznej.

Tej ostatniej właściwa jest cykliczność rozwoju. Skutkiem bezplanowości, żywiołowości w grze sprzecznych sił i ścierania się sprzecznych interesów gospodarka kapitalistyczna raz po raz popada w kryzysy, między którymi trwa krótszy lub dłuższy okres ożywienia. W tych warunkach przyrost produkcji w poszczególnych krajach kapitalistycznych, jeśli w ogóle na przestrzeni dłuższego czasu istnieje, to jest niewielki, bez porównania mniejszy niż w warunkach bezkryzysowej gospodarki socjalistycznej. Jeśli porównamy produkcję przemysłową najbardziej gospodarczo rozwiniętego kraju kapitalistycznego, tzn. Stanów Zjednoczonych AP z produkcją Związku Radzieckiego, to okaże się, że w ciągu 24 lat (między r. 1929 a r. 1951) wzrosła ona tylko 2-krotnie, gdy w ZSRR prawie 13-krotnie. Ale przykład Stanów Zjednoczonych nie jest typowy nawet dla stosunków panujących w większości innych państw kapitalistycznych. W tym samym bowiem czasie w innych krajach przyrost produkcji przemysłowej był daleko mniejszy i wyniósł w Anglii 60%, we Włoszech — 34%, a we Francji tylko 4%. Podczas gdy w świecie kapitalistycznym średni roczny przyrost produkcji przemysłowej w latach między I i II wojną światową wynosił ok. 1%, to w ZSRR w latach 1921—1940 był on 25-krotnie większy, a więc z każdym rokiem przemysł produkował przeciętnie o 1/4 więcej niż w poprzednim.

Szybkie, bez porównania szybsze tempo niż w stosunkach kapitalistycznych wykazuje również rozwój gospodarczy państw demokracji ludowej, które wzorem Związku Radzieckiego wkroczyły na drogę planowego budownictwa socjalistycznego. Tak np. w r. 1951 produkcja przemysłowa wzrosła w stosunku do poziomu przedwojennego w Polsce 2,9 raza, w Czechosłowacji — 1,7 raza, na Węgrzech — 2,5 raza, w Rumunii — 1,9 raza i w Bułgarii — 4,6 raza.

Planowość i proporcjonalność właściwa rozwojowi socjalistycznej gospodarki narodowej oznacza równocześnie zacieranie nierównomierności w gospodarczym rozwoju kraju. Wszystkie dziedziny gospodarki na całym terenie państwa rozwijają się w sposób proporcjonalny. Inaczej natomiast rzecz przedstawia się w ustroju kapitalistycznym, gdzie bezplanowość, żywiołowość i sprzeczności wewnętrzne prowadzą do głębokich naruszeń proporcji. Tak np. w krajach kapitalistycznych obok wielkich, lecz ciasno skupionych ośrodków przemysłowych istnieją rozległe tereny pozbawione przemysłu. W Polsce kapitalistycznej taki rezerwat zacofania stanowiły obszary tzw. „Polski B” na wschodzie państwa. Prócz nierównomierności w rozwoju różnych okolic kraju kapitalizm powoduje również nierównomierności rozwojowe między poszczególnymi dziedzinami gospodarki. Gdy jedne są niezwykle silnie rozwinięte, to inne znajdują się w stanie zupełnego zaniedbania. Szczególnie ostro występuje to w krajach zależnych. Np. w Wenezueli lub w Persji, czy w krajach arabskich przemysł naftowy jest ogromnie rozwinięty, ale też jest jedyną poważniejszą gałęzią przemysłu, poza którą produkcja przemysłowa tak dobrze jak nie istnieje.

Planowość gospodarki socjalistycznej powoduje natomiast zacieranie różnic spowodowanych przez kapitalizm w terytorialnym czy resortowym rozwoju gospodarki narodowej. Po zwycięstwie Wielkiej Rewolucji Październikowej gnębione i utrzymywane przez carat w warunkach feudalnego zaniedbania narody zamieszujące południowo-wschodnie rubieże państwa uzyskały możność nieskrępowanego rozwoju. W republikach Uzbekkiej, Kazachskiej, Kirgiskiej, Turkmeńskiej i Tadżyckiej produkcja przemysłowa w latach 1928—1951 wzrosła 22-krotnie, podczas gdy w całym ZSRR — 16-krotnie. W pięciu tych republikach liczących 17 mln. mieszkańców produkuje się dziś 3-krotnie więcej energii elektrycznej niż łącznie w kapitalistycznej Turcji, Iranie, Pakistanie, Egipcie, Iraku, Syrii i Afganistanie, liczących razem 156 mln. mieszkańców. W Uzbekistanie, którego rolnictwo za czasów carskich miało średniowieczną feudalną strukturę, przypada dziś na każde 1.000 ha ziemi uprawnej 14 traktorów, co stanowi dwakroć więcej niż we Francji i 3,5-krotnie więcej niż we Włoszech.

Zgodnie z postanowieniami Planu 6-letniego, będącego planem budowy podstaw socjalizmu w Polsce zacieranie nierównomierności w rozwoju poszczególnych okręgów kraju postępuje na szeroką skalę. Z jednej strony budowa nowych zakładów przemysłowych w silnie przemysłowo rozwiniętych okolicach, jak np. w Zagłębiu Górno-Sląskim następuje tylko w tych wypadkach, gdy charakter ich produkcji ściśle związany jest z danym terenem (np. kopalnie węgla w zasięgu nieckiej węglowej lub elektrownie pyłowe w pobliżu kopalń węgla). Z drugiej strony w okresie sześćdziesiąt lat następuje skut-

⁷⁾ J. w. str. 29.

⁸⁾ J. w. str. 29.

kiem rozbudowy przemysłu szczególnie szybki przyrost produkcji w województwach zaniedbanych w rozwoju, a ponadto w szeregu okręgów powstają nowe, dotychczas tam nieznane dziedziny produkcji, jak np. hutnictwo w woj. warszawskim lub przemysł samochodowy w Lublinie.

Konieczność ustalenia i utrzymania należytych proporcji pomiędzy wszystkimi gałęziami gospodarki narodowej jest podstawowym wymogiem planowości rozwoju gospodarczego. O produkcji kapitalistycznej i jej rozmiarze decyduje wyłącznie zysk. Stąd kapitalizmowi właściwy jest rozwój nieproporcjonalny, jednostronny. Tak np. w XIX w. i w latach następnych gwałtownemu uprzemysłowieniu Anglii towarzyszył spadek produkcji roślinnej i hodowlanej, a grunty rolnicze zamieniano na parki, tereny łowieckie i place golfowe. Inaczej rzecz przedstawia się w planowej gospodarce socjalistycznej. Zakładając pierwszeństwo rozwoju produkcji środków produkcji, co stanowi rękojmię dalszego szybkiego rozwoju całej gospodarki narodowej, właściwością ekonomiki socjalistycznej jest taki proporcjonalny wzrost produkcji wszystkich dziedzin, by we wzajemnym powiązaniu gałęzi i działów produkcji nie powstawały zakłócenia. Stąd też np. wynika, że w naszym Planie 6-letnim szczególnie wysoki odsetek wzrostu przewidziano w tych dziedzinach przemysłu, których produkcja nie wystarczała na zaspokojenie potrzeb pozostałych dziedzin gospodarki. Toteż, gdy na okres sześćdziesięciu lat przyrost produkcji w szeroko rozwiniętym naszym przemyśle węgla kamiennego przewidziano na 35 %, to odpowiednie cyfry przyrostu dla dziedzin produkcji szczególnie zaniedbanych w okresie kapitalizmu ustalono znacznie wyżej i tak np. dla kopalnictwa rud żelaza — 300 %, dla przemysłu maszynowego oraz dla przemysłu chemicznego — ponad 250 %.

PLANOWY i szybki rozwój całej gospodarki socjalistycznej opiera się na pierwszeństwie rozwoju wytwórczości środków produkcji przed wytwórczością środków spożycia. Tylko wówczas można zapewnić szybki i stały wzrost zaopatrzenia ludności w nowe mieszkania, żywność, odzież, sprzęty domowe i inne przedmioty osobistego użytku, gdy zawczasu się zabezpieczy stały rozwój produkcji tych wyrobów. Aby zaś tak się stało, należy w pierwszym rzędzie zapewnić zwiększenie wytopu stali i żelaza, wydobywania węgla i produkcji energii elektrycznej, maszyn dla przemysłu, rolnictwa czy budownictwa, materiałów budowlanych, surowców chemicznych itd. Nieznane kapitalizmowi burzliwe tempo rozwoju gospodarczego zawdzięcza Związek Radziecki między innymi temu, że pierwszeństwo w rozwoju uzyskały gałęzie przemysłu wytwarzające środki produkcji.

Podstawę intensywnego i wszechstronnego rozwoju gospodarki narodowej Kraju Rad stanowi stalinowska zasada uprzemysłowienia ustalająca prymat rozwoju produkcji środków produkcji.

Nieznane w historii ludzkości tempo rozwoju gospodarczego, jakie od r. 1928 znamionowało i znamionuje nadal Związek Radziecki, jest potwierdzeniem słuszności wyboru założeń rozwojowych przyjętych w pierwszym ogólnogospodarczym długoterminowym planie pierwszego w historii socjalistycznego państwa. W trzynastu lat po wykonaniu pierwszego planu 5-letniego, a w rok prawie po zwycięskim zakończeniu Wielkiej Wojny Narodowej, towarzysząc Stalin w następujący sposób wyjaśnił stwierdzoną już przez historyczne doświadczenie tej wojny konieczność i wyłączną słuszność obranej dla Związku Radzieckiego drogi gospodarczego rozwoju. „W państwach kapitalistycznych uprzemysłowienie rozpoczyna się zwykle od przemysłu lekkiego. Ponieważ w przemyśle lekkim mniej trzeba nakładów i obrót kapitału jest szybszy, przy czym osiągnięcie przychodu jest sprawą łatwiejszą niż w przemyśle ciężkim, przemysł lekki staje się tam najpierw przedmiotem industrializacji. Dopiero po długim czasie, gdy przemysł lekki uzyska przychody i nagromadzi je w bankach, dopiero po tym następuje kolej na przemysł ciężki“⁹⁾. Droga ta dla znajdującego się wówczas w okrażeńiu kapitalistycznym Związku Radzieckiego była nie do przyjęcia.

Stojąc wobec konieczności rozbudowy przemysłu ciężkiego i surowcowego partia bolszewików zdawała sobie sprawę, że zadanie to nie może być wykonane środkami, które stosowano w krajach kapitalistycznych. Towarzysz Stalin w ten sposób ujmował stanowisko partii: „Partia wiedziała w jaki sposób zbudowano przemysł ciężki w Anglii, Niemczech, Ameryce. Wiedziała, że przemysł ciężki zbudowany został w tych krajach bądź za pomocą wielkich pożyczek, bądź za pomocą ograbienia innych krajów, bądź też zarówno w pierwszy jak i drugi sposób jednocześnie. Partia wiedziała, że drogi te są zamknięte dla naszego kraju“¹⁰⁾.

Równocześnie jednak kierowana przez towarzysza Stalina partia bolszewików zdawała sobie dobrze sprawę z niebezpieczeństw grożących socjalistycznemu państwu w razie gospodarczej jego słabości: „Partia wiedziała, że wojna się zbliża, że niesposób bronić kraju bez ciężkiego przemysłu, że jak najprędzej trzeba się wzięć za rozwój przemysłu ciężkiego i że spóźnić się z tym — znaczy przegrać. Partia pamiętała słowa Lenina, że bez ciężkiego przemysłu nie można obronić niepodległości, że bez niego może zginąć ustrój radziecki. Dlatego partia komunistyczna naszego kraju odrzuciła zwykłą drogę uprzemysłowienia i rozpoczęła dzieło uprzemysłowienia kraju od przemysłu ciężkiego“¹¹⁾.

Podjmując to nigdzie dotąd niezrealizowane rewolucyjne zadanie rozwojowe — partia, jak

⁹⁾ Z przemówienia J. W. Stalina do wyborców okręgu stalinowskiego w dniu 9 lutego 1946 r.

¹⁰⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia Leninizmu, „Książka“, str. 347.

¹¹⁾ Z przemówienia J. W. Stalina do wyborców okręgu stalinowskiego w dn. 9 lutego 1946 r.

mówi towarzysz Stalin „...liczyła na własne siły naszego kraju. Liczyła na to, że posiadając władzę radziecką i opierając się na nacjonalizacji ziemi, przemysłu, transportu, banków, handlu możemy przeprowadzić najsurowszy system oszczędności po to, aby nagromadzić wystarczające środki, niezbędne do odbudowy przemysłu ciężkiego. Partia mówiła otwarcie, że sprawa ta będzie wymagała poważnych ofiar i że musimy zgodzić się na te ofiary otwarcie i świadomie, jeśli chcemy dopiąć celu. Partia liczyła na dokonanie tego dzieła wewnętrznymi siłami naszego kraju bez lichwiarskich kredytów i pożyczek z zewnątrz”¹²⁾.

Dzięki bezbłędnie przeprowadzonemu w oparciu o zasady materializmu historycznego rozpoznaniu sytuacji gospodarczej kraju partia pod wodzą towarzysza Stalina ustaliła najślusniejszą w danych warunkach drogę możliwie najskuteczniejszego i najszybszego wykorzystania rezerw sił wytwórczych jakie umożliwiła władza radziecka i naturalne bogactwa kraju. Na tle niezwykle szybkiego ogólnego rozwoju gospodarki szczególnie wyróżnia się tempo rozwoju produkcji środków produkcji, której wartość wzrosła z 1/3 wartości całej produkcji przemysłowej w r. 1913 do blisko 2/3 (60%) w r. 1940.

Ponieważ niesposób przewyciężyć wiekowego zaniedbania i wejść na drogę budowy socjalizmu bez intensywnego rozwoju produkcji środków produkcji, więc również i państwa demokracji ludowej obrały tę drogę. Np. w naszym Planie 6-letnim produkcja środków produkcji wzrosła w r. 1955 w stosunku do r. 1949 o 154%, podczas gdy w tym samym czasie wzrost produkcji przedmiotów spożycia, choć również bardzo znaczny — wyniesie 111%.

Należy się jeszcze zastanowić nad stosunkiem działającego w warunkach socjalistycznych prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej do planowania, do rocznych i wieloletnich planów gospodarczych.

¹²⁾ J. W. Stalin — Zagadnienia Leninizmu, str. 347.

Poznanie i zastosowanie praw ekonomicznych w interesie społeczeństwa stanowi ich ujarzmienie, zdobycie nad nimi panowania. Władzy człowieka nad prawami ekonomicznymi nie można jednak rozumieć w ten sposób, że prawa te dadzą się zmieniać i przerabiać. Można ograniczyć sferę działania tych lub innych praw ekonomicznych, można zapobiegać ich niszczącemu działaniu, jeżeli ma ono miejsce, nie można jednak praw tych ani przeobrażać, ani tym bardziej znosić. Toteż konieczność planowego proporcjonalnego rozwoju socjalistycznej gospodarki narodowej nie daje — jak to nieśluszenie sądzono — możliwości znoszenia istniejących praw ekonomicznych i tworzenia nowych. Prawa ekonomiczne są bowiem również w warunkach socjalizmu prawami obiektywnymi, które odzwierciedlają prawidłowość procesów życia ekonomicznego dokonujących się niezależnie od woli człowieka.

Jak powiedziano wyżej, gospodarkę socjalistyczną można prowadzić jedynie na podstawie prawa jej planowego rozwoju. Równocześnie przekonaliśmy się, że obiektywne to prawo nie jest identyczne z samym planowaniem. Rola prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej w stosunku do planowania polega na tym, że daje ono organom planującym m o ż n o ś ć prawidłowego planowania. „Ale — jak uczy Józef Stalin — m o ż l i w o ś c i nie wolno mylić z rzeczywistością. Są to dwie różne rzeczy. Ażeby możliwość tę przekształcić w rzeczywistość, trzeba zgłębiać to prawo ekonomiczne, trzeba je opanować, trzeba nauczyć się stosować je z pełną znajomością rzeczy, trzeba układać takie plany, które w pełni odzwierciedlają wymogi teog prawa”¹³⁾. Ze słów tych wynika obowiązek jak najstaranniejszego, najdokładniejszego badania i poznawania praw ekonomicznych w ogóle, a wśród nich także prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej.

¹³⁾ J. W. Stalin — Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR, „Nowe Drogi”, nr 10/52 r., str. 7.

O BLIŻSZE POWIĄZANIE PROGRAMU BADAŃ STATYSTYCZNYCH W 1953 R. Z PLANOWANIEM

Ignacy OSIPOW

UCHWAŁA Prezydium Rządu Nr 196 z dnia 22 marca 1952 r. w sprawie programu prac statystyczno - sprawozdawczych (Monitor Polski, Nr A-28 z 1952 r. poz. 410) ustaliła ramowy program prac statystyczno-sprawozdawczych prowadzonych na podstawie instrukcji wydawanych przez Główny Urząd Statystyczny. W oparciu o tę uchwałę opracowany został przez Główny Urząd Statystyczny szczegółowy program badań statystycznych na r. 1953, który wprowadza szereg istotnych zmian w sprawozdawczości statystycznej w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Przystępując we wrześniu r. 1952 do opracowania szczegółowego programu badań statystycznych na r. 1953, Główny Urząd Statystyczny przyjął jako podstawową wytyczną do opracowania programu referat towarzysza Bieruta „O umocnieniu spójni między miastem i wsią w obecnym okresie budownictwa socjalistycznego” wygłoszony na VII Plenum KC PZPR.

Głównym źródłem zmian wprowadzonych do programu badań statystycznych na r. 1953 były zagadnienia związane z umocnieniem spójni między miastem i wsią, likwidacją płynności siły roboczej, polepszeniem warunków materialnych pracowników, ze wzrostem postępu technicznego oraz usprawnieniem gospodarki materialowej.

Zmiany te szły przede wszystkim w kierunku pogłębienia badań w dziedzinie statystyki rolnictwa. Nie rozszerzając w zasadzie tematyki badań, program przewiduje poważne zmiany w dziedzinie obiegu sprawozdawczości. Tak np. zespoły podległe Ministerstwu Państwowych Gospodarstw Rolnych będą przysyłały sprawozdania również do prezydiów wojewódzkich i powiatowych rad narodowych, co umożliwi sporządzanie pełnych bilansów rolnictwa na szczeblu województwa i powiatu.

W zakresie innych jednostek sprawozdawczych zrealizowano w programie na r. 1953 generalne założenie polegające na tym, że GUS nie ograniczy się tylko do otrzymywania zestawień zbiorczych sporządzanych na szczeblu resortu, lecz będzie otrzymywał sprawozdania jednostkowe od podstawowych jednostek sprawozdawczych. W związku z tym przewiduje się, że w r. 1953 GUS będzie otrzymywał sprawozdania jednostkowe od państwowych gospodarstw rolnych nie podporządkowanych Ministerstwu PGR, od powiatowych i gminnych ośrodków maszynowych i ich ekspozytur (a nie jak dotychczas tylko od CZ POM) oraz od spółdzielni produkcyjnych za pośrednictwem prezydiów powiatowych i wojewódzkich rad narodowych. Otrzymanie wymienionych sprawoz-

dań jednostkowych umożliwi Głównemu Urzędowi Statystycznemu kontrolę sprawozdań zbiorczych oraz opracowanie zestawień analitycznych w przekroju terytorialnym.

Szczególne znaczenie ma podjęcie przez GUS w r. 1953 II etapu opracowania wyników Pow szechnego Spisu Narodowego. Opracowane przez GUS w I etapie wyniki Spisu były bardzo szeroko wykorzystane. Tow. Zambrowski stwierdził na VII Plenum KC PZPR: „Szeroki rozmiar wyzysku kulackiego w stosunku do bezkonnych gospodarstw został nam zasygnalizowany przez Urząd Statystyczny“¹⁾.

Poważne znaczenie dla zobrazowania całokształtu zagadnień związanych z wymianą towarową pomiędzy miastem i wsią, a w szczególności zaopatrzenia ludności wiejskiej w artykuły przemysłowe będą miały zmiany w sprawozdawczości statystycznej handlu wewnętrznego.

Dla przedsiębiorstw szczebla zbytu i hurtu wprowadzono sprawozdawczość ze sprzedaży ważniejszych artykułów na zaopatrzenie ludności w przekroju wojewódzkim i p o w i a t o w y m. Sprawozdawczość ta zastąpi dotychczasową sprawozdawczość wewnętrzną MHW, która w tym zakresie zostanie zlikwidowana i umożliwi kontrolę wykonania planu zaopatrzenia ludności w ważniejsze artykuły oraz kontrolę wykonania rozdzielników ze sływu masy towarowej.

W sprawozdawczości z sieci handlu detalicznego zmiana tematyki umożliwi uzyskanie szczegółowych danych dotyczących stanu i pracy sieci detalicznej, ruchomej, stoisk itp. z uwzględnieniem podziału na sieć miejską i wiejską. Sprawozdawczość ze skupu rozszerzona została o informacje dotyczące wszystkich dostaw obowiązkowych.

Wprowadzono sprawozdawczość w przedsiębiorstwach szczebla detalu o obrotach ważniejszymi artykułami: a) miesięczną dla skróconej listy towarów (23 pozycje), b) kwartalną dla rozszerzonej listy towarów (66 pozycji). Sprawozdawczość ta umożliwi kontrolę wykonania planu obrotów na szczeblu detalu według asortymentów oraz badanie ruchu remanentów i zmian w poziomie zakupów i sprzedaży.

Również w dziedzinie statystyki drobnego przemysłu przeprowadzone zostanie badanie rozwoju obsługującej wieś sieci punktów usługowych i lotnych brygad spółdzielczości pracy i rzemiosła.

¹⁾ Nowe Drogi Nr 6/52 r., str. 154.

W ostatnim etapie prac programowych włączone zostały do sprawozdawczości tematy związane z potrzebą rozszerzenia zakresu badań w dziedzinie statystyki cen na tle uchwały Rady Ministrów z dn. 3.I.1953 r., a mianowicie: w sprawozdawczości o cenach wolnorynkowych (cenach targowiskowych oraz uzyskiwanych przez rolników w transakcjach wolnorynkowych) rozszerzono listę artykułów; wprowadzono obowiązek składania sprawozdań przez prezydium wojewódzkich, miejskich i powiatowych rad narodowych obejmujące ceny usług pobieranych przez społeczność i prywatne zakłady usługowe; skoordynowano sprawozdawczość o cenach targowiskowych przez ustalenie jednolitej sieci jednostek sprawozdawczych, list artykułów objętych notowaniami oraz terminów i trybu przysyłania sprawozdań.

Ponadto GUS podjął prace metodologiczne mające na celu uchwycenie całokształtu niektórych zagadnień należących do zakresu działania wielu resortów i mających poważne znaczenie dla pogłębienia form spójni ekonomicznej między wsią i miastem, jak np. statystyka zaopatrzenia i zużycia nawozów sztucznych w gospodarstwach państwowych, spółdzielczych i indywidualnych, statystyka uboju zwierząt gospodarskich i działalności rzeźni, statystyka tuczu trzody chlewnej poza rolnictwem itp.

Stosownie do wytycznych VII Plenum KC PZPR w dziedzinie statystyki zatrudnienia objęto badaniem płynność siły roboczej we wszystkich najważniejszych działach i gałęziach gospodarki narodowej i rozszerzono tematykę sprawozdań o elementy niezbędne do obliczania współczynników przyjmowania i zwalniania pracowników. Ponadto mając na uwadze, że „zapewnienie siły roboczej dla zakładów nie sprowadza się tylko do zatrudnienia nowych i siłą rzeczy niewykwalifikowanych robotników” i że „zagadnienie szkolenia i podnoszenia kwalifikacji nabiera szczególniego znaczenia wśród młodzieży”³⁾ — uzupełniono sprawozdawczość z wykonania planu szkolenia wewnątrzzakładowego informacją o liczbie szkolonych w wieku od 14 do 16 lat.

W dziedzinie statystyki płac rozszerzono tematykę sprawozdawczości w przemyśle o informacje dotyczące wypłat według systemów płac (akord, dniówka), celem ujawnienia faktu szkodliwego zrównywania płac tam, gdzie to zjawisko jeszcze występuje.

Program prac statystycznych GUS został rozszerzony również w zakresie zagadnień związanych z warunkami życia robotników. Przede wszystkim należy wskazać na to, że od r. 1953 GUS przejął badania statystyczne w zakresie wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Rozszerzono również badania dotyczące nakładów finansowych na bezpieczeństwo i higienę pracy (w zakresie wydatków na odzież ochronną).

Po raz pierwszy została też opracowana odrębna instrukcja oraz wzory sprawozdawczości dla Oddziałów Zaopatrzenia Robotniczego, całkowicie dostosowana do potrzeb i specyfiki tych jednostek i obejmująca kompleksowo całokształt ich działalności, a więc działalność handlową, zakładów usługowych, gospodarstw rolnych i hodowlanych oraz zakładów żywienia zbiorowego. Ujęcie sprawozdawczością całokształtu działalności OZR uzasadnione jest koniecznością wszechstronnego zbadania ich działalności, gdyż — jak stwierdził towarzysz Bierut — „te oddziały powstają bardzo wolno, a jeżeli powstają, to rozwijają się jednostronnie, nie tworzy się odpowiedniej bazy hodowlanej i warzywniczej, nie rozwija się sieci punktów usługowych, napraw obuwia, odzieży itd”³⁾.

W związku z koniecznością wzmożenia walki o właściwe wykorzystanie mocy produkcyjnych wprowadzono pewne zmiany do sprawozdawczości z wykonania planu wykorzystania czasu pracy maszyn i urządzeń w przemyśle w celu lepszego i bardziej wnikliwego ujawnienia rezerw tkwiących w niewykorzystanej mocy produkcyjnej parku maszynowego, gdyż jak uczy towarzysz Bierut: „Należy skończyć z takim stanem rzeczy, gdy istniejące moce produkcyjne nie są wykorzystywane. Należy postawić sobie za zadanie możliwie najpełniejsze wykorzystanie istniejących mocy produkcyjnych”⁴⁾.

Na VII Plenum KC PZPR towarzysz Bierut stwierdził, że „zagadnienie zaopatrzenia stało się u nas jednym z centralnych zagadnień, od którego właściwego rozwiązania zależy w nie małym stopniu nasz dalszy rozwój”⁵⁾. Dla usprawnienia walki o prawidłowe funkcjonowanie zaopatrzenia materiałowego należy m. in. wyposażyć pracowników służb zaopatrzenia w jednolity wykaz (tzw. indeks) materiałowy, będący niezbędnym instrumentem prawidłowej ewidencji, planowania oraz sprawozdawczości, przede wszystkim w dziedzinie gospodarki materiałowej. Doceniając znaczenie tego zagadnienia specjalna Komisja przy GUS opracowała projekt wstępny pełnego „Jednolitego Wykazu Towarów”, obejmujący klasyfikację wszystkich towarów, bez względu na to czy są pochodzenia przemysłowego, lub rolnego itp. i czy są produkowane w kraju, czy też pochodzą z importu. Po zaopiniowaniu projektu wstępnego przez jednostki organizacyjne gospodarki narodowej, GUS wyda w połowie r. 1953 „Jednolity Wykaz Towarów”, który zastąpi dotychczas obowiązujący i zdeaktualizowany Wykaz Statystyczny Wyrobów z r. 1947.

W porozumieniu z Centralnym Urzędem Gospodarki Materiałowej GUS wprowadził również szereg zmian do obowiązującej sprawozdawczości statystycznej z wykonania planów zaopatrzenia i zużycia materiałowego. Dzięki

³⁾ Tamże, str. 33.

⁴⁾ Tamże, str. 34.

⁵⁾ Tamże, str. 35.

³⁾ Tamże, str. 27—28.

tym zmianom ujednolicono sprawozdawczość w zakresie zaopatrzenia materiałowego w różnych działach gospodarki narodowej, a ponadto umożliwia się bardziej głęboką analizę gospodarki materiałowej.

O PRZEBIEGU i wyniku prac programowych w dziedzinie statystyki na r. 1953 zdecydowało ich organizacyjne przygotowanie.

Wytyczne w sprawie zmian metodologii badań statystycznych na r. 1953 ustalone zostały w zarządzeniu Prezesa GUS Nr 28, z dn. 3 września 1952 r. w sprawie opracowania szczegółowego programu prac statystyczno-sprawozdawczych na r. 1953 oraz w zarządzeniu Nr 36 z dn. 15.IX.1952 r. w sprawie wytycznych do opracowania instrukcji i formularzy na r. 1953.

Zgodnie z tymi wytycznymi program badań opracowano pod kątem widzenia zapewnienia wszystkich danych statystycznych niezbędnych do kontroli wykonania NPG, z uwzględnieniem zmian w metodologii planowania na r. 1953. Tak np. zmiany w instrukcji GUS w sprawie sprawozdawczości inwestycyjnej na r. 1953 wynikają przede wszystkim ze zmian metodologii planowania wprowadzonych Instrukcją PKPG Nr 93 w sprawie zasad i ramowego trybu sporządzania rocznych planów inwestycyjnych. Podobne zmiany wprowadzono prawie we wszystkich instrukcjach GUS celem uzyskania pełnej zgodności metodologicznej planowania i statystyki, przy czym we wszystkich przypadkach rozważane było zagadnienie zapewnienia ciągłości oraz porównywalności danych sprawozdawczości bieżącej z danymi okresów ubiegłych. W trosce o zapewnienie porównywalności również i danych statystycznych okresu bieżącego z danymi planu wprowadzono w sprawozdawczości statystycznej przemysłu specjalne sprawozdanie dotyczące rozliczeń z wykonania planu na skutek zmian organizacyjnych, co ma miejsce wtedy, gdy jednostka sprawozdawcza w ciągu roku przejęła lub przekazała zakład przemysłowy.

Ponadto w myśl powołanych wytycznych Prezesa GUS w pełni zrealizowano w programie na r. 1953 zasadę kompleksowego objęcia sprawozdawczością statystyczną wszelkich zagadnień związanych z działalnością podstawową jednostek sprawozdawczych; a więc oprócz zagadnień np. produkcji instrukcje obejmują kompleksowo zagadnienia: postępu technicznego, wyposażenia w maszyny i urządzenia, zaopatrzenia materiałowego, kapitalnych remontów, zatrudnienia, wydajności i norm pracy, płac, szkolenia wewnątrzzakładowego, zagadnienia socjalne, finansowe itd.

Szczególnie radykalne zmiany nastąpiły w programie badań statystycznych na r. 1953 w zakresie transportu i łączności. Po raz pierwszy opracowano instrukcje ustalające sprawozdawczość centralną dla CZPU, „Orbis“, Centrali Spółdzielni Transportu oraz dla branżowych przedsiębiorstw transportu samochodowego podległych Ministerstwom: Górnictwa, Budownictwa Przemysłowego, Budownictwa

Miast i Osiedli oraz Poczty i Telegrafów. Ponadto opracowane zostały instrukcje: w sprawie sprawozdawczości statystycznej resortów gospodarczych z wykonania planu przewozów ładunków, ze stanu i eksploatacji własnego taboru kolejowego, rzeczno i urządzeń transportowych, w sprawie jednolitej sprawozdawczości statystycznej w zakresie transportu samochodowego obejmujące sprawozdawczość odnośnie stanu i wykorzystania taboru samochodowego, zużycia paliw i awarii oraz instrukcja w sprawie sporządzania sprawozdań ze stanu własnych urządzeń teletechnicznych.

Program badań statystycznych w zakresie transportu i łączności wprowadza do sprawozdawczości również tematykę nie objętą NPG na r. 1953, która jednakże ma doniosłe znaczenie dla głębszej analizy działalności transportu i łączności, a mianowicie: załadunek i wyładunek na większych stacjach i węzłach PKP, przewozy w kilku ważniejszych relacjach w tonach, stopień zmechanizowania procesów przeładunkowych na ważniejszych stacjach, składowe elementy obrotu wagonu itp.; w instrukcjach dla PKS — czas załadunku i wyładunku, przewozy pasażerskie w ważniejszych rejonach; w instrukcji dla portów morskich — czas postoju statków oraz wskaźniki techniczno-ekonomiczne pracy portów; w instrukcji dla przedsiębiorstw państwowych Polska Poczta, Telegraf i Telefon — usługi telekomunikacyjne w relacjach obszarowych itd.

W dziedzinie sprawozdawczości inwestycyjnej wprowadzono bardziej szczegółową niż w r. 1952 strukturę nakładów inwestycyjnych, dodatkowe grupowania według systemów wykonawstwa inwestycyjnego oraz nowy wskaźnik tzw. stopnia gotowości podstawowych obiektów będących w stadium budowy.

W sprawozdawczości uspołecznionych przedsiębiorstw budowlano-montażowych zmiany wprowadzone do programu badań na r. 1953 dotyczą: objęcia badaniami również jednostek organizacyjnych niższego szczebla celem ujawnienia faktów niewykonania planu przez te jednostki; wprowadzenia badania zatrudnienia w budownictwie według województw oraz ujednolicenia sprawozdawczości biur projektowych i wprowadzenia do sprawozdawczości państwowej informacji o ukończonych pracach projektowych, wykonania planu typizacji i planu technicznego.

W dziedzinie żywienia zbiorowego wprowadzono dodatkowe sprawozdania z wykonania planu gospodarki pomocniczej, tuczu trzody chlewnej oraz gospodarki odpadkami użytkowymi. Ponadto wprowadzono do sprawozdawczości bardziej dokładną klasyfikację posiłków.

W dziedzinie gospodarki komunalnej i mieszkaniowej wprowadzono sprawozdawczość przedsiębiorstw inkasa, uzupełniono sprawozdania dotyczące substancji mieszkaniowej informacjami z zakresu wyposażenia mieszkań w urządzenia sieciowe oraz rozszerzono sprawozdanie z przydziału mieszkań z mocy nakazów kwaterunkowych stosownie do potrzeb

operatywnych Ministerstwa Gospodarki Komunalnej.

Również sprawozdawczość w dziedzinie oświaty i kultury została rozszerzona przez wprowadzenie informacji: o kursach języka rosyjskiego oraz kursach początkowego nauczania, o warunkach bytowych, higienicznych, o opiece lekarskiej i warunkach kulturalnych w „Domach Dziecka i Młodzieży” i podobnych zakładach, ponadto wprowadzono odrębne formularze sprawozdań dla Zespołów Pieśni i Tańca („Mazowsze”, „Śląsk”), gdyż ich działalność różni się znacznie od działalności innych jednostek objętych sprawozdawczością instytucji muzycznych.

Równolegle ze wzbogaceniem programu badań statystycznych o tematy szczególnie doniosłe z punktu widzenia potrzeb gospodarki narodowej przeprowadzono skrócenie i uproszczenie systemu sprawozdawczości w drodze wyeliminowania zbędnej sprawozdawczości wewnętrznej, dublującej sprawozdawczość centralną i skoordynowanie obu rodzajów sprawozdawczości. Tak np. skoordynowano sprawozdawczość centralną i wewnętrzną w zakresie cen oraz częściowo w zakresie handlu wewnętrznego, budownictwa, transportu, rolnictwa społecznego, państwowych ośrodków maszynowych itd. Przeprowadzono też znaczne uproszczenie i skomasowanie formularzy sprawozdawczości centralnej oraz usunięto ze sprawozdań wszelkie tematy nieistotne, które nie były przedmiotem opracowań. Np. w zakresie sprawozdawczości zakładów służby zdrowia zmniejszono liczbę formularzy z 81 w r. 1952 do 41 na r. 1953. W handlu zaniechano sprawozdawczości o remanentach towarów „niechodliwych” z powodu trudności jednoznacznego zdefiniowania tych towarów. W przemyśle zmniejszono grupę sprawozdań o wykonaniu planu technicznego z 9 do 7 przez połączenie w jednym formularzu zagadnień występujących w różnych formularzach. Znacznie uproszczono sprawozdawczość z zatrudnienia i płac w budownictwie oraz sprawozdawczość o ruchu naturalnym ludności. W dziedzinie gospodarki komunalnej skasowano niektóre sprawozdania roczne oraz skomasowano sprawozdawczość z zakresu zaopatrzenia materiałowego zmniejszając liczbę formularzy o połowę.

Po raz pierwszy instrukcje i formularze sprawozdań GUS na r. 1953 opracowane zostały na podstawie wytycznych, ustalających w sposób bardzo szczegółowy jednolite wymogi i warunki, którym winny odpowiadać wszystkie instrukcje i formularze statystyczne. Obecnie każdy formularz GUS posiada znormalizowane wymiary i składa się z jednolitej ujętej części tytułowej, adresowej oraz kwestionariusza (tablicy). Ustalono warunki, którym winna odpowiadać strona graficzna formularza, aby zapewnić jego największą przejrzystość, poręczność (warsztatowość) oraz przydatność do opracowania w Biurze Techniki

Statystycznej i Maszyn w GUS, rezerwując odpowiednie miejsca w formularzu na symbolizację.

Zlikwidowano wielopiętrowe „główki”, obfitość rubryk, oraz niedokładnie sprecyzowane pytania w kwestionariuszach. We wszystkich instrukcjach wprowadzono definicje podstawowych pojęć, szczegółowe objaśnienia o sposobie wypełniania formularzy oraz pełny wykaz wszystkich wzorów sprawozdań objętych instrukcją z wymienieniem: symbolu i nazwy formularza, okresu sprawozdawczego, jednostki sprawozdawczej, liczby wypełnianych formularzy, załączników, odbiorców sprawozdań oraz terminów wysyłania sprawozdań.

W związku ze znacznym uproszczeniem prac sprawozdawczo-statystycznych oraz ze zmniejszeniem wielkości tych prac dzięki zlikwidowaniu przerostów w dziedzinie sprawozdawczości centralnej i wewnętrznej zaistniała możliwość skrócenia terminów opracowania sprawozdań oraz przyspieszenia ich obiegu. Np. terminy sporządzania sprawozdań przez zakłady służby zdrowia skrócono o 2—6 dni. W zakresie kinematografii skrócono terminy nadsyłania kwartalnych sprawozdań zbiorczych o 20 dni, a w zakresie placówek kulturalno-oświatowych, ognisk artystycznych, bibliotek, teatrów, oper, filharmonii i instytucji muzycznych o 5—10 dni. Terminy przesyłania przez urzędników stanu cywilnego sprawozdań dotyczących ruchu naturalnego ludności skrócone zostały o 10 dni. Również w innych dziedzinach nastąpiło skrócenie terminów sporządzania sprawozdań.

Podsumowując wyniki prac programowych na r. 1953 należy stwierdzić, że nie wszystkie aktualne zagadnienia statystyki naszej gospodarki narodowej zostały rozwiązane. Przede wszystkim nie została w pełni rozwiązana sprawa zharmonizowania sprawozdawczości centralnej ze sprawozdawczością wewnętrzną we wszystkich pionach organizacyjnych gospodarki narodowej. Nie we wszystkich resortach doprowadzono do końca likwidację zbędnej i niezatwierdzonej przez GUS sprawozdawczości wewnętrznej, dublującej częstokroć sprawozdawczość centralną. Nie zostały również podjęte poważne próby (z wyjątkiem sprawozdawczości w dziedzinie transportu) ścisłego powiązania sprawozdawczości statystycznej z ewidencją pierwotną, tzn. z dokumentacją podstawową prowadzoną w jednostkach sprawozdawczych.

Wytyczne w sprawie opracowania programu badań statystycznych na r. 1953 nie sprecyzowały szczegółowo elementów niezbędnych do opracowania bilansów sprawozdawczych (statystycznych) gospodarki narodowej. Brak ten jest szczególnie dotkliwy z tego powodu, że również prace w zakresie metodologii bilansów nie zostały dotychczas zakończone.

W związku z uchwałą Rady Ministrów z dn. 10.I.1953 r. w sprawie utworzenia wy-

działów statystyki prezydiów wojewódzkich rad narodowych oraz statystyków powiatowych, wymagają również dalszego szczegółowego opracowania zagadnienia związane z działalnością tych służb statystycznych w dziedzinie zbierania i opracowania materiałów statystycznych niezbędnych do kontroli wykonania planów terenowych.

Podjęte przez Radę Ministrów uchwały: Nr 196 z dn. 22.III.1952 r. w sprawie programu prac statystyczno-sprawozdawczych oraz Nr 513 z dn. 1.VII.1952 r. w sprawie trybu zatwierdzania wewnętrznych prac statystyczno-sprawozdawczych stworzyły niezbędne przesłanki dla dalszego rozwoju statystyki w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

W oparciu o powołane uchwały Rady Ministrów oraz o wytyczne zawarte w referacie towarzysza Bieruta na VII Plenum KC PZPR i wzorując się na najbardziej przodującej i prawdziwie naukowej statystyce radzieckiej, opracowano nowy szczegółowy program badań statystycznych na r. 1953, który umożliwia Głównemu Urzędowi Statystycznemu podniesienie poziomu opracowań statystycznych na

wyższy szczebel i wykonanie zadań, które przed statystyką stawia Partia i Rząd.

Ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju myśli statystycznej ma genialna praca Józefa Stalina: „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“, która uzbraja ekonomistów i statystyków w niezawodny oręż naukowego poznania rzeczywistości i otwiera przed nimi wielkie perspektywy naszego marszu ku komunizmowi.

Wskazania towarzysza Stalina oraz dyrektywy XIX Zjazdu KPZR stawiają przed organami statystyki ogromne zadania podniesienia poziomu prac statystycznych do poziomu politycznego kierownictwa.

Zadanie GUS polega obecnie na tym, aby posiadane możliwości przekształcić w rzeczywistość, aby w jak najkrótszych terminach przedkładać Rządowi rzetelne, naukowo opracowane i przeanalizowane dane statystyczne, bez których — jak uczy towarzysz Stalin — żadna praca twórcza, żadna praca państwowa, żadna praca planowa nie ruszy naprzód ani na krok.

PRÓBA EKONOMICZNEJ OCENY REALIZACJI PLANU CZPH W R. 1952

Mgr Tadeusz IWAŃSKI

O D R E D A K C J I: Artykuł poniższy opracowany jest na podstawie referatu wygłoszonego przez autora 8 stycznia 1953 r. w Katowicach na zebraniu Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego.

Redakcja zwraca uwagę, że artykuł ten ocenia pracę hutnictwa od strony przede wszystkim niedociągnięć, nie wspominając o wielu pozytywnych i znacznych osiągnięciach. Ta surowa ocena wyników pracy hutnictwa w r. 1952 ma na celu zmobilizowanie ekonomicznych i technicznych kadr CZPH do walki o likwidację niedociągnięć i braków w roku bieżącym.

ZAPewnienie m a k s y m a l n e g o z a s p o k o j e n i a stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb całego społeczeństwa w drodze nieprzerwanego wzrostu i doskonalenia produkcji socjalistycznej na bazie najwyższej techniki¹⁾ — oto stalinowskie zwięzłe i głębokie sformułowanie podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu. Znaczy to, że celem każdego pracującego zespołu — a do nich należy też zespół pracowników Centralnego Zarządu Przemysłu Hutniczego — jest dostarczenie społeczeństwu coraz to większych ilości coraz doskonalszej produkcji.

Jednocześnie mamy wytyczony sposób wykonania tego podstawowego zadania: przez nieprzerwany wzrost i doskonalenie produkcji na bazie najwyższej techniki. Znaczy to, że wzrost produkcji, doskonalenie produkcji, stosowanie

najbardziej postępowej techniki są środkami, które prowadzą do zamierzonego celu.

To jest jedna strona zagadnienia, rozgraniczająca cel i środki jakimi do celu należy docho-
dzić, pozostaje jednak i inna strona zagadnienia. Tą drugą stroną są obiektywne warunki w jakich dana produkcja się odbywa, są obiektywne prawa ekonomiczne. Jak uczy Stalin w „Ekonomicznych problemach socjalizmu w ZSRR“ „...ludzie mogą odkryć te prawa, poznać, zbadać, uwzględnić w swoich działaniach, wykorzystać w interesie społeczeństwa, nie mogą jednak zmienić ich ani znieść“²⁾. W tej bogatej skarbnicy myśli ekonomicznej — czytamy w rozdziale o zagadnieniu prawa wartości w warunkach socjalizmu, że prawo to oddziałuje również na produkcję i że „w związku z tym w przedsiębiorstwach naszych mają aktualne znaczenie takie zagadnienia, jak sprawa

¹⁾ J. W. Stalin — Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR, Książka i Wiedza r. 1952, str. 44.

²⁾ J. w. str. 6.

wa rozrachunku gospodarczego i rentowności, sprawa kosztów własnych, sprawa cen itp.”³⁾).

Chcąc więc wykorzystać właściwie prawa ekonomiczne należy je znać, należy znać ich działanie i środki konieczne dla wykorzystania tych praw na naszą korzyść. Z kolei skomplikowany charakter współczesnej produkcji nie pozwala na oddzielenie zagadnień technicznych od zagadnień ekonomicznych. Każda zmiana technologii znajduje swój wyraz w kosztach własnych. Jak każde udoskonalenie produkcji znajduje swój oddźwięk we wzroście rentowności, tak z drugiej strony większa akumulacja dostarcza środków dla szybszej poprawy, dla doskonalenia technicznych warunków produkcji.

Omówienie zagadnienia ekonomiki przemysłu wchodzącego w skład CZPH nie jest przedmiotem tych uwag, toteż ograniczymy się do najistotniejszego stwierdzenia, że kierować przemysłem, kierować poszczególnymi przedsiębiorstwami, wydziałami, bądź agregatami można dobrze jedynie wówczas, gdy nie tylko opierało się technikę, ale gdy ma się przed sobą jasno wytknięty cel swojej pracy. Takim celem pracy przedsiębiorstwa przemysłowego jest m.in. wzrost akumulacji, jednym zaś ze sposobów walki o podniesienie akumulacji jest walka z wszelkiego rodzaju marnotrawstwem materiałów, energii, czasu pracy.

Należy sobie bowiem uświadomić, że oszczędzenie 10 kg koksu przy produkcji 1 tony surowki wzbogaca nas o dziesiątki tysięcy ton tego cennego paliwa. Podniesienie uzysku wyrobów walcowanych choćby o 1% pozwala na zaoszczędzenie kilkunastu milionów złotych. Zaoszczędzenie 10 minut czasu dziennie przez każdego pracownika CZPH da równowartość pracy znacznie wyższą niż 1000-osobowa załoga, co może stanowić obsadę dla wielu nowych agregatów. Nasuwa się stąd prosty wniosek o konieczności podniesienia gospodarności w naszym przemyśle, wprowadzenia stałego reżimu oszczędnościowego, zerwania z wszelkim marnotrawstwem. Nakłada to specjalnie poważne obowiązki na personel inżynieryjno-techniczny, tj. na tę część kolektywu hutniczego, w której rękach głównie spoczywa i kierowanie produkcją i odpowiedzialność za produkcję.

Obowiązki te nie ograniczają się jedynie do bezpośredniej działalności na własnym odcinku pracy, ale są znacznie szersze. Wymagają one zaznajomienia załóg z wpływem robotnika na wynik pracy całego zakładu, wymagają one wskazania robotnikowi metod i dopomożenia mu, by mógł się wywiązać z zadań stojących przed nim jako przed współgospodarzem zakładu. Ale pomoc robotnikowi będzie tylko wówczas możliwa, celowa i skuteczna, gdy — po pierwsze — kadry inżynieryjno-techniczne same w pełni opanują całokształt zagadnienia gospodarności i same oceniać znaczenie i rolę gospodarności, gdy — po drugie — potrafią stawiane robotnikowi zadania skonkretyzować i przekazać.

Nasz przemysł hutniczy w części, która stanowi jego większość, tj. organizacyjnie objętej przez CZPH nie był w ostatnich latach przemysłem rentownym. Gospodarka socjalistyczna dopuszcza możliwość takiej nierentowności, albowiem — zgodnie z nauką Stalina — rentowność w gospodarce socjalistycznej winna być rozpatrywana z punktu widzenia całej gospodarki narodowej. Stan ten jednak nakłada na nas tym większe obowiązki, walka z marnotrawstwem, metodyczny i surowy reżim oszczędnościowy muszą być tym usilniejsze, aby w drodze wykrycia rezerw wewnętrznych skończyć z tymi stratami.

Na wstępie stwierdzić musimy, że CZPH w roku ubiegłym, mimo znacznego podwyższenia produkcji w stosunku do r. 1951, nie wykonał planu asortymentowego w podstawowych wytworach, tj. koksie, surowce, stali i wyrobach walcowanych. Niedobór ten, wynoszący dla koksu 3,8%, dla surowki 10,6%, dla stali 4,6% i dla wyrobów walcowanych 7,4% planu państwowego, wpływa w poważnym stopniu na całokształt wyników ocenianych poprzez pieniądź, tj. akumulację, na kształtowanie się kosztów własnych — a więc na czynniki, które w sposób najbardziej syntetyczny obrazują ekonomiczny rezultat całości pracy CZPH.

Przyrost produkcji w stosunku do r. 1951 wyniósł wprawdzie dla koksu 16,5%, dla surowki 12,4%, dla stali 13,9% a dla wyrobów walcowanych 12,2%, nie zmienia to jednak w niczym faktu, że ilość podstawowych wyrobów postawiona przez zakłady podległe CZPH do dyspozycji naszej gospodarki narodowej jest mniejsza od ilości planowanej, że podstawowy cel działalności produkcyjnej nie był spełniony w całości, że to niewykonanie produkcji w roku 1952 poważnie zaciążyło i na akumulacji i na kosztach własnych oraz może wywrzeć wpływ na obniżenie rezultatów w roku bieżącym.

Przyczyny tak poważnego zjawiska jakim jest niewykonanie planu produkcyjnego CZPH są, rzecz oczywista, wielorakie, bardzo skomplikowane i oddziaływające w nierównym stopniu. Wchodzą tu w grę zarówno opóźnienia w oddaniu do użytku inwestycji, niedozbrojenie tak nowych jak i starych urządzeń produkcyjnych, awarie, brak dostatecznej walki o zaopatrzenie, słaba jakość stosowanych surowców i materiałów, braki w uzupełnieniu kadr ludzkich, nieprzestrzeganie dyscypliny technologicznej, brak rytmiczności, ciasnota w hutach, trudności w opanowaniu nowych agregatów i produkcji oraz wiele innych przyczyn wzajemnie się zaciągających i oddziaływających na siebie pośrednio i bezpośrednio. Jedną z przyczyn niewykonania planu jest także to, że zakłady podległe CZPH pracowały w r. 1952 słabiej niż to przewidywał plan, a na pewnych odcinkach nastąpiło nawet pogorszenie w stosunku do r. 1951 i r. 1950.

Ogólny wynik finansowy zakładów zgrupowanych w CZPH zamknie się deficytem blisko 2,5-krotnie większym od straty planowanej.

³⁾ J. w. str. 23.

Analizując powyższe przekroczenie, musimy stwierdzić, że część jego jest wynikiem uchwalonej przez Rząd w końcu pierwszego kwartału ubiegłego roku zmiany płac, dalej wynikiem zmiany receptury wsadu w wielkich piecach i stalowniach, zwiększonych kosztów transportu i przetrzymywania wagonów kolejowych, zawyższenia ustalonej planem wartości realizacji i wysokich kosztów rozruchu nowych agregatów. Znaczna część jednak przypada na przekroczenie planu kosztów własnych wywołane zarówno niewykonaniem planu produkcyjnego, jak i gorszą pracą.

Potwierdzi nam to porównanie z wynikami lat ubiegłych. Przyjmując deficyt w r. 1950 za 100, otrzymamy progresję do 209 w r. 1951 i do 377 w r. 1952. Wprawdzie nie ma tu pełnej porównywalności, gdyż na przełomie lat 1950 i 1951 nastąpiła generalna obniżka cen naszych wyrobów o 7% oraz, że od r. 1950 do r. 1952 nastąpił poważny przyrost produkcji przede wszystkim wyrobów najbardziej nierentownych. Wprowadzenie korektury uwzględniającej wspomniane momenty nie zmienia faktu bardzo gwałtownego pogorszenia wyników w r. 1952 w stosunku do r. 1951. W całości strat roku ubiegłego ok. 18% przypada na I kw., ok. 20% na II kw., ale już ok. 28% na III kw., a ok. 36% na IV kw. Podobny postęp strat występował już od połowy r. 1951.

Wynik bilansowy jest różnicą pomiędzy nakładami a realizacją i wszelkie zmiany w jednym z tych czynników wywołują, rzecz jasna, zmianę samego wyniku. Wpływ hutnictwa na kształtowanie się realizacji produkcji jest stosunkowo mały. Przy założeniu całkowitego wykonania planu produkcyjnego, wpływ ten ogranicza się do prawidłowego posługiwania się obowiązującymi cennikami, a przy wyrobach sprzedawanych po cenach kalkulowanych — do przestrzegania obowiązujących w tej mierze założeń i przepisów oraz ich właściwej interpretacji. Na nakłady natomiast wpływ nasz jest znacznie większy.

Koszty materiałowe wynoszą ok. 68% całości nakładów (materiały podstawowe ok. 52%, materiały pomocnicze ok. 9%, paliwo ok. 7%), energia obca ok. 2%, koszty osobowe wraz ze świadczeniami ok. 19%, koszty amortyzacji i pozostałe nakłady 11%. Jest to oczywiście podział odpowiadający całości nakładów dla wszystkich zakładów CZPH, w układzie bowiem asortymentowym jest on cokolwiek odmienny.

Niewykonanie planu produkcyjnego i pogorszenie pracy CZPH w roku ubiegłym znajduje swój wyraz w materiale dotyczącym zadań obniżenia planowanego kosztu własnego, ustalonego na 3,5%. Tymczasowe obliczenia oparte o zamknięcia rachunkowe wskazują na średnie przekroczenie planu o 11,46% w stosunku do planu kosztów na r. 1952 i wzrost kosztów w stosunku do r. 1951 o 6,35%. Charakterystyczna jest przy tym rozpiętość tego pogorszenia, która wynosi od 1 do 14,5% w stosunku do r. 1951 i 1,5 do 20,5% w stosunku do planu na rok ubiegły.

Analizując koszt własny podstawowych naszych wytworów — surówki i stali, koszt wytworzenia których jest decydującym czynnikiem dla całości wyników hutnictwa podległego CZPH, stwierdzamy poważny i co gorsza progresywnie postępujący wzrost kosztu w poszczególnych kwartałach roku ubiegłego. I tak wzrost kosztu surówki martenowskiej w r. 1951 wyniósł w stosunku do r. 1952 2,7%, natomiast wzrost tegoż kosztu w trzech pierwszych kwartałach 1952 r. w stosunku do r. 1951 wynosi 7,9, 8,6 i 8,5%.

Wszystkie poszczególne elementy, które składają się na łączny koszt wzrastają, aczkolwiek największy wzrost wykazują koszty wydzielowe (20%), stanowiące ok. 13% całości kosztów. W kosztach wydzielowych mieści się najpoważniejsza część kosztów przerobu, a zatem sam proces wytworzenia drożeje. Tak poważny wzrost kosztów wydzielowych obliczanych na tonę wytworu jest w poważnej części wynikiem niewykonania planu produkcji, albowiem część kosztów stałych rozkładana jest na mniejszą od planowanej ilości produkcji. Rozstrzygającym jednak czynnikiem jest wzrost o 8,2% kosztu wsadu, stanowiącego przeszło 55% kosztu całkowitego.

Wzrost doprowadzonych do porównywalności kosztów własnych stali w r. 1951 do kosztów w r. 1950 wynosił 1,5%, natomiast taki sam stosunek pomiędzy trzema pierwszymi kwartałami r. 1952, a średnią za r. 1951 wyraża się liczbami 4,0, 6,0 i 8,9%. Poszczególne elementy kosztu własnego stale wzrastają nierównomiernie. Niewykonanie planu produkcji mające podstawowy wpływ na podwyżkę kosztu własnego nie jest jednak czynnikiem wyłączeniowym. Wskazuje na to porównanie stosunku brakujących w kwartałach ilości stali do planu. Wynosi ono 3,4, 6,0 i 5,6%, podczas gdy, jak zaznaczyliśmy uprzednio wzrost kosztu własnego wynosi 4,0%, 6,0% i 8,9%, przy czym lekkiej poprawie między drugim a trzecim kwartałem w stopniu wykonania planu towarzyszy znaczne pogorszenie kształtowania się kosztu własnego.

Nie ulega żadnej wątpliwości, że zagadnienie kształtowania się kosztu własnego leży poza świadomością znacznej części pracowników inżynieryjno-technicznych, co — rzecz oczywista — uniemożliwia tymże pracownikom zastosowanie na czas jakichkolwiek kroków i środków zmierzających do natychmiastowego zaradzenia złu. Koszt własny powstający w wydziale i przy agregacie ulega stałym wahaniom.

Śledząc do wskaźników techniczno-ekonomicznych przekonamy się, że CZPH rozporządza bogatym asortymentem wskaźników. Pełny asortyment wskaźników umożliwia niejednokrotnie bardzo szczegółową analizę pewnych zagadnień. Dla potrzeb jednak gospodarczych należy posługiwać się tylko wskaźnikami najbardziej podstawowymi, aby się nie gubić i nie popełniać niebezpiecznego błędu łapania much gdy się poluje na słonia. Porównując wskaźniki za lata 1950 — 1952 przekonamy się, że potwierdzają one wnioski wysnute z faktu rosną-

cych strat i wzrostu kosztu własnego. Tak np. w oddziałach wielkich pieców obserwujemy gorsze wykorzystanie czasu kalendarzowego. Przyjmując r. 1950 za 100 stwierdzimy wprowadzie lepsze wykorzystanie czasu w r. 1952 ale w poszczególnych kwartałach ubiegłego roku następuje postępujący spadek. Odpowiednie cyfry wynoszą: 109,3, 106,0 i 103,7%. Wskaźnik objętościowy wykazuje co prawda zdecydowaną poprawę. Wobec przyjętego za 100 r. 1950 otrzymamy dla roku ubiegłego w trzech kwartałach 100,2, 93,0 i 90,3%. Z kolei weźmy zużycie koksu na tonę surówki, które wzrosło średnio od r. 1950 o ok. 6% (m. in. na skutek spadku bogactwa namiaru).

Stalownie wykazują podobny stan. Produkcja z 1 m² powierzchni trzonu na godzinę pracy w stosunku do bazy r. 1950 przyjętej za 100 spada na 95,5, 93,4 i 91,4 a średni czas wytopu tak samo obliczony świadczy o przedłużeniu czasu do 106,5, 109,2 i 112,1% — pomimo wzrostu ilości wytopów szybkościowych.

Jeszcze bardziej pogorszenie się jakości naszej pracy w trzecim roku Planu 6-letniego charakteryzują dane dotyczące braków. Wzrost ich bowiem w stosunku do r. 1950 wynosi w stalowniach 18%, a w walcowniach 9% (znacznie wzrosła w stosunku do r. 1951 ilość nietrafionych spustów).

W tym miejscu należy podkreślić, że w przytoczonych przykładach wybrano wskaźniki wskazujące na wyraźne pogorszenie pracy, nie przytaczając natomiast wskaźników wykazujących pożądaną dynamikę. Założeniem artykułu jest bowiem wskazanie na te odcinki pracy hutnictwa podległego CZPH, które wykazują pogorszenie wyników.

Analizując zagadnienie kosztu własnego należy wskazać na dwa dość istotne momenty.

Po pierwsze: między kosztem wytworzenia analogicznych lub takich samych wytworów zachodzą w poszczególnych zakładach poważne różnice. Uzasadnienie tych różnic tylko przyczynami obiektywnymi, jak wielkością agregatu, czy odmiennym asortymentem jest niewystarczające. W poszczególnych elementach kosztu własnego różnice te winny znaleźć swój wyraz w planie kosztów, natomiast nie możemy pominąć roli człowieka jako czynnika mającego zdecydowanie oddziaływać na poprawę całokształtu kosztu w jego poszczególnych elementach.

Zainteresowanie się poszczególnych zakładów pracą innych zakładów poprzez bardzo szczegółowe porównawcze analizy kształtowania się poszczególnych elementów kosztu własnego wytworów, z uwzględnieniem wskaźników technicznych i warunków organizacji pracy — stałe i systematyczne stosowanie takiej metody jest równoznaczne z wymianą doświadczeń i podciąganiem się do najlepszych wyników. Jest ono równoznaczne z zastosowaniem metody Kowalowa do walki o obniżkę kosztu własnego.

Po drugie: nowoczesne duże inwestycje, jak np. koksownia i wielkie piece w Hucie Kościuszkowej, zginiatacz w Hucie Bobrek, spowodowa-

ły gwałtowne pogorszenie średnich wskaźników technicznych i średniego kosztu własnego. Innymi słowy — wskaźniki techniczne uzyskiwane w początkowym okresie po uruchomieniu tych agregatów były zdecydowanie gorsze od wskaźników przy identycznej produkcji na starych urządzeniach, a koszt własny wyrobów produkowanych przez te urządzenia, był zdecydowanie wyższy.

Zjawisko to wywołane jest: 1) okresem rozruchu w jakim agregaty te się znajdują, nie dając jeszcze pełnej w stosunku do swej zdolności produkcji; 2) niedozbrojeniem tychże agregatów w urządzenia pomocnicze i transportowe (jak np. składowiska, wagony samowyładowcze itp. oraz w części zapasowe; 3) brakiem zaplecza i przedpola gospodarczego, co znacznie pogarsza niezgodne z założeniami warunki pracy tych urządzeń (np. brak aglomeratu); 4) brakiem dostatecznie wyszkolonej i doświadczonej załogi dla urządzeń bardzo nowoczesnych i w założeniach swych wysoce zmechanizowanych; 5) wysokim kosztem amortyzacji nowych urządzeń.

Samo jednak stwierdzenie przyczyn powodujących tak poważne niedomagania nie jest równoznaczne z zastosowaniem środków zaradczych. Stosunkowo długi okres niezbędny na to, co nazywamy „przyswojeniem“ tego typu wielkich urządzeń hutniczych, nie pozwala na wyciągnięcie ostatecznych wniosków. Nasuwa się jednakże pytanie, czy przy sporządzaniu ostatecznego projektu inwestycyjnego zagadnienie szeroko pojętej efektywności z punktu widzenia obniżki kosztu własnego umożliwiającego następnie obniżkę ceny produkowanych wyrobów było ocenione dostatecznie wnikliwie. Problem efektywności inwestycji mający bogatą literaturę ekonomiczną w Związku Radzieckim jest stosunkowo mało u nas poruszany, w równej mierze jako zagadnienie teoretyczno-ekonomiczne oraz jako konkretnie związane z poszczególnymi obiektami hutniczymi.

NIE bez wpływu na kształtowanie się kosztów pozostaje również właściwa rytmiczność produkcji. Obliczenie strat jakie z nierytmicznej pracy ponosi gospodarka narodowa w ilościach produkcyjnych i w kosztach własnych nie jest przeprowadzone. Ilustrację niewłaściwości zachodzących na tym odcinku stanowi porównawcze zestawienie planowanej ilości produkcji wyrobów walcowanych (produkcji gotowej) w planach miesięczno-dobowych w poszczególnych dekadach miesiąca i przypadające go wykonania na te dekady.

Plany miesięczno-dobowe układane są w zakładach pracy i rzecz oczywista nie mogą być oparte o arytmetyczne rozłożenia planu miesięcznego na poszczególne dekady czy doby. Plan ten musi być wynikiem odpowiednio ułożonego harmonogramu i uwzględniać cały szereg okoliczności, jak np. terminy dostaw wsadu, wymagania innych wydziałów, hut i odbiorców. Jednakże wykonanie planu powinno rozkładać się na poszczególne dekady w sposób wskazany przez plan miesięczno-dobowy. Ana-

lizując średnie dane dla wszystkich walcowni za 11 miesięcy r. 1952 przekonamy się, że na pierwszą dekadę walcownie zaplanowały 29,5 % swego planu miesięcznego, a na trzecią dekadę 39,2%. Na pierwszą dekadę przypada natomiast 27,7%, a na trzecią dekadę 42,4% wykonania ogólnej ilości wyrobów walcowanych. Ponieważ w tymże okresie wykonanie planu produkcji wyrobów walcowanych wahało się w granicach 94 — 96% musimy wyciągnąć wniosek, że układane przez huty miesięczno-dobowe plany nie odpowiadają wymogom życia.

Ten pobieżny obraz wyników pracy CZPH w r. 1952 byłby całkowicie niekompletny, gdyby pominąć zagadnienie wydajności — jeden z najistotniejszych czynników warunkujących nieprzerwany wzrost produkcji. Średnia wydajność na przestrzeni lat 1950 — 1952 wzrasta. Wzrost wydajności na 1 robotnika grupy przemysłowej w stosunku do roku poprzedniego jest w r. 1952 słabszy niż wzrost w r. 1951, a podkreślić trzeba, że w trzecim kwartale był niższy niż w drugim i kształtował się na wysokości kwartału pierwszego.

Brak dynamiki wskaźnika wydajności pracy to nie jest nawet stanie w miejscu, lecz cofanie się wstecz, rzecz, z którą nasza uspołeczniona gospodarka w żadnym wypadku pogodzić się nie może, tym bardziej, że analiza wskaźnika wydajności na 1 pracownika-godzinę dla poszczególnych asortymentów wykazuje poważny spadek; np. wskaźnik ten w pierwszych trzech kwartałach 1952 r. dla stalowni wynosi 99,6, 99,4 i 98,5% w stosunku do r. 1951, a dla wyrobów walcowanych 95,0, 94,0 i 87,9%.

Obraz kształtowania się wydajności pracy oceniany od strony wykonania norm pracy kształtował się korzystniej. Wykonanie to bowiem dla poszczególnych wydziałów podstawowych wynosiło w r. 1950: 123 — 127%; r. 1951: 124 — 132%, r. 1952: 129 — 136%. Jednakże ilość prac normowanych jest jeszcze za niska, niższa niż np. w hutnictwie radzieckim, gdzie wynosi 75%, podczas gdy w naszych hutach wynosi średnio 60%.

Obok omówionych istnieją inne jeszcze bardzo istotne momenty, które nie znalazły bezpośredniego powiązania z kosztami własnymi, a które na koszty te mają wpływ. Są to sprawy awarii i nieplanowanych remontów, dyscypliny technologicznej, współzawodnictwa, racjonalizatorstwa, wydziałowego rozrachunku gospodarczego — tego co określamy stylem pracy.

Straty jakie hutnictwo poniosło na skutek awarii i nieplanowanych remontów są najjaskrawszym przykładem marnotrawstwa. Są one jedną z poważniejszych przyczyn niewykonania planów produkcyjnych i oddziałują bezpośrednio oraz pośrednio na koszt własny produkowanych wyrobów. Analizy awarii wskazują, że przytłaczająca ich ilość mogłaby nie mieć miejsca, że odpowiedzialność za awarie spada na ludzi. Raz będzie to niedopatrzenie, inny raz brak przewidywania, niestaranność, nieostrożność czy wreszcie lekkomyślność. Stąd wniosek: niewłaściwy stosunek do wspólnej

własności — majątku narodowego, jakim jest każdy agregat, każde urządzenie, każde narzędzie pracy, jest przyczyną wielu awarii.

Analiza przyczyn awarii, które miały miejsce w hutnictwie w ubiegłym roku potwierdza smutny fakt, że na każde 100 awarii 90 można było uniknąć, że awarie przyniosły znaczne bezpośrednie straty w majątku narodowym, że wywołały straty w produkcji, że pośrednio oddziaływały na koszty wytwarzania wyrobów hutniczych zwiększając ich koszt jednostkowy.

Przyznać co prawda trzeba, że awarii w hutnictwie nie można oceniać tą samą miarą co w innych przemysłach. Procesy produkcyjne przebiegają „na gorąco“, a znakomita większość naszych urządzeń i agregatów posiada wiek starczy. Mimo to trzeba też stwierdzić, że w hutnictwie istnieje jeszcze bez troskie marnotrawstwo, które naraziło nas na wielomilionowe straty.

Opracowane przez CZPH instrukcje technologiczne dla koksowni, wielkich pieców i stalowni zostały po zatwierdzeniu przez Ministerstwo Hutnictwa przekazane zakładom do praktycznego zastosowania. Przekazane zostały również hutom instrukcje dla walcowni. Poczynania te nie są jednak pełne, brak jest bowiem nawet ramowych instrukcji dla innych wydziałów niehutniczych, a instrukcje przekazane zakładom nie wszędzie zostały doprowadzone do wydziałów, a co gorsza, jeśli nawet zostały doprowadzone, to nie zawsze są przestrzegane.

Przestrzeganie dyscypliny technologicznej wiąże się ściśle z zapoznaniem załogi z instrukcjami, a więc jest sprawą podniesienia kwalifikacji załogi. Brak instrukcji, względnie ich nieprzestrzeganie, to jeden z głównych powodów złych przebiegów technologicznych, przedłużania procesów produkcyjnych, niewykorzystanych zdolności produkcyjnych, licznych braków, nietrafiionych wytopów, a w konsekwencji niewykonania planów produkcyjnych i wysokich kosztów.

O ile chodzi o socjalistyczne współzawodnictwo, to ten tak doniosły element w walce o wykonanie planu i podniesienie wydajności pracy, sądząc z obserwacji na przestrzeni ostatnich lat, cechowała przede wszystkim aktywność i improwizacja, że włączenie się administracji przemysłowej było formalne, nierzeczowe. Ruch współzawodnictwa jako instrument wykonania trudnych produkcyjnych zadań planowych hutnictwa, obniżenia kosztów własnych, wyzwolenia rezerw wydajności pracy, przyspieszenia obiegu środków obrotowych nie jest wykorzystany, jest niedoceniany, nie znajduje dostatecznego powiązania z codzienną pracą i działalnością administracji przemysłowej oraz personelu techniczno-inżynierskiego.

Aby w tej tak surowej ocenie stosunku do współzawodnictwa nie być gołosłownym, podamy trzy przykłady, niestety bardzo typowe:

1) kiedy podczas narady w jednej z większych hut na temat braków przedstawiciel związku zawodowego zapytał o współzawodnictwo w walce o zmniejszenie braków, przewod-

niczący zwrócił uwagę, że poruszone zagadnienie nie jest tematem obrad;

2) w wielkiej stalowni niewykonującej notorycznie planu na zapytanie jak przedstawia się sprawa współzawodnictwa, padła ze strony kierownictwa odpowiedź, że nie ma co mówić o współzawodnictwie dopóki wydział nie opakuje produkcji;

3) gdy autor opracowując niniejszy artykuł zwrócił się do Zarządu Głównego Związku Zawodowego Hutników z prośbą o podanie nazwiska inżyniera wybitnie propagującego współzawodnictwo, otrzymał odpowiedź, że takiego inżyniera hutnictwo nie posiada.

Rozwijający się stale ruch racjonalizatorstwa kryje w sobie bardzo poważne rezerwy. Dowodem tego jest zgłoszenie w stosunkowo krótkim okresie przygotowań do partyjno-technicznej konferencji w Hucie Pokój 1700 pomysłów racjonalizatorskich ze wszystkich dziedzin Huty. W CZPH na 27 członków załogi przypada w roku 1952 jedno zgłoszone usprawnienie. Plan na r. 1953 przewiduje polepszenie tej cyfry do 2, podczas gdy w przemyśle radzieckim ten sam stosunek wyraża się liczbą 7. Czy taki stan jak w ZSRR jest dla naszego hutnictwa osiągalny? Niewątpliwie tak. Przecież mobilizacja w Hucie Pokój pozwoliła na podniesienie tegoż współczynnika w pewnym okresie nawet do 4,5. Jednakże istnieje u nas niezrozumiała niewiara we własne siły, bo ta sama Huta Pokój planuje na r. 1953 jedno usprawnienie na 16,1 pracowników.

Jednak zgłoszenie pomysłu racjonalizatorskiego to dopiero wstęp. Wprowadzanie w życie zatwierdzonych i przyjętych wniosków pozostawia wiele do życzenia. Np. usprawnienie gospodarki w Hucie Zygmunt zgłoszone w grudniu 1951 r. w końcu grudnia 1952 r., a więc po roku nie było jeszcze wprowadzone w życie, mimo, że dałoby zakładowi oszczędność w wysokości 565 tys. zł. W kosztach własnych hutnictwa niesposób znaleźć ścisłego odbicia oszczędności osiąganey w wyniku racjonalizacji, musimy się zadowolić przybliżonym oszacowaniem, że gdyby nie racjonalizatorstwo, to straty hutnictwa w roku ubiegłym byłyby o dalsze 18 mln. zł wyższe.

Duża ilość robót pracochłonnych i uciążliwych, operacji nadających się do zastąpienia pracy ludzkiej zmechanizowaną, stanowi olbrzymie pole działania, zwłaszcza w starym hutnictwie, dla całego zespołu pracowników, a w pierwszej mierze dla pracowników technicznych. Nie można niestety stwierdzić, że przenoszenie pozytywnych osiągnięć w zakresie racjonalizacji i mechanizacji z jednego zakładu do drugiego jest osiągnięte w zadowalającej mierze. A jednocześnie stwierdzić musimy, że właśnie na terenie hutnictwa powstały pierwsze Kluby Racjonalizatorów. Opieka nad tymi klubami, najściślejsza współpraca z nimi, najdalej idąca pomoc tym klubom powinny wchodzić w zakres planu pracy oddziałów terenowych Stowarzyszenia Inżynierów i Techników.

Postęp techniczny, rozwój techniki są to zagadnienia najbardziej interesujące każdego inżyniera czy technika, zwłaszcza w naszym ustroju. „Maszyny — jak uczy Stalin — nie tylko oszczędzają pracy, lecz jednocześnie czynią pracę robotników lżejszą, wobec czego w naszych warunkach, w odróżnieniu od warunków kapitalizmu, robotnicy z wielką ochotą używają maszyn w procesie pracy“⁴⁾.

Wydziałowy rozrachunek gospodarczy, ułatwiający w poważnej mierze wszechstronne wykonanie planu techniczno - przemysłowo - finansowego poprzez ujawnienie rezerw i niedociągnięć oraz wszelkich przejawów marnotrawstwa, mimo odgórnego nacisku nie jest w praktyce stosowany. Wprowadzenie wydziałowego rozrachunku gospodarczego napotyka na zupełny brak zainteresowania i zrozumienia ze strony inżynierów i techników w przeważającej ilości wydziałów produkcyjnych. Rozrachunek wydziałowy uważany jest za dodatkowe obciążenie czynnościami o charakterze papierkowo-biurokratycznym, a jego głęboki sens, znaczenie i rola jest całkowicie zapoznana.

Jedną z przyczyn tego stanu jest brak zachęty materialnej. Składową częścią płac inżynierów - techników jest premia produkcyjna, której wysokość dotychczas nie była zależna od czynnika kosztu własnego. Proponowana przez administrację przemysłową zmiana w tej mierze, wprowadzająca pewne powiązania wysokości premii produkcyjnej z wykonaniem planu kosztów, względnie wykonaniem zadań oszczędnościowych, przyczyniłaby się niewątpliwie do zwiększenia zainteresowania odcinkiem kosztów własnych, a tym samym zmieniłaby stosunek do sprawy wydziałowego rozrachunku gospodarczego. Wprowadzenie wydziałowego rozrachunku gospodarczego i właściwe wykorzystanie go jako instrumentu walki o wykonanie planów i gospodarność jest równoznaczne z wyposażeniem hutnictwa w miernik naszego posuwania się naprzód. Zaniedbanie na tym odcinku ilustruje fakt, że zapoczątkowany przed 2 laty rozrachunek gospodarczy w Hucie Pokój zaczął od roku obumierać.

Styl pracy kadr inżynierów - techników — musimy to sobie powiedzieć — pozostawia wiele do życzenia, a jego rewizja i poprawa mogą być źródłem poprawy wyników pracy hutnictwa, zwiększenia jej wydajności i znaczenie lepszej jej organizacji. Ucieczka od odpowiedzialności i decyzji, brak współpracy pomiędzy nawet najbliższymi sąsiadującymi działami, formalistyczny - biurokratyczny stosunek do sprawozdań i analiz wywołują zwiększony nakład mniej efektywnej pracy, toteż mogą i winny ulec zasadniczej zmianie. Konieczne dla osiągnięcia tego celu jest poddanie naszej pracy surowej krytyce i samokrytyce oraz wyciągnięcie z tej krytyki odpowiednich wniosków.

Z kolei zastanowimy się teraz nad tym, jakie podstawowe niedomagania przyczyniły się do niepomyślnych wyników ekonomicznych

⁴⁾ J. w. str. 48.

działalności hutnictwa wchodzącego w skład CZPH? Zagadnienie to było wielokrotnie omawiane i zgodnie z ustaleniami za najpoważniejsze przyczyny uznać można następujące:

1. Koszty własne w przemyśle hutniczym w r. 1952 nie tylko nie osiągnęły poziomu planowanego, ale przekroczyły znacznie średni poziom z r. 1951.

2. Główną przyczyną niewykonania planu obniżki kosztów własnych było w pierwszym rzędzie niewykonanie planu produkcji w podstawowych wydziałach produkcyjnych oraz zła praca w tych wydziałach, czego dowodem są niezadowolające wskaźniki techniczne i duża ilość braków.

3. Zagadnienie walki o obniżkę kosztów własnych produkcji i o podniesienie akumulacji nie było dotychczas traktowane na równi z zadaniem walki o wykonanie planu, podczas gdy w istocie wykonanie planu ma miejsce tylko wówczas, gdy wszystkie odcinki planu zostały wykonane, gdy zostaje wykonany plan TPF. W ostatnich miesiącach wprowadzono w życie szereg zarządzeń mających na celu upowszechnienie tego zagadnienia wśród dyrektorów hut i szefów wydziałów. Przenoszenie zagadnienia do załogi, a w szczególności do aktywu gospodarczego szeregu zakładów pozostawia dużo do życzenia.

4. W szczególności brak powiązania kosztów produkcji ze wskaźnikami techniczno - ekonomicznymi i to zarówno w planie na r. 1952, jak i w planach kwartalnych i miesięcznych, w ramach wydziałowego rozrachunku gospodarczego. Przy przeprowadzonych analizach kosztów nie zwraca się dostatecznej uwagi na to powiązanie.

5. Niedostateczne opracowanie instrukcji dotyczącej rozrachunku wydziałowego i brak opieki nad jej wprowadzeniem spowodowały, że rozrachunek gospodarczy i wydziałowe planowanie operatywne pozostały w hutnictwie podległym CZPH na papierze i nie wyszły poza stadium prób.

6. Niedostateczna praca nad podwyższeniem poziomu ideologicznego pracowników inżynierjno-technicznych, zwłaszcza pogłębieniem

szkolenia ekonomicznego, spowodowała brak dostatecznego zainteresowania personelu sprawą kosztów własnych i ich powiązania z zagadnieniami technicznymi. Zainteresowanie zagadnieniem kosztów własnych winno mieć miejsce przy sporządzaniu planu kosztów i przy opracowaniu planu technicznego.

7. Brak należytej koordynacji planów odcinkowych i brak opracowanych środków i metod zapewniających wykonanie planu techniczno-przemysłowo-finansowego.

8. Nieterminowe i niekompletne wykończenie inwestycji oraz wyznaczenie planów produkcji na taki okres jaki wynika z teoretycznych zdolności produkcyjnych jest jedną z przyczyn niewykonania planu produkcji.

9. W wydziałach produkcyjnych nie przestrzega się w dostatecznej mierze dyscypliny technologicznej, co w konsekwencji prowadzi do niewłaściwych dyspozycji w zakresie procesów wytwórczych.

10. Marnotrawstwo mienia narodowego, czasu pracy, zdolności produkcyjnych występuje dość powszechnie, brak jest systematycznej i metodycznej walki z tym zjawiskiem.

11. „Buchalteryjny“ i formalistyczny stan sprawozdań bez wnikania w przyczyny powstałych odchyłeń od zadań planowanych, bez wyciągania wniosków i ustalania zaleceń mających na celu usunięcie niedociągnięć i błędów — nie przyczynia się do poprawy istniejącego stanu rzeczy.

Reasumując przeprowadzoną ocenę ekonomiczną pracy hutnictwa wchodzącego w skład CZPH w roku ubiegłym trzeba ponownie podkreślić wyraźne pogorszenie tej pracy, na które wskazują przytoczone dane cyfrowe. Naturalnie można by z kolei wskazać i odcinki będące chlubą hutnictwa, a więc zarówno przyrost produkcji, nowe, trudniejsze produkcje. Chcemy jednakże, aby praca w r. 1953 była lepsza, abyśmy lepiej niż w roku ubiegłym spełnili zadania nałożone na nas przez naród. Chcąc tego dokonać musimy szukać naszych błędów, a nie upajać się sukcesami. Musimy stworzyć plan metodycznego opanowania sytuacji i trwałej poprawy już w najbliższej przyszłości.

OSIĄGNIĘCIA BUDOWNICTWA URZĄDZEŃ KULTURALNYCH I SOCJALNYCH

Jan TYSZKO

W WYNIKU przeprowadzonych jesienią wyborów, w obliczu wspaniałego zwycięstwa wyborczego cały naród z entuzjazmem jednoczy się we wspólnym wysiłku dla realizacji programu Frontu Narodowego. Program ten oparty o postanowienia Konstytucji Lipcowej zapowiada, obok potężnego budownictwa przemysłowego, szeroki i wszechstronny rozwój urządzeń kulturalnych i socjalnych oraz dalszy nieustanny wzrost dobrobytu mas pracujących.

W dziedzinie urządzeń kulturalnych i socjalnych dokonał się u nas wielki, rewolucyjny

przełom. Ze społeczeństwa zacofanego i zaniebanego pod względem kulturalnym i socjalnym staliśmy się twórczym i świadomym narodem budowniczych podstaw socjalizmu o stale wzrastających potrzebach kulturalnych. Twórczą rolę tej potężnej rewolucji kulturalnej i socjalnej odegrała i odgrywa nadal działalność inwestycyjna jako materialna baza przeobrażeń kulturalnych i socjalnych. Rozbudowa inwestycji kulturalnych i socjalnych stanowi podstawę rozwoju oświaty, szkolnictwa i nauki,

prasy, wydawnictw, kultury fizycznej, sportu i turystyki, urządzeń zdrowotnych i in.

Wielkie osiągnięcia Polski Ludowej w dziedzinie budownictwa urządzeń kulturalnych i socjalnych najlepiej uwypuklają się na tle stosunków przedwojennych. W Polsce przedwojennej głównym motorem i bodźcem inwestycyjnym był maksymalny zysk prywatnego kapitalisty a nie rentowność społeczna. Okoliczność ta hamowała inwestycje o znaczeniu społecznym, pomimo wielkich potrzeb ich podejmowania. Stąd też przedwojenny poziom nakładów inwestycyjnych w zakresie urządzeń kulturalnych i socjalnych był wyjątkowo niski, a niektóre działy, jak np. oświata i zamknięta pomoc lekarska wykazywały na tle przyrostu ludności — regresję. Do przedwojennych zaniedbań na odcinku budownictwa instytucji społecznych i kulturalnych doszły poważne zniszczenia okresu wojennego.

Straty i tak już skromnego majątku trwałego w zakresie urządzeń kulturalnych i socjalnych były proporcjonalnie znacznie większe niż przeciętna całości strat we wszystkich działach gospodarki narodowej, która wynosiła 38%. Na tym tle straty w dziale kultury i sztuki — 43%, ochrony zdrowia — 55% oraz szkolnictwa i nauki — 60% wyraźnie wskazywały kierunek akcji niszczycielskiej hitlerowskiego okupanta. Likwidacja ogromu zaniedbań i zniszczeń wojennych wymagała w momencie wyzwolenia kraju przez bohaterską Armię Radziecką zmobilizowania całego narodu do potężnego wysiłku.

Już w okresie planu 3-letniego zaznaczyła się żywa działalność remontowo-inwestycyjna w zakresie urządzeń kulturalnych i socjalnych.

Pierwsze lata Planu 6-letniego przyniosły wzrost inwestycji przeznaczonych zarówno na rozwój przemysłu jak i na socjalistyczną przebudowę wsi oraz urządzeń kulturalnych i socjalnych. Państwo Ludowe w trosce o potrzeby mas pracujących coraz większy procent całości nakładów przeznacza na inwestycje kulturalne i socjalne. Wykazują one szybszy wzrost niż globalne kwoty rocznych planów inwestycyjnych, co uwidacznia poniższa tabela:

	r. 1946	r. 1947	r. 1949	r. 1950	r. 1955
Nakłady na inwestycje					
wskaźnik wzrostu	100	132	298	425	1.064
Nakłady na inw. kult. i socj.					
wskaźnik wzrostu	100	170	445	685	1.950

Wszechstronny rozwój nauki i oświaty, kultury i urządzeń socjalnych znajduje swe odzwierciedlenie w szybko rosnącej liczbie nowych żłobków, przedszkoli, szkół, zakładów naukowych, burs, internatów, klinik i szpitali, domów kultury, stadionów itp. Dla dokładniejszego zobrazowania wielkich osiągnięć na odcinku inwestycji kulturalnych i socjalnych dobrane jest uprzytomnić sobie zmiany, jakie zaszły w poszczególnych działach urządzeń kulturalnych i socjalnych.

Ważną pozycją działu w y c h o w a n i a jest dynamiczny rozwój budownictwa przed-

szkoli. Przed wojną przedszkola były niedostępnym luksusem dla dzieci robotniczych i chłopskich. Po zdobyciu władzy przez klasę robotniczą nastąpił szybki rozwój sieci przedszkoli w mieście i na wsi. Obok przedszkoli dzielnicowych rozwinął się typ przedszkola przy zakładzie pracy. Podana poniżej tabela przedstawia osiągnięcia na odcinku przedszkoli:

	r. 1938	r. 1949	r. 1951	r. 1955 (plan)
Ilość przedszkoli	1.659	6.227	7.470	13.320
Ilość miejsc (w tys.)	83,3	287,5	350,3	560
Wskaźniki liczby miejsc na 1000 dzieci w wieku przedszkolnym	26	173	171	218

Z ogólnej liczby 95 przedszkoli oddanych do użytku w 1951 r. 43 przedszkola uruchomiły zakłady pracy, 44 — ZOR, 8 — Ministerstwo Oświaty; odpowiednie cyfry dla r. 1952 wynoszą: 170 (ogólnie), 81, 59 i 30. Budowę przedszkoli lokalizuje się w okręgach przemysłowych o dużym zatrudnieniu kobiet i w nowobudowanych osiedlach mieszkaniowych. Budownictwo oparte jest o typową dokumentację projektową, która zapewnia najlepsze rozwiązania funkcjonalne zarówno w obiektach wolnostojących jak i w wbudowanych.

W zakresie budownictwa szkół podstawowych w pierwszym okresie powojennym przystąpiono przede wszystkim do odbudowy obiektów zniszczonych, względnie do zabezpieczenia ich od dalszego niszczenia. W wielu miejscowościach przystosowano do celów szkolnych inne obiekty, a w miejscowościach o bardzo wielkich zniszczeniach budowano baraki. W okresie od 1944 r. do 1949 r. oddano do użytku szkolnego 8.350 obiektów o łącznej liczbie ok. 41 tys. izb szkolnych. W r. 1950 po raz pierwszy Ministerstwo Oświaty przejęło całkowicie zagadnienie przygotowania inwestycji szkolnych. Obecnie Ministerstwo opracowuje plany inwestycyjne rzeczowe oraz kontroluje ich wykonanie.

W międzyczasie zostały opracowane normy i standardy oraz typowe projekty szkół podstawowych. Normy budowlane przewidują typowe rozwiązania dla szkół 3 i 4-izbowych dla 80 i 150 uczniów (najczęściej stosowane na wsi) oraz dla szkół 7, 11 i 15-izbowych dla 280, 440 i 600 uczniów (najczęściej stosowane w miastach). Średnia kubatura jednostkowa na ucznia wynosi ok. 22 m³. Normy te zabezpieczają odpowiednie warunki pracy w szkołach, a z drugiej strony ograniczają szkodliwe wybujałości patriotyzmu lokalnego.

Należy tu podkreślić znaczną poprawę stopnia organizacyjnego szkół w porównaniu z sytuacją przedwojenną. Przed wojną stosunek liczby szkół wyżej zorganizowanych (7-klasowych) do ogólnej liczby szkół podstawowych wyraził się cyfrą 15%; obecnie stosunek ten wynosi 56%. Budownictwo szkół w okresie Planu 6-letniego uwzględni poprawę warunków nauczania przez rozbudowę szkół istniejących i zwiększenia ilości izb lekcyjnych, co w efekcie w r. 1955 pozwoli na prawie dwukrotne zmniejszenie zagęszczenia dzieci w szkołach.

Zupełnie nowym nieznanym w krajach kapitalistycznych, ani w Polsce przedwzręsnio-
wej typem urządzenia oddanego do użytku jest monumentalny Pałac Młodzieży w Katowicach. Jest to olbrzymi gmach o kubaturze 85 tys. m³, zajmujący teren o powierzchni 12 tys. m². Pałac Młodzieży to placówka pracy pozaszkolnej, która uzupełnia i pogłębia pracę szkoły i organizacji młodzieżowych w zakresie wychowania socjalistycznego dzieci i młodzieży, realizując wszechstronny ich rozwój przez organizację kształcenia politycznego, wychowania estetycznego, fizycznego oraz pogłębienia i rozszerzenia wiedzy.

Powyższe założenia realizuje Pałac w 58 pracowniach następujących działów pracy: naukowego, technicznego, akcji masowych, wychowania artystycznego, bibliotecznego, wychowania fizycznego oraz w gabinecie metodycznym.

Państwo Ludowe stwarza silne podstawy dla rozwoju gospodarki narodowej m. in. poprzez stałą i planową rozbudowę szkolnictwa wyższego. Coroczne plany inwestycyjne obejmują poważne pozycje nakładów na budowę nowych obiektów szkolnych, warsztatowych, internatowych oraz na ich wyposażenie. Z każdym rokiem powiększa się liczba miejsc dla uczniów w szkołach i internatach, polepsza się baza techniczno-szkoleniowa szkół zawodowych.

Głęboką troskę Państwa Ludowego o rozwój szkolnictwa zawodowego najlepiej ilustrują następujące liczby: w Planie 6-letnim szkolnictwo zawodowe administrowane przez CUSZ otrzyma ok. 45 tys. nowych miejsc w szkołach, ok. 18 tys. nowych stanowisk w warsztatach szkolnych oraz ok. 16 tys. nowych miejsc dla uczniów w internatach. Cyfry te charakteryzują zaledwie odcinek inwestycji szkolnych, tj. odcinek szkolnictwa zawodowego administrowanego przez CUSZ, który obejmuje tylko ok. 1/3 ogółu nakładów inwestycyjnych szkolnictwa zawodowego w Polsce.

W krótkim stosunkowo okresie 3 lat Planu 6-letniego szkolnictwo CUSZ otrzymało 194 nowych obiektów szkolnych, w tym 107 gmachów szkolnych, 36 budynków warsztatowych i 51 internatów. Obiekty te dały ponad 25 tys. miejsc dla uczniów w szkołach, ponad 5,5 tys. stanowisk roboczych w warsztatach oraz ok. 6,7 tys. miejsc w internatach szkolnych. Łączny koszt obiektów szkolnych oddanych do użytku wyniósł z górą 200 mln. zł (wraz z wyposażeniem).

Prowadzona w szybkim tempie rozbudowa szkolnictwa zawodowego nie ogranicza się tylko do strony ilościowej, ale uwzględnia również jakość budownictwa szkolnego. Nowoczesne obiekty szkolne dostosowane są w pełni do socjalistycznego procesu szkolenia i wychowania. Obiekty szkolne posiadają duże izby lekcyjne, pracownie naukowe, sale technologiczne z gabinetami oraz pomieszczenia socjalno-kulturalne. Obiekty warsztatowe posiadają nowoczesne hale warsztatowe dostosowane do procesów produkcyjnych stosowanych w przemyśle.

Młodzież w warsztatach uczy się zawodu i równocześnie produkuje różne dobra materialne, m. in. nowoczesne obrabiarki, które stanowią stosunkowo poważną pozycję w ogólnonarodowej produkcji obrabiarek.

Wiele spośród obiektów szczególnie wyróżnia się dużą pojemnością, racjonalnym rozplanowaniem pomieszczeń i piękną kompozycją architektoniczną. Wyróżniają się szczególnie następujące budynki: a) gmach szkolny Technikum Chemicznego i Budowlanego w Lublinie o kubaturze 40 tys. m³ dla 1.200 uczniów; b) gmach szkolny Technikum w Toruniu — 23 tys. m³, 640 uczniów; c) gmach szkolny i warsztatowy Zasadniczej Szkoły Metalowo-Energetycznej w Płocku — 25.500 m³, 540 uczniów; d) warsztaty Zasadniczej Szkoły Metalowo-Elektrycznej w Krakowie — 15 tys. m³, 335 stanowisk robotniczych.

Plan 6-letni przewiduje znaczny wzrost szkolnictwa wyższego. Nauka wzrosła w Polsce Ludowej do roli poważnej sojuszniczki klasy robotniczej w jej walce o szybkie przemysłowanie kraju, o socjalistyczną przebudowę rolnictwa, o postęp w dziedzinie oświaty i kultury. Liczba ludzi z wyższym wykształceniem osiągnie w końcu Planu 6-letniego 146 tys.

Nakłady na szkolnictwo wyższe oraz efekty inwestycyjne kształtowały się następująco w poszczególnych latach (w mln. zł):

	r. 1946	r. 1947	r. 1948	r. 1949	r. 1950	r. 1955
Ogółem nakłady:	6	17,5	62,5	53,4	187,9	211,0
Nakłady na szkoły wyższe	6	16,2	56,2	50,0	151,7	156,6
Nakłady na domy akademickie	—	1,3	6,3	3,4	36,2	54,4
Oddano do użytku budynków		35	32	40	38	21
w tym budynków szkół technicznych					15	13

W okresie powojennym realizowane są wielkie prace inwestycyjne, w wyniku których powstają w poszczególnych ośrodkach wyjątkowo korzystne warunki dla twórczej pracy naukowej. Z kredytów inwestycyjnych wznoszone są nowe gmachy, pracownie naukowe, laboratoria i kliniki — przede wszystkim w wielkich ośrodkach robotniczych, które za czasów przedwzręsnio-
wych pozbawione były szkół wyższych. W śląskim okręgu przemysłowym, który przed wojną nie posiadał ani jednej szkoły wyższej a obecnie ma ich 7, rozbudowuje się nieustannie m. in. dzielnica akademicka Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Znajdzie tam pomieszczenie ponad 5 tys. studentów. W roku akademickim 1952/53 studenci tej uczelni otrzymają gmach Wydziału Inżynierii Budowlanej, w którym znajdują się nowoczesne sale wykładowe, pracownie kreślarskie i gabinety do ćwiczeń. W budynku tym pomieści się również nowo-
otwarty Wydział Budownictwa Przemysłowego. Wydział Górniczy otrzymał w roku ubiegłym gmach Sekcji Eksploatacji Złóż Węglowych.

Politechnika Śląska staje się jedną z najnowocześniejszych urządzonych uczelni w Europie.

Gdańsk, który w okresie przedwojennym nie posiadał uczelni medycznej, obecnie uzyskał z uwagi na wielkie potrzeby w dziedzinie lecznictwa pierwszą w północnej Polsce Akademię Medyczną. Łódź stała się w Polsce Ludowej jednym z największych ośrodków akademickich o 10 wyższych uczelniach. Politechnika Łódzka, która zajmuje wielki kompleks nowoczesnych gmachów, otrzymuje obecnie budynek Wydziału Chemii Spożywczej. Uniwersytet Łódzki z każdym rokiem uruchamia nowe zakłady, pracownie i laboratoria. Studenci Akademii Medycznej otrzymali nowy gmach Zakładu Anatomii Patologicznej. Jego sale i laboratoria zaopatrzone są w najnowocześniejsze urządzenia. Nowe centrum przemysłowe — Częstochowa, stało się ważnym ośrodkiem szkolenia kadr specjalistów. Rozwijają się tutaj szybko dwie utworzone w Polsce Ludowej wyższe uczelnie: Szkoła Inżynierska i Wyższa Szkoła Ekonomiczna.

Również w innych ośrodkach robotniczych, które przed wojną nie posiadały szkół wyższych, rozbudowuje się nieustannie wyższe uczelnie. W Białymstoku Akademia Medyczna o kubaturze 60 tys. m³ i Wieczorowa Szkoła Inżynierska uzupełniają wyposażenie swych pracowni i laboratoriów. W Radomiu Wydział Chemiczny Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej kształci inżynierów specjalistów dla przemysłu garbarskiego. W Bydgoszczy Wieczorowa Szkoła Inżynierska posiada już Wydział Mechaniczny i Chemiczny. W Olsztynie powstają w szybkim tempie zespoły gmachów, gdzie znajdują pomieszczenie gabinetów, pracownie naukowe i sale wykładowe Wyższej Szkoły Rolniczej.

Zmiana struktury społecznej studentów, udostępnienie nauki szerokim warstwom młodzieży robotniczej i chłopskiej jest uwarunkowane ilością miejsc w domach akademickich, których rozbudowę przedstawia następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	r. 1946	r. 1948	r. 1950	r. 1951	plan r. 1952	plan r. 1955
Liczba domów akademickich	62	151	220	230	237	273
Liczba studentów w domach akademickich*) (w tys.)	5,9	12,7	17,0	21,1	29,3	49,3
Stosunek liczby miejsc do liczby studentów			18,6	19,4	27,5	35,2

ZORGANIZOWANIE s ł u ż b y z d r o w i a po wojnie i zapewnienie masom pracującym opieki lekarskiej było zadaniem szczególnie trudnym. W wyniku terroru hitlerowskiego i warunków okupacyjnych liczba lekarzy w Polsce spadła z 13 tys. do 6 tys., lekarzy dentystów — z 3,7 tys. do 1,6 tys. Zniszczenia w majątku trwałym zakładów zamkniętej i otwartej pomocy lekarskiej na ziemiach daw-

nych wynosiły 60%, obiekty na Ziemiach Zachodnich w dużym procencie zniszczone lub pozbawione wyposażenia wymagały również znacznych nakładów inwestycyjnych.

Wyrazem nieustannej troski rządu ludowego o podniesienie opieki zdrowotnej nad klasą robotniczą jest systematyczny wzrost nakładów inwestycyjnych przeznaczonych na rozwój inwestycji służby zdrowia. I tak jeśli przyjąć całość nakładów inwestycyjnych na służbę zdrowia w r. 1946 za 100, to dla poszczególnych lat planu 3-letniego otrzymujemy następujące wskaźniki wzrostu: 1947 — 212, 1948 — 394, 1949 — 450. W r. 1950 następuje dalszy olbrzymi wzrost nakładów inwestycyjnych — wskaźnik 259 w stosunku do roku 1949. Plan 1951 r. był o 51% wyższy w stosunku do planu 1950 r.

O wielkim, nienotowanym dotychczas tempie rozwoju budownictwa zakładów służby zdrowia świadczą wymownie niektóre liczby planu 1952 r.

Ogólna kubatura budowli przewidzianych do wykonania przekracza 1,6 mln. m³. Przyrost łóżek w szpitalach ogólnych, specjalistycznych i klinikach wyniósł w r. 1952 razem 5 tys., ponadto liczba łóżek w sanatoriach przeciwgruźliczych i zespołach sanatoryjno-prewencyjnych wzrosła o 1.200 łóżek, a w sanatoriach uzdrowiskowych o 960 łóżek. Ogólna liczba łóżek we wszystkich zakładach służby zdrowia w wyniku dokonanych inwestycji wzrosła o przeszło 7 tys. Niezależnie od tego nastąpiło poważne usprawnienie działalności szpitali i podniesienie poziomu ich usług na skutek dokonanej rozbudowy, względnie modernizacji sal operacyjnych, laboratoriów, pracowni i urządzeń gospodarczych. W r. 1952 następuje dalszy przyrost miejsc żłobkowych, ośrodków zdrowia i poliklinik. W wyniku dokonanego wysiłku inwestycyjnego służba zdrowia w niektórych działach zbliżyła się do realizacji zadań nakreślonych dla końcowego roku Planu 6-letniego. Np.:

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Przyrost w planie 6-letn.	Wykonanie do r. 1952	Procent wykonania Planu 6-letn.
Szpitala, izby chorych, izby porodowe				
Liczba łóżek ogółem	tys. łóżek	48,6	33,7	69,3
w tym łóżek w szpitalach klinicznych	„	10,6	6,7	63,2
łóżek porodowych w izbach porodowych	„	4,0	3,5	87,5
łóżek w izbach chorych	„	1,4	0,95	67,8
Liczba stacji pogot. ratunkowego	stacja	195	168	86,1
Liczba karetek	karetki	908	760	83,7
Liczba żłobków	żłobek	667	338	50,7
Liczba miejsc ogółem	tys. miejsc	26,4	19,0	71,9
w tym: w żłobkach zakładowych	„	19,9	12,8	64,0

*) do r. 1952 z uwzględnieniem 25% zagęszczenia.

Cechą charakterystyczną działalności inwestycyjnej służby zdrowia w obecnej fazie jest przewaga nowego budownictwa zakładów, opartego na najbardziej nowoczesnych rozwiązaniach technicznych i lekarskich. Największy przewrót dokonuje się obecnie w dziedzinie budownictwa szpitalnego. W zakresie szpitali już od 1946 r. rozpoczęto likwidację obiektów małych, liczących po 20—30 łóżek, które mieściły się w lokalach nieodpowiednich, często nieskanalizowanych, nie dysponowały niezbędnym wyposażeniem i nie mogły zapewnić wymaganego minimum warunków sanitarnych. Likwidacja małych szpitali, przewidziana do końca Planu 6-letniego, jest zsynchronizowana z rozbudową istniejących i budową nowych większych szpitali. Idąc za przykładem ZSRR, Min. Zdrowia przy budowie nowych szpitali ściśle przestrzega zasady zespolenia lecznictwa otwartego z lecznictwem zamkniętym oraz właściwej rejonizacji. Każdy szpital będzie posiadał przychodnię podstawowych grup chorobowych dla obsługi przydzielonego mu rejonu mieszkańców. Obok całkowitej zmiany dotychczasowych zasad budownictwa szpitalnego przystąpiono po raz pierwszy w Polsce do budowy nowego nieznanego u nas dotąd typu zakładów, jak stacje przetaczania krwi, stacje sanitarno - epidemiologiczne, licea felczerskie, wytwórnie surowic i szczepionek, dzięki którym można podejmować szeroką akcję profilaktyczną we wszystkich dziedzinach niezbędnych do utrzymania odpowiedniego poziomu sanitarnego kraju.

Do najważniejszych obiektów służby zdrowia oddanych do użytku w ostatnich latach należy zaliczyć: większość szpitali powiatowych, 7 stacji krwiodawstwa o kub. 50 tys. m³, 2 nowoczesne przychodnie miejskie w Poznaniu i Szczecinie o kub. 30 tys. m³, zespół szpitali specjalistycznych w Bytomiu na 500 łóżek, Zakład Radiologii w Warszawie 60 tys. m³ oraz Zakład Surowic i Szczepionek w Zamieniu 75 tys. m³.

Efekty inwestycyjne służby zdrowia najlepiej charakteryzuje następujące zestawienie:

	r. 1938	r. 1952	Stan w r 1952 w proc. do r.1938
Liczba dzieci w żłobkach	2 900	39.300	1.355
Liczba łóżek szpitalnych	75.000	119.200	160
Liczba łóżek szpitalnych na 10 tys. mieszkańców	21,7	46,3	213
Liczba łóżek sanatoryjnych na 10 tys. mieszkańców	5,6	21,5	384
Liczba łóżek prewentyjnych na 10 tys. mieszkańców	2,4	7,6	317

W procesie wychowania nowego socjalistycznego człowieka poważną rolę spełniają w y c h o w a n i e f i z y c z n e i sport, jako czynnik konieczny dla podnoszenia sprawności fizycznej i stanu zdrowia narodu. Dlatego też Państwo Ludowe kieruje znaczne nakłady inwestycyjne na rozbudowę istniejących i budowę nowych urządzeń sportowych. Na odcinku budownictwa sportowego notujemy poważne osiągnięcia. Odnowiono i rozbudowano Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie, jeden z najpiękniejszych i największych obiektów tego rodzaju na świecie. W r. 1952 oddano do użytku nowy, piękny budynek mieszkalny, by dalej zwiększyć ilość miejsc i poprawić warunki bytowe studentów. Ogólna kubatura oddanych do użytku w AWF budynków wynosi ok. 10 tys. m³. W r. 1952 odbudowano i przebudowano urządzenia Wyższych Szkół Wychowania Fizycznego w Krakowie i Poznaniu oraz 9 ośrodków szkoleniowych wojewódzkich, w tym nowo budowane ośrodki w Gdańsku oraz w Szczecinie wraz z halami, gdzie obecnie mieszczą się Technika Wychowania Fizycznego i Sportu.

Zaczynając od Warszawy, Poznania, Krakowa, Lublina, Rzeszowa i Białegostoku wiele miast otrzymało liczne, poważniejsze budowy, stadiony, pływalnie i hale sportowe. W Krynicy buduje się lodowisko wraz z trybunami. W r. 1953 powstanie szereg różnych urządzeń sportowych w nowych socjalistycznych miastach i osiedlach — Nowej Hucie, Nowych Tychach, Swidniku i Kielcach - Szydłowcu. W jednym tylko r. 1950 wybudowano na wsi przeszło 1.000 boisk siatkówki i koszykówki, zaś w 1951 r. 100 kompletnie wyposażonych boisk typu kolonijnego i osiedlowego. Prace na wsi prowadzi się przy pomocy organizacji Służba Polsce i pracy społecznej członków Ludowych Zespołów Sportowych. Zrzeszenia sportowe posiadają obecnie ponad 3 tys. boisk piłkarskich, 390 kąpielisk i basenów, 540 sal gimnastycznych, 40 sal sportowych oraz 20 hal sportowych. Państwo Ludowe troszczy się także o zdrowie sportowców. Na terenie całego kraju powstała gęsta sieć poradni sportowo-lekarskich.

Ogromny rozwój ruchu turystycznego w Polsce Ludowej powoduje m. in. konieczność dużego wysiłku inwestycyjnego na odcinku budowy urządzeń turystycznych. Inwestycje turystyczne to przede wszystkim budowa domów turystycznych, domów wycieczkowych i przystani wodnych, ośrodków wypoczynków podmiejskich oraz schronisk, kolejek i wyciągów linowych, jak również znakowanie dróg i szlaków turystycznych. Plan 6-letni przewiduje budowę 5 domów turystycznych z 5,4 tys. miejsc noclegowych. Obecnie oddano do użytku 2 pawilony Domu Turysty w Sopocie po 500 miejsc noclegowych w każdym, dom wycieczkowy w pałacu Czartoryskich w Lublinie na 220 miejsc noclegowych, dom wyciecz-

kowy w Kazimierzu n. Wisłą w zabytkowym śpichlerzu na 300 miejsc oraz dom wycieczkowy w Polanicy na 200 miejsc.

W zakresie schronisk turystycznych uruchomiono schronisko w dolinie Pięciu Stawów Polskich na 80 miejsc i 200 przechodniów, schronisko na polanie Chochołowskiej na 200 miejsc, schroniska na hali Ornak, na Turbaczu, Skrzyczem oraz przebudowano schronisko na Hali Gąsienicowej. Oddano do użytku stacje kajakowe w Puławach na 50 miejsc oraz w Błachotku na 50 miejsc. Obecnie prowadzi się intensywne prace przy budowie wyciągu turystycznego na Szyndzielnię (Bielsko) oraz projektuje się budowę wyciągu na Skrzyczne ze Szczyrku, ze względu na plany silnego rozwoju turystycznego okręgu Bielska i potrzebę stworzenia ośrodka, który by odciążał Zakopane.

Przed wojną próby organizowania wczasów pracowników w ramach urlopów podejmowały słabe w tym okresie związki zawodowe — włóknarzy i drukarzy. Całość usiłowań ówczesnych możemy uznać w obliczu kapitalistycznych stosunków raczej za manifestację i eksperyment. Wyniki tych usiłowań nie przekroczyły ułamka procentu dzisiejszej akcji. Akcja obejmowała kilkanaście domów wypoczynkowych o łącznej ilości ok. 500 łóżek. W Polsce Ludowej w ciągu r. 1946 zagospodarowano 451 domów wypoczynkowych o 18.438 miejscach, w r. 1947 ilość domów wzrosła do 693 — 27.380 miejsc i ok. 240 tys. związkowców wykorzystało w roku tym wczasy. W r. 1948 dokonano centralizacji akcji wczasowej i przejmowania administracji domów bezpośrednio przez FWP. Z wczasów korzystało w roku tym ok. 320 tys. pracowników. R. 1949 przyniósł dalszy rozwój akcji wczasowej; w dyspozycji FWP było łącznie 1.028 domów wypoczynkowych z 37 tys. miejsc w 69 ośrodkach wypoczynkowych.

Dalsza działalność gospodarcza FWP w zakresie uruchamiania nowych miejsc wczasowych kieruje się głównie na odcinek kapitalnych i średnich remontów przejętych domów. W ogólności należy stwierdzić znaczną przewagę remontów nad działalnością inwestycyjną. Jednakże również na odcinku inwestycji wczasowych obserwujemy znaczne osiągnięcia. Główny kierunek nakładów inwestycyjnych to wyposażenie istniejących ośrodków w sprzęt gospodarczy, transport, pościel, łóżka itp. Do najważniejszych nakładów budowlanych FWP należy zaliczyć oddanie do użytku: 1) Domu Wczasów Chłopa w Warszawie w całkowicie odbudowanym gmachu dawnej Resursy Obywatelskiej, o kub. 18 tys. m³ i 100 miejscach, dla chłopów zwiedzających stolicę, 2) ośrodka wypoczynkowego nadmorskiego w Pobierowie z 300 domkami letniami z nową centralną świetlicą i stołówką na 200 miejsc oraz przedszkolem, dla wczasów rodzinnych przodowników pracy, 3) wielkiego domu wczasowego w Augu-

stowie w dawnym Yacht-Klubie na 250 miejsc z luksusowym wyposażeniem gospodarczym i sportowym, 4) reprezentacyjnego domu na wczasy letnie „Wiktor“ w Żegiestowie na 150 miejsc z urządzeniami leczniczymi wewnątrz budynku.

W procesie przekształcania systemu kapitalistycznego na system socjalistyczny nie może być pominięte zagadnienie k u l t u r y. Toteż i na tym odcinku, który jest jednym z ważniejszych elementów kształcenia świadomości, rząd ludowy położył wielki nacisk na rozbudowę urządzeń służących sztuce i kulturze a więc teatrów, muzeów, szkół artystycznych, domów kultury i świetlic oraz filmu i wydawnictw. Kierunki nakładów inwestycyjnych w odsetkach na poszczególne działy kultury ilustruje następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	r. 1950	r. 1951
Całość nakładów na kulturę w tym:	100	100
Film Polski	22,7	27,7
Wydawnictwa	37,9	27,5
Przemysł muzyczny	2,5	
Świetlice i Domy Kultury	8,0	9,0
Teatry, Opery, Filharmonie	11,0	10,6
Twórczość artystyczna	0,9	1,8
Zabytki	6,9	9,4
Szkolnictwo artystyczne	3,4	3,4
Instytuty naukowe	0,6	0,6
Cyrki	0,6	0,9
Budownictwa administracyjne	1,5	3,1
Muzea	3,7	4,1
Inne	0,4	2,0

Jak wynika z powyższego zestawienia ok. 50% limitów pochłaniały inwestycje Filmu Polskiego oraz wydawnictw. Sytuacja taka była w pełni uzasadniona koniecznością rozbudowy filmu i wydawnictw. W zakresie kinematografii notujemy następujące osiągnięcia: drogą budowy i adaptacji, zwiększono liczbę kin miejskich z 404 w r. 1945 do 698 w r. 1951 i liczbę miejsc z 113.100 w r. 1945 do 248.900 w r. 1951. Podniesiono liczbę obsługiwanych widzów z 36 mln. w r. 1945 do ok. 100 mln. w r. 1951; uruchomiono nową nieznaną w okresie przedwojennym sieć kin wiejskich osiągając w r. 1951 ok. 1000 kin wiejskich stałych o liczbie miejsc 167 tys. i ok. 15 mln. obsługiwanych widzów; podniesiono liczbę kin ruchomych z 6 w r. 1945 do 200 w r. 1951 i liczbę obsługiwanych widzów z 14 tys. w r. 1945 do 15 mln. w r. 1951; uruchomiono nową sieć kin oświatowych uzyskując w r. 1951 ok. 400 kin obsługujących średnio miesięcznie 8 tys. szkół i 1.600 świetlic; wybudowano 11 wojewódzkich konserwatori i magazynów taśmy; wybudowano wytwórnię filmów fabularnych w Łodzi, wytwórnię fil-

mów oświatowych w Łodzi, wytwórnię filmów dokumentalnych w Warszawie oraz rozbudowano silnie przemysł filmowy. W zakresie wydawnictw wybudowano ogromny Dom Słowa Polskiego, rozbudowano sieć drukarni oraz Klubów Międzynarodowej Prasy i Książki. W r. 1950 oddano do użytku 9 klubów a w r. 1951 — 13.

Poważne osiągnięcia notujemy również na odcinku czynnego upowszechnienia kultury. Rozbudowuje się sieć świetlic wiejskich oraz świetlic związkowych. W nowobudujących się osiedlach mieszkaniowych powstają liczne placówki kulturalne, jak domy kultury, kluby i świetlice. W r. 1951 wybudowano 44 placówki czynnego upowszechnienia kultury, z czego ZOR i Min. Kultury wybudowały ok. 1/3 a resztę ministerstwa przemysłowe i gospodarcze.

Osobną pozycją na odcinku kultury jest budowa wielkiego Pałacu Kultury i Nauki w War-

szawie. Budowa ta stała się najbardziej wymownym symbolem przyjaźni radziecko-polskiej, bezinteresownej pomocy narodów Związku Radzieckiego dla narodu polskiego.

Omówione tu najważniejsze osiągnięcia inwestycyjne w zakresie urządzeń kulturalnych i socjalnych nie wyczerpują oczywiście wszystkich zagadnień tego działu. Świadczą one jednak wyraźnie o wielkiej trosce i opiece naszego Państwa Ludowego nad działalnością inwestycyjną zmierzającą do stworzenia bazy materialnej dla rozwoju naszej oświaty i nauki, ochrony zdrowia i kultury. Po wykonaniu Planu 6-letniego czeka nas realizacja następnego planu 5-letniego, w którym budownictwo urządzeń kulturalnych i socjalnych znajdzie również należyty wyraz. W pełnej mierze zostaną w nim zrealizowane szczytne zadania i hasła Frontu Narodowego odnoszące się do wszechstronnego rozwoju urządzeń kulturalnych i socjalnych.

PLANOWANIE OBROTU TOWAROWEGO W 1953 ROKU

M. SKRZYMOWSKI i H. TOMICZEK

TOWARZYSZ Józef Stalin w swej genialnej pracy „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR” odkrył i naświetlił obiektywny charakter praw ekonomicznych, ucząc m. in., że „... prawa rozwoju ekonomicznego są prawami obiektywnymi, odzwierciedlającymi procesy rozwoju ekonomicznego, dokonujące się niezależnie od woli ludzi. Ludzie mogą odkryć te prawa, poznać je i opierając się na nich wykorzystywać je w interesie społeczeństwa, nadać inny kierunek ni szącemu działaniu niektórych praw, ograniczyć sferę ich działania, otworzyć pole działania innym prawom torującym sobie drogę, nie mogą jednak ich znieść, ani też stworzyć nowych praw ekonomicznych“.¹⁾

W tym samym dziele po raz pierwszy w literaturze marksistowskiej sformułowane zostało podstawowe prawo socjalizmu, którego istotne cechy polegają na zaspokajaniu stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb społeczeństwa drogą nieprzerwanego wzrostu i doskonalenia produkcji socjalistycznej na bazie najwyższej techniki. Prawu temu podporządkowana jest działalność wszystkich gałęzi gospodarki państwa socjalistycznego, przy czym wcielenie w życie wymogów tego prawa odbywa się nie żywiołowo i samorzutnie, lecz w drodze planowania gospodarczego i planowego kierowania gospodarką narodową w oparciu o aktywność milionowych mas pracujących.

Coraz pełniejsze działanie podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu zapewnia przemysł produkujący środki wytwarzania, stanowiący podstawę szybkiego i nieustannego rozwoju produkcji i usług, służących bezpośredniej konsumpcji społeczeństwa oraz przemysł przedmiotów spożycia.

Działanie podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu szczególnie dobitny wyraz znajduje w planie socjalistycznego handlu. Handel bowiem jest dziedzina

gospodarki narodowej, której zadaniem w ustroju socjalistycznym jest dokonywanie podziału dochodu narodowego, przeznaczonego w formie towaru na pokrycie potrzeb mas pracujących. Stały wzrost tych potrzeb musi znaleźć odpowiedni wyraz we wzroście podstawowych wskaźników planu handlu, dotyczących wielkości rynkowej masy towarowej. Zasada ta musi być realizowana dopóty, dopóki pieniądź utrzyma dotychczasowy swój charakter, dopóki nie stanie się możliwe dokonywanie bezpośredniej wymiany i podziału produktów.

Należy zwrócić ponadto uwagę na fakt, że plan handlu budowany w naszych warunkach, musi uwzględniać nie tylko stale rosnące potrzeby materialne mas pracujących, lecz również musi mieć na uwadze przybierający z każdym rokiem na sile proces przekształcania się gospodarki chłopskiej z samowystarczalnej na gospodarkę towarową. Uwzględnienie tego czynnika zarówno przy opracowywaniu planów obrotu, jak również przy analizie wykonania planu jest rzeczą konieczną, gdyż wskaźniki obrotu towarowego stanowią punkt wyjściowy dla badania kształtowania się sytuacji materialnej ludności. Uwzględnienie tego czynnika jest również nieodzowne dla pełnej realizacji zadań, wynikających z sojuszu robotniczo-chłopskiego, dla zacieśnienia spójni między miastem i wsią.

Zgodnie z nauką Stalina jednym z obiektywnie działających praw ekonomicznych jest prawo wartości. Prawo wartości posiada bardzo szeroki zasięg działania w warunkach kapitalizmu, przy anarchii produkcji i przy konkurencji. Prawo to zachowuje również ograniczoną sferę działania w warunkach socjalizmu. Towarzysz Stalin pisze: „Tam, gdzie istnieją towary i produkcja towarowa, nie może nie być również prawa wartości“.²⁾ W warunkach socjalizmu sfe-

¹⁾ J. W. Stalin — *Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR*, str. 7/8, wyd. Książka i Wiedza 1952 r.

²⁾ Jak wyżej — str. 22.

ra działania tego prawa jest ograniczona i w ZSRR rozciąga się ona... „przede wszystkim na cyrkulację towarów, na wymianę towarów w drodze kupna-sprzedaży, na wymianę głównie towarów osobistego spożycia. Tu w tej dziedzinie, prawo wartości zachowuje, oczywiście w pewnych granicach, rolę regulatora.

Ale działanie prawa wartości nie ogranicza się do sfery cyrkulacji towarów. Rozciąga się ono również na produkcję. Co prawda, prawo wartości nie odgrywa regulującej roli w naszej produkcji socjalistycznej, niemniej jednak oddziałuje na produkcję i nie wolno tego nie uwzględniać przy kierowaniu produkcją. Chodzi o to, że produkty konsumpcyjne, niezbędne dla kompensaty siły roboczej zużytej w procesie produkcji, są u nas wytwarzane i realizowane jako towary podlegające działaniu prawa wartości. Tu właśnie występuje oddziaływanie prawa wartości na produkcję.³⁾

Ta wypowiedź Stalina dobitnie wykazuje jaki wpływ na gospodarkę narodową wywiera handel, którego podstawowe zadania wyrażane są w gospodarce planowej we wskaźnikach wartościowych. Poznanie i prawidłowe zastosowanie prawa wartości w obrocie towarowym umożliwia harmonijny rozwój wszystkich działów gospodarki. Błąd czy omyłka, pozornie nawet niewielkiej wagi, mogą być w skutkach swych fatalne i to zarówno dla handlu, jak i dla pozostałych gałęzi gospodarki w Polsce, w szczególności zaś dla produkcji rolnej, w której istnieje jeszcze przewaga gospodarstw drobnotowarowych i poważny udział elementów kułacko-kapitalistycznych.

Państwo nasze od pierwszych posunięć w dziele planowej odbudowy naszej gospodarki stosowało skutecznie niezbędne środki wiążące rolnictwo indywidualne z przemysłem socjalistycznym. W minionych latach i na obecnym etapie wciąż aktualne są dla nas słowa W. I. Lenina: „Powinniśmy się uczyć. Powinniśmy się uczyć państwowego regulowania stosunków handlowych — zadanie trudne, ale nie ma w tym nic niemożliwego“.⁴⁾ Znaczenie handlu uspołecznionego związane jest nie tylko ze sprawnym i jak najbardziej ekonomicznym doprowadzeniem do konsumenta potrzebnych mu towarów, lecz również z dobrą organizacją skupu artykułów rolnych. Znaczenie handlu polega na przyczynianiu się, przez wykorzystanie swego kontaktu z nabywcą i swej znajomości terenu, do produkowania odpowiednich asortymentów towarów i towarów dobrej jakości, do rozwijania przez przemysł terenowy produkcji artykułów konsumpcyjnych przy użyciu surowców miejscowych.

Doniosłe znaczenie handlu w okresie przejściowym podkreślał w 1925 r. F. Dzierżyński, mówiąc: „W ustroju radzieckim handel jest głównym mechanizmem, urzeczywistniającym sojusz robotników znacjonalizowanego przemysłu państwowego z wielomilionowym chłopstwem. Nasz aparat handlowy powinien współdziałać w realizacji słusznego, z punktu widzenia zasad sojuszu robotniczo - chłopskiego, podziału dochodu narodowego. Równocześnie wymiana towarowa między miastem a wsią, między przemysłem a rolnictwem, powinna stać się jednym z zasadniczych bodźców rozwoju gospodarki narodowej... W ten sposób handel w warunkach gospodarki radzieckiej jest podstawową dźwignią wzmocnienia spójni i utrwalenia naszego ustroju.“⁵⁾

³⁾ Jak wyżej — str. 22/23.

⁴⁾ W. I. Lenin — Dzieła, t. XXXIII, str. 82, wyd. 4 ros.

⁵⁾ Feliks Dzierżyński — Pisma Wybrane, str. 295, wyd. „Książka i Wiedza“ 1951 r.

Stały wzrost zrozumienia istoty i znaczenia naszego handlu uspołecznionego w szeregach działaczy partyjnych i gospodarczych wpływa na systematyczny wzrost zainteresowania i zajmowania się sprawami handlu. Dzięki temu, pewnej systematycznej poprawie ulega także planowanie obrotu towarowego.

Roczne plany obrotu towarowego są podstawą działalności przedsiębiorstwa handlowego. Każda jednostka planująca obejmuje planem całokształt swojej działalności gospodarczej. Zasadniczo działalnością przedsiębiorstwa handlowego jest planowe regulowanie przepływu masy towarowej. Jednak planem objęty jest nie tylko obrót, lecz również sieć, transport, kapitalne remonty, inwestycje, zatrudnienie, płace, koszty, działalność finansowa. Wszystkie one wchodzi, jako jego części składowe, do planu przedsiębiorstwa handlowego.

Przy opracowywaniu planu nie należy jednak zapominać o aktualnych zadaniach, stojących przed gospodarką narodową w czwartym roku realizacji Planu 6-letniego. Chodzi o to, aby handel uspołeczniiony mógł odegrać jak najpoważniejszą rolę w realizacji programu budowy podstaw socjalizmu w Polsce.

Wiadomo, że produkcja rolnictwa nie nadąża za tempem rozwoju produkcji przemysłowej. W tych warunkach handel uspołeczniiony, a w szczególności handel wiejski, rozprowadzając towary przeznaczone do indywidualnej konsumpcji, jest poważnym czynnikiem oddziaływania na wieś. Jeżeli w rolnictwie istnieje przewaga drobnej, indywidualnej gospodarki chłopskiej, to podstawą więzi między miastem, a wsią jest wymiana towarowa. Toteż pracownicy sporządzający plany obrotu towarowego nie mogą przejść obok tego obojętnie. Muszą oni brać pod uwagę konieczność zwiększania i usprawnienia sieci państwowych i spółdzielczych placówek skupu produktów rolnych oraz poprawy zaopatrzenia wsi w towary przemysłowe.

Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój sieci placówek skupu, która — wobec wzrostu nadwyżek towarowych — w szeregu przypadków jest jeszcze niewystarczająca, niewłaściwie zlokalizowana, zbyt skromna co do objętości magazynów przeznaczonych do przyjęcia produktów rolnych. Zbyt często jeszcze szwankuje organizacja pracy w poszczególnych punktach. Złagodzenie tych braków i niedociągnięć należy osiągać w drodze prawidłowego ustawiania planu sieci, zatrudnienia, płac, zaopatrzenia, kosztów i kapitalnych remontów. Jednakże należy przy tym pamiętać także o należytych doborze asortymentu towarowego, przeznaczonego dla sieci handlu wiejskiego. Zaopatrzenie wsi w artykuły przemysłowe nie ogranicza się bowiem tylko do towarów przeznaczonych do osobistego użytku, lecz musi także obejmować towary potrzebne rolnikowi do uprawy roli. Generalna zasada jaką należy się kierować przy opracowywaniu planu obrotu towarowego polega na tym, aby rozdział masy towarowej oddziałował na zwiększenie nadwyżek towarowych rolnictwa.

*

Obrót towarowy w najszerszym tego słowa znaczeniu obejmuje wszelkie akty kupna-sprzedaży masy towarowej dokonywane przez jednostki produkcyjne i handlowe. Wielkość obrotu towarowego decyduje o planie zaopatrzenia produkcji i konsumentów zbiorowych, a w swej części rynkowej ustala część docho-

du narodowego przeznaczoną na spożycie ludności. W planowej gospodarce socjalistycznej, skutkiem wyżej wymienionych momentów, na planowanie obrotu towarowego zwracana jest szczególna uwaga. Toteż wskazane jest baczne śledzenie wprowadzanych z każdym rokiem do instrukcji zmian metodologicznych, zmian, które mają na celu pogłębienie stosowanych metod planowania, znajdowanie coraz skuteczniejszych sposobów przeprowadzania analizy ekonomicznej planów obrotu. Instrukcje w sprawie opracowywania planów obrotu towarowego wydawane były każdego roku, począwszy od r. 1949.

Jakkolwiek wydawane instrukcje różniły się między sobą niejednokrotnie w sposób zasadniczy, brak było literatury omawiającej i tłumaczącej wprowadzane w metodologii planowania obrotu towarowego zmiany. Ten oczywisty brak zainteresowania, brak literatury ekonomicznej z zakresu planowania obrotu utrudniał w poważnym stopniu zrozumienie przez młode kadry planistyczne istoty wprowadzanych zmian i był niewątpliwie dowodem zbyt słabego zainteresowania się służby planistycznej w ogóle a komórki planowania przedsiębiorstw handlowych w szczególności zagadnieniami teorii planowania obrotu towarowego. Oczywiście utrudnia to w sposób istotny pogłębienie stosowanych metod planowania obrotu. Brak tak bardzo pożądanego głosu krytyki postanowień instrukcji, krytyki rzeczowej i konstruktywnej, gwarantującej poprawienie zauważonych błędów, powoduje w konsekwencji brak samokrytyki autorów instrukcji.

Niniejsze uwagi na temat metodologii planowania obrotu towarowego przyjętej w instrukcjach 83 i 83-A mają na celu zapoczątkowanie szerszej wymiany poglądów na ten temat. Dyskusja taka przyczynić się może do wprowadzenia w niektórych wypadkach zmian do obowiązujących obecnie instrukcji a tym samym do usprawnienia realizacji zasad gospodarki socjalistycznej w Polsce. Z tego też względu w artykule tym omówimy najważniejsze zmiany wprowadzone wydanymi instrukcjami do planów obrotu towarowego, przy czym omówimy zarówno zmiany wprowadzone do poszczególnych formularzy, jak też do trybu opracowywania i zatwierdzania planów.

INSTRUKCJA obowiązująca w r. 1951 przewidywała konieczność opracowywania planów względnie ich części przez przedsiębiorstwa i działające w ramach organizacyjnych przedsiębiorstw jednostki oraz przez ministerstwa, wojewódzkie komisje planowania gospodarczego, wydziały handlu prezydium WRN, referaty handlu prezydium Pow. RN. Instrukcja 83-A utrzymuje przy pracach nad planem na 1953 r. obowiązki wyżej wymienionych jednostek, z wyjątkiem referatów handlu prez. Pow. RN, w prace na szczeblu wojewódzkim włączeni natomiast zostali wojewódzcy pełnomocnicy Centralnego Urzędu Skupu i Kontraktacji, przejmując w odniesieniu do skupu produktów rolnych część obowiązków, obciążających dotychczas wydziały handlu prez. WRN.

Zmiany wprowadzone do instrukcji ograniczają się w zasadzie do etapu opracowywania projektów planów sporządzanych przez centralne zarządy (nazywane w r. 1951 naczelnymi dyrekcjami) i wydziały handlu prez. WRN. Ministerstwa podobnie jak w roku ubiegłym, niezależnie od obowiązków obciążających je z tytułu nadzoru nad przedsiębiorstwami, sporzą-

dzają jedynie bilanse podstawowych artykułów konsumpcyjnych i skupowych wymienionych w instrukcji oraz niektóre zestawienia zbiorcze projektów planów przedsiębiorstw, według układu ustalonego odrębnie przez PKPG.

Zadaniem wojewódzkich komisji planowania gospodarczego jest wzajemna koordynacja poszczególnych działów gospodarki objętych trybem planowania terenowego oraz w zakresie obrotu towarowego, kierowanie pracami wydziałów handlu. Poza tym WKPG sporządzają bilanse artykułów będących przedmiotem skupu i niektórych artykułów konsumpcyjnych, w których zdecentralizowane źródła dostaw powinny odgrywać poważniejszą rolę.

Ustalone w metodologii planowania przedsiębiorstw zmiany idą w odmiennych kierunkach w planach wchodzących w skład poszczególnych części planu obrotu towarowego, tzn. w planach: a) biur zbytu, składnic szczebla hurtu i detalu, b) skupu, c) żywienia zbiorowego, d) oddziałów zaopatrzenia robotniczego. Niemniej jednak istnieją momenty wspólne dla wszystkich instrukcji wydanych w dziale obrotu towarowego. Instrukcje mianowicie uregulowały po raz pierwszy w całości zagadnienie sporządzania planów — od momentu przekazania w teren wytycznych Prezydium Rządu, poprzez stadium opracowywania i zatwierdzania projektów planów, aż do sporządzenia i zatwierdzenia planów handlowo - finansowych. Instrukcje te również, z wyjątkiem planu inwestycyjnego, dotyczą wszystkich części planów opracowywanych przez uspołecznione przedsiębiorstwa handlowe, rozwiązując w ten sposób postulat kompleksowego sporządzania planów. Włączenie planu inwestycyjnego do kompleksowego planu handlu jest niewątpliwie kwestią niedalekiej przyszłości.

Zmiany ustalone na r. 1953 w projektach planów przedsiębiorstw działających na jednym ze szczebli obrotu oraz w biurach zbytu i składnicach dadzą się ująć w następujących punktach:

1) projekty planów opracowywane są wyłącznie przez centralne zarządy przedsiębiorstw i wydziały handlu prez. WRN;

2) projekty planów terenowych sporządzane przez wydziały handlu zostały znacznie uproszczone;

3) wprowadzono obowiązek opracowywania w drugim etapie planowania tzw. wstępnych zgłoszeń towarowych przez jednostki podporządkowane bezpośrednio centralnym zarządom;

4) wartość zakupów i sprzedaży w planach powinna być podawana w dwu cenach — w cenie przeciętnej r. 1952 i w cenie ustalonej na r. 1953;

5) z trybu planowania terenowego wyłączono szereg przedsiębiorstw działających na szczeblu detalu.

W r. 1951 zasada planowania oddolnego realizowana była w ten sposób, że projekty planów w ujęciu kompleksowym (z wyjątkiem planu finansowego) sporządzane były przez jednostki pozostające na pełnym lub ograniczonym wewnętrznym rozrachunku gospodarczym oraz przez poszczególne przedsiębiorstwa rozliczające się z budżetami centralnym i terenowymi. W r. 1952 pełne projekty planów opracowywane były wyłącznie przez centralne zarządy, opierając się z jednej strony o tzw. wstępne zgłoszenia składane przez podległe jednostki, z drugiej zaś o wytyczne Prezydium Rządu.

Wstępne zgłoszenia sporządzane są na etapie opracowywania projektów planów przez oddziały woje-

wódzkie przedsiębiorstw handlowych w odniesieniu: a) do masy towarowej (formularze nr 7, 8, 12, 13, 14, 17), b) do sieci skupu i handlu detalicznego (formularze nr 25, 31, 35).

Przy opracowywaniu wstępnych zgłoszeń zapotrzebowania masy towarowej oddziały wojewódzkie opierały się o dane statystyczne dotyczące wielkości sprzedaży w okresach ubiegłych i o wyjaśnienia wydziałów handlu prez. WRN co do możliwości pokrycia szacowanego zapotrzebowania obsługiwanego terenu. Jednostki wojewódzkie przedsiębiorstw nie są ograniczane przy opracowywaniu zgłoszeń towarowych jakimikolwiek limitami, obowiązane są jednak do ich uzasadnienia. Uzasadnienie takie wynika zresztą częściowo z samego układu formularzy. Zapotrzebowanie rozбивa się na poszczególne asortymenty towarowe i na podstawowe kategorie odbiorców zaopatrywanych przez władze terenowe (form. nr 13 i 14). Trzy ostatnie pozycje formularza nr 13 dały porównanie łącznego zapotrzebowania na r. 1953 z przewidywanym wykonaniem za r. 1952 opracowanym oczywiście w tym samym układzie.

Na szczelbu hurtu wstępne zgłoszenia sporządzane były przez właściwą jednostkę wojewódzką przedsiębiorstwa handlowego dla każdego województwa oddzielnie. Biura zbytu i składnice rozprawdzające masę towarową na obszar całego kraju sporządzają formularz wstępnego zgłoszenia w nieco innym układzie. Wstępne zgłoszenia (form. 14) zestawiane są oddzielnie dla każdego artykułu, ponieważ konieczne jest podanie w tych zgłoszeniach przewidywanych odbiorców i podziału masy towarowej na poszczególne województwa.

Zgłoszenia zapotrzebowania masy towarowej sporządzane na wzorach nr 12 i 17 obejmują wszystkie kategorie odbiorców. Powinny tu być wykazane przewidywane dostawy mieszczące się na bardziej szczegółowo opracowanych formularzach nr 13 i 14 oraz dostawy dla innych odbiorców. Do odbiorców tych należą np. zakłady produkcyjne przemysłu kluczowego, jednostki wojskowe, organa bezpieczeństwa publicznego, ministerstwa, urzędy władz centralnych i terenowych itp. Na uwagę zasługuje fakt, że układ wstępnych zgłoszeń zapotrzebowania masy towarowej według formularzy nr 13 i 14 zbliża się do zastosowanych przez Ministerstwo Handlu Wewnętrznego formularzy tzw. spływu masy towarowej używanych przy opracowywaniu planów kwartalnych.

Wstępne zgłoszenia propozycji rozbudowy sieci handlowej umożliwiają organom rad narodowych i centralnym zarządom powiązanie projektów planów inwestycyjnych z projektami planu obrotu towarowego i utrzymanie wzajemnej zależności planu sieci z planem zakupu-sprzedaży. Zgłoszenia te zestawiane są na tych samych formularzach, na których centralne zarządy przedstawiają projekt planu sieci i na których przy sporządzaniu planów handlowo-finansowych opracowują plany wszystkie jednostki planujące.

Daleko idące uproszczenie w trybie planowania przy opracowywaniu projektów planów polega więc na:

1) włączeniu w prace planistyczne w pionie przedsiębiorstw handlowych wyłącznie centralnych zarządów i jednostek bezpośrednio im podporządkowanych przy zwolnieniu od nich jednostek pozostałych;

2) ograniczeniu obowiązków oddziałów wojewódzkich, wzgl. jednostek podporządkowanych bezpośrednio centralnym zarządom do opracowań związanych

z masą towarową i siecią detaliczną, jeżeli oczywiście przedsiębiorstwo przejawia działalność na szczelbu detalu.

Zrezygnowanie z rozbudowanych kompleksowo projektów planów sporządzanych przez wszystkie jednostki działające na rozrachunku gospodarczym jest wynikiem doświadczeń lat ubiegłych. W przeszłości przy sporządzaniu projektów planów jednostka nadrzędna z reguły korygowała na podstawie posiadanego przez siebie rozeznania otrzymywane projekty planów jednostek podległych w podstawowej części planu obrotu towarowego odnoszącej się do zakupu-sprzedaży. Korykta ta zmieniała, względnie powinna była zmieniać niemal wszystkie pozostałe wskaźniki planu dotyczące: wydajności pracy, zatrudnienia, średnich płac, funduszu płac, kosztów, planu finansowego. Najczęściej też jednostka zmieniająca niektóre lub wszystkie wskaźniki planu żądała kompletnego przepracowania projektu przez podporządkowane sobie komórki.

Należy przy tym wziąć pod uwagę, że przy obecnej wielostopniowej organizacji handlu poprawki te zmieniały w daleko idący sposób pierwotne założenia projektów planów sporządzanych przez jednostki na rozrachunku gospodarczym. Tak np. w CRS „Samopomoc Chłopska“ najniższą jednostką sporządzającą projekt planu jest gminna spółdzielnia. Zestawienia zbiorcze i poprawki do projektów planów były lub mogły być wnoszone przez: 1) powiatowe związki gminnych spółdzielni, 2) okręgowe oddziały CRS, 3) wydziały handlu prez. WRN, 4) wojewódzkie komisje planowania gospodarczego, 5) Dyрекcję Naczelną CRS, 6) Ministerstwo Handlu Wewnętrznego, 7) PKPG. W każdym wypadku wnoszone zmiany powodowały konieczność gruntownego przepracowania projektu planu. Nie trzeba dodawać, że wobec rozmiarów planu i wielorakich powiązań między jego poszczególnymi częściami praca ta była bardzo trudna i powodowała w każdym przedsiębiorstwie powstawanie nadmiernych kosztów.

Wprowadzone w trybie planowania zmiany uwzględniają zasadę planowania oddolnego. O ile jednak zasada ta przy sporządzaniu planów handlowo-finansowych realizowana jest w całej pełni, to przy sporządzaniu projektów planów do prac zostały włączone jedynie te jednostki, których propozycje mają istotne znaczenie.

Opracowywane przez oddziały wojewódzkie przedsiębiorstw czy też przez poszczególne biura zbytu i składnice wstępne zgłoszenia masy towarowej mają być wyrazem opinii jednostek operatywnych. Zapotrzebowanie powinno być wyrazem możliwości sprzedaży ustalonych szacunkowo czy w drodze przeprowadzanych rozmów z większymi odbiorcami. Jeśli idzie o sprzedaż z detalu masy towarowej dla konsumentów indywidualnych, wstępne zgłoszenie powinno być oparte:

1) o dane statystyczne obrazujące kształtowanie się sprzedaży w okresie ubiegłym;

2) o szacunek faktycznego zapotrzebowania — istotny szczególnie w artykułach deficytowych; szacunek taki może być opracowany na podstawie zamówień sklepów prowadzonych przez wszystkie organizacje handlu detalicznego;

3) o możliwości przepustowe własnej sieci sprzedaży;

4) o wyjaśnienia udzielane oddziałom wojewódzkim przez organa władzy terenowej (wydziału handlu prez. WRN, sekcje obrotu towarowego WKPG); wyjaśnienia

te są szczególnie wartościowe dla detalu planowanego terenowo przy ustalaniu wstępnych zgłoszeń na podstawowe artykuły konsumpcyjne objęte wytycznymi Prezydium Rządu; wydziały handlu dysponujące wytycznymi mogą udzielać oddziałom wojewódzkim wyjaśnień chroniących przed ustaleniem zapotrzebowań nadmiernych nie mających żadnych szans realizacji.

Należy jednak podkreślić, że sugestie wydziałów handlu dotyczące przewidywanej przez dany oddział wojewódzki na okres planowany wielkości masy towarowej nie są dla przedsiębiorstwa handlowego bezwzględnie obowiązujące. Zgłoszenie zapotrzebowania może odbiegać od opinii wydziałów handlu, z tym, że należy je odpowiednio uzasadnić w tych punktach w których występują rozbieżności.

Wstępne zgłoszenia opracowywane przez oddziały wojewódzkie, względnie przez biura zbytu i składnic przekazywane są wydziałom handlu przez WRN i centralnym zarządom (dawnym dyrekcjom naczelnym) przedsiębiorstw handlowych w celu umożliwienia im sporządzania projektów planów.

PROJEKT planu wydziału handlu budowany na podstawie instrukcji 83 A różni się znacznie od projektu planu sporządzanego w r. 1951. Instrukcja 83 nakładała na wydziały handlu obowiązek opracowywania przy sporządzaniu projektu planu 22 wielostronowych wzorów formularzy (4, 6, 7, 8, 17, 18, 20, 21, 22, 26, 28, 31, 34, 35, 36, 41, 42, 49, 54, 55, 56, 57). Należy dodać, że jeszcze przed sporządzeniem ostatecznego projektu planu, który mógł być przedstawiony do wstępnego zatwierdzenia Prezydium WRN, wydziały handlu zmuszone były do wykonywania czysto technicznej pracy zestawienia zbiorówek wynikających z projektów planów kilkudziesięciu oddziałów wojewódzkich przedsiębiorstw.

W instrukcji 83 A zmiany poszły w kierunku uproszczenia obowiązujących formularzy, ograniczenia samej liczby wzorów i zwrócenia wydziałom handlu uwagi na podstawowy element planu obrotu — na masę towarową w ujęciu wartościowym i ilościowym oraz na sieć handlową. Łączna ilość wzorów wypełnianych przez wydziały handlu zredukowana została do 11 (7, 8, 9, 21, 32, 33, 34, 36, 59, 60, 61), przy czym pominięte w nich zostały zupełnie zagadnienia zatrudnienia, wydajności pracy, płac, kosztów i kapitałnych remontów.

Przesyłane przez oddziały wojewódzkie wstępne zgłoszenia zapotrzebowania masy towarowej mogą ewent. być nierealne tak co do globalnej wartości obrotów, jak również co do sprzedaży poszczególnych artykułów (zwłaszcza w artykułach konsumpcyjnych nie objętych nomenklaturą wytycznych). Za to projekty planów wydziałów handlu mają wszelkie dane ku temu, by oprzeć się na bardziej pewnych podstawach. Wydziały handlu dysponują bowiem nie tylko wytycznymi Prezydium Rządu, lecz również mogą korzystać z danych zawartych w wojewódzkich bilansach dochodów i wydatków ludności.

Należy przyznać, że nakładane w 1951 na wydziały handlu obowiązki przy sporządzaniu zbiorczych planów wojewódzkich były tak duże, że niemal uniemożliwiały pracę analityczną i koncepcyjną. Wszyscy pracownicy, zasilani nawet w niektórych województwach pracownikami sekcji obrotu towarowego WKPG i pracownikami oddziałów wojewódzkich przedsię-

biorstw, zajęci byli pracą techniczną przy ustalaniu i sumowaniu poszczególnych formularzy zbiorówki. Na pracę koncepcyjną z reguły brakło czasu.

Ograniczenie do połowy liczby formularzy odciażyło wydziały handlu w sposób bardzo poważny, tym bardziej, że niektóre ze zlikwidowanych wzorów wymagały dodatkowego przepracowania bardzo trudnych zagadnień (plan zaopatrzenia rynku, przeciętne spożycie) inne zaś — szczególnie formularze planów zatrudnienia, płac, kosztów i kapitałnych remontów musiały być korygowane po każdej zmianie wprowadzonej do planu zakupu — sprzedaży czy planu sieci.

Jakkolwiek instrukcja 83 A rezygnuje z tych formularzy, nie należy sądzić, że były one zupełnie nieprzydatne dla prezydiów wojewódzkich rad narodowych. Tak w r. 1952 jak i w 1953 r. zagadnienie zaopatrzenia rynku czy przeciętnego spożycia w województwie opracowane w układzie przewidzianym na zlikwidowanych formularzach jest sprawą bardzo istotną. Pominięcie ich w wykazie obowiązujących wzorów nie oznacza, że nie mogą być one opracowane w okresie późniejszym, np. po upływie terminów przewidzianych na złożenie projektu planu, czy też po otrzymaniu zatwierdzonych zadań planowych. Zestawienie takich formularzy umożliwiłoby prezydium wojewódzkich rad narodowych lepsze rozeznanie w działalności społecznego aparatu handlowego i dokonywanie w razie potrzeby odpowiednich zmian w operatywnych planach kwartalnych i miesięcznych.

W r. 1952 przyjęta została nieco odmienna technika przy opracowywaniu przez wydziały handlu jednego z podstawowych formularzy, tj. terenowego planu obrotów na szczeblu detalu (wzór 21). W latach poprzednich obowiązywała zasada, że plan jednostek nadrzędnych konstruowany był wyłącznie na podstawie opracowań jednostek podległych zestawianych w analogicznym układzie tak co do przychodu jak również co do rozchodu masy towarowej. W przypadku zatwierdzenia formularzy jednostek podległych zestawienie planu zbiorczego było nieomal zagadnieniem technicznym, zsumowaniem poszczególnych elementów wykazanych w projektach planów jednostek podległych i naniesieniem ich na sporządzaną zbiorówkę.

System ten, obok niewątpliwych zalet odznaczał się jednak również pewnymi wadami. Polegały one na tym, że najistotniejsze w pracy nad planem czynności — ustalenie źródeł przychodu, przeznaczenie masy towarowej i rozbieżność sprzedaży na kwartały — były wykonywane tylko przez najniższe jednostki planujące, korekta przeprowadzana była dopiero przez centralny zarząd, po wypemieniu wstępnych uzgodnień dostaw oraz, że popełnione w formularzach podstawowych błędy były najczęściej mechanicznie przenoszone na formularze zbiorcze.

W r. 1952 terenowy plan obrotu na szczeblu detalu musiał być w zasadzie w całości przemysłany i opracowany w wydziałach handlu. Nie ma w materiałach przedsiębiorstw danych, które można by przenieść bez zmian na formularz zbiorczy planu. Największą bodaj trudność polega na odpowiednim zebraniu materiałów i umiejętności ich wykorzystaniu. Niejednokrotnie zachodzi konieczność zbadania materiałów statystycznych, które istnieją, względnie powinny istnieć w prezydiach wojewódzkich rad narodowych i wyprowadzenia na ich podstawie prawidłowych wielkości. Do elementów tych, przy ustalaniu których konieczne jest posługiwanie się materiałem statystycznym, należą

w pierwszym rzędzie dane, odnoszące się do: 1) remanentu początkowego i końcowego, 2) rozbitcia sprzedaży na kwartały, 3) ubytków towarowych, 4) przeciętnej marży detalicznej. Jest rzeczą oczywistą, że dane te po ustaleniu powinny być przedyskutowane z przedstawicielami zainteresowanych przedsiębiorstw handlowych.

Dane odnoszące się do zaopatrzenia handlu detalicznego z państwowego przemysłu terenowego oraz z przemysłu spółdzielczego powinny być uzgodnione z planami zbytu tych przemysłów zatwierdzanymi przez wydziały przemysłu. Zakup z przemysłu nieuspołecznionego powinien być ustalony szacunkowo wspólnie przez wydziały przemysłu i handlu, które rozporządzają dostatecznymi w tym zakresie danymi. Przychód z aparatu skupu — zarówno scentralizowanego jak i zdecentralizowanego może być ustalony z łatwością przez wydziały handlu, działające w porozumieniu z wojewódzkimi pełnomocnikami CUSiK oraz WKPG, gdyż cały skup objęty jest trybem planowania terenowego.

Przychód na szczeblu hurtu jest znany wobec otrzymania przez wydziały handlu wstępnych zgłoszeń szczebla hurtu na formularzu nr 13.

Po stronie rozchodowej plan określony jest z dość dużym przybliżeniem przez wytyczne. Z odbiorców wykazanych w pozycjach 21 do 23 wchodzi w rachubę zasadniczo jedynie jednostki objęte trybem planowania terenowego, których zaopatrzenie zależy wyłącznie od wydziałów handlu. Nieustalone zostałyby jedynie pozycje nr 2 i 9. Porównanie strony przychodowej z rozchodową daje oczywiście w wyniku wielkość zakupu z tych dwu źródeł. Należy tu zaznaczyć, że zakup szczebla detalu z biur zbytu, składnic, czy bezpośrednio z zakładów produkcyjnych jest zjawiskiem raczej wyjątkowym.

Opracowanie omawianego formularza wymagało ze strony wydziałów handlu w r. 1952 znacznie większego wysiłku niż było to potrzebne przy sporządzaniu planu w r. 1951. Niewątpliwie jednak taki był cel wydanych w roku bieżącym instrukcji. Rady Narodowe powinny były w r. 1952 zestawiać projekty planów, przy czym plany te nie musiały być, jak to się często dotychczas działo, jedynie wyrazem życzeń przedsiębiorstw działających na terenie województwa, lecz w znacznie większej mierze miały być wyrazem oddziaływania wojewódzkich rad narodowych na przedsiębiorstwa.

Wykonanie tego zadania wymagało od planistów wykazania się umiejętnością: a) zebrania poszczególnych elementów planu, b) ustalenia odpowiedniej ich wielkości, c) wzajemnego powiązania przychodowej i rozchodowej części planu.

W trzecim etapie planowania, przy sporządzaniu planów handlowo-finansowych, wydziały handlu — odmiennie niż w roku ubiegłym — nie są obowiązane do opracowywania w zakresie handlu detalicznego jakichkolwiek formularzy. Po przekazaniu zadań planowych prezydium WRN następuje co prawda uchwalenie wojewódzkich planów gospodarczych, jednak forma tych planów nie jest ustalona. Mogą to być równie dobrze plany przepracowane na formularzach identycznych jak obowiązujące przy projektach planów, jak również w formie zadań planowych, których dane dotyczące produkcji przemysłowej, rolnej, skupu, handlu detalicznego czy żywienia zbiorowego zostały raz

jeszcze przeanalizowane, wzajemnie skonfrontowane i ewentualnie podwyższone.

W oparciu o wskaźniki zawarte w uchwalonych planach wojewódzkich następuje zatwierdzenie planów oddziałów wojewódzkich przedsiębiorstw handlowych, po czym nie musi być robiony raz jeszcze zbiorczy plan wojewódzki w zakresie obrotu towarowego, jakkolwiek suma planów poszczególnych oddziałów może znowu odbiegać wzniosła od zatwierdzonego planu wojewódzkiego. W obrocie towarowym, dla uniknięcia jakichkolwiek niejasności, przyjęta została zasada, że wykonanie planu wojewódzkiego oblicza się w stosunku do zadań planowych zawartych w NPG. Zarówno uchwalone wojewódzkie plany gospodarcze, jak również plany handlowo-finansowe oddziałów wojewódzkich, które mogą różnić się nieco od zadań planowych (mogą zawierać wskaźniki korzystniejsze) są sprawą wewnętrzną województw czy przedsiębiorstw.

Z kolei należy zwrócić uwagę, że nieco odmiennie uregulowana została sprawa planów skupu. Wydziały handlu i wojew. pełnomocnicy CUSiK obowiązani są (§ 38 instrukcji) do opracowania w III etapie planowania wojewódzkich planów skupu. Po raz pierwszy obok wydziałów handlu jako jednostki opracowujące projekty planów występują biura wojewódzkich pełnomocników CUSiK sporządzając projekt planu skupu produktów rolnych (na form. 7 i 9).

Ustalony podział kompetencji w zakresie skupu produktów rolnych wywołał w roku ubiegłym pewne trudności i obciążenie WKPG obowiązkiem sporządzania zbiorczego projektu planu skupu. W r. 1951 pełny projekt planu był opracowywany w wydziałach handlu. Przy pracach nad planem na r. 1953 wydziały handlu sporządzały projekty planów skupu ziemniaków wczesnych, owoców i warzyw, wosku, miodu i części odpadków użytkowych. Wojewódzki pełnomocnik CUSiK obciążony został obowiązkiem opracowania planu skupu pozostałych produktów rolnych będących w gestii CUSiK (artykuły wymienione w § 53 pkt. 3).

Plan skupu mleka, jaj, drobiu i odpadków użytkowych (nie objętych zakresem działania MHW) według postanowień § 43 ust. 2 pkt. c był sporządzany bezpośrednio w WKPG, które z konieczności opracowały również zbiorczy plan skupu województwa.

Taksatynne wyliczenie artykułów, na które projekty planów mają sporządzać wydziały handlu, WKPG i wojewódzcy pełnomocnicy CUSiK pozostawiło dość dużą lukę (np. skóry surowe, surowce włókiennicze). Obowiązek sporządzenia projektów planów skupu nie wymienionych w § 43 instrukcji obciążył WKPG, o ile nie było uprzednio odpowiednich postanowień prezydium wojewódzkich rad narodowych regulujących to zagadnienie. Poza planami skupu WKPG, podobnie jak w roku poprzednim, opracowują bilanse towarowe, w szczególności bilanse artykułów rolnych, które w skali ogólnokrajowej zestawia CUSiK oraz bilanse o lokalnym znaczeniu wymienione w § 64.

Jeśli idzie o projekty planów, sporządzane przez centralne zarządy, zmiany wprowadzone w r. 1952 do instrukcji 83 A są stosunkowo nieznaczne w porównaniu z obowiązkami określonymi instrukcją 83. Podobnie jak w roku poprzednim plan centralnego zarządu był pełnym planem kompleksowym (z wyjątkiem części dotyczącej inwestycji). Podstawę ustaleń zakupów i sprzedaży stanowią wstępne uzgodnienia dostaw i opracowane w powiązaniu z nimi bilanse towarowe.

Poza formularzami dotyczącymi masy towarowej znajdują się w instrukcji na ogół bez większych zmian również te wszystkie formularze określające sposób opracowania i formę tych części planów, które były przewidziane w roku ubiegłym. Zestawienie tych formularzy, obowiązujących w obydwu latach przedstawia się w sposób następujący: według instrukcji 83 — wzory 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 23, 24, 25, 26, 29, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 58 oraz według instrukcji w sprawie sporządzania planów handlowo-finansowych w obrocie towarowym i żywieniu zbiorowym (dla centralnych zarządów) — wzory 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18; natomiast według instrukcji 83 A — wzory 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 56, 57.

Liczba obowiązujących formularzy jest więc nadal wcale pokaźna. Jest to tym bardziej godne uwagi, że niejednokrotnie jeden formularz musi być zestawiany na kilku stronach, co przyczynia się jeszcze do powiększenia rozmiarów planu. Należy jednak pamiętać również o tym, że pomimo pogłębiania zasad planowania obrotu towarowego, instrukcje są raczej coraz bardziej upraszczane. Warto przypomnieć, że instrukcja nr 60 obowiązująca przy sporządzaniu planów na r. 1951 zawierała ponad 100 formularzy.

W porównaniu z instrukcją 83 w instrukcji 83 A wprowadzono następujące zmiany przy ustalaniu obowiązków centralnych zarządów: 1) rozbudowano znacznie formularze odnoszące się do sieci handlowej; 2) uproszczono i zredukowano formularze planu zatrudnienia i plac; 3) zredukowano formularze planu nakładów na bezpieczeństwo i higienę pracy oraz planu świadczeń socjalnych; 4) uproszczono i ograniczono formularze planu transportu; 5) ograniczono formularze planu finansowego wszystkich części.

We wszystkich częściach planu usunięte zostały formularze zawierające syntetyczne dane dotyczące wszystkich szczebli obrotu. Dość istotnym zmianom uległy podstawowe formularze planu ustalające zakup i sprzedaż masy towarowej.

W r. 1951 zakup w produkcji był ujęty na każdym szczeblu inaczej. Plan biur zbytu i składnic przewidywał zakup z produkcji przemysłowej: a) własnych zakładów, b) obcych uspołecznionych, c) obcych nieuspołecznionych.

W planie hurtu były wyraźnie wymienione tylko dwie pozycje przychodu z produkcji przemysłowej — mianowicie z zakładów własnej centrali i z produkcji przemysłowej obcej (pozycje 4 i 5 wzoru 14). Istniały co prawda również dwie pozycje przychodu ze źródeł zdecentralizowanych, w których m. in. mogły kryć się również zakłady produkcyjne, połączenie jednak w tych samych pozycjach różnych źródeł pochodzenia masy towarowej (np. produkcji nieuspołecznionej i spółdzielczej) niewątpliwie utrudniało przeprowadzenie w sposób prawidłowy analizy planu. Na szczeblu detalu przychód z produkcji podzielony został podobnie jak w hurcie na źródła scentralizowane i zdecentralizowane. W źródłach scentralizowanych wymieniona była analogicznie jak w formularzu na szczeblu hurtu tylko produkcja własna i obca, natomiast przychód ze źródeł zdecentralizowanych z uwagi na jego znaczenie dla szczebla detalu był szerzej rozbudowany i wymieniał produkcję przemysłową uspołecz-

niającą własną i obcą, produkcję przemysłową nieuspołeczniowaną i produkcję rolną.

W INSTRUKCJI 83A te źródła przychodu ujęte zostały w sposób bardziej jednolity. Formularze planu obrotu biur zbytu, składnic, szczebla hurtu i detalu mają następujące identyczne pozycje przychodu masy towarowej: 1) z przemysłu kluczowego, 2) z państwowego przemysłu terenowego, 3) z przemysłu spółdzielczego, 4) z produkcji własnych zakładów, 5) z produkcji nieuspołecznionej. Ponadto w planie obrotów szczebla hurtu występują pozycje przychodu z aparatu skupu własnego i obcego. Na szczeblu detalu skup własny jest identyfikowany ze zdecentralizowanym, skup obcy ze scentralizowanym.

Tego rodzaju klasyfikacja skupu występującego na szczeblu detalu jest konsekwencją przyjęcia zasady, że organizacja szczebla detalu, prowadząca jednocześnie akcję skupu produktów rolnych lub odpadków użytkowych, niezależnie od planu obrotów szczebla detalu opracowuje plan skupu - sprzedaży, w którym należy wykazać tę masę towarową, która jest zagospodarowana w myśl dyspozycji władz centralnych.

Bezpośrednio w planie zakupu-sprzedaży szczebla detalu wykazywany był wyłącznie skup artykułów konsumpcyjnych, które były przejmowane przez jednostki detaliczne od producentów rolnych i jednocześnie rozprowadzane konsumentom.

W planie skupu-sprzedaży jako źródła przychodu masy towarowej przewidziane są: produkcja rolna oraz produkcja przemysłowa i inne źródła (dla odpadków użytkowych). Dokładniejsza specyfikacja źródeł przychodu odpadków użytkowych nie jest przewidziana. W przyszłości w miarę rozbudowy aparatu skupu i pogłębiania metod planowania stan ten ulegnie niewątpliwie zmianie. Jeśli idzie o skup produktów rolnych, pozycja 3 formularza 6 jest globalną sumą przychodu ujętego bardziej szczegółowo na wzorze 7.

Strona rozchodowa formularzy planu obrotu uległa również dość istotnym zmianom. Występuje to szczególnie wyraźnie w formularzu 19 przewidzianym dla szczebla hurtu. Pozycja sprzedaży do detalu uspołecznionego dzielona była w roku ubiegłym na aparat państwowy i spółdzielczy. Obecnie podział ten zastąpiono innym, który bierze pod uwagę stosowany tryb planowania a nie formę organizacyjną przedsiębiorstw. W pozycjach sprzedaży do detalu podawany jest oddzielnie detal planowany centralnie i detal planowany terenowo. Ten system podziału masy towarowej znalazł jednocześnie zastosowanie w sprzedaży do zakładów produkcyjnych do zakładów żywienia zbiorowego oraz w sprzedaży konsumentom zbiorowym.

Przyjęcie zasady podziału odbiorców według obowiązującego trybu zatwierdzenia planów ma istotne znaczenie zarówno dla szczebla hurtu, którego plany są opiniowane przez władze terenowe, jak również dla szczebla detalu.

W r. 1951, projekty planów szczebla hurtu podlegały też opiniowaniu władz terenowych, wykorzystanie jednak nadanych władzom terenowym uprawnień było w praktyce bardzo utrudnione. Opinie wydziałów handlu winny były przede wszystkim uwzględniać zgodność pozycji sprzedaży w hurcie do detalu i zakup aparatu detalicznego w hurcie oraz prawidłowość przewidzianego w planach hurtu zaopatrzenia, produkcji, konsumentów zbiorowych i zakładów żywienia zbiorowego dla tych jednostek których plany są zatwierdzane przez prezydium WRN.

Układ pozycji w formularzach hurtu obowiązujących w roku ubiegłym bardzo utrudniał dokonanie takiej analizy. Obecnie rady narodowe mają zadanie ułatwione, tym bardziej że pozycje hurtu istotne dla trybu planowania terenowego zostały rozbudowane oddzielnie w formularzu 13.

Formularz obrotów biur zbytu i składnic nie ma w pozycjach rozchodowych identycznego układu, przede wszystkim dlatego, że formularze te do rad narodowych nie docierają. Istniały ponadto inne względy, uzasadniające odmienny układ wzoru obrotów biur zbytu i składnic:

1) sprzedaż na zaopatrzenie zakładów produkcyjnych obejmuje przede wszystkim produkcję przemysłu kluczowego, nieliczne zaś wypadki sprzedaży dla przemysłu planowanego terenowo mogą być ustalone bez trudu na formularzu 15 i na stanowiącym jego podbudowę formularzu 11;

2) sprzedaż dla zakładów żywienia zbiorowego z biur zbytu i składnic należy do wyjątków, toteż ustalenie czy wchodzące w rachubę zakłady żywienia zbiorowego objęte są trybem planowania centralnego, czy terenowego nie przedstawia trudu (przy pomocy formularza 15);

3) zaopatrzenie konsumentów zbiorowych z tego szerebu obejmuje w zasadzie tylko jednostki objęte trybem planowania centralnego.

Na szczeblu detalu przewidziane są również pozycje sprzedaży zakładom produkcyjnym, żywienia zbiorowego i konsumentom zbiorowym. Nie zachodzi tu jednak potrzeba wyodrębnienia odbiorców planowanych centralnie i terenowo. Można przyjąć jako regułę, że handel detaliczny objęty trybem planowania terenowego zaopatruje wyłącznie odbiorców planowanych terenowo.

Duże znaczenie ma wprowadzenie do formularzy planu wszystkich szczebli pozycji zapasów normatywnych, będących podstawą finansowania działalności handlowej. Brak w latach ubiegłych zatwierdzanych planem zapasów normatywnych stwarzał wiele nieporozumień między bankami a przedsiębiorstwami. Niedokrotnie chciano identyfikować zatwierdzony planem remanent końcowy ze średnim zapasem towarów, co było oczywistym błędem. Remanent końcowy w przedsiębiorstwach z roku objętego planem z reguły albo jest największy, albo najmniejszy. Do wyjątków należą te jednostki, w których wielkość remanentu końcowego zbliża się do remanentu średniego.

W biurach zbytu i składnicach oraz na szczeblu hurtu wydzielone zostały ewidencyjne pozycje obrotów magazynowych i tranzytu fakturowanego, co pozwala na ściśle powiązanie obrotów masą towarową z wykorzystaniem rozporządzalnej powierzchni magazynowej.

Analiza wartościowego ujęcia planu obrotu została pogłębiona i ułatwiona dzięki wprowadzeniu do planów kolumn obrotów r. 1953 obliczonych w dwu cenach: roku 1952 i obowiązujących od 1.I.1953 r. Opracowywanie planu w cenach podwójnych jest niewątpliwie znacznym obciążeniem aparatu planistycznego, stało się jednak niezbędne z chwilą, gdy wydano zarządzenia wprowadzające w życie od 1 stycznia 1953 r. nowe ceny artykułów inwestycyjnych i zaopatrzeniowych. Jednocześnie zostały zastosowane dla wszystkich artykułów zmienione (obniżone) marże handlowe, których efektem jest zmiana wszystkich cen na

każdym szczeblu, z wyjątkiem ceny sprzedaży detalu. Tu jednak również wystąpiły różnice między pozycjami przewidywanego wykonania r. 1952 a r. 1953 ze względu na podwyżkę cen niektórych artykułów wprowadzoną od 10 maja 1952 r.

Wprowadzenie do planu obrotów obliczonych w cenach porównywalnych, ma szczególne znaczenie dla planu wydajności pracy i planu kosztów handlowych, a tym samym dla pozostałych wskaźników planu przedsiębiorstwa. Jest rzeczą oczywistą, że wydajność pracy mierzona wartością obrotów na jednego zatrudnionego ma sens tylko w tym przypadku, gdy dla ustalenia wielkości obrotów użyto tych samych cen. Prawidłowe wskaźniki wydajności pracy oddziałują z kolei bezpośrednio na plan zatrudnienia, plan funduszu płac, kosztów handlowych i plan finansowy.

W odniesieniu do planu kosztów pamiętać należy, że podstawowy wskaźnik tego planu podaje stosunek kosztów handlowych do wysokości obrotu. Malejący z roku na rok wskaźnik stosunku kosztów do obrotu jest najlepszą oznaką zdrowego rozwoju przedsiębiorstwa, dbałości kierownictwa o ograniczanie nakładów i zapewnienie rentowności. Koszty w aparacie handlowym składają się przede wszystkim z nakładów osobowych i kosztów transportu. Koszty materiałowe szczególnie w pozycjach objętych zarządzoną podwyżką cen odgrywają znikomą rolę w stosunku do ogółu nakładów. Skutkiem takiego stanu rzeczy może być w aparacie handlowym przyjęte założenie, że wprowadzona z nowym rokiem podwyżka cen niektórych artykułów inwestycyjnych i zaopatrzeniowych nie wywrze w praktyce wpływu na sumę kosztów handlowych obliczoną w wartościach absolutnych.

Jeśli jednak równocześnie w obrocie przedsiębiorstwa, w którym badamy koszty, znajdują się artykuły, na które cena została podwyższona, przy tym samym poziomie kosztów wartość obrotów ulegnie podwyższeniu. Tym samym przedsiębiorstwo osiągnie bardziej korzystny stosunek kosztów do obrotu, w niczym nie przyczyniając się do takiego stanu rzeczy. Taki sam wypadek zaistniałby na szczeblu hurtu wszystkich bez wyjątku przedsiębiorstw handlowych oraz w biurach zbytu i składnicach jako skutek wprowadzonej zmiany marż handlowych. Oczywiście w wielu przypadkach pozorny wzrost obrotów został spowodowany obydwoma wymienionymi przyczynami działającymi jednocześnie.

Właściwa analiza kosztów może więc być przeprowadzona jedynie w tym przypadku, gdy wskaźniki stosunku kosztów do wartości obrotów będą obliczone dla obrotów podanych według jednakowego poziomu cen. W instrukcji przewidziano, że wartość obrotów obydwu porównywanych okresów, tzn. r. 1952 i r. 1953, obliczona zostanie według cen jednolitych 1952 r. a ponadto obroty r. 1953 zostaną podane w cenach r. 1953. W ten sposób porównywalność obrotów, kosztów i wydajności pracy uzyskujemy dla planu obliczanego w cenach r. 1952.

Uzyskanie porównywalności wartościowych elementów planu można było osiągnąć również przez podanie przewidywanego wykonania w dwu cenach, r. 1952 i r. 1953. Takie rozwiązanie zagadnienia byłoby nawet technicznie znacznie łatwiejsze do przeprowadzenia. W takim wypadku jednak niemożliwe byłoby zastosowanie przy opracowywaniu projektów planów wytycznych Prezydium Rządu, przy których ustalaniu użyte były ceny r. 1952.

Uzyskanie porównywalności wskaźnika wzrostu masy towarowej nabrało szczególnego znaczenia po wprowadzeniu w życie Uchwały Prezydium Rządu z dnia 3 stycznia 1953 r. w sprawie uregulowania cen, taryf i płac. Wobec faktu, że wszelkie prace nad projektem NPG na r. 1953 odbywały się na bazie cen, taryf i płac obowiązujących przed 3 stycznia br., że natomiast przekazanie w teren zadań planowych celowe jest tylko po pełnym ich zaktualizowaniu, konieczne stało się zastosowanie we wszystkich działach gospodarki narodowej odpowiednich kluczy do dokonania przeliczeń. Tylko bowiem sprowadzone do porównywalności dane, dotyczące masy towarowej, wydajności pracy, wskaźnika stosunku kosztów własnych do obrotu, umożliwiając właściwą ocenę wskaźnika planu, śledzenie osiąganego w każdym przedsiębiorstwie i każdej jednostce planującej postępu gospodarczego.

Zaktualizowanie zadań planowych ustalonych w NPG na r. 1953 i konieczność dokonania odpowiednich przeliczeń uregulowane zostało Uchwałą Prezydium Rządu Nr 11, powziętą również w dniu 3 stycznia br. Postanowienia uchwały przewidują dokonanie przeliczeń zadań planowych na r. 1953 zatwierdzanych przez ministerstwa i ponowne złożenie ich do PKPG. Zestawiony w tej zaktualizowanej formie NPG stanie się podstawą dla porównywania w ciągu roku danych dotyczących jego wykonania.

Należy jednak zdawać sobie sprawę z tego, że uzyskanie wskaźników porównywalności poszczególnych elementów NPG czy planów poszczególnych centralnych zarządów nie rozwiązuje zagadnienia całkowicie. Jest ono wystarczające dla władz i organów centralnych, jest jednak absolutnie niewystarczające dla potrzeb jednostek planujących oraz dla ich organów i władz terenowych.

W ramach tego samego centralnego zarządu bowiem odmiennie będą kształtować się dla każdej jednostki planującej wskaźniki wzrostu cen, płac, kosztów, wydajności pracy. Każda też z wymienionych jednostek winna już teraz zwrócić na ten moment uwagę i opracować odpowiednie przeliczniki wartościowe, umożliwiające doprowadzenie poszczególnych elementów planu do pełnej porównywalności z okresem ubiegłym. Będzie to miało szczególne znaczenie przy opracowywaniu sprawozdań z wykonania planu w r. 1953 i porównywaniu osiągniętych wyników z okresem ubiegłym.

W planie zatrudnienia wprowadzono w zasadzie niewielkie zmiany. Klasyfikacja zatrudnionych została na r. 1953 utrzymana, z tym że podano ją w rozbięciu szczeblowym. Dzięki temu możliwe stało się uniknięcie szeregu nieporozumień polegających np. na wyodrębnianiu sprzedawców na szczeblu hurtu. Pominięta została w r. 1952 zupełnie występująca poprzednio grupa uczniów. Grupa ta odgrywała zresztą w planie zatrudnienia aparatu obrotu nieznaczną rolę. W planie na r. 1953 przewidywani ewentualnie w planie zatrudnienia uczniowie zostali zaklasyfikowani do takiej grupy pracowników, w ramach której wykonują swe czynności.

Liczba formularzy planu zatrudnienia została zredukowana z trzech do jednego, z tym że w treści nie wylicza się grup zatrudnionych. System ten umożliwia zastosowanie tego samego formularza na każdym ze szczebli, a ponadto zezwala na rozbudowę w każdej jednostce klasyfikacji podanej instrukcją. Jedyny, przewidziany instrukcją formularz zatrudnienia powinien

być wypełniany dla każdego szczebla oddzielnie. Dzięki temu możliwe stało się zrezygnowanie z dawnego, syntetycznego formularza 33. Zgodnie z przyjętą zasadą budowania terenowych planów handlu wyłącznie na danych odnoszących się do obrotów i sieci handlowej został zlikwidowany również wypełniany dawniej przez wydziały handlu „Terenowy plan zatrudnienia na szczeblu detalu“ według wzoru 34.

Zmiany formularza planu płac poszły nieco głębiej niż plan zatrudnienia. W r. 1951 nie było przewidziane w formularzu porównywanie funduszu płac obydwu lat, porównywano natomiast wyłącznie przeciętną płacę miesięczną przypadającą na 1 zatrudnionego dla pracowników wynagradzanych systemem miesięcznym oraz płacę za jedną godzinę pracy dla pracowników wynagradzanych tygodniowo lub dniówkowo. W r. 1953 formularz planu przewiduje kolumny umożliwiające porównanie zarówno globalnego funduszu płac jak również średniej płacy, z tym że średnia płaca dla wszystkich grup pracowników winna być obliczana w skali rocznej.

Płaca podstawowa, dzielona w planie na r. 1952 na płacę zasadniczą i dopłaty została ujęta w jednej pozycji. Bardziej szczegółowemu rozbięciu uległa natomiast kolumna płac dodatkowych. W tej pozycji zostały wydzielone deputaty pracownicze. Zmiana ta została spowodowana koniecznością dokładniejszego niż dotychczas zbadania wielkości deputatów pracowniczych. Przyznawane pracownikom deputaty są w istocie swej szczególną formą sprzedaży przez zakłady pracy artykułów konsumpcyjnych konsumentom indywidualnym wobec czego muszą być wykazane w odpowiedniej pozycji w NPG.

Plan kosztów uległ w roku bieżącym znacznej rozbudowie. Poszczególne pozycje planu kosztów na r. 1952 zostały rozbite na części składowe. Wobec tego, że w niektórych przedsiębiorstwach plany kosztów opracowywane były przez komórki funkcjonalne, które nie przykładały dostatecznej wagi do części rzeczowej planu, wprowadzono do formularza odpowiednie ewidencyjne pozycje umożliwiające śledzenie prawidłowości powiązań planu rzeczowego i planu kosztów. Wprowadzone zostały ponadto do planu kosztów formularze nakładów na: a) utrzymanie zarządu, b) eksploatację własnych środków transportowych, których brak utrudniał przeprowadzenie analizy planu kosztów na r. 1952. Formularze do III etapu planowania (sporządzanie planów handlowo-finansowych) pozostały bez zmian.

W odniesieniu do planów finansowych podkreślić należy znaczne uproszczenie w porównaniu z rokiem poprzednim. Przy sporządzaniu projektu planu centralne zarządy przedsiębiorstw obowiązane są do opracowywania tylko 5 formularzy. Reszta wypełniana jest w trzecim etapie planowania. W formularzach obowiązujących przy składaniu projektów planów starano się zebrać wszelkie dane niezbędne dla powiązania planów przedsiębiorstw z budżetem państwa.

Przy sporządzaniu planów finansowych największą trudność stanowiło zagadnienie powiązania budżetów terenowych z planami przedsiębiorstw handlowych rozliczających się z budżetami terenowymi. Zrealizowanie tej zasady, przy utrzymaniu uproszczonego w roku obecnym trybu planowania, możliwe stało się jedynie przez nałożenie na centralne zarządy przedsiębiorstw rozliczających się z budżetami terenowymi obowiązku opracowania projektów planów finansowych

wych dla każdego z podległych przedsiębiorstw oddzielnie. Obowiązek ten jest co prawda dla centralnych zarządów bardzo ciężki, jednakże tylko użycie tego sposobu dało gwarancję wprowadzenia liczb realnych do budżetów terenowych.

W PODSUMOWANIU stwierdzić można, że instrukcja 83A stanowi dalszy krok na drodze pogłębiania metodologii planowania obrotu towarowego. Nie znaczy to oczywiście, że nie będzie ona ulegać w latach następnych dalszym zmianom. Rozwój życia gospodarczego, podtrzymywanie i rozszerzanie łączności teorii z praktyką, wzorowanie się na przodującej radzieckiej teorii planowania obrotu, pogłębianie znajomości praw ekonomicznych rządzących gospodarką socjalistyczną — powodować będzie z pewnością dokonywanie dalszej przebudowy instrukcji w latach następnych.

Jak wiadomo, opracowywanie rocznych planów obrotu towarowego odbywa się w trzech etapach, z których etap pierwszy — to budowa wytycznych, drugi — budowa projektu planu, trzeci — budowa szczegółowego planu handlowo-finansowego. Przy opracowywaniu projektu NPG na r. 1953 wystąpiły pewne zahamowania na odcinku sporządzania planu jednostek obrotu towarowego opracowujących swoje plany na podstawie dostaw z przemysłu, a to z powodu opieszałości niektórych centralnych zarządów przemysłu w uzgadnianiu planów dostaw z jednostkami obrotu towarowego.

Po uchwaleniu Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1953 centralne zarządy uspołecznionych przedsiębiorstw handlowych i prezydium wojewódzkich rad narodowych, które opracowały projekty planów, otrzymują zadania planowe wynikające z NPG, a podlegające z kolei podziałowi na jednostki działające na rachunku gospodarczym — celem sporządzenia na ich bazie szczegółowych planów handlowo-finansowych.

Umiejętne i trafne ustalenie zadań planowych dla jednostek podległych jest najistotniejszym zagadnieniem tego etapu prac nad planem. Wywiera ono zasadniczy wpływ na należyte zaspokojenie potrzeb konsumentów oraz mobilizację załogi odpowiedzialnej za wykonanie otrzymanych zadań. Jak już stwierdzono

wyżej, podstawowym elementem planu obrotu towarowego i budowy zadań planowych jest wysokość obrotu, z której — jako wielkości pochodne — wypływają i od której uzależnione są inne elementy, jak: zatrudnienie, płace, koszty.

Przy ustaleniu zadań planowych należy większą niż do tej pory uwagę zwrócić na przygotowanie materiałów statystycznych — w myśl zasady, że prawidłowo opracować plan może tylko ten planista, który dobrze zorientowany jest w działaniu przedsiębiorstwa, w jego brakach, możliwościach, istniejących rezerwach i kierunkach rozwojowych. Rzetelne i prawidłowe opracowanie materiałów statystycznych oraz umiejętne przewidywanie realizacji planów okresu bieżącego stanowić powinno podstawę prawidłowego ustalania zadań i planów na okres następny. Poza tym nie można zapominać o sprawdzeniu podstawowych elementów planu przed przystąpieniem do opracowania szczegółowego planu handlowo-finansowego.

Budując plan obrotu towarowego należy pracować kolektywnie. Projekty planów powinny być sporządzane przy jak najszerszym współudziale aktywów pracowniczego, a przed wysłaniem ich do jednostek nadrzędnych poddane ogólnej dyskusji na naradach produkcyjnych. Zapoznanie z projektami planów i z zadaniami planowymi pracowników którzy będą je wykonywać może wywołać jak najbardziej pożądane skutki.

Znaczenie obrotu towarowego w gospodarce narodowej, wynikające z realizowania zasad podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu, bezwzględnie wymaga stałego zwracania uwagi na ten odcinek gospodarki narodowej. Należy w teorii i praktyce planowania obrotu wykorzystać liczne na ten temat wypowiedzi W. I. Lenina zawarte w jego pracach, należy przyswajać sobie prace towarzysza J. Stalina i przenosić ich nauki do praktyki życia codziennego. Należy wreszcie rozwinąć twórczą i zdrową krytykę stosowanego u nas systemu planowania handlu, zapoczątkować wymianę poglądów na ten temat, zbliżyć teorię do praktyki planowania i z kolei przenosić jej doświadczenia do obowiązujących instrukcji.

PLANOWY ROZWÓJ GOSPODARKI RUMUŃSKIEJ

Jerzy SZEWIEJA

PRZED 23 sierpnia 1944 r. — dniem wyzwolenia Rumunii przez Armię Czerwoną spod hitlerowskiej okupacji, a jednocześnie wyzwolenia jej spod feudalno-kapitalistycznych rządów — gospodarka rumuńska była prawie całkowicie opanowana przez kapitał zagraniczny. Wszystkie bogactwa kraju, jak ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel, drzewo itp. były eksploatowane przez zagraniczne przedsiębiorstwa kapitalistyczne pod kątem osiągnięcia jak największych zysków.

Opanowanie gospodarki rumuńskiej było dla zagranicznego kapitału tym łatwiejsze, że produkcja surowcowa i rolna Rumunii była zbyt mała, aby wpływać na kształtowanie się rynku światowego, czy choćby europejskiego. Równocześnie, malejące możliwości eksportowe i zmniejszająca się, skutkiem ubożenia mas pracujących, chłonność rynku wewnętrznego prowadziły do coraz silniejszego podporządkowania ekonomiki rumuńskiej zagranicznym kartelom. Warto przypomnieć, że kiedy w r. 1923 w przemyśle rumuńskim istniały 874 zagraniczne spółki akcyjne o przeciętnym kapitale 13,7 mln. lei, to w 12 lat później, w r. 1937 ilość ich wynosiła już 1.145, a przeciętny kapitał po 30 mln. lei. W związku z zwiększającą się liczbą zagranicznych karteli oraz w związku z ich rabunkową gospodarką kapitalistyczną zyski zagranicznych przedsiębiorstw akcyjnych, które w r. 1935 wynosiły 47% zysków całego przemysłu, w r. 1936 stanowiły 56%, a w r. 1937 obejmowały 62%. W r. 1938 monopole zagraniczne kontrolowały już wszystkie główne bogactwa kraju (m.in. 75% przemysłu naftowego). Przykładem skutków rabunkowej gospodarki kapitalistycznej może służyć przemysł naftowy — podstawowa gałąź rumuńskiej produkcji. Jeśli przyjąć wydobycie ropy naftowej w r. 1936 za 100, to w r. 1938 wynosiło ono 76, w r. 1940 — 67, w r. 1942 — 65, a w r. 1944 już tylko 40% wydobycia z r. 1936.

Kapitał zagraniczny dążył tylko do coraz to wyższych zysków, pomijając takie podstawowe dla ekonomiki każdego kraju zagadnienia jak uprzemysłowienie kraju, harmonijny rozwój wszystkich gałęzi produkcji, unowocześnienie parku maszynowego itd. Skutkiem tego przedwojenny przemysł rumuński był bardzo nikiły, o przestarzałych urządzeniach; stosunek wartości produkcji przemysłowej do rolniczej wynosił w r. 1938 35:65, a wartość produkcji przemysłowej na 1 mieszkańca (zaledwie 11,7 dol.) kształtowała się na poziomie należącym do najniższych w Europie.

Również rolnictwo rumuńskie utrzymywane było przez feudalno-kapitalistyczne rządy przedwojenne w stanie głębokiego zacofania. Rolnictwem trudniło się 78,8% całej ludności, ale ziemia przynosiła zyski nie pracującym chłopom, a obszarnikom. Garstka obszarników stanowiąca zaledwie 2,6% całej ludności rolniczej posiadała 40% globalnej ilości ziemi uprawnej, podczas gdy drobne gospodarstwa chłopskie (do 5 ha) stanowiące 75% ogólnej liczby gospodarstw obejmowały tylko 28% ziemi. Ponad 700 tys. rodzin chłopskich nie miało w ogóle ziemi i inwentarza gospodarczego. Skutkiem minimalnego, niedostatecznego zaopatrywania rumuńskiego rolnictwa w sprzęt i nawozy sztuczne, wydajność pracy oraz plony z ha należały do najniż-

szych w Europie. Charakterystyczne dla przedwojennych stosunków w rolnictwie rumuńskim było, że 37% gospodarstw rolnych nie posiadało żadnej siły pociągowej, a ok. 50% nie posiadało nawet pługów (roczne zapotrzebowanie rolnictwa na pługi wynosiło około 70 tys. sztuk, a przemysł produkował zaledwie 7—10 tys. sztuk rocznie).

Wyzwolenie Rumunii, proklamowanie Rumuńskiej Republiki Ludowej (30.XII.1947 r.) i wreszcie unarodowienie w czerwcu 1948 r. ważniejszych środków produkcji, a poprzednio (w lutym 1947 r.) nacjonalizacja Rumuńskiego Banku Narodowego — umożliwiło szybki rozwój sił produkcyjnych kraju, stworzyło warunki dla planowego rozwoju gospodarki narodowej, dla budowy podstaw socjalizmu w Rumunii. Pomyślne wykonanie pierwszych dwóch rocznych planów państwowych w latach 1949 — 1950 stworzyło podstawę dla przystąpienia do realizacji pierwszego w Rumunii planu wieloletniego — 5-letniego Planu Gospodarczego na lata 1951—1955 oraz 10-letniego Planu Elektryfikacji Kraju.

PRZECHODZĄC do urzeczywistnienia historycznych zadań budowy podstaw socjalizmu naród rumuński jako najważniejsze zadanie postawił rozbudowę przemysłu ciężkiego i maszynowego rozumiejąc, że tylko na tej podstawie możliwe jest przeobrażenie Rumunii z zacofanego kraju rolniczego w kraj przemysłowo-rolniczy. Dzięki wszechstronnej pomocy Związku Radzieckiego, który dostarczał i dostarcza nadal Rumunii nowoczesne maszyny, skomplikowane urządzenia i sprzęt techniczny oraz poważne ilości niezbędnych surowców — możliwe stało się nie tylko szybkie odbudowanie i uruchomienie opuszczonych kopalni oraz zniszczonych i przestarzałych fabryk, ale także rozbudowywanie istniejących i budowa nowych zakładów przemysłowych.

Dzięki eksploatacji zagłębia węglowego „Komaneszt“, wyposażeniu kopalń w nowoczesne urządzenia i sprzęt oraz dzięki istotnej poprawie warunków pracy i warunków bytowych górników już w r. 1948 przekroczono poziom wydobycia węgla z r. 1943. Przy tym w r. 1949 wydobyto węgla o 20% więcej niż w roku poprzednim, a w r. 1950 — o 32%, obniżając jednocześnie znacznie koszty własne. W r. 1952 wzrost wydobycia węgla wyniósł 16%, wydobyto go 2-krotnie więcej niż w r. 1948. W myśl założeń planu 5-letniego, rumuński przemysł węglowy osiągnie jeszcze szybsze tempo rozwoju i w r. 1955 wartość globalnej produkcji węgla wyniesie 238% wydobycia z r. 1950, a inwestycje w tej gałęzi gospodarki sięgną sumy 26 mld lei.

W związku z koniecznością zaopatrzenia nowopowstających elektrowni w węgiel brunatny wydobycie jego wzrośnie w okresie planu 2,7-krotnie, a produkcja odwodnionego węgla brunatnego wzrośnie 5,3-krotnie. Przemysł węglowy doliny Jiu rozpoczął już produkcję specjalnych gatunków węgla płukanego oraz półkoku przeznaczanego dla budowanych w Hunedoara Zakładów Koksu Chemicznego. W końcu planu 5-letniego produkowane będzie ok. 1 mln. ton węgla płukanego oraz ok. 160 tys. ton półkoku rocznie. Dzięki

oparciu się na przodujących metodach radzieckich, wprowadzeniu nowych maszyn i urządzeń wyrab węgla będzie w r. 1955 zmechanizowany w 81%, transport dółowy w przodkach — w 77%, a w chodnikach — w 83%. Wydajność pracy w górnictwie wzrośnie w ciągu planu 5-letniego o 60% w stosunku do r. 1950.

W przemyśle gazu ziemnego wartość produkcji globalnej w końcu planu 5-letniego wzrośnie o 104% w stosunku do r. 1950. Zbudowane będą rurociągi długości 213 km, które połączą przemysłowe okręgi Stali-
no i Bacau ze złożami w Transylwanii.

Równocześnie zwiększają się ciągle osiągnięcia rumuńskiego przemysłu naftowego. Dzięki wprowadzeniu na szeroką skalę prac geologiczno - poszukiwawczych, wprowadzeniu nowoczesnych metod wiercenia oraz znacznemu podniesieniu kwalifikacji robotników produkcja ropy naftowej zwiększyła się w ciągu dwu lat od unarodowienia przemysłu o 145% i w r. 1950 osiągnęła 113% poziomu produkcji r. 1949. Rumuński plan 5-letni zakłada, że w r. 1955 wydobyte ropy naftowej wyniesie 10 mln. ton, tj. o przeszło 83% więcej niż np. w r. 1950, a wytwórczość produktów naftowych zwiększy się o 126%. Dla zapewnienia ciągłego wzrostu wydobycia ropy będą nieprzerwanie zwiększane rozmiary wierceń; wyniosą one w r. 1955 — 1250 tys. m (z tego 550 tys. m — wierceń poszukiwawczych i 700 tys. m — eksploatacyjnych). Zastosowanie nowoczesnych metod przeróbki ropy naftowej zwiększy uzysk produktów wysokogatunkowych. Uzysk benzyny wzrośnie w r. 1955 do 30% przerabianej ropy. Wybudowano nowe rurociągi o przepustowości 2,6 mln. ton rocznie dzięki czemu transport ropy rurociągami zwiększy się o 250% w stosunku do r. 1950. Wydajność pracy w przemyśle naftowym wzrośnie o 58%.

Wielkie znaczenie dla gospodarki rumuńskiej posiada budowanie nowych elektrowni. W okresie rządów kapitalistycznych system energetyczny opierał się przede wszystkim na ropie naftowej i częściowo drzewie, co w rezultacie groziło wyniszczeniem obu tych źródeł. Używanie ropy naftowej leżało w interesie zagranicznych monopolii naftowych, które czerpały z tego olbrzymie dochody. Dyrektywy Rządu Ludowego idą po linii budowy elektrowni opartych o inne naturalne źródła energetyczne kraju, a więc przede wszystkim o energię wodną, węgiel brunatny i metan. Dzięki temu, znaczne ilości ropy naftowej będą mogły być wykorzystywane przez transport i przemysł jak również zwiększą eksport rumuński. Gaz ziemny, którego złoża w Transylwanii i Banacie należą do jednych z najbogatszych na świecie, nie był dotychczas należycie wykorzystywany głównie z powodu ograniczonych możliwości w produkcji rur gazowych. Obecnie, oddana w r. 1947 do użytku nowa magistrała gazowa, która połączyła starą linię gazową Agnica-Bukareszt ze złożami gazowymi Batorcza, dała podstawę do stworzenia szerokiego systemu energetycznego opartego na złożach gazu ziemnego. Wykorzystanie gazu ziemnego dla celów produkcji energii elektrycznej uważać należy jednak za przejściowe ponieważ znacznie korzystniejsze jest zużycie go na inne potrzeby przemysłu. Właściwą bazą dla rozbudowy produkcji energii elektrycznej będą paliwa niskogatunkowe jak węgiel brunatny (którego zapasy, jak wykazały ostatnie badania geologiczne, są bardzo duże) oraz wykorzystanie energii wodnej. W związku z tym w planie przewidziana jest budowa 24 elektrowni wodnych o łącznej mocy 764 tys. kW, 13 elektrowni o łącznej mocy 1.039 tys. kW, a pięć istnieją-

cych zostanie rozbudowanych w celu zwiększenia ich mocy o 59 tys. kW. Zaplanowano również budowę szeregu elektrowni przemysłowych o łącznej mocy 98 tys. kW oraz małych elektrowni wodnych o łącznej mocy 40 tys. kW. W ciągu ostatnich dwu lat uruchomiono nowe elektrownie o mocy 116 tys. kW, co 10-krotnie przewyższa moc zainstalowaną w Rumunii w latach 1928—1938. A w r. 1960 Rumunia dysponować będzie mocą ok. 2,6 mln. kW, tj. ok. 350% wyższą niż na początku planu elektryfikacji kraju, w r. 1950. W porównaniu z 600 tys. kW mocy elektrowni zbudowanych w czasie rządów burżuazyjno-obszarniczych (r. 1884 do r. 1944) wzrost zainstalowanej mocy wyniesie w r. 1960 ponad 430% w porównaniu z r. 1944.

Szybki rozwój przemysłu wydobywczego węgla, rud żelaznych i metali kolorowych, rozwój przemysłu naftowego i energetycznego stworzył pomyślne warunki dla rozwoju hutnictwa. Już w r. 1948 produkcja hutnictwa przekroczyła przedwojenny poziom 172,8 tys. ton surówki, 282,4 tys. ton stali i 300,9 tys. ton wyrobów walcowanych, a w r. 1950 wytop surówki był o 6,7%, stali o 60% wyższy niż w r. 1948. W r. 1952, dzięki wprowadzeniu do produkcji wielu usprawnień technologicznych i organizacyjnych, zbudowaniu nowych hut oraz uruchomieniu wielu nowych wielkich pieców (jak np. w Kombinacie Hutniczym im. G. Gheorghiu-Dej) znacznie zwiększono produkcję uzyskując m. in. 2,5-krotnie więcej stali niż w r. 1938. Ogólna produkcja przemysłu hutniczego w roku ubiegłym wzrosła o 370% w porównaniu z r. 1948. W końcu planu 5-letniego, po uruchomieniu zaplanowanych nowych zakładów hutniczych wartość produkcji przemysłu hutniczego wyniesie 243% wartości produkcji r. 1950.

Zapoczątkowana eksploatacja nowych pokładów rudy żelaznej znacznie zwiększy krajową bazę surowcową. Zbudowana zostanie nowa koksośnia o rocznej zdolności produkcyjnej ok. 600 tys. ton koksu, 5 nowych wielkich pieców i co najmniej 5 pieców martenowskich, unowocześnione będą istniejące wielkie piece i piece martenowskie, a ich wydajność skutkiem tego znacznie wzrośnie. Zapewni to znaczny wzrost produkcji przemysłu hutniczego w końcu planu. W r. 1955 hutnictwo rumuńskie produkować będzie m.in. 800 tys. ton surówki, 1.252 tys. ton stali, 828 tys. ton wyrobów walcowanych itd. Produkcja surówki z 1 m³ wielkiego pieca w r. 1955 osiągnie 117% poziomu z r. 1950, a produkcja stali z 1 m² trzonu pieca martenowskiego — 134%. Zostanie rozpowszechniona mechanizacja prac przy wielkich piecach, piecach martenowskich oraz w walcowniach. Wydajność pracy wzrośnie w całym przemyśle hutniczym o 49%.

Ogólny rozwój przemysłu rumuńskiego, a szczególnie przemysłu ciężkiego stał się możliwy przede wszystkim dzięki szybkiej rozbudowie przemysłu budowy maszyn, który dostarcza wszystkim gałęziom gospodarki narodowej nowoczesnego sprzętu i urządzeń przemysłowych. Mimo poważnych trudności Rumunii udało się stworzyć dzięki braterskiej pomocy ZSRR własny przemysł budowy maszyn. O burzliwym rozwoju tej gałęzi przemysłu świadczą choćby cyfry wykonania planu w poszczególnych latach. Tak np. plan na r. 1949 wykonany został przez rumuński przemysł budowy maszyn w 115,1%, plan na r. 1950 w 110,2%, a na r. 1951 w 126,9%. Fabryki rumuńskie jak „23 Sierpnia“, „Dynamo“, „Steagul Rosu“, „Matyas Rakosi“ i in. produkują obecnie nigdy dotąd w Rumunii nie produkowane

maszyny i urządzenia jak np. wielkie koparki, dźwigi wieżowe, traktory o wysokiej mocy, łożyska kulkowe itd. Poważne sukcesy osiągnęła ta gałąź przemysłu w zakresie produkcji sprzętu górniczego, sprzętu dla przemysłu naftowego, nowoczesnych lokomotyw z motorami Diesel dla transportów podziemnych, wiertarek itp. M.in. zakłady produkujące sprzęt dla górnictwa naftowego dostarczają kotły typu Suchowa sprzęt wierceniowy, 6-7 tonowe pompy itp; podobnie zakłady sprzętu elektrotechnicznego produkują po raz pierwszy w Rumunii taki sprzęt jak np. wyłączniki wysokiego napięcia, silniki i transformatory elektryczne; dla potrzeb energetyki produkuje się poza tym turbiny wodne typu Peltona, na potrzeby rolnictwa— traktory, snopowiązałki, kultywatory itp.

W r. 1952, w porównaniu z r. 1948 produkcja traktorów wzrosła o 520%, siewników o 740%, maszyn wiertniczych — 24-krotnie, motorów Diesla — ponad 7-krotnie, łożysk kulkowych — 8-krotnie, globalna produkcja przemysłu elektrotechnicznego — 11-krotnie, a produkcja budowy obrabiarek wzrosła w ciągu ostatnich pięciu lat 30-krotnie. Globalna produkcja przemysłu budowy maszyn w r. 1952 zwiększyła się o 32% w porównaniu z rokiem poprzednim. W roku bieżącym udział przemysłu budowy maszyn w globalnej produkcji przemysłowej Rumunii wyniesie ok. 25%. W r. 1955 wartość produkcji globalnej tego przemysłu osiągnie 216% poziomu produkcji w r. 1950. W r. 1955 przemysł ten będzie produkował rocznie m. in. 5 tys. szt. traktorów, 6.250 szt. plugów traktorowych, 2,5 tys. szt. snopowiązałek, 645 szt. tokarek, 5.200 szt. wagonów kolejowych itd. Jako główne zadania plan 5-letni stawia przed przemysłem budowy maszyn zwiększenie mocy produkcyjnej. Winien on zapewnić w pierwszym rzędzie wyposażenie dla przemysłu naftowego i budowy obrabiarek, chemicznego i in. Na wykonanie tych zadań przeznaczono 51,2 mld lei. Wzrost wydajności pracy o 69% umożliwi zwiększenie produkcji przemysłu budowy maszyn o 116% w stosunku do r. 1950.

Warto również przytoczyć, że przemysł chemiczny zwiększył w ciągu planu 5-letniego swoją produkcję o 164% dzięki rozbudowie istniejących i budowie nowych zakładów sody, kwasu siarkowego, sztucznych nawozów, wyrobów farmaceutycznych itp. Plan przewiduje na te inwestycje wydatkowanie 31,5 mld lei. W okresie planu przemysł chemiczny rozpocznie produkcję szeregu nowych wyrobów jak np. elektrod, cegły ogniotrwałej, magnezytu, garbników, środków leczniczych (penicyliny, preparatów arsenikowych, witamin) itd. Wydajność pracy, dzięki wprowadzeniu nowych procesów technologicznych, pełniejszej mechanizacji oraz dzięki podniesieniu kwalifikacji zawodowej robotników, wzrośnie w ciągu planu o 54%.

W podobnie szybkim tempie rozwijają się w Rumunii inne gałęzie przemysłowe. Np. produkcja globalna budownictwa okrętowego zwiększył się w końcu planu o 72% w porównaniu z r. 1950. Przemysł wyrobów metalowych w r. 1955 osiągnie 220% poziomu produkcji z r. 1950. Ulegnie rozbudowie przemysł elektrotechniczny i w końcu planu osiągnie 385% produkcji z r. 1950; inwestycje w tym przemyśle wyniosą 16,4 mld lei. Wydajność pracy wzrośnie w przemyśle okrętowym o 54%, w przemyśle wyrobów metalowych — o 46%. Wydobycie rud metali kolorowych będzie o 105% większe a przemysł metali nieżelaznych zwiększy swoją produkcję w r. 1955 o 143% w stosunku do r. 1950.

Zgodnie z zasadami gospodarki socjalistycznej rozwojowi przemysłu ciężkiego i maszynowego towarzyszy rozwój przemysłu lekkiego i spożywczego. Produkcja przemysłu spożywczego była w r. 1951 wyższa o 38,4% niż w r. 1950, a w r. 1955 będzie o 219% wyższa. W ciągu ubiegłych 4 lat wybudowano w Rumunii dziesiątki nowych zakładów przemysłu spożywczego oraz rozbudowano istniejące. Ludność otrzymuje obecnie 2-krotnie więcej przetworów mięsnych, rybnych i owocowych niż w r. 1948. Przemysł spożywczy będzie produkował w końcowym roku planu m. in. 278 tys. ton cukru, 30,5 tys. ton wyrobów mięsnych, 6 tys. ton konserw mięsnych, 72,2 tys. ton konserw owocowych i jarzynowych, 7,1 tys. ton konserw rybnych, 72,2 tys. ton olejów jadalnych itp.

W równie szybkim tempie rozwija się przemysł włókienniczy, który w r. 1950 w porównaniu z r. 1948 zwiększył swoją produkcję tkanin bawełnianych o 76%, a w r. 1951 o 130% zaś tkanin wełnianych odpowiednio o 87% i 115%. W końcu planu przemysł ten będzie produkował ok. 226,5 mln m kw. tkanin bawełnianych, 40,3 mln. m kw. lnianych i konopnych, 41,8 mln m kw. jedwabnych i ok. 39,4 mln m tkanin wełnianych. Wzrasta również produkcja obuwia i wyrobów skórzanych. W końcu planu produkować się będzie m. in. ok. 20,7 mln par butów skórzanych i ok. 2,7 mln par obuwia gumowego.

W ciągu planu 5-letniego zostaną również znacznie polepszone techniczno-ekonomiczne wskaźniki wyzyskania urządzeń produkcyjnych oraz zużycia surowców i materiałów opałowych, co — łącznie ze wzrostem wydajności pracy, przyspieszeniem obiegu środków obrotowych oraz mobilizacją rezerw produkcyjnych — spowoduje obniżkę kosztów własnych produkcji we wszystkich gałęziach przemysłu o 23% w stosunku do r. 1950. Wskaźnik wydajności pracy w całym przemyśle zwiększy się w okresie planu o 80%.

RUMUŃSKI Plan 5-letni Budowy Podstaw Socjalizmu przewiduje, na bazie uprzemysłowienia kraju i szybkiego wzrostu wszystkich gałęzi produkcji, a szczególnie przemysłu produkującego traktory, maszyny i sprzęt rolniczy, przebudowę zacofanej, drobnotowarowej gospodarki rolnej, uspołecznienie większości indywidualnych gospodarstw chłopskich, zmechanizowanie prac na roli i na tej podstawie osiągnięcie znacznie wyższego poziomu produkcji rolnej.

Pierwszym krokiem na drodze rozwoju rolnictwa, na drodze polepszenia bytu chłopów rumuńskich była przeprowadzona w 1945 r. reforma rolna na mocy której prawie milion bezrolnych i małorolnych chłopów otrzymało ziemię. Zapowiedzią rychłej ostatecznej likwidacji przeciwieństw między pracą chłopów a robotnika było proklamowanie Rumunii w r. 1947 Republiką Ludową. Od tego czasu datuje się nieustanne przeobrażanie dawnej drobnotowarowej gospodarki rolnej opartej prawie wyłącznie na ciężkiej pracy ręcznej na zmechanizowane, wysokowydajne rolnictwo socjalistyczne. Przez utworzenie ponad 200 ośrodków maszynowo-traktorowych oraz licznych państwowych gospodarstw rolnych Rząd wskazuje pracującym chłopom korzyści płynące z zespołowego gospodarowania na roli. W związku z tym szybko rośnie w Rumunii sieć rolniczych spółdzielni produkcyjnych. W r. 1952 przybyło 728 nowych spółdzielni produkcyjnych na wsi, tak że w końcu ubiegłego roku liczba ich wynosiła 1817.

Spółdzielnie produkcyjne wykazały wyższość gospodarki zespołowej nad indywidualną. W roku ubiegłym rolnicze spółdzielnie produkcyjne miały przeciętnie wyższe zbiory z 1 ha o 7 q niż gospodarstwa indywidualne. Warto w związku z tym przytoczyć, że np. spółdzielnia produkcyjna w gminie Vartoepe zebrała w ub. r. 22 q zboża z ha, podczas gdy w tamtejszych gospodarstwach indywidualnych zbierano tylko 9 q; spółdzielnia w Racaciuni (okręg Bacau) zebrała 29 q pszenicy z ha, a chłopci gospodarujący indywidualnie zbierali w tym okręgu 10 q; jeszcze większe zbiory osiągnęli członkowie spółdzielni produkcyjnej w Cristian zbierając po 3064 kg pszenicy z ha. Również w zakresie innych upraw tegoroczne zbiory naocznie udowodniły chłopom wyższość gospodarki zespołowej. Tak np. spółdzielnia produkcyjna we wsi Coconi (okręg Bukareszt) zebrała 1200 kg bawełny z ha, a okoliczni gospodarze indywidualni tylko 408 kg; spółdzielnia Buciumeni z okręgu Bukareszt zebrała 250 q ziemniaków z ha, a gospodarstwa indywidualne — 50 q; odnośne cyfry dla uprawy ryżu wyniosły w spółdzielni Carcaliu (obwód Galacki) 4200 kg z ha, a u chłopów gospodarujących indywidualnie — o 3400 kg mniej, a mianowicie tylko 800 kg z ha.

Rolnicze spółdzielnie produkcyjne osiągnęły tak poważne sukcesy przede wszystkim dzięki stosowaniu przodującej agrotechniki radzieckiej i coraz pełniejszej mechanizacji prac rolnych — dzięki pomocy państwowych ośrodków maszynowych. W roku ubiegłym park maszynowy tych ośrodków jeszcze bardziej się zwiększył. Liczba traktorów była o 66% większa niż w r. 1950, żniwiarek o 38%, młockarek o 42%, siewników o 187%, kombajnów 14-krotnie więcej, kultywatorów 48-krotnie więcej itd. W ciągu bieżącego roku ośrodki maszynowo-traktorowe otrzymają dalsze ilości sprzętu rolniczego. M. in. 1400 traktorów, 1350 młockarń, 1200 siewników i wiele innych maszyn rolniczych.

Wiele uwagi poświęca się w rolnictwie rumuńskim rozwojowi upraw roślin przemysłowych. Jedno z czołowych pod tym względem miejsc zajmuje tytoń, którego uprawa obejmowała do r. 1942 — 18 tys. ha, a która obecnie obejmuje obszar kilkakrotnie większy. Równocześnie zwiększyły się znacznie zbiory tytoniu z 1 ha. Podczas gdy dawniej zbierano 400 — 500 kg z ha, to obecnie przeciętny zbiór z 1 ha wynosi 720 kg.

Wspaniałe perspektywy rozwoju otworzył przed rolnictwem rumuńskim plan 5-letni. W r. 1955 poziom produkcji rolnej osiągnie 188% poziomu z roku 1950, a w zakresie państwowych gospodarstw rolnych — 219%. Nakłady inwestycyjne przewidziane na ten cel wyniosą 137 mld. lei. Ilość stacji maszynowo-traktorowych wyniesie ok. 430. Będą one posiadać ok. 25 tys. traktorów, 18 tys. pługów traktorowych, 8.700 siewników, 6.700 snopowiązałek, 5.900 kultywatorów, 3.250 młockarni itp. Wydajność pracy wzrośnie w państwowych gospodarstwach rolnych o 62%, a w stacjach maszynowo-traktorowych o 130%. Wzrośnie również znacznie, bo 12-krotnie, zaopatrzenie rolnictwa w nawozy sztuczne.

Dzięki pełniejszej mechanizacji prac, stosowaniu nowoczesnych metod uprawy oraz dzięki wzrostowi wydajności pracy i wzięciu pod uprawę nowych gruntów uzyskanych na skutek wielkich prac melioracyjnych i irygacyjnych znacznie podniesie się wydajność z ha jak i globalne zbiory. W końcowym roku planu wyniosą one: zboża 3,740 tys. ton, kukury-

dzy 4.030 tys. ton, buraków cukrowych 2.125 tys. ton, ziemniaków 2.775 tys. ton, bawełny 230 tys. ton itd. Zwiększy się również pogłowie zwierząt gospodarskich. W r. 1955 wyniesie ono: 1.200 tys. koni, 4.700 tys. bydła, 4.500 tys. trzody chlewnej, 12.500 tys. owiec. Dla zabezpieczenia rozwoju hodowli obszar upraw paszowych obejmie ok. 1.250 tys. ha, a produkcja pasz osiągnie 143% poziomu z r. 1950.

*

W celu realizacji wielkich zadań budowy podstaw socjalizmu naród rumuński, z inicjatywy i pod kierownictwem Rumuńskiej Partii Robotniczej podjął olbrzymie budownictwo inwestycyjne. Powstają nowe miasta socjalistycznej Rumunii: Nawodari, Poarta Alba, Medgidia, wielkie nowoczesne porty na trasie budowy kanału Dunaj — Morze Czarne, powstają nowe wielkie elektrownie, kombinaty hutnicze, chemiczne i inne olbrzymie zakłady przemysłowe obok nowozbudowanych i budowanych szkół, bibliotek, teatrów i kin.

W maju 1949 r. rozpoczęto budowę kanału Dunaj — Morze Czarne, który skróci drogę z portu rzecznego Cernavoda do Morza Czarnego o 385 km udostępniając dojazd do tego portu dla statków o wyporności 15 tys. ton. Jednocześnie woda z tego kanału, dzięki wielkiemu systemowi kanałów irygacyjnych, użyźni 120 tys. ha nieurodzajnej dotychczas ziemi w tej części Dobrudży. Dzięki nowoprowadzonym pracom melioracyjnym osuszy się błota i odda do użytku nowe 170 tys. ha ziemi.

Budowana obecnie na Bystricy wielka elektrownia wodna im. Lenina będzie dysponowała mocą 210 tys. kW, tzn. 1/3 mocy wszystkich elektrowni istniejących do r. 1952. Dostarczy ona energii elektrycznej całej Mołdawii. Z budową tej inwestycji związana jest już rozpoczęta budowa zapory wodnej, zbiornika retencyjnego oraz wielkiego systemu kanałów nawadniających, dzięki którym użyźnione zostanie ok. 400 tys. ha pustynnych okręgów Mołdawii.

Buduje się nowe elektrownie wodne na rzekach karpackich Sadu i Sadurel. Kończy się budowę wielkiego kombinatu hutniczego im. G. Gheorghiu-Dej w Hunedoara, oddano już do użytku nowoczesny kombinat poligraficzny „Dom Scantei” itd.

Plan 5-letni przeznaczył na cele inwestycyjne 1.130 mld lei z czego na przemysł przypada 51,4%, rolnictwo i leśnictwo 9,9%, komunikację 16,2%, budownictwo 2%, obrót towarowy 2,2%, urządzenia socjalne i kulturalne 13,4%, budownictwo administracyjne 2,1% i badania naukowe 2,8%.

Wielkie znaczenie dla rozwoju gospodarki rumuńskiej ma wymiana handlowa z innymi państwami. W przeciwieństwie do okresu międzywojennego, kiedy to blisko 63% całego eksportu Rumunii przypadało na surowce, a tylko 2,5% na wyroby gotowe — obecnie eksport wyrobów gotowych wynosi już 16,3% całego wywozu. Podczas gdy w latach 1929 — 1936 ważne dla gospodarki surowce stanowiły zaledwie 12 — 16%, a 84 — 88% całego importu stanowiły gotowe towary konsumpcyjne — w r. 1949 surowce i półfabrykaty stanowiły 46,4% całego importu. Obok tradycyjnych artykułów eksportu rumuńskiego jak zboże, produkty naftowe i drzewo tarte Rumunia wywozi dziś także wytwory swego przemysłu jak np. wagony kolejowe, cysterny kolejowe, lokomotywy, aparaty telefoniczne, wyroby przemysłu lekkiego itd. Szczególnie rozwija się wymiana towarowa ze Związkiem Radziec-

kim i krajami demokracji ludowej. Tak np. rozmiary wymiany handlowej z ZSRR w r. 1949 były 2,5-krotnie większe niż w r. 1948, a w r. 1951 przekroczyły o 50% przeciętną z lat 1948 — 1950. Równocześnie szybko rozwijała się wymiana handlowa z krajami demokracji ludowej. Np. wymiana handlowa z Polską zwiększyła się w r. 1949 5-krotnie w porównaniu z r. 1945, a w r. 1950 przekroczyła poziom z roku poprzedniego o 52%. Podobnie wymiana z Czechosłowacją była w r. 1949 6-krotnie wyższa niż w r. 1947, a handel zagraniczny Rumunii z Niemiecką Republiką Ludową w r. 1949 wynosił 161% w porównaniu z r. 1948, a w r. 1950 — 237%, zaś w r. 1951 — 322%.

W zakresie handlu wewnętrznego aparat społeczny dostarcza masom pracującym miast i wsi coraz więcej towarów coraz lepszej jakości. W r. 1953 obrót towarowy zwiększył się o 21% w porównaniu z rokiem ubiegłym. Plan 5-letni zakłada, że w r. 1955 — 80% całej masy towarowej będzie dostarczane konsumentom przy pomocy państwowego i spółdzielczego aparatu handlowego.

Dzięki ciąglemu wzrostowi produkcji przemysłowej, rolniej i wszystkich pozostałych gałęzi gospodarki rumuńskiej rokrocznie zwiększa się dochód narodowy Rumunii, a wraz z nim poziom kulturalno-bytowy mas pracujących. W kraju gdzie do niedawna 40% ludności było analfabetami, a dalsze 27% półanalfabeta-

mi — 2 mln ludzi nauczono czytać i pisać, założono 2 tys. nowych szkół, 29 nowych wyższych uczelni, 6 tys. klubów robotniczych, 1 tys. domów kultury w miastach i wsiach, setki nowych kin i teatrów itd.

Dochód narodowy Rumunii osiągnął w r. 1953 — 128% dochodu z r. 1952. Liczba robotników zatrudnionych w gospodarce narodowej wzrosła o prawie 200 tys., a fundusz płac o 16%. Inwestycje w budownictwie mieszkaniowym będą 2-krotnie większe niż w roku ubiegłym.

Dotychczasowe poważne osiągnięcia gospodarki rumuńskiej wskazują, że przodująca w państwie klasa robotnicza stała się pod przewodnictwem partii gospodarzem wszystkich głównych środków produkcji przemysłowej — a chłopci, przechodząc na gospodarkę zespołową, produkcji rolnej — że jest zdolna odkrywać i użytkować olbrzymie bogactwa kraju i kierować całą gospodarką bez burżuazji i znacznie lepiej niż rządy burżuazyjno-feudalne. Twórcza praca milionów robotników, chłopów i inteligentów pracujących prowadzonych przez partię, braterska i wszechstronna pomoc Związku Radzieckiego i współpraca z krajami demokracji ludowej, coraz szersze i pełniejsze przyswajanie doświadczeń przodującej techniki radzieckiej jest gwarancją, że podwyższone zadania planu na r. 1953 oraz cały plan 5-letni zostanie wykonany pomyślnie.

Uwagi i dyskusje

UWAGI ODNOŚNIE BUDOWY PLANU PRODUKCJI W BAZACH REMONTOWYCH

Jerzy FRYMAR

OMAWIAJĄC zagadnienie planowania produkcji w zakładach remontowych, autor artykułu „Planowanie produkcji w warsztatach remontowych maszyn i sprzętu” (Gospodarka Planowa Nr 10, 1952 r.) pominął bardzo ważne zagadnienie, jakim jest sporządzenie właściwej dokumentacji remontowej jako podstawy budowy planu produkcyjnego.

Dokumentacja techniczna jest podstawą każdego procesu produkcyjnego, a rola jej wzrasta do czynnika decydującego przy zapoczątkowaniu produkcji nowej i przy remontach maszyn i sprzętu. W tym zakresie należy rozróżnić dokumentację kosztorysową wraz z rysunkami technicznymi, analizą cen, wykazem materiałów i dokumentację warsztatową. Dokumentacja kosztorysowa jest bazą planu techniczno-finansowego, dokumentacja warsztatowa natomiast, jako szczegółowe opracowanie poprzedniej, podstawą wykonawstwa. Z praktyki wiemy, że właściwe sporządzenie dokumentacji jest w chwili obecnej bodajże cięższym zadaniem niż samo wykonawstwo. Brak sił fachowych, brak standaryzacji sprzętu (szczególnie np. w żegludze czy transporcie lądowym) i nieuzupełniona jego paszportyzacja oraz trudności w pewnych dziedzinach zaopatrzenia zmuszające do oszczędności surowcowych, — to główne powody nieterminowego i często kroć złego opracowania dokumentacji kosztorysowej.

Warsztaty i bazy remontowe obejmują w swoich planach wszystkie rodzaje remontów od bieżących poprzez średnie do kapitalnych, a w niektórych przemyślach i odbudowę szczególnie ważnego sprzętu. Pojęcie

remontu bieżącego związane jest z krótkotrwałym wyłączeniem obiektu z eksploatacji, dokumentacja więc na prace przy planowym remoncie bieżącym, jakkolwiek szczupła, winna być uprzednio przygotowana, by przerwę eksploatacyjną zmniejszyć do minimum. Dokumentacja na obiekty w zakresie remontu średniego czy kapitalnego winna być przygotowana na dłuższy okres przed podstawieniem sprzętu do remontu, ponieważ szeroki zakres robót wymagać będzie na pewno zakupu części zamiennych względnie dodatkowych materiałów. Często brak drobnego fragmentu unieruchamia całkowicie remontowany sprzęt.

Zagadnienie uprzedniego opracowania dokładnej dokumentacji występuje z całą ostrością szczególnie w okresach międzyeksploatacyjnych (rolnictwo, żegluga śródlądowa itd.), gdy bazy remontowe są mocno obciążone pracą. Cały okres międzyeksploatacyjny winien być wykorzystany na remont i konserwację sprzętu, by przygotować go do nieprzerwanej pracy w sezonie.

Podstawą przygotowania dokumentacji remontowej winien stać się przegląd okresowy danego sprzętu, dokonywany — w granicach możliwości — w czasie przestoju z przyczyn obiektywnych. Udział w przeglądzie okresowym winien wziąć przedstawiciel warsztatów remontowych, by z jednej strony zapewnić dokumentacji konieczną ścisłość, z drugiej zaś zorientować się w zakresie i rodzaju prac czekających wykonawcę.

Rzecz zrozumiała, że w ten sposób osiągniemy przyspieszenie terminu sporządzenia dokumentacji, a tym

samym zapewnimy szybkie wykonanie remontu i skrócenie przestoju sprzętu. Dokumentacja musi być sporządzona w tych samych jednostkach, w jakich sporządza się plan remontów, a więc w roboczo-godzinach normowanych.

Należałoby zastanowić się również nad wprowadzeniem do dokumentacji jednostek tzw. skalonych, co znacznie uprościłoby zagadnienie. Pewną przeszkodą w tym jest różnorodność użytkowanego sprzętu.

Budując więc plan warsztatów remontowych należy oprzeć się na dokumentacji zgłoszonego do remontu sprzętu. Tylko w ten bowiem sposób powstanie plan realny, oparty na danych faktycznych i przewidujący prawdziwe terminy ukończenia remontu i oddania sprzętu do eksploatacji. W ten sposób właściciel sprzętu otrzyma zabezpieczenie przed załamaniem planu eksploatacji przez nieterminowe wykonanie remontu.

Wadliwe podejście do tego zagadnienia stanowi planowanie „na oko”, podające z reguły terminy opóźnione i pozostawiające pewne luzy produkcyjne. Równocześnie zaś przy remontach obiektów dużych występuje tendencja ze strony zlecniodawców do zgłaszania wykonawcy pomniejszonego zakresu robót. Powodowane jest to mylnym przypuszczeniem, że w ten sposób skłoni się wykonawcę do przyjęcia zlecenia na remont sprzętu i wyznaczenia możliwie szybkiego terminu jego ukończenia. Zlecniodawca liczy na to, że warsztat remontowy nie poprzestanie na wykonaniu prac zgłoszonych, lecz wykona wszystko co będzie faktycznie konieczne do prawidłowej i bezawaryjnej eksploatacji sprzętu. Jak więc z powyższego wynika jedynie tylko dokładna dokumentacja umożliwi warsztatowi wykonanie założonego planu.

Podpisując porozumienia wstępne, warsztat remontowy winien sporządzić tabelę dopuszczalnych obciążeń poszczególnych działów i oddziałów na 1 lub 2 zmiany, by w ten sposób ustalić swe możliwości produkcyjne. Przed porozumieniem wstępnym powinna zostać dostarczona dokumentacja ewentualnie w formie skróconej, pozwalająca na ustalenie zapotrzebowania zlecniodawcy na określony rodzaj prac.

Na podstawie dostarczonych danych orientacyjnych sporządza się wykaz pracochłonności remontowanych obiektów. Wykaz ten powinien zawierać tyle kolumn, ile zakład posiada działów i oddziałów produkcyjnych z podziałem na pracę ręczną i maszynową. Przykład takiego wykazu da poniższy wzór:

Wykaz ten w kontekście z tabelą dopuszczalnych obciążeń pozwoli na ustalenie: a) zapotrzebowania zlecniodawców na pewien zakres robót, b) wymaganej zmianowości celem zaspokojenia potrzeb produkcji, c) kierunku szkolenia kadr i potrzeb kadrowych, d) koniecznych inwestycji w zakresie usprzętowania zakładu, e) wąskich przekrojów w oddziałach, f) ewentualnych luzów produkcyjnych i konieczności przyjęcia dodatkowych zamówień.

Należałoby również zastanowić się nad układem poszczególnych wzorów planu. Z uwagi na bardziej natu-

ralny wskaźnik i na większą przejrzystość w ustalaniu obciążenia, wskazane wydaje się przejście na niektórych arkuszach z normogodzin na efektywne godziny. Bardziej bowiem właściwe jest przystosowanie tego samego czasu pracy dla robotników i sprzętu produkcyjnego, niż przeliczanie czasu efektywnego wraz z nadwyżką akordową odrębną dla każdej kategorii robotników, jak i dla maszyn. Umożliwi to proste graficzne przedstawienie obciążeń działów i maszyn przy zastosowaniu tej samej podstawy obliczeń.

Nadwyżkę akordową — procent przekroczenia normy — wykazalibyśmy natomiast we wzorach wydajności naturalnej w sposób zgodny z założeniami autora cytowanego na wstępie artykułu. Normogodziny mają zastosowanie do całości planu produkcji, natomiast obciążenie należałoby przeliczyć na godziny efektywne. Powiązałoby to plan obciążeń z rozliczeniem nominalnego funduszu pracy 1 robotnika.

Wprowadzenie pojęcia „rezerwy wyrównawczej” wydaje się niesłuszne z uwagi na konieczność powiązania absolutnie wszystkich cyfr planu, jak i niedopuszczalność tworzenia jakichkolwiek rezerw ludzkich w zakładzie pracy. Według inż. Remera rezerwa ta jest wynikiem koniecznych zastępstw urlopowych, delegacji i tym podobnych okoliczności. Wszystkie te momenty powinny zostać uwzględnione w rozliczeniu nominalnego funduszu czasu pracy robotnika. Plan powinien powstać na bazie przeliczenia roboczogodzin efektywnych na normowane, a więc wspomnianego rozliczenia funduszu czasu pracy.

Na koniec należałoby rozpatrzyć wskaźniki produkcji remontowej. We wspomnianym uprzednio artykule słusznie wskazano na podstawowe wskaźniki: wartość 1 roboczogodziny efektywnej oraz koszt 1 roboczogodziny normowanej. Prócz tego należałoby wprowadzić wskaźnik stosunku wartości produkcji w złotych bieżących do wartości w złotych niezmiennych, który winien w przebiegu lat kształtować się zniżkowo. Ważnym wskaźnikiem jest ilość wytworów hutniczych zużytych na 1000 roboczogodzin normowanych. Tu należy przyjąć konieczną oszczędność wytworów hutniczych, co wynika z charakteru produkcji remontowej, jako głównie pracochłonnej, a nie materiałochłonnej. Wiąże się z tym wskaźnik kalkulacji 1 zł kosztu własnego; koszt robocizny przy produkcji remontowej winien stanowić ok. 40—50% kosztu własnego. Uwzględnić powinniśmy również wartość produkcji na 1 m² powierzchni prod. i 1 zł środków trwałych.

Przy planowaniu produkcji remontowej należy zwrócić szczególną uwagę na możliwe zwiększenie frontu robót i regularny wpływ produkcji towarowej. Częstokroć rozpoczyna się roboty równocześnie na wielu obiektach, co prowadzi do rozproszenia uwagi personelu kierowniczego i zaniedbania terminów ukończenia remontu. Prowadzi to do koncentracji produkcji towarowej (zakończonych) w ostatnich miesiącach roku, a wobec zniesienia rachunków przejściowych (w niektórych przedsiębiorstwach) do przekraczania normatywów finansowych.

L. p.	Nazwa sprzętu	Dział mechaniczny					
		Oddział I			Oddział II		
		Praca ręczna	Praca maszyn.	Razem	Praca ręczna	Praca maszyn.	Razem

Z PRAKTYKI ULEPSZANIA SPRAWOZDAWCZOŚCI

Mgr Jan ISZKOWSKI

ROK 1952 przyniósł dwie uchwały Prezydium Rządu dotyczące usprawnienia sprawozdawczości oraz walki z nielegalną, tzw. „dziką” sprawozdawczością¹⁾. Uchwały te, będące przejawem troski Rządu o ulepszenie sprawozdawczości, stworzyły należyta podstawę dla konsekwentnej walki o podniesienie jakości materiałów statystycznych oraz o całkowitą likwidację wszelkiej nielegalnej sprawozdawczości statystycznej.

Zagadnienia związane z walką o usprawnienie sprawozdawczości omówione były w artykule A. E. Szypińskiego pt. „Usprawnić statystykę i sprawozdawczość”, zamieszczonym w „Gospodarce Planowej” nr 7/52 r. Żałować należy, że artykuł ten, będący pierwszorzędną podstawą dla wymiany doświadczeń na odcinku walki o usprawnienie sprawozdawczości, pozostał dotychczas bez echa, jakkolwiek zadanie uporządkowania sprawozdawczości należy w chwili obecnej niewątpliwie do ważniejszych i trudniejszych zadań nie tylko Głównego Urzędu Statystycznego, lecz także aparatu planowania poszczególnych resortów i centralnych zarządów. Niedostatecznie również upowszechniono doświadczenia radzieckie — niezmiernie cenne z tego względu, że w Związku Radzieckim w r. 1951 przeprowadzono w szerokim zakresie akcję uproszczenia i skrócenia sprawozdawczości, jakkolwiek sprawozdawczość w Związku Radzieckim odznacza się prostotą w porównaniu ze sprawozdawczością obowiązującą w Polsce.

Jest rzeczą zrozumiałą, że punktem wyjścia dla ulepszenia sprawozdawczości musi być całkowite wyplenienie wszelkiej sprawozdawczości nielegalnej. Przepisy prawne dając podstawę dla likwidacji nielegalnej sprawozdawczości istnieją od dn. 6 lutego 1948 r., tj. od chwili wprowadzenia zakazu badań statystycznych nie zatwierdzonych przez Komisję Statystyczną przy GUS na mocy Uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów. Wydawane corocznie instrukcje GUS konsekwentnie zakazywały, w oparciu o uchwały w sprawie programu prac statystyczno-sprawozdawczych, wprowadzania formularzy nie zatwierdzonych przez GUS oraz sporządzania sprawozdań według tych niezatwierdzonych formularzy.

Skutkiem braku konsekwentnego stanowiska departamentów planowania resortów gospodarczych, braku kontroli przestrzegania wspomnianych przepisów ze strony GUS, zaniedbania szkolenia pracowników statystyki i zupełnego nieinteresowania się kierownictwa poszczególnych instytucji sprawami mającymi podstawowe znaczenie dla jakości sprawozdawczości — w ciągu 4 lat praktykowano swobodne wprowadzanie nielegalnych sprawozdań.

Pomimo że uchwały Prezydium Rządu w sprawie programu prac statystyczno-sprawozdawczych przewidywały kary dla wprowadzających nowe zobowiązania statystyczno-sprawozdawcze bez uzgodnienia z GUS — nie słyszało się o tym, by z przepisów tych robiono użytek. Doświadczenie 4 lat na odcinku uporządkowania sprawozdawczości powinno uświadomić wszystkim organom współpracującym w tym zakresie, że zakorzenione przyzwyczajenie prowadzenia nielegalnych prac statystyczno-sprawozdawczych może być przełamane jedynie w drodze bezkompromisowej i energicznej działalności oraz przez ścisłą współpracę komórek sprawozdawczości przedsiębiorstw, centralnych zarządów i resortów GUS.

Ministerstwo Przemysłu Chemicznego przystąpiło do walki z „dziką” sprawozdawczością już w r. 1951, w niedługim czasie po powstaniu resortu. W r. 1952 Ministerstwo wykazało się może wycofaniem poważnej

ilości (ok. 175) sprawozdań nielegalnych. Powyższe fakty pozwalają sądzić, że doświadczenie tego resortu na odcinku walki ze sprawozdawczością nielegalną oraz udoskonalenia istniejącej sprawozdawczości może być pożyteczne dla innych urzędów i instytucji prowadzących analogiczne prace.

Pierwszym krokiem na drodze do uporządkowania sprawozdawczości było ustalenie wykazu sprawozdań prowadzonych przez jednostki podległe ministerstwu oraz ustalenie podstawy prawnej dla każdego sprawozdania. Wykaz taki opracowano na podstawie ankiet oraz uzyskano od wszystkich departamentów ministerstwa potwierdzenie, że żadne ze sprawozdań żądanych przez resort nie zostało pominięte w wykazie. Sprawozdania nie posiadające wprowadzonej podstawy prawnej dla ich sporządzania, które według opinii właściwych funkcjonalnie departamentów zostały jednak uznane za celowe — zgłoszono do zatwierdzenia przez GUS.

Przy okazji sporządzenia wykazu nie tylko zebrano wzory formularzy i instrukcji, lecz skasowano szereg sprawozdań nie wykorzystywanych przez resort, względnie skorygowano formularze nie odpowiadające wymogom metodologicznym sprawozdawczości i planowania. Departament Planowania MPCh nie posiadał jednak informacji o wielu sprawozdaniach, które nie docierały do ministerstwa, kończąc swój obieg w centralnych zarządach przemysłu, lub sporządzanych przez poszczególne przedsiębiorstwa dla instytucji nie podlegających nadzorowi Ministerstwa PCh.

Z końcem listopada r. 1951 wydano zarządzenie Ministerstwa PCh, na mocy którego zakazano prowadzenia wszelkich sprawozdań nie objętych wykazem, o ile nie zostaną one zgłoszone do zatwierdzenia przez GUS za pośrednictwem Ministerstwa w terminie do 20 grudnia 1951 r. Równocześnie w zarządzeniu tym ustalono odpowiedzialność Departamentu Planowania za utrzymywanie w stanie stałej aktualności wykazu sprawozdań zatwierdzonych, poprzez podawanie do wiadomości jednostek sprawozdawczych uzupełnień wykazu dotyczących wprowadzonych, względnie zalegalizowanych sprawozdań oraz pozycji wykreślonych w wykazie. W zarządzeniu został również ustalony tryb wprowadzania nowych sprawozdań oraz zasady kontroli sprawozdawczości, w szczególności zaś określono obowiązki komórek sprawozdawczości i statystyki na odcinku koordynacji prac statystyczno-sprawozdawczych.

Zarządzenie w sprawie jednolitej sprawozdawczości oraz kontroli prac statystyczno-sprawozdawczych omówione było na odprawie kierowników sprawozdawczości jednostek bezpośrednio podległych i centralnych zarządów. Na odprawie tej zostały omówione zasady współpracy komórek sprawozdawczości centralnych zarządów z Departamentem Planowania mającej na celu konsekwentną realizację postanowień zarządzenia.

Współpraca działów planowania i statystyki centralnych zarządów i zarządów przemysłu z Departamentem Planowania okazała się bardzo cennym orężem w walce z nielegalną sprawozdawczością; centralne zarządy informowały bowiem Departament o żądaniach sporządzania nielegalnej sprawozdawczości ze strony różnych instytucji, a nierzadko ze strony poszczególnych departamentów samego Ministerstwa PCh. W wyniku takiej współpracy Departament Planowania mógł energicznie interweniować przeciwko niemal każdemu przypadkowi naruszenia przepisów, toteż naruszenia takie stały się coraz bardziej sporadyczne.

Szczególnie CZP Papierniczego potrafił zapewnić sobie należyta współpracę w ujawnianiu nielegalnej sprawozdawczości ze strony komórek planowania i statystyki przedsiębiorstw, przez co w znacznej mierze przyczynił się do powodzenia prowadzonej przez De-

¹⁾ Uchwała Prezydium Rządu nr 166/52 z dn. 22 marca 1952 r. w sprawie programu prac statystyczno-sprawozdawczych.

Uchwała Prezydium Rządu nr 513/52 z dn. 1 lipca 1952 r. w sprawie trybu zatwierdzania wewnętrznych prac statystyczno-sprawozdawczych.

partament Planowania akcji wychowawczej w celu przezwyciężenia nawyku wprowadzania nielegalnej sprawozdawczości. W tych centralnych zarządach w których nie poświęcono należytej uwagi zagadnieniu uporządkowania sprawozdawczości np. w CZP Nieorganicznego i CZP Kwasu Siarkowego można się spodziewać istnienia jeszcze w chwili obecnej ukrytych prac statystycznych - sprawozdawczych nie zatwierdzonych przez GUS, lub nie zgłoszonych do zatwierdzenia.

Dowodem znacznego przerostu sprawozdawczości była ilość wniosków o zatwierdzenie sprawozdań, które wpłynęły w wyniku wydania zarządzenia uchylającego sprawozdawczość nie objętą wykazem. Poszczególne centralne zarządy zgłosiły po kilkadziesiąt wniosków o zatwierdzenie sprawozdań jako wynik przeprowadzonej przez nie selekcji prac statystyczno-sprawozdawczych.

Z względu na niespodziewaną ilość otrzymanych wniosków do przeanalizowania, szczupłość Wydziału Sprawozdawczości Departamentu Planowania oraz konieczność rozstrzygnięcia o formularzach mających charakter specyficzny ze względu na warunki pracy poszczególnych zakładów, powstały duże trudności i pewne opóźnienia w rozpatrzeniu wniosków. Trudności te spowodowały również, że pewne usterki metodologiczne poszczególnych formularzy, przede wszystkim zaś instrukcji do sprawozdań, nie zostały usunięte.

Wnioski posegregowano według zagadnień i wybrano spośród nich najbardziej odpowiednie formularze, dążąc do ujednolicienia sprawozdawczości pokrewnych. Tak przygotowany materiał przedstawiono specjalnie w tym celu powołanej komisji resortowej z udziałem przedstawicieli departamentów: Planowania, Techniki, Zatrudnienia i Płac, Organizacyjno-Prawnego oraz Księgowości. W poszczególnych posiedzeniach komisji brali udział przedstawiciele innych zainteresowanych departamentów i centralnych zarządów. Spośród formularzy przedstawionych komisji zostało przyjętych i zgłoszonych do zatwierdzenia przez GUS 100, natomiast uchylono 153. Największe przerosty stwierdzono w sprawozdawczości dotyczącej zagadnień zaopatrzenia, energetyki i remontów, zatrudnienia oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

Pomimo tak znacznej liczby sprawozdań uchylonych, orzeczenie komisji okazało się raczej zbyt łagodne, gdyż w toku dalszej wymiany poglądów z GUS okazało się możliwe zrezygnowanie z dalszych kilkunastu sprawozdań, natomiast odwołanie od orzeczenia komisji zgłoszono jedynie w dwu przypadkach. Po wydaniu orzeczenia przez komisję, opracowywanie sprawozdań uchylonych zostało wstrzymane, natomiast sprawozdania zgłoszone do zatwierdzenia przez GUS dopuszczono do dalszego prowadzenia aż do uzyskania decyzji Prezesa GUS.

Władze i instytucje nie podlegające nadzorowi Ministra PCh, które zażądały sprawozdań od jednostek należących do resortu MPCh zostały wezwane do dopełnienia obowiązku legalizacji sprawozdań w terminie prekluzyjnym, pod rygorem wstrzymania żądanej sprawozdawczości. Analogicznie postąpiono z żądaniem otrzymywania wtórników sprawozdań ze strony instytucji nie uwzględnionych w obowiązujących rozdziałach sprawozdań.

Pomimo tych wysiłków w r. 1952 nie osiągnięto jeszcze zadowalającego stanu na odcinku sprawozdawczości. Jak już wspomniano — poszczególne formularze i instrukcje dotyczące sprawozdawczości wewnętrznej nie były opracowane zgodnie z wymaganiami GUS, co spowodowało konieczność ich uzupełniania i w konsekwencji — opóźnienie decyzji GUS.

Szczegółowe instrukcje uzupełniające do instrukcji GUS w sprawie sprawozdawczości statystycznej oraz instrukcje do sprawozdawczości wewnętrznej były wydawane w formie licznych zarządzeń, pism okólnych a nawet w formie zwykłej korespondencji, co niezmiernie utrudniało kontrolę sprawozdawczości resortu jako całości. W instrukcjach do sprawozdawczości wewnętrznej nie ustalano często, na podstawie jakich dokumentów ewidencji podstawowej mają być opracowywane sprawozdania. Jednostkom sprawozdawczym

nie dostarczano druków sprawozdawczych, zmuszając je tym samym do samodzielnego wykonywania formularzy. Kontrola sprawozdawczości nie była należyta, w szczególności miały miejsce niezgodności pomiędzy liczbami podawanymi w różnych sprawozdaniach, dotyczącymi tego samego przedmiotu.

Tak więc, mimo zbliżania się akcji legalizacji sprawozdawczości do zakończenia, pozostaje nadal ogromne pole dla dalszego uproszczenia, skrócenia i poprawienia stanu sprawozdawczości w resorcie. W pierwszym rzędzie Departament Planowania, po uzyskaniu decyzji Prezesa GUS zatwierdzającej sprawozdawczość wewnętrzną, przystąpił do opracowania jednolitej instrukcji w sprawie sprawozdawczości na r. 1953, by w ten sposób skończyć z mozaiką różnorodnych instrukcji i pisemek regulujących dotychczas sprawozdawczość wewnętrzną.

Opracowywana obecnie instrukcja w sprawie sprawozdawczości na r. 1953 ustali jednolite zasady koordynacji i kontroli prac statystyczno-sprawozdawczych, zbierze wszystkie dodatkowe wyjaśnienia odnoszące się do sprawozdań na wzorach GUS (np. nomenklaturę, rozszerzenie rozdzielników itp.), wprowadzi uproszczone jednolite formularze sprawozdawczości wewnętrznej oraz szczegółowe wyjaśnienia do tych formularzy opracowane na nowo zgodnie z wymaganiami GUS.

Przy opracowaniu wymaganej instrukcji Departament Planowania kieruje się wskazaniem wynikającymi z praktyki radzieckiej, które można by ująć następująco:

- 1) likwidacja tych formularzy i wskaźników sprawozdawczych, które nie są wykorzystywane dla celów działalności operatywnej i analizy wykonania;

- 2) przedłużenie okresów sprawozdawczych i skrócenie sprawozdawczości telegraficznej do minimum niezbędnych wskaźników;

- 3) zmniejszenie rozdzielników sprawozdań, przyjmując za zasadę, że sprawozdania przesyłane są tylko jednostkom bezpośrednio zainteresowanym;

- 4) eliminacja ze sprawozdań wskaźników o małym znaczeniu dla oceny działalności gospodarczej jednostki sprawozdawczej;

- 5) wprowadzenie skrótów umownych oraz formularzy uproszczonych dla małych przedsiębiorstw.

Odpowiednią uwagę poświęca się również uproszczeniu i bardziej ekonomicznemu układowi formularzy, zastosowaniu zmniejszonych rozmiarów papieru i dwustronnego wykorzystania formularzy. Arkusze nieznormalizowane oraz większe od formatu A-3 nie będą dopuszczone.

Jakkolwiek w opracowywanej instrukcji podaje się zgodnie z wymogami GUS dokumenty podstawowej ewidencji jako źródło liczb sprawozdawczych, trzeba zdać sobie sprawę, że zagadnienie uporządkowania ewidencji podstawowej w tej instrukcji nie będzie rozwiązane. Zagadnienie ewidencji podstawowej musi się stać kolejnym frontem walki o usprawnienie sprawozdawczości, dzięki czemu ułatwi się znacznie opracowywanie sprawozdań, zapewni się ich rzetelność, zgodność i jednoznaczność oraz umożliwi się skrócenie terminów sprawozdawczości.

Prosty układ dokumentów ewidencji podstawowej wzajemnie się uzupełniających, nie dublujących się i nie zawierających zbędnych danych; oparcie każdego zapisu w dokumencie na dokładnym zliczeniu lub zmierzeniu przedmiotu; rygorystyczne przestrzeganie dyscypliny ewidencji i ustalonego obrotu dokumentów oraz dokładny instruktarz wszystkich pracowników sporządzających i wykorzystujących te dokumenty — oto są niezbędne warunki należytego prowadzenia sprawozdawczości i kontroli wykonania.

Główny ciężar zadania właściwego ustalenia zasad ewidencji oraz wykorzystywania dokumentów ewidencji podstawowej spoczywa na samych zakładach, centralnych zarządach i Departamencie Planowania, bowiem zagadnienie ewidencji jest ściśle związane ze specyficznymi warunkami pracy każdego zakładu, z jego technologią i organizacją. Stwierdzić trzeba, że w ostatnich latach dość dużo uczyniono na tym odcinku przez ustalenie instrukcji do planowania wewnątrz-

zakładowego dla kluczowych zakładów, regulując tym samym formy ewidencji podstawowej służącej dla kontroli wykonania odcinkowych zadań planowych. Niemniej zagadnienie ewidencji nie było rozpatrywane z punktu widzenia układu formularzy i terminów sprawozdawczości, zaś cały szereg sprawozdań opierać się musi na dokumentach, których formy i obieg nie są właściwie ustalone, względnie wynikają z instrukcji nie odpowiadających obecnym potrzebom.

W pracy nad uporządkowaniem ewidencji podstawowej Departament Planowania zamierza oprzeć się na instrukcjach w sprawie planowania wewnątrzzakładowego, gospodarki magazynowej, ewidencji personalnej i ewidencji pracy, księgowości i innych, które zostaną przeanalizowane z punktu widzenia potrzeb sprawozdawczości. Celem tej pracy będzie sporządzenie właściwego ramowego schematu wykorzystania dokumentów ewidencji podstawowej, ich formy i obiegu. W oparciu o ten schemat, sprawdzony w praktyce i uzgodniony z GUS, poszczególne zakłady opracują wzory dokumentów ewidencji podstawowej w szczególności dla tych przedmiotów, które nie mogą być ujmowane na dokumentach ujednoliconych w skali resortu lub centralnego zarządu.

Dalszym, niemniej ważnym i możliwym do opracowania niezależnie od zagadnienia ewidencji podstawowej, jest zadanie ustalenia schematów powiązań poszczególnych formularzy i wskaźników sprawozdawczości, określających kolejność powstawania poszczególnych sprawozdań i umieszczających każde sprawozdanie we właściwej dla niego komórce organizacyjnej. Praca ta ułatwi komórkom planowania i sprawozdawczości kontrolę zgodności sprawozdań sporządzanych przez daną jednostkę sprawozdawczą, umożliwi automatyczne korygowanie sprawozdań, w przypadku

gdy w którymkolwiek wzorze stwierdzono mylne liczby oraz stworzy podstawę dla właściwego rozwiązania zagadnień organizacji komórek sprawozdawczości i podziału pracy w zakresie analizy działalności gospodarczej.

Sumując wnioski płynące z dotychczasowej pracy oraz zamierzeń Departamentu Planowania MPCh na odcinku uprawnienia sprawozdawczości pragnęlibyśmy ustalić warunki, które winny być w pierwszym rzędzie zrealizowane dla osiągnięcia zadowalającego stanu sprawozdawczości.

1) Uregulowanie całokształtu sprawozdawczości wewnętrznej oraz przepisów dotyczących koordynacji i kontroli prac statystyczno-sprawozdawczych w formie jednolitej instrukcji resortowej uzupełnionej następnie przez poszczególne centralne zarządy o te sprawozdania, które dla nich zatwierdzi GUS.

2) Prowadzenie wykazu sprawozdań obejmującego wszystkie sprawozdania opracowywane przez jednostki należące do resortu i utrzymywanie tego wykazu w stanie aktualności.

3) Ustalenie zasad opracowywania i obiegu dokumentów ewidencji podstawowej oraz zapewnienie dyscypliny ewidencji.

4) Opracowanie zasad koordynacji prac statystyczno-sprawozdawczych w zakładzie i centralnym zarządzie oraz właściwego podziału organizacyjnego tych prac i organizacji komórek sprawozdawczości.

5) Przeprowadzenie szerokiej akcji szkolenia pracowników statystyki w celu ugruntowania znajomości zasad sporządzania i koordynacji sprawozdawczości, zrozumienia znaczenia sprawozdawczości w warunkach gospodarki socjalistycznej oraz wciągnięcia wszystkich pracowników statystyki do twórczej współpracy w dziele usprawnienia sprawozdawczości.

Z radzieckich doświadczeń gospodarczych

GŁÓWNE DROGI POSTĘPU TECHNICZNEGO W OKRESIE PRZECHODZENIA OD SOCJALIZMU DO KOMUNIZMU*)

A. ARAKELIAN

TOWARZYSZ Stalin w swojej genialnej pracy „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“ wskazuje, że celem produkcji socjalistycznej nie jest osiągnięcie zysku, lecz zapewnienie maksymalnego zaspokojenia stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb całego społeczeństwa, zaś środkiem dla osiągnięcia tego celu jest nieprzerwany wzrost i doskonalenie produkcji socjalistycznej **na bazie najwyższej techniki**.

Realizację materialną techniki oraz wyraz odpowiedniego poziomu jej rozwoju stanowią narzędzia pracy, przy pomocy których człowiek oddziałuje na przedmioty pracy, na otaczającą go przyrodę. Przez narzędzia pracy Marks rozumie przede wszystkim narzędzia produkcji, to co nazywa on mechanicznymi środkami pracy, „których zespół można nazwać **układem kostnym i mięśniowym produkcji**“ stanowiącym „decydujące znamiona danej społecznej epoki produkcji...“¹⁾

Stopień rozwoju narzędzi pracy (przede wszystkim narzędzi produkcji) wyraża techniczny poziom rozwoju produkcji i wskazuje, w jaki sposób wytwarzane są dobra materialne, w jakim stopniu człowiek zdolny jest podporządkowywać sobie otaczającą go przyrodę, w jakim stopniu społeczeństwo przeszło od używania określonych narzędzi pracy do używania bardziej udoskonalonych. **Całokształt narzędzi pracy tworzy tech-**

niczną bazę produkcji na danym etapie jej rozwoju i określa stopień panowania człowieka nad przyrodą.

W antagonistycznych formacjach społeczno-ekonomicznych opierających się na prywatnej własności narzędzi i środków produkcji oraz na wyzysku człowieka przez człowieka wszystkie osiągnięcia nauki i techniki są zmonopolizowane przez klasy eksploatorskie i stosowane są przez nie przede wszystkim w celu wzmocnienia wyzysku mas pracujących. W społeczeństwie kapitalistycznym rozwój techniki prowadzi do pogłębiania się nędzy robotników oraz do niezwyklej intensyfikacji pracy a obok tego do bezrobocia i bankructwa drobnych producentów. W przeciwieństwie do tego w społeczeństwie socjalistycznym, które opiera się na społecznej własności narzędzi i środków produkcji oraz na przyjaznej współpracy wolnych od wyzysku pracowników, rozwój i doskonalenie techniki zapewniają nieustanny wzrost dobrobytu materialnego i poziomu kultury mas pracujących oraz czynią lżejszą pracę wszystkich członków społeczeństwa. Tak więc rozwój bazy technicznej socjalistycznej produkcji oznacza nie tylko wzrost zakresu panowania człowieka nad przyrodą w ogóle, lecz wraz z tym także zapewnienie nieustannego podnoszenia się materialnego i kulturalnego poziomu egzystencji wszystkich członków społeczeństwa socjalistycznego oraz ułatwienie ich pracy.

Każdemu sposobowi produkcji odpowiada jak wiadomo własna baza materialno-techniczna, a w konsekwencji i określony stopień rozwoju techniki. Socjalizm tworzy adekwatną w stosunku doń bazę materialno-techniczną w postaci wielkiego przemysłu ma-

*) Skrócone tłumaczenie artykułu zamieszczonego w Nr 11/52 r. miesięcznika *Woprosy Ekonomiki*.

¹⁾ K. Marks — *Kapitał* t. I, Książka i Wiedza r. 1951, str. 191.

szynowego opartego o wykorzystanie energii elektrycznej, o szeroką mechanizację i chemizację procesów produkcyjnych w gospodarce narodowej ZSRR. Włodzimierz Lenin wskazuje, że wielki przemysł maszynowy stanowi „materialne, produkcyjne źródło i fundament socjalizmu”²⁾, że „wielki przemysł maszynowy i przeniesienie go do rolnictwa stanowi jedyną bazę ekonomiczną socjalizmu...”³⁾. Konkretyzując te tezy, Lenin w r. 1921 stwierdzał: „Jedyną bazą materialną socjalizmu może być wielki przemysł maszynowy zdolny zreorganizować również rolnictwo. Ale nie można ograniczyć się do tej ogólnej tezy. Należy ją koniecznie skonkretyzować. Wielki przemysł odpowiadający poziomowi najnowszej techniki i zdolny zreorganizować rolnictwo, to elektryfikacja całego kraju”⁴⁾.

W przeciwieństwie do kapitalizmu socjalizm daje pełne możliwości rozwoju sił wytwórczych i otwiera nieograniczone możliwości postępu nauki i techniki. Związek Radziecki w latach przedwojennych planów pięcioletnich wyprzedził skutkiem uprzedysponowania wszystkie główne państwa kapitalistyczne w zakresie techniki produkcji, w zakresie nasycenia gospodarki narodowej najnowszą techniką i najnowszymi narzędziami pracy. Rozwijając i doskonaląc swą bazę materialno techniczną społeczeństwo socjalistyczne tym samym systematycznie buduje materialno - techniczną bazę komunizmu. Komunizm wymaga bez porównania wyższego poziomu rozwoju sił wytwórczych, a w tej liczbie i narzędzi produkcji. Wymaga on takiego poziomu, który by społeczeństwu zapewnił możliwość stworzenia obfitości przedmiotów spożycia. Dlatego budownictwo bazy materialno - technicznej komunizmu stanowi jedno z głównych zadań ludzi radzieckich. Nowy krok w tworzeniu tej bazy, to plany stalinowski plan 5-letni, którego dyrektywy uchwalone zostały przez XIX Zjazd Partii.

*

Elementy technicznej bazy komunizmu powstają i dojrzewają nieustannie jeszcze w okresie socjalizmu, w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Tworzenie przodującej, najwyższej techniki we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej dokonuje się w Związku Radzieckim w drodze rozszerzonej reprodukcji środków trwałych — środków pracy. Źródłem (dostawcą) środków wytwórczości jest ciężki przemysł. Pierwszeństwo jego rozwoju zapewnia nieustanny wzrost i doskonalenie całej produkcji socjalistycznej, zapewnia tworzenie technicznej bazy komunizmu. Rozwój sił wytwórczych następuje drogą zamiany pracy ręcznej przez mechaniczną, drogą powszechnego stosowania i doskonalenia techniki maszynowej. Maszyny wytwarzane są przez ciężki przemysł. Im bardziej rozwija się gospodarka narodowa tym bardziej wzrasta przodująca rola ciężkiego przemysłu i przede wszystkim jego rdzenia — przemysłu maszynowego. Oto dlaczego nowy plan 5-letni kontynuuje linię poprzednich czterech planów w zakresie rozwoju produkcji środków wytwarzania.

W swej klasycznej pracy „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR” towarzyszy Stalin wskazuje, że niesposób realizować nieustanny rozwój gospodarki narodowej, nie realizując wraz z tym prymatu produkcji środków produkcji.

W obecnym okresie technika komunizmu nie może być przedstawiona w sposób zupełnie ścisły, gdyż nauka i technika nieustannie i szybko się rozwijają, wzbogacając się o najnowsze odkrycia. Jednakże na podstawie osiągniętych przemian jakościowych w technice można określić podstawowe zarysy postępu technicznego w okresie przechodzenia od socjalizmu do komunizmu.

Główne linie rozwoju techniki w okresie stopniowego przechodzenia od pierwszej do drugiej fazy komunizmu, to całkowita (kompleksowa) mechanizacja pracy, automatyzacja produkcji przemysłowej, chemizacja i elektryfikacja całej gospodarki narodowej. Te

podstawowe kierunki postępu technicznego są ściśle ze sobą związane.

Dla stadium socjalizmu zmienną jest szeroka mechanizacja procesów produkcji. Narody Związku Radzieckiego osiągnęły w tej dziedzinie pod kierownictwem partii komunistycznej wielkie sukcesy: co do poziomu mechanizacji produkcji Związek Radziecki jeszcze przed wielką wojną narodową wyprzedził główne państwa kapitalistyczne. Obecnie szereg procesów produkcji w przemyśle socjalistycznym zmechanizowano już w 90—95% a nawet i więcej. Jednakże do tej pory szeroka mechanizacja objęła jedynie podstawowe procesy produkcji; nie została jeszcze wprowadzona całkowita mechanizacja we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Nawiasem mówiąc, dalsza mechanizacja może przynieść ogromny wzrost produkcji nie tylko w tych dziedzinach, gdzie jest ona stosowana bezpośrednio, ale też i w tych (zmechanizowanych już poprzednio), które są z nimi związane. Pozwoli to ujawnić i wykorzystać niezmiernie rezerwy produkcyjne i zorganizować równomierność pracy wszystkich stanowisk w produkcji.

Np. w przemyśle węglowym dokonana została mechanizacja wrębu, urobku i odstawy węgla, transportu podziemnego i załadunku na wagony kolejowe. Jednak mechanizacja całkowita, tj. wszechstronna mechanizacja wszystkich procesów pracy dokonana została w przemyśle węglowym tylko na poszczególnych kopalniach. Przykładem całkowitej mechanizacji może służyć kopalnia Nr 3-bis trestu „Czystiakowantraçit”, gdzie na wszystkich pokładach pracują kombajny węglowe i wysokowydajne transportery grzeblowe. Na tej kopalni przy robotach przygotowawczych stosuje się maszyny załadownicze, wysokowydajne elektrowozy i inne. Przejście kopalni na całkowitą mechanizację nie tylko podnosi wydajność pracy i prowadzi do zmniejszenia kosztów własnych wydobycia węgla, ale też prowadzi do znacznej poprawy warunków pracy górników oraz dalszego doskonalenia techniki bezpieczeństwa. Całkowita mechanizacja kopalni powoduje wydajne zmniejszenie liczby robotników pomocniczych, których ogólna liczba jest jeszcze w przemyśle węglowym w stosunku do całej liczby zatrudnionych w górnictwie dość znaczna.

W wielu zakładach hutniczych podstawowe procesy produkcyjne są zmechanizowane prawie całkowicie przy równoczesnej słabej mechanizacji procesów pomocniczych, jak roboty załadownicze - wyladowcze, dostawa surowców i półfabrykatów na miejsce przerobu, transport wewnętrzny wyrobów gotowych i roboty remontowe. W szeregu wielkich zakładów hutniczych odsetek pomocniczych robotników waha się od 58 — 77%. Jak dowodzi tego doświadczenie przedsiębiorstw przodujących, całkowita mechanizacja zmniejsza liczbę robotników pomocniczych w oddziałach hutniczych nie mniej niż 10-krotnie.

Przemysł leśny, do czwartego planu 5-letniego włącznie był wyjątkowo słabo zmechanizowany. W okresie powojennym w przemyśle tym skutecznie mechanizuje się wszystkie podstawowe operacje. Szerokie zastosowanie znajdują piły elektryczne, trakcja mechaniczna oraz maszyny załadownicze. W ciągu ostatnich lat dziesiątki przedsiębiorstw przemysłu leśnego przestawiono na całkowitą mechanizację: zmechanizowano w pełni wszystkie procesy, rozpoczynając od wyrębu, a kończąc na załadunku kolejowym.

Ogromne sukcesy osiągnięto też w dziedzinie mechanizacji rolnictwa. W Związku Radzieckim dziś już nie tylko szereg okręgów, ale i szereg krajów posiada prawie w pełni zmechanizowane najważniejsze procesy produkcji rolnej. Tak np. w kołchozach kraju krasnodarskiego zakres mechanizacji w r. 1952 w orce i siewie sięgał 100%, w sprzącie zbóż i słonecznika 99 — 100%, w uprawie roślin pastewnych 96%, w sianośkosach 95%. W tym samym roku zmechanizowane były w zasadzie całkowicie wszystkie prace związane ze sprzętem i obróbką ziarna na klepisku. Dzięki całkowitej mechanizacji pracy znacznie skrócone zostały terminy sprzętu i dostaw zboża. W r. 1952 dostawy zbóż (bez kukurydzy i ryżu) zakończono w ciągu 20 dni, przy czym samej tylko pszenicy przekazano państwu o 23 mln. pudów więcej niż w r. 1940.

¹⁾ W. I. Lenin — Dzieła t. XXVII, wyd. ros. str. 238—239.

²⁾ Jak wyżej, t. XXXIII, str. 27.

³⁾ Jak wyżej, t. XXXII, str. 434.

Szczególnie aktualne są zagadnienia mechanizacji produkcji budowlanej. Przejście od socjalizmu do komunizmu wymaga ogromnego rozmachu budownictwa przedsiębiorstw przemysłowych, elektrowni wodnych, systemów nawadniających, budownictwa nowych miast i rekonstrukcji dawnych oraz szerokiego rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Wynika stąd konieczność rozwoju i doskonalenia budownictwa, jak najszerzej jego mechanizacji, wszechstronnego zwiększenia wydajności pracy i obniżania kosztów własnych w przemyśle budowlanym. Maszyny i zespoły maszyn, które się obecnie stosuje na budowach, świadczą o ogromnym jakościowym rozwoju techniki radzieckiej. Np. do okresu wielkiej wojny narodowej produkowano koparki wyłącznie na gąsienicach i z czerpakiem o pojemności do 3 m³ oraz z wysięgiem o maksymalnej długości 18 m; maszyny te wykonywały pracę 100—200 ludzi. Obecnie stosuje się koparki kroczące z czerpakiem o pojemności 14 m³, z wysięgiem do 75 m. Każda z tych maszyn zastępuje ciężką fizyczną pracę 7 tys. kopaczy. W zakładach „Uralmaszawod“ zakończono opracowanie konstrukcji koparki kroczącej z czerpakiem o pojemności 20 m³. Maszyna ta będzie mogła w ciągu jednej minuty przemieścić za jednym poruszeniem wysięgu 35 ton ziemi na odległość ponad 100 m. Konstruktorzy radzieccy pracują obecnie nad zbudowaniem koparki o pojemności czerpaka 35 m³ i długości ramienia 100 m.

Na budowach działają już dziś agregaty ssące o szczególnie wielkiej mocy, z których każdy przerzuca rocznie do 3 mln. m³ gruntu. Przy budowie kujbyszewskiej elektrowni wodnej działa agregat do robót ziemnych „piatiletka“ o wydajności 750 m³ twardego gruntu na godzinę. Ta pływająca maszyna przeznaczona do robót ziemnych zastępuje pracę 20 tys. ludzi. Zautomatyzowane zakłady betonowe na budowie Kanału Wołga-Don posiadają wydajność 4 tys. ton betonu w ciągu doby. Nowe, coraz doskonalsze maszyny stosowane są w budownictwie w skali zwiększającej się stale, niemniej i w tej dziedzinie nie wprowadzono jeszcze mechanizacji całkowitej.

Towarzysz G. M. Malenkov w sprawozdaniu na XIX Zjeździe KPZR wskazał, że „w wielu przedsiębiorstwach przy wysokim poziomie mechanizacji podstawowych procesów produkcyjnych słabo zmechanizowane są roboty pomocnicze, a między innymi takie roboty pracochłonne, jak podnoszenie, przenoszenie i ładowanie surowców, materiałów i wyrobów. Wszystko to zmniejsza ogólny efekt ekonomiczny mechanizacji i zakłóca normalny bieg produkcji.“⁵⁾

Dyrektywy XIX Zjazdu KPZR odnośnie piątego planu 5-letniego postanawiają dokonać w zasadzie mechanizacji ciężkich i pracochłonnych robót w przemyśle oraz w budownictwie.

Materialno - techniczna baza komunizmu przewiduje stworzenie wszechstronnej, całkowitej mechanizacji pracy we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. W warunkach komunizmu będą w pełni zmechanizowane wszystkie procesy produkcyjne, poczynając od wydobycia i przerobu surowca a kończąc na dostawie gotowych wyrobów do konsumenta. Całkowita mechanizacja we wszystkich dziedzinach kolosalnie zwiększy siłę wytwórczą pracy społecznej i przez to samo stanie się jednym z czynników obfitości produktów. Całkowita mechanizacja wymaga wysokich kwalifikacji robotników na każdym stanowisku „połączenia pracy fizycznej i umysłowej, przyczyniając się skutkiem tego do zanikania istotnych różnic pomiędzy tymi dwoma rodzajami prac społecznych i w ogromnym stopniu ułatwiając wszystkie procesy pracy.

Całkowita mechanizacja prowadzi bezpośrednio do automatyzacji, stanowiąc podstawowy przygotowawczy czynnik do przejścia ku wyższemu stopniowi mechanizacji pracy — zastosowaniu zautomatyzowanego systemu maszyn. Automatyczny system maszyn polega na tym, że zespolone maszyny wykonują wszystkie (przy tym jak najbardziej różnorodne) operacje w toku produkcji tego, bądź innego wyrobu. Wymaga to jedynie kontroli ze strony jednego lub kilku wysoko-kwalifikowanych robotników. Automatyzacja zapew-

nia jeszcze wyższy stopień wzrostu wydajności pracy niż całkowita mechanizacja. Dzięki niej funkcja robotnika sprowadza się do kontroli automatów. Jak wskazuje Marks, „zdolność produkcyjna narzędzia pracy, które się rozwinęło w proces automatyczny, stanowi przesłankę podporządkowania sił przyrody rozsądkowi społecznemu...“⁶⁾ Likwidując awarie i zmniejszając zużycie maszyn i urządzeń, automatyzacja zapewnia bezbłędną i ścisłą pracę agregatów oraz transportu, prowadząc przy tym do oszczędności paliwa, energii i materiałów.

Nawet automatyzacja częściowa wydatnie podnosi wydajność pracy. Tak np. automatyzacja jednej tylko operacji w hutnictwie — przebijania i zabijania otworu spustowego wielkiego pieca — pozwala zmniejszyć liczbę robotników obsługujących wielki piec do 40 — 50%. Automatyczna regulacja pracy pieców martenowskich zmniejsza zużycie paliwa o 10 — 20%, a zużycie materiałów ogniowatych o 5 — 10%, zwiększa wydajność pieca o 8 — 12% i przedłuża okres kampanii pieca o 10 — 15%.

W r. 1951 95% surowki wytopiono w wielkich piecach zaopatrzonych w automatyczną regulację temperatury dmuchu; 87% stali martenowskiej wyprodukowano w hutach Ministerstwa Hutnictwa posiadających automatyczną regulację temperatury.

Ogromny efekt ekonomiczny daje automatyzacja nie tylko procesów produkcyjnych, ale też i kontrolnych czynności, które są nieraz bardzo pracochłonne; np. automatyzacja kontroli technicznej jednej tylko części — pierścienia tłokowego przy produkcji traktorów, samochodów i motocykli — pozwoliła w r. 1950 zmniejszyć ilość kontrolerów z 751 do 163, przy tym nakłady w związku z instalacją automatycznych przyrządów kontrolnych amortyzują się w ciągu 7 miesięcy ich pracy.

Szeroko stosuje się automatyzację w elektrowniach radzieckich. W r. 1952 61% mocy kotłów posiadało automaty dla zasypu paliwa do palenisk, dostawy wody do kotłów oraz dla regulowania obciążenia agregatu kotłowego. Dzięki temu najcięższa praca — praca palacza — zastąpiona została w elektrowniach ciepłych przez pracę automatycznych mechanizmów.

Jeszcze szersze rozmiary ma automatyzacja w elektrowniach wodnych. Do października r. 1952 w pełni zmechanizowano 91% wszystkich elektrowni wodnych podległych Ministerstwu Energetyki ZSRR. Spowodowało to znaczne zmniejszenie personelu i uwolnienie go od pracy fizycznej w związku z uruchomieniem, za-trzymywaniem i regulowaniem agregatów wodnych.

Wraz z automatyzacją stosuje się w elektrowniach wodnych sterowanie zdalne. W r. 1952 7 elektrowni wodnych pracuje bez obsługi: kierowane są one z punktów dyspecerskich oddalonych o dziesiątki kilometrów, za pomocą urządzeń teletechnicznych.

Automatyzacja procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach przemysłowych następuje w drodze stopniowego przechodzenia od maszyn półautomatycznych do automatycznych, od poszczególnych automatów do automatycznych linii potokowych, a następnie do automatycznych systemów maszyn w oddziałach i w całych przedsiębiorstwach — do automatycznych zakładów. Konstruktorzy radzieccy stworzyli automatyczne linie obrabiarkowe dla produkcji całego szeregu części i elementów maszyn. O zakresie efektu produkcyjnego automatycznych linii obrabiarek można sądzić z następujących danych: w Zakładach Iżewskich 4 obrabiarki produkujące części resorów, obsługiwane przez 4 robotników, dawały od 2.800 do 3.200 części w ciągu zmiany. Linia automatyczna tych obrabiarek, która jest obsługiwana przez 1 robotnika, produkuje dziś w tym samym czasie od 9.600 do 11.200 części. Wraz z liniami automatycznymi obrabiarek istnieją też w Związku Radzieckim takie linie automatyczne, które łączą całość operacji niezbędnych dla wykonania pewnej części (np. obróbkę mechaniczną, obróbkę plastyczną, obróbkę cieplną prądami wysokiej częstotliwości, obróbkę chemiczną, malowanie, suszenie itd.).

Fabryki-automaty stanowią pierwowzór przedsiębiorstw społeczeństwa komunistycznego. Rozwój prze-

⁵⁾ Nowe Drogi, Numer specjalny X/52 r., str. 37.

⁶⁾ Bolszewik Nr 11-12/1939 r., str. 64.

myślu socjalistycznego cechuje nieustanne zwiększanie ilości takich przedsiębiorstw, stopniowo ogarniających całe ogniwa produkcji przemysłowej.

Rozwój automatyzacji produkcji to jedna z największych rezerw dalszego postępu techniki i ekonomiki radzieckiej.

W walce o stworzenie obfitości produktów ważną rolę odgrywa chemizacja. Już w r. 1929 CK WKP(b) w uchwale o działalności północnego trestu chemicznego podkreślił konieczność rozwoju przemysłu chemicznego i chemizacji gospodarki narodowej. „Szereg niezmiernie doniosłych odkryć naukowych w dziedzinie chemii — jak wskazuje to postanowienie — uczynił z niej jeden z podstawowych czynników rozwoju sił wytwórczych gospodarki narodowej oraz źródło nowych środków kultury materialnej, co przed państwem proletariackim stawia zadanie intensywnego rozwoju chemizacji kraju i rozwoju przemysłu chemicznego⁷⁾. Przemysł chemiczny Związku Radzieckiego powstał w zasadzie w okresie pięcioletnich planów stalinowskich. Od nowa, bądź prawie od nowa powstały takie gałęzie przemysłu chemicznego jak przemysł azotowy, koksochemiczny, anilinowo-barwnikowy, przemysł chemii drzewnej, przemysł włókien sztucznych, mas plastycznych, kauczuka syntetycznego itd. Związkowi Radzieckiemu przypada pierwszeństwo w tworzeniu zakładów produkujących kauczuk syntetyczny według metody akademika Lebiediewa.

W chwili obecnej nie ma w Związku Radzieckim takiej dziedziny produkcji, która by w większym lub mniejszym stopniu nie wiązała się z przemysłem chemicznym. W miarę rozwoju nauki technologia mechaniczna, odznaczająca się większą pracochłonnością pracy, stopniowo i coraz bardziej ustępuje miejsca technologii chemicznej. Chemizacja przyspiesza procesy produkcyjne, oszczędza pracę, energię i materiały. Tak np. zastosowanie tlenu w hutnictwie i przemysle koksochemicznym zwiększa wydajność wielkich pieców i pieców koksowniczych dwukrotnie, a równocześnie zmniejsza zużycie koksu, upraszcza i ułatwia obsługę pieców. Chemizacja produkcji rozszerza bazę surowcową przemysłu, pozwalając produkować wielką ilość nowych produktów syntetycznych. Szerokie zastosowanie zyskały już masy plastyczne, włókno sztuczne, sztuczna skóra, syntetyczne paliwo płynne i syntetyczny kauczuk. Niejednokrotnie produkty syntetyczne przewyższają pod względem swych właściwości i jakości te produkty pochodzenia naturalnego, które zastępują. Tak np. syntetycznie produkowana benzyna wysokooktanowa pozwala na znaczne zwiększenie mocy silnika, przy równoczesnym zmniejszeniu zużycia paliwa, dzięki czemu wzrasta prędkość i zdolność nośna samolotu oraz wysokość lotu i promień jego zasięgu.

Chemizacja ma też szczególne znaczenie dla zwiększenia urodzajności gleby, dla wzbogacenia rud metali. Skutkiem gazyfikacji mieszkań wpływa też ona znacznie na poprawę warunków bytowych mas pracujących, ułatwiając i upraszczając pracę w gospodarstwie domowym.

*

Całkowita mechanizacja, automatyzacja i chemizacja produkcji, te szczególnie ważne czynniki tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu są nie do zrealizowania bez elektryfikacji. Ilościowy i jakościowy rozwój techniki zależy od rozwoju bazy elektroenergetycznej. Tak więc budownictwo elektrowni, rozszerzanie zasięgu stosowania elektryczności, stanowią jeden z podstawowych czynników tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu i posiadają ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju ekonomicznego Kraju Rad. Klasyczna formuła Lenina głosi: „Komunizm to władza radziecka plus elektryfikacja całego kraju⁸⁾).

Lenin mówiąc o znaczeniu elektryfikacji dla budowy komunizmu wskazywał, że zagadnienie to należy rozpatrywać nie w sposób izolowany, lecz w ścisłym związku z nową przodującą techniką. W przemówie-

niu na listopadowym plenum CK WKP(b) w r. 1928 towarzysz Stalin wskazywał, że „Lenin rozumie elektryfikację kraju nie jako izolowane zbudowanie poszczególnych elektrowni, lecz jako „przestawienie gospodarki kraju, a więc również rolnictwa, na nową bazę techniczną, na techniczną bazę nowoczesnej wielkiej produkcji”, związanej tak czy inaczej, bezpośrednio czy pośrednio ze sprawą elektryfikacji⁹⁾).

W okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu wzrost elektryfikacji gospodarki narodowej sprzyja likwidacji nieracjonalnego, nienaturalnego rozmieszczenia sił wytwórczych uzyskanego w spadku po kapitalizmie. Elektryfikacja zapewnia wszechstronne, całkowite wykorzystanie bogactw naturalnych i równomierny rozwój wszystkich okręgów i obwodów, a także odpowiednio do tego rozmieszczenie sił wytwórczych. Elektryfikacja stwarza możliwość bardziej planowego rozmieszczenia przedsiębiorstw przemysłowych. Dzięki niej odpada istniejąca dawniej konieczność lokalizowania przedsiębiorstw w bezpośrednim sąsiedztwie źródeł energii wodnej bądź źródeł paliwa. Odpada również konieczność przewozu paliwa dla przedsiębiorstw przemysłowych na znaczne odległości.

Szczególnie doniosłą sprawą dla gospodarki narodowej jest elektryfikacja kolejnictwa. Elektryfikacja transportu kolejowego przyspiesza ruch pociągów oraz likwiduje postoje celem załadowania paliwa lub wody, znacznie zwiększa zdolność przepustową linii kolejowych, powoduje ogromną oszczędność paliwa, zapewnia prawidłowszy i bezpieczniejszy ruch pociągów, wreszcie znacznie zmniejsza nakłady na remont wagonów i utrzymanie czystości.

Energia elektryczna odgrywa doniosłą rolę w rolnictwie. Jest ona istotna dla terminowej uprawy roli, zbioru plonów i odgrywa doniosłą rolę w powiększaniu produktywności hodowli. Elektryfikacja jest szczególnie ważna w okręgach odznaczających się krótkim okresem wegetacyjnym, gdzie roboty rolne muszą być wykonywane w krótszych terminach. Energia elektryczna oddaje też wielkie usługi przy budowie systemów nawadniających. Zastosowanie elektryczności do nawadniania zmniejsza nakłady 5-krotnie. Skutkiem elektryfikacji zmniejsza się też zapotrzebowanie na żywą siłę pociagową i w konsekwencji zmniejszają się nakłady na jej utrzymanie.

Obliczenia dokonane w związku z planem całkowitej elektryfikacji 3.158 kolchozów w okręgu mołotowskim dowiodły, że skutkiem zbudowania 900 siłowni 5.300 robotników obsługujących urządzenia energetyczne zastępują pracę 40 — 50 tys. kolchoźników, przy czym zaoszczędzi się także znaczna ilość energii i paliwa. Elektryfikacja rolnictwa zapewnia więc wzrost wydajności pracy w stopniu ok. 10-krotnym, powodując równocześnie gruntowną poprawę warunków pracy i bytu pracującej ludności wiejskiej. Równocześnie energia elektryczna stanowi istotny czynnik w likwidowaniu zasadniczych różnic między miastem a wsią.

Obecnie w Związku Radzieckim istnieją całe obwody i nawet okręgi, w których dokonano całkowitej elektryfikacji. W r. 1951 z energii elektrycznej korzystało ponad 30 tys. kolchozów i ponad 6 tys. stacji maszynowo-traktorowych.

Obfitość energii elektrycznej w warunkach komunizmu pozwoli w pełni zelektryfikować komunalną obsługę ludności. Różne przyrządy jak: grzejniki elektryczne, wentylatory, lodówki, odkurzacze, froterki elektryczne, pralnie i inne przyrządy gospodarstwa domowego znajdują obecnie coraz szersze zastosowanie w gospodarstwie domowym. W niedługim czasie znajdą się one w użytkowaniu każdej rodziny. Elektryfikacja w warunkach bytowych sprzyja wzrostowi higieny, ułatwia i skraca pracę w gospodarstwie domowym, zwiększając ilość czasu przeznaczanego na umysłowy rozwój człowieka.

Elektryfikacja wszystkich dziedzin gospodarki narodowej podnosi kulturalno-techniczny poziom mas pracujących w mieście i na wsi, ułatwia pracę i sprzyja

⁷⁾ M. Sawieliew i A. Postriebyszew — Dyrektywy WKP(b) z zakresu zagadnień gospodarczych wyd. ros. str. 578.

⁸⁾ W. I. Lenin — Dzieła t. XXXI, Wyd. ros., str. 484.

⁹⁾ J. W. Stalin — Dzieła, t. XI, Książka i Wiedza, str. 263.

przyspieszenie procesu przemiany istotnych różnic pomiędzy pracą fizyczną a umysłową.

Całkowita mechanizacja, automatyzacja, chemizacja i elektryfikacja tworzą podstawowe kierunki postępu technicznego w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Rozwoju tych czterech powiązanych linii postępu technicznego nie można jednak traktować jako wyłączne rozszerzenie sfery zastosowania. Rozwój całkowitej mechanizacji, automatyzacji, elektryfikacji i chemizacji oznacza, że wraz z ich najszerszym zastosowaniem postępuje też doskonalenie (rozwój) tych poszczególnych elementów, że w swym rozwoju tworzą one warunki powstania nowych typów wysokowydajnych narzędzi produkcji, wielokrotnie przewyższających moc współczesnych narzędzi pracy. W wyniku rozwoju czterech wskazanych podstawowych elementów produkującej techniki i w organicznym z nimi związku powstają przeróżne dziedziny najnowszej, jeszcze wyższej techniki.

Kolosalne możliwości postępu technicznego otworzyło opanowanie metod praktycznego wykorzystania energii atomowej. Energia atomowa wielokrotnie przewyższa energię wszystkich znanych dotychczas źródeł energetycznych. O znaczeniu tej energii można sądzić z faktu, że zgodnie z obliczeniami energia jądrowa zawarta w 1 gramie wodoru może dać w przybliżeniu tyle ciepła co 35 ton węgla kamiennego.

W Związku Radzieckim podjęto już prace nad wykorzystaniem energii atomowej w przemyśle i transporcie; energia ta odegra ogromną rolę w tworzeniu techniki epoki komunizmu. Poznanie sposobów stosowania energii atomowej ujawni istotę wielu procesów przyrody i znacznie rozszerzy możliwości rozwojowe hutnictwa, chemii, rolnictwa, biologii, medycyny itd.

Jak wskazuje towarzysz G. M. Malenkov radziecka nauka i technika „zlikwidowała monopol USA w tej dziedzinie i zadała poważny cios podżegaczom wojennym, którzy usiłowali wykorzystywać tajemnicę produkcji energii atomowej i posiadanie broni atomowej jako środek szantażu i zastraszenia innych narodów. Państwo radzieckie rozporządzające realnymi możliwościami produkcji energii atomowej jest głęboko zainteresowane w tym, aby ten nowy rodzaj energii wykorzystywano w celach pokojowych, dla dobra ludu, gdyż takie wykorzystanie energii atomowej rozszerza bezgranicznie władzę człowieka nad żywiołowymi siłami przyrody, otwiera przed ludzkością kolosalne możliwości wzrostu sił wytwórczych, technicznego i kulturalnego postępu, zwiększenia bogactwa społecznego”.¹⁰⁾

Jedną z najnowszych gałęzi jest technika elektronowa. Wiąże się one ściśle z rozwojem radiotechniki i automatyzacji. Technika elektronowa pozwala przekształcić impulsy świetlne, termiczne i inne na prądy elektryczne i wzmacniać te prądy w rozmiarach nieograniczonych. Przyrządy elektronowe pozwalają odróżniać nasilenie światła i kontrolować z bardzo wielką dokładnością szybkość, ciśnienie, czystość powierzchni obrabianego przedmiotu itd. Technika elektronowa stanowi najdoskonalszy środek kontroli i automatyzacji procesów produkcyjnych. W chwili obecnej jest ona już stosowana na szeroką skalę w szeregu gałęzi gospodarki narodowej. Np. w hutnictwie przy pomocy techniki elektronowej osiąga się szybkie pomiary temperatury, kieruje się całym cyklem walcowania, tempem pracy wielkich pieców itd. W przemyśle maszynowym przyrządy elektronowe służą do kontroli wymiarów, powierzchni, dla spawania automatycznego itd. Perspektywy rozwoju techniki elektronowej są bardzo szerokie. Na bazie przyrządów elektronowych powstają takie nowe dziedziny techniki jak kino dźwiękowe i telewizja. Z technika elektronową wiąże się powstanie mikroskopów elektronowych dających 100 — 200 tys.-krotne powiększenie obserwowanego przedmiotu (mikroskop optyczny powiększa do 2 tys. razy).

Wśród nowych zdobyczy techniki zasługuje na uwagę radiolokacja, czyli określanie położenia niewidzanego przedmiotu z pomocą fal radiowych. Radiolokacja odegrała wielką rolę w toku operacji wojennych podczas wielkiej wojny narodowej. Radiolokacja znajdzie sze-

rokie zastosowanie w transporcie dla zabezpieczenia ruchu powietrznych, wodnych i lądowych środków lokomocji w ciemności i mgłę.

Szczególne miejsce wśród nowych działów techniki zajmuje technika odrzutowa: zastosowanie reaktywnych czyli odrzutowych silników pozwala uzyskać nieosiągane dotychczas granice prędkości w lotnictwie, a mianowicie prędkości przekraczające prędkość dźwięku.

We wszystkich osiągnięciach z zakresu rozwoju techniki i tworzenia najnowszych narzędzi pracy, wielką rolę odegrała nauka radziecka.

Towarzysz Malenkov w referacie na XIX Zjeździe KPZR podkreślił, że „w walce o dalszy postęp techniczny wielka rola przypada naszej nauce, która przez swoje odkrycia pomaga narodowi radzieckiemu pełniej ujawnić i lepiej wykorzystać bogactwa i siły przyrody. W okresie powojennym uczeni nasi pomyślnie rozwiązywali wiele problemów naukowych o wielkim znaczeniu dla gospodarki narodowej...

O wielkich osiągnięciach radzieckiej nauki i techniki świadczy coroczne przyznawanie Nagród Stalinowskich za wybitne prace naukowe, wynalazki i gruntowne udoskonalenia metod pracy produkcyjnej. Zaszczytne miano leureata Nagrody Stalinowskiej nadano 8.470 pracownikom nauki, przemysłu, transportu i rolnictwa”.¹¹⁾

Nauka radziecka odegrała ogromną rolę w rozwoju techniki. Posiada ona pierwszeństwo w wielu dziedzinach nauki i techniki. Tak np. Leningradzkie Zakłady Mechaniczne im. Stalina wykonały największą i najdoskonalszą turbinę świata, a Zakłady im. Kirowa „Elektrosiła” zbudowały dla tej turbiny generator. Moc turbiny wynosi 150 tys. kWh przy ciśnieniu pary 170 atmosfer i temperaturze przegrzania 550° C. Urządzenie to montowane jest w nowej elektrowni systemu energetycznego Moskwy i zostanie uruchomione w początku r. 1953.

Radziecka myśl techniczna posiada również pierwszeństwo w zakresie tworzenia szeregu współczesnych metod produkcji, jak np. kauczuku syntetycznego, szeregu nowych wysokojakościowych stopów, przetwarzania ropy naftowej itd.

Nowa technika tworzona jest nie tylko przez uczonych i techników-konstruktorów. Rodzi ją co dzień, co godzina w zakładach radzieckich praca tysięcy robotników-stachanowców, mistrzów pracy socjalistycznej. W ciągu samego tylko r. 1951 w zakładach Związku Radzieckiego zastosowano w produkcji ok. 700 tys. wynalazków i wniosków racjonalizatorskich mających na celu istotne usprawnienia techniczne, technologiczne i organizacyjne. Racjonalizatorzy i wynalazcy pomagają w ujawnianiu niewykorzystanych rezerw, w rozszerzaniu bazy surowcowej, w podnoszeniu mocy wytwórczych, w stosowaniu nowej techniki i oszczędzaniu materiałów.

W ciągu ostatnich 3 lat przemysł maszynowy Związku Radzieckiego wyprodukował ok. 1.600 nowych typów maszyn i mechanizmów. Tworząc i stosując w produkcji nowe maszyny, przyrządy i mechanizmy radzieccy konstruktorzy, inżynierowie, technicy i robotnicy wcielają w życie wskazanie towarzysza Stalina, które stwierdza, że technika nie może stać w jednym miejscu, że winna się ona stale doskonalić, że stara technika powinna być zastępowana przez nową, a nowa przez najnowszą.

W dziedzinie dalszego rozwoju techniki szczególne znaczenie posiada bezpośredni i stały związek między instytucjami naukowo-badawczymi i produkcją. Ścisły związek nauki i praktyki, wzajemne ich wzbogacanie się to droga do nowych osiągnięć, do wielkich sukcesów w dziele tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu i przyspieszenia przejścia od pierwszej do drugiej fazy społeczeństwa komunistycznego.

*

Całkowita mechanizacja, automatyzacja, chemizacja, elektryfikacja i inne formy najnowszej techniki są bez ograniczeń, szeroko stosowane w warunkach socjalizmu. Stosunki produkcji nie przeszkadzają tutaj, lecz wszechstronnie sprzyjają rozwojowi sił wytwórczych.

¹⁰⁾ Nowe Drogi, Numer specjalny X/52 r., str. 34.

¹¹⁾ Jak wyżej, str. 34—35.

Stanowią one podstawowy czynnik doskonalenia i wszechstronnego stosowania techniki. W rozwoju techniki zainteresowane są masy pracujące, wszyscy członkowie społeczeństwa, gdyż im szybszy jest rozwój narzędzi pracy, im szerzej się je stosuje, tym łatwiejsza staje się praca i prędszy rośnie dobrobyt mas pracujących.

Dalszy rozwój sił wytwórczych a szczególnie rozwój produkcji środków produkcji doprowadzi do stworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu, do jak najszerzego i wszechstronnego stosowania najnowszej techniki.

Kapitalizm nie jest w stanie opanować w ogóle nowej techniki, a w szczególności całkowitej mechanizacji, automatyzacji, chemizacji i elektryfikacji. Na współczesnym etapie rozwoju kapitalizmu stosunki produkcji ograniczają rozwój i stosowanie techniki. Przy kapitalizmie możliwe jest częściowe zastosowanie jakichś osiągnięć technicznych, np. całkowita mechanizacja jakiegoś stanowiska pracy albo oddziału. Jednak osiągnięć technicznych jako całości w tych warunkach realizować nie ma sposobu, zaś — co najważniejsze — osiągnięcia te jeszcze bardziej pogłębiają niewolę robotnika. Każdy krok naprzód na drodze stosowania nowej techniki oznacza przy kapitalizmie dalszą intensyfikację pracy, wzmocnienie eksploatacji robotników, zwiększenie bezrobocia itd. Całkowicie planowy, proporcjonalny rozwój nowej techniki posiadającej wielostronne związki z rozlicznymi przedsiębiorstwami i gałęziami środków produkcji może mieć miejsce tylko w warunkach społecznej własności środków produkcji. Prywatna własność środków produkcji wyklucza pełny rozwój techniki.

Kapitalizm nie jest w stanie rozwiązać szeregu zadań technicznych realizowanych skutecznie w Związku Radzieckim. Pod tym względem jaskrawy przykład stanowią wielkie budowle komunizmu, które pod względem ich technicznego skomplikowania, tempa i rozmiarów budowy przyciemniają wszystko co stworzone kiedykolwiek w państwach kapitalistycznych. Wdrożenie nowej techniki oznacza pozbawienie wartości istniejących dotychczas środków trwałych. Ponieważ kapitaliści tego sobie oczywiście nie życzą, więc wstrzymują rozwój techniki. Korzystając z cen monopolistycznych, sztucznego wyśrubowania cen rynkowych, kapitał monopolistyczny uzyskuje maksymalny zysk bez stosowania nowej techniki i zmniejszania nakładów produkcji. Jeśli dodać do tego chronicznie niepełne zatrudnienie przedsiębiorstw, chronicznie masowe bezrobocie, to się stanie jasne, że zastosowanie nowej techniki na współczesnym etapie rozwoju kapitalizmu jest jak najbardziej ograniczone i wiąże się wyłącznie z militaryzacją gospodarki. Współczesna technika na tyle się rozwinęła, że na kierowanie nią burżuazji nie wystarczy już sił. Jej dalszy rozwój ograniczony jest przez stosunki oparte na prywatnej własności.

„Ekonomiczne prawo koniecznej zgodności stosunków produkcji z charakterem sił wytwórczych od dawna toruje sobie drogę w krajach kapitalistycznych. Jeśli prawo to nie utorowało sobie jeszcze drogi i nie uzyskało swobody działania, to tylko dlatego, że napotyka niezwykle silny opór ze strony kończących swój żywot sił społeczeństwa“¹³⁾

W przeciwieństwie do kapitalizmu w Związku Radzieckim uzyskało swobodę działania i działa prawo ekonomiczne koniecznej zgodności stosunków produkcyjnych z charakterem sił wytwórczych. Jak wskazuje towarzysz Stalin, różnica „pomiędzy proletariatem z jednej strony, z drugiej zaś — innymi klasami, które kiedykolwiek na przestrzeni dziejów dokonały przewrotów w stosunkach produkcji, polega na tym, że interesy klasowe proletariatu stapiają się z interesami przytłaczającej większości społeczeństwa, ponieważ rewolucja proletariatu oznacza nie zniesienie tej czy innej formy wyzysku, lecz zniesienie wszelkiego wyzysku, podczas gdy rewolucje innych klas, znosząc jedynie tę czy inną formę wyzysku, były ograniczone ramami

ich ciasnych interesów klasowych, sprzecznych z interesami większości społeczeństwa“¹⁴⁾

Klasa robotnicza będąc zainteresowana w tworzeniu nowych, socjalistycznych stosunków spowodowała doprowadzenie stosunków produkcyjnych do stanu całkowitej zgodności z charakterem sił wytwórczych. Oznacza to, że przy socjalizmie, gdzie nie ma klas kończących swój żywot, klas, które mogłyby zorganizować opór, „zwykle nie dochodzi do konfliktu pomiędzy stosunkami produkcji, a siłami wytwórczymi, że społeczeństwo ma możliwość we właściwym czasie doprowadzić pozostające w tyle stosunki produkcji do stanu zgodności z charakterem sił wytwórczych“¹⁴⁾

W Związku Radzieckim społeczny charakter produkcji wzmocniony jest przez społeczną formę własności środków produkcji, co otwiera nieograniczone możliwości przed szybkim, nieustannym i całkowitym rozwojem narzędzi pracy. Społeczeństwo socjalistyczne jest zarówno zainteresowane, jak też i zdolne do tego, aby rozwijać technikę w sposób planowy. W przeciwieństwie do krajów kapitalistycznych, gdzie stosunki produkcyjne od dawna stały się hamulcem rozwoju sił wytwórczych, w Związku Radzieckim socjalistyczne stosunki produkcyjne stanowią główną i decydującą siłę, która warunkuje dalsze nieustanne i szybkie rozwijanie się sił wytwórczych, a wśród tego i narzędzi produkcji.

*

Wszechstronny rozwój sił wytwórczych, a w tej liczbie i narzędzi pracy oraz techniki, budowa materialno-technicznej bazy komunizmu grają poważną rolę w rozwoju i umocnieniu socjalistycznych stosunków produkcji oraz ich podstawy — własności socjalistycznej, w stopniowym przetwarzaniu się socjalistycznych stosunków produkcji w komunistyczne, w przechodzeniu od socjalizmu do komunizmu. Socjalistyczna reprodukcja rozszerzona stanowi nie tylko odnawianie w coraz większej skali materialnych elementów produkcji ale i rozszerzoną reprodukcję socjalistycznych stosunków produkcji oraz ich podstawy — własności społecznej. Budowa nowych fabryk i zakładów, kopalni i elektrowni, kolei żelaznych oraz systemów nawadniających, zwiększanie ilości maszyn w przemyśle i rolnictwie, zwiększanie powierzchni uprawnej i pogłowia inwentarza żywego — wszystko to oznacza rozwój socjalistycznych środków produkcji.

Własność socjalistyczna rośnie i rozwija się nie tylko pod względem ilościowym, ale też i pod względem jakościowym. Przechodzenie od socjalistycznych stosunków produkcji do komunistycznych odbywa się nie wybuchowo, nie w postaci konfliktów, lecz w drodze stopniowego rozrastania się. Warunkiem przejścia do komunizmu jest stopniowe podniesienie spółdzielczo-kołchozowej własności do poziomu własności ogólnonarodowej, stworzenie jednolitej, ogólnonarodowej własności komunistycznej, zlikwidowanie istotnych różnic między miastem (przemysłem) i wsią (rolnictwem). Doniosłą rolę w procesie tym odgrywa wzrost sił wytwórczych w rolnictwie socjalistycznym, dalsza mechanizacja, chemizacja i elektryfikacja produkcji kołchozowej. Rzeczywistość radziecka dowodzi jak gruntowny przewrót spowodował na wsi ustrój kołchozowy i techniczne przebrojenie rolnictwa dokonane przez władzę radziecką. Dalszy rozwój w tej dziedzinie realizowany w piątym planie 5-letnim oznacza nowy krok naprzód w likwidowaniu istotnych różnic między miastem a wsią. Podstawą materialno-techniczną tego procesu jest przodujący, potężnie rozwinięty socjalistyczny przemysł ciężki. Gdy stworzenie materialno-technicznej bazy socjalizmu posłużyło jako materialne źródło likwidacji przeciwieństw między miastem a wsią, to stworzenie materialno-technicznej bazy komunizmu stanie się materialnym źródłem likwidacji istotnych różnic między nimi.

Rozwój materialno-technicznej bazy socjalizmu jest podstawą podnoszenia poziomu wiedzy i kultury wszystkich członków społeczeństwa socjalistycznego, podstawą kulturalno-technicznego awansu robotników radzieckich, którzy wszechstronnie poznają technikę,

¹³⁾ J. W. Stalin — Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR, „Książka i Wiedza” r. 1952, str. 10.

¹⁴⁾ Jak wyżej, str. 55.

¹⁵⁾ Jak wyżej, str. 56.

przejawiają twórczość inicjatywę w stosowaniu jej najnowszych osiągnięć, w doskonaleniu maszyn i procesów technologicznych, w racjonalizacji produkcji i doskonaleniu metod organizacji pracy. Tym samym rozwój i doskonalenie materialno-technicznej bazy socjalizmu, budowa materialno-technicznej bazy komunizmu stanowią istotne czynniki likwidacji zasadniczych różnic między pracą umysłową i fizyczną.

W procesie budownictwa komunizmu kształtuje się oblicze nowego człowieka. W miarę przybliżania się do komunizmu, masy pracujące Związku Radzieckiego będą z pewnością poświęcać coraz więcej czasu sprawicom rozwoju kulturalnego. W miarę rozwoju produkcji i wzrostu wydajności pracy wejdzie na porządek dzienny sprawa stopniowego skracania dnia roboczego, co da nowe możliwości dalszego rozwoju kulturalnego mas pracujących, organizowania w szerokiej skali wykształcenia politechnicznego. Dyrektywy XIX Zjazdu Partii odnośnie nowego planu 5-letniego przewidują już realizację w wielkich miastach powszechnego nauczania w zakresie szkoły średniej oraz podjęcie kroków niezbędnych dla przejścia do upowszechnienia nauczania politechnicznego. Wraz z tym w no-

wym planie 5-letnim znacznie zostaje rozszerzone kształcenie wszystkich robotników produkcji socjalistycznej. Każde przedsiębiorstwo socjalistyczne to równocześnie szkoła pracy komunistycznej. Ludzie radzieccy łączą swą pracę produkcyjną z nauką, z dalszym podnoszeniem kwalifikacji. We wszystkich prawie przedsiębiorstwach istnieją szkoły młodzieży robotniczej, kursy i szkoły stachanowskie. W wielu przedsiębiorstwach działają wieczorowe wydziały instytutów i technicznych zakładów naukowych. Wielu robotników podnosi swe kwalifikacje z pomocą szkolenia indywidualnego i brygadowego. W ciągu jednego zaledwie roku nowej 5-latk 7 mln. osób zwiększyło swe kwalifikacje w drodze nauki na kursach oraz szkolenia indywidualno-brygadowego. W dalszych latach obecnej 5-latk wszystkie te formy szkolenia rozwijane są coraz intensywniej.

Wykonanie piątego stalinowskiego planu 5-letniego stanowić będzie nowy, wielki krok naprzód na drodze tworzenia materialno-technicznej bazy komunizmu i dalszego rozwoju socjalistycznych stosunków produkcji oraz przekształcania ich w stosunki komunistyczne.

Z kroniki gospodarki narodowej

Z RUCHU WSPÓŁZAWODNICTWA I RACJONALIZATORSTWA

DONIOSŁA uchwała Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1953 r. postawiła przed aparatem handlu uspołecznionego nowe, odpowiedzialne zadania: 1) ograniczenia elementów kapitalistycznych miasta i wsi, 2) wzmocnienia regulującej roli państwa ludowego, 3) pogłębienia sojuszu robotniczo-chłopskiego, 4) dalszego rozwoju naszej gospodarki narodowej, 5) stworzenia warunków dla wzrostu dobrobytu materialnego i poziomu kulturalnego polskich mas pracujących. Nie ulega więc wątpliwości, że aparat handlowy to ważne i istotne ogniwo naszej gospodarki, że praca tego aparatu może znacznie przyczynić się do pomnożenia i utrwalenia sukcesów gospodarki socjalistycznej. Dlatego niezmiernie ważne jest, aby już w momencie zapoczątkowania nowego etapu pracy, aparat handlu uspołecznionego potrafił znaleźć właściwy styl tej pracy, potrafił właściwie określić swoją rolę w nowej sytuacji i dostrzec to, czego od niego oczekują przede wszystkim milionowe rzesze konsumentów.

Troska o należyte zaspokojenie potrzeb konsumenta znajduje swój wyraz zarówno w walce o terminowość i sprawność zaopatrzenia, jak i w walce o właściwą jakość i szeroki asortyment sprzedawanych towarów, o podniesienie kultury obsługi, jak również o właściwy dobór i szkolenie kadr handlowych.

Nowa reforma wymaga od handlu uspołecznionego wnikliwego badania i operatywnego planowania potrzeb rynku, aby mógł stać się wrażliwym aparatem, rejestrującym natychmiast wszelkie zmiany w zapotrzebowaniu i przystosowującym zasoby sklepów do popytu na towary. Niedopuszczanie do zalegania towarów w magazynach i w składach, szybkie i sprawne zaopatrywanie detalu — to zadania, których realizacja jest gwarancją właściwego zaopatrzenia szerokich rzesz pracowniczych.

Oprócz walki o terminowość i sprawność zaopatrzenia, aparat handlowy na nowym etapie ma za zadanie troszczyć się o dostarczanie do obrotu przez przemysł wyrobów w pełnym asortymencie, odpowiedniej jakości i we właściwym czasie. Istnieje kierunek zmierzający do zerwania z dotychczasową praktyką scentralizowanych źródeł zaopatrzenia. Produkcja przemysłu kluczowego będzie uzupełniana ze źródeł zdecentralizowanych, a więc przemysłu terenowego i spółdzielczości pracy.

Aby jednak aparat handlu uspołecznionego mógł sprostać tym poważnym zadaniom, musi dbać o stałe

podnoszenie poziomu ideologicznego i fachowego kadr handlowych, a przede wszystkim — podnosić wydajność pracy przez jak najszerze włączenie się do socjalistycznego współzawodnictwa. Pracownicy handlu dali dowody zrozumienia jak wielkie obowiązki ciążyą na nich w chwili obecnej, jak ogromne jest polityczne i gospodarcze znaczenie Uchwały. Kadry handlu uspołecznionego zrozumiały, że warunkiem pomyślnej realizacji podjętej reformy jest sprawność ich pracy. Już w tydzień po wejściu w życie Uchwały, zetempowcy zatrudnieni w Centralnym Domu Towarowym w Warszawie wezwali pracowników handlu całego kraju do socjalistycznego współzawodnictwa o tytuł przodującego sprzedawcy, przodującej brygady i przodującego stoiska.

Zanim jednak przystąpimy do omawiania tego najnowszego, aktualnego etapu współzawodnictwa w handlu, cofniemy się nieco wstecz dla zobrazowania przebiegu całości ruchu współzawodnictwa w handlu.

Początki ruchu w s p ó ł z a w o d n i c t w a w h a n d l u zanotować można już w r. 1949, kiedy miało ono jeszcze charakter indywidualny. Formy indywidualne przekształcają się z początkiem r. 1951 w masowy ruch zobowiązaniowy, przynoszący gospodarce narodowej milionowe oszczędności. Współzawodnictwo o charakterze zobowiązaniowym rodziło się przede wszystkim na tych odcinkach pracy aparatu handlowego, gdzie w trakcie wykonywania planowych zadań piętrzyły się największe trudności i gdzie ofiarność i wysiłek pracownika był czynnikiem decydującym.

W tym okresie najczęstszym przedmiotem współzawodnictwa była walka o obniżkę kosztów własnych. O popularności tej akcji świadczy jej masowość. Do współzawodnictwa zobowiązaniowego, mającego na celu obniżenie kosztów własnych przedsiębiorstw przystąpiło w r. 1951 96% państwowych i spółdzielczych placówek sprzedaży. W zobowiązaniach tych współzawodniczący wysuwają z reguły konkretnie określony np. wskaźnik wzrostu wydajności pracy i równie ściśle określoną ilość zbędnych etatów, jaka ulegnie likwidacji, zwalniając siłę roboczą do innych zadań.

We współzawodnictwie zobowiązaniowym w dziedzinie obniżania kosztów rzeczowych toczy się walka o pełne wykorzystanie środków transportu (likwidację przestojów, zmniejszenie pustych przebiegów do minimum itp.), o stałe zmniejszanie nakładów na usługi obce, o skrócenie cyklu obrotowego towarów, o utrzymanie normatywów remanentów w poszczególnych branżach, o oszczędne zużycie energii elektrycznej itp.

W handlu uspołecznionym szeroko rozpowszechniło się również współzawodnictwo zobowiązaniowe o ty-

tuł najlepszego sklepu w określonej branży. Przy ocenie wyników współzawodnictwa brane są pod uwagę takie elementy, jak wykonanie i przekroczenie planu obrotu, wyeliminowanie niedopuszczalnych mank i zmniejszenie dopuszczalnych ubytków, utrzymanie normatywów towarowych w granicach limitów, terminowe i bezbłędne składanie sprawozdań, a nawet zarządzanie we własnym zakresie wystaw itp.

Oprócz omówionych wyżej form współzawodnictwa, na uwagę zasługują zobowiązania działów transportowych i zespołów finansowo-księgowych, z których te ostatnie rozwinęły się szczególnie w I półroczu 1952 r.

O prawidłowości i słuszności tej akcji na danym etapie świadczy fakt jej umasowienia. Obok znacznej liczby przedsiębiorstw MHD, obejmuje ona również setki państwowych i spółdzielczych zakładów piekarskich, masarskich i mleczarskich, baz opasowych, tuczarni, punktów skupu, gminnych spółdzielni samopomocowych, hurtowni i zakładów żywienia zbiorowego.

Niewątpliwe osiągnięcia handlu uspołecznionego uzyskane dzięki stałemu wzbogacaniu form ruchu współzawodnictwa znajdują swoje odbicie w konkretnych cyfrach. Pod koniec r. 1952 współzawodnictwo pracy objęło ponad 70% ogółu pracowników handlu. Wzrost sieci detalicznej w pionie MHD osiągnął w r. 1951 191% w porównaniu z r. 1950, wzrost obrotu — 368%, obniżenie wskaźnika kosztów własnych — 18,1%.

Rok 1952 obfitował w szereg akcji zobowiązaniowych związanych ze świętami państwowymi i rocznicami. Kilkaset milionów oszczędności przyniosła realizacja zobowiązań z okazji święta 1 Maja oraz 60 rocznicy urodzin Prezesa Rady Ministrów B. Bieruta. Czyn lipcowy i zobowiązania z okazji Złotu Młodych Przedowników przyniosły w handlu ponad 200 mil. zł oszczędności.

Ogólna wartość zobowiązań podjętych przez wielotysięczny aktyw pracowników handlu dla poparcia Programu Wyborczego Frontu Narodowego i uczczenia XIX Zjazdu KPZR wynosiła ponad 204 mln. zł. Ogółem podjęto 254 zobowiązań zespołowych oraz 30 tys. indywidualnych. Przewodząca załoga krakowskiego PDT, która jako pierwsza w dziedzinie handlu odpowiedziała na apel 9 czołowych zakładów przemysłowych, podjęła zobowiązania podniesienia wydajności pracy we wrześniu i październiku o 12%, obniżenia kosztów własnych w tych miesiącach o 7%, wzmocnienia zakupów ze źródeł zdecentralizowanych o 25% i osiągnięcia ponadplanowej akumulacji w wysokości 240 tys. zł. Ogólna wartość podjętych zobowiązań wynosiła 412 tys. zł.

Wzorowych zespołów pracowniczych i przedsiębiorstw, które w toku współzawodnictwa i dzięki niemu wysunęły się na czoło jest w uspołecznionym handlu coraz więcej. Katowicki MHD szczyti się najlepszym w Polsce wskaźnikiem kosztów ogólnych w pionie obrotu artykułami przemysłowymi i wyrażającym się pod koniec 1952 r. liczbą 3,51 a w pionie spożywczym 5,42. Do przewodzących należy także Katowicka PSS, w której pod koniec r. 1952 97% załogi uczestniczyło we współzawodnictwie i która wykonała plan obrotu w I półroczu ub. r. w 112,8%, przy czym plan kosztów kształtował się poniżej limitu, a wydajność wzrosła w detalu o 11% w stosunku do zadania rocznego. We współzawodnictwie międzyzakładowym przewodzi hurtownia spożywców w Wałbrzychu. W r. 1952 obniżyła ona koszty własne o 12% w porównaniu z r. 1951, a wydajność pracy podniosła w tym okresie o 16,3%.

Przykłady te świadczą o poważnym wpływie ruchu współzawodnictwa pracy na stałe polepszanie wskaźników ekonomicznych przedsiębiorstw handlowych. Ruch ten nie jest jednak w swym rozwoju pozbawiony błędów i usterek, zwłaszcza od strony organizacyjnej. Poważnym niedociągnięciem Związku Zawodowego Pracowników Handlu był brak dostatecznej troski o rozwój współzawodnictwa na terenie wsi. Pewne niedociągnięcia występowały także w dziedzinie nagradzania pracowników wyróżniających się we współzawodnictwie. Szczegółowej analizy wymaga także sprawa odpowiedniego poziomu kontroli realizacji zobowiązań.

Współzawodnictwo zobowiązaniowe, choć daje znaczne osiągnięcia gospodarcze, nacechowane jest brakiem ciągłości i kampanijnością. Następuje tu zryw produkcyjny tylko w okresie wykonywania podjętych zobowiązań. Tymczasem chodzi o to, by ruch współzawodnictwa był stały i ciągły, związany nierozzerwalnie z codzienną walką o plan, co nie wyklucza równocześnie rozwoju akcji zobowiązaniowych. Właśnie na ten etap, etap współzawodnictwa umownego aparat handlu wchodzi obecnie.

Obecnie, w obliczu wielkich wydarzeń gospodarczych, wobec nowych potrzeb i wymagań, jakim aparat handlu musi sprostać, wyłoniły się nowe formy współzawodnictwa, które m. in. przyniosą prawdopodobnie usunięcie wielu z dotychczasowych niedociągnięć.

W pełnym zrozumieniu tych przemian jakie niesie z sobą Uchwała z dn. 3 stycznia br., pracownicy CDT z inicjatywy młodzieży ZMP postanowili rozwinąć wśród obsługi stoisk szeroki ruch współzawodnictwa umownego, indywidualnego, międzybrygadowego i międzystoiskowego o tytuł przodującego sprzedawcy, przodującej brygady i przodującego stoiska.

W tydzień po apelu młodzieży CDT, Zarząd Główny Zw. Zaw. Pracowników Handlowych w porozumieniu z Zarządem Głównym ZMP ustalił wytyczne dla rozwijającej się w niespotykanym dotychczas tempie i rozmiarach szlachetnej rywalizacji o przodownictwo wśród półmilionowej rzeszy pracowników handlu. Wytyczne rozszerzyły znacznie zasięg współzawodnictwa zainicjowanego przez zetempowców z CDT. Obok walki o tytuł najlepszego sprzedawcy, brygady i stoiska, we wszystkich pionach handlu uspołecznionego toczy się już walka o tytuł przodującego magazyniera, konwojenta, kierowcy, kontysty, najlepszego zespołu księgowości, najlepszego pracownika i zespołu zaopatrzenia, najlepszego zespołu i agenta skupu i kontraktacji.

Inicjatorką nowej formy współzawodnictwa, młodzieżowa załoga CDT, zobowiązała się:

- 1) codzienną pracą i walką doprowadzić do całkowitego wyeliminowania mank i superat;
- 2) dla lepszego zaopatrzenia ludzi pracy rozszerzyć asortyment towarowy o 10%, ze szczególnym uwzględnieniem zdecentralizowanych źródeł zaopatrzenia;
- 3) wnikliwiej i skuteczniej oddziaływać na produkcję odnośnie jakości i asortymentu towarów;
- 4) podnieść na wyższy poziom obsługę i estetykę stoiska, zwracać większą uwagę na życzenia klientów, urządzić częstsze narady z klientami;
- 5) podnieść wydajność pracy o 6% dzięki stałemu przekraczaniu obowiązujących norm;
- 6) walką o codzienny plan zagwarantować wykonanie planu rocznego w 103%, plan zaś za I kw. br. wykonać w 104%;
- 7) systematyczną pracą walczyć z wszelkiego rodzaju marnotrawstwem, obniżając w ten sposób koszty własne o 4%;
- 8) rozszerzyć i bardziej umasować akcję szkolenia przy warsztacie pracy;
- 9) rozwinąć masowo pracę kulturalno - oświatową przez rozszerzenie istniejącego już zespołu artystycznego oraz organizację zespołu chóralnego.

Wykonanie podjętych zobowiązań stanowić będzie moment zwrotny w pracy i w wynikach wykonania poprzednich zobowiązań, co się zresztą ściśle z sobą wiąże.

Przebiegowi współzawodnictwa pracy na terenie CDT warto przyjrzeć się z bliska. W okresie 1952 r. (do współzawodnictwa przystąpiono pod koniec r. 1951) w akcji zobowiązań brało udział przeszło 60% pracowników. Akcja ta przybierała na sile w okresie podejmowania zobowiązań z okazji rocznic i świąt państwowych, jak: 60 rocznica urodzin towarzysza Bieruta, święta 1 Maja i 22 Lipca, Wybory do Sejmu PRL oraz XIX Zjazd KPZR. Kontrolą podejmowanych zobowiązań zajmowała się specjalnie do tego powołana komisja współzawodnictwa pracy. Pomimo to, Centralny Dom Towarowy rocznego planu obrotów nie wykonał. Osiągnął zaledwie 98%. Podaje się szereg powodów, jak to, że istnieją niedociągnięcia w strukturze wykonywania planów produkcyjnych polegające na tym, że system premiowania uznano za nie-

właściwość. Przed zmianą tego systemu, jeśli zespół wykonał normę, premiowany był jednakowymi sumami, niezależnie od wkładu pracy poszczególnych pracowników. Obecnie (już w listopadzie ub. r.) sprawa ta uległa zasadniczej zmianie — ustalono normy miesięczne i kwartalne dla poszczególnych sprzedawców i pracowników, co pozwoli na systematyczną kontrolę zobowiązań i na bardziej sprawiedliwą ich ocenę. Jest to sprawa niewątpliwie istotna, lecz nie najważniejsza.

Jako drugi powód podaje się brak systematyczności dostaw ze strony hurtu tak ze źródeł scentralizowanych, jak i zdecentralizowanych. Szczególnie jaskrawym tego dowodem jest „Motozbyt”, który od kilku miesięcy nie realizuje rozdzielników na części rowerowe i rowery, od których to dostaw uzależnione było wykonanie planu w grupie „artykuły sportowe”. To także jest powód poważny, ale nie decydujący.

Nie lekceważąc wymienionych usterek i braków, trzeba przyznać, że zasadniczą część winy za niewykonanie rocznego planu ponosi czynnik ludzki, pracujący niesystematycznie i w sposób nieorganizowany. Najłatwiej to zobrazować na przykładzie wykonywania zobowiązań dla poparcia Programu Frontu Narodowego.

Plan sprzedaży we wrześniu w CDT wykonano zaledwie w 93,2%. Trudności były natury typowo organizacyjnej, bo plan zakupu wykonano w 101,2%. Ze złej organizacji wynikały częste zmiany personelu magazynowego, które powodowały niejednokrotnie długotrwałe remanenty, hamując dopływ masy towarowej z magazynu na stoiska. Dalej, brak pomieszczeń magazynowych stwarzał przy większym napływie towarów piętrzenie się ich w magazynach oraz zastawianie poprzednio złożonych towarów, których nie można było przez pewien czas wprowadzić na stoiska dopóki nowozwieziony towar nie został formalnie przyjęty i przekazany do sprzedaży.

Wszystkie te trudności nie tłumaczą tak znacznego niewykonania planu miesięcznego, zwłaszcza, że — co najważniejsze — w następnym miesiącu październiku plan sprzedaży wykonano w 105,8%, przekraczając równocześnie zobowiązanie, które opiewało na 102%.

Porównanie tych dwu miesięcy nasuwa wiele cennych wniosków. Świadczy przede wszystkim o szturmowości w pracy CDT. We wrześniu, kiedy termin wykonania zobowiązań był jeszcze odległy, załoga nie starała się ani zwalczać trudności, ani przyspieszać wykonania planu, będącego zobowiązaniem. Natomiast w październiku zmobilizowanie się załogi pozwoliło ten plan znacznie przekroczyć.

W świetle tego porównania nie wydaje się także uzasadnione, że zobowiązanie przekraczało możliwości wykonania go, gdyż w jednym z tych dwu miesięcy dało się wykonać z nadwyżką.

Ze wskaźników wydajności pracy na r. 1952 wynika, że sprzedawcy, jakkolwiek stanowią większość w CDT, pracują gorzej od reszty załogi: planowany wskaźnik wydajności na 1 pracownika w ogóle wynosi 33,3, wykonanie — 33,8; planowanie na jednego sprzedawcę: plan — 59,0; wykonanie — 52,7.

Ta niezadowalająca sytuacja ulega obecnie zasadniczej zmianie. Trudno ocenić jeszcze całkowicie wyniki tych przemian, są jednak już dane świadczące o zapewnieniu powodzenia tej akcji jako całości.

Już w styczniu bieżącego roku plan został wykonany w 110,2%. Należy również podkreślić fakt, że został on wykonany przedterminowo — dział przemysłowy obejmujący 23 stoiska wykonał plan 29 stycznia w 112,4%, a dział odzieżowy obejmujący 50 stoisk — 30 stycznia w 109,8%. Przyczyni się to w dużym stop-

niu do realizacji podjętego zobowiązania — wykonania planu za I kw. 1953 r. w 104%. Fakt poważnego przekroczenia i przedterminowego wykonania planu pierwszego miesiąca bieżącego kwartału nie jest oczywiście gwarancją realizacji zobowiązania na I kwartał br. w całości, gdyż wchodzi tu w grę jeszcze dwa następne miesiące; pozwala jednak na stwierdzenie, że załoga CDT zerwała z dotychczasową praktyką ratowania sytuacji w ostatniej chwili, wręcz przeciwnie — już w okresie środkowy I kwartału wchodzi ze znaczną nadwyżką.

W zakresie walki o całkowite wyeliminowanie mank i superat, w styczniu przeprowadzono remanenty na 5 stoiskach, wśród których wyróżnia się stoisko galanterii damskiej, gdzie superata wynosiła tylko 179 zł przy półmilionowym obrocie, podczas gdy inne stoiska, nie biorące udziału we współzawodnictwie dopuszczają przy podobnych obrotach do superat sięgających kilku tysięcy złotych.

Dla rozszerzenia asortymentu towarowego o 10% ze szczególnym uwzględnieniem zdecentralizowanych źródeł zaopatrzenia (zobowiązanie) nawiązano kontakty ze spółdzielniami pomocniczymi (spółdzielnie szewskie, odzieżowe, produkcji naczyń itp.), które mają dostarczać towary dla CDT. W wyniku tej akcji w styczniu br. 16% zapotrzebowania pokryto ze źródeł zdecentralizowanych. Jest to jednak jeszcze za mało, gdyż stosunek procentowy do całości powinien dojść do 32%.

W wyniku walki o podniesienie wydajności pracy o 6% przez stałe przekraczanie obowiązujących norm, szereg pracowników znacznie przekracza swe normy. Do przodujących należą: Anastazja Perederi ze stoiska muzycznego wykonująca 180,9% normy, Maria Jarońska ze stoiska papierniczego — 173,3% normy, oraz Irena Refus — 174% normy, Janina Miziołek ze stoiska wyrobów szklanych — 164,3%, Krystyna Gello ze stoiska obuwia gumowego — 195%, Bednarek Stanisław ze stoiska wełen męskich — 173,5% i wiele innych. Tak znaczne przekraczanie norm pozwoli prawdopodobnie w końcowym etapie współzawodnictwa podnieść wydajność pracy średnio o 6%.

Punkt 8 zobowiązania załogi CDT postanawia rozszerzyć i bardziej umasowić akcję szkolenia przy warstacie pracy. W ramach realizacji tego zobowiązania w styczniu br. 5 pracowników wyjechało na kurs dla starszych sprzedawców do Wrocławia. 120 osób szkoli się na specjalnych kursach dla sprzedawców z tzw. oderwaniem od pracy, gdzie prowadzone są normalne zajęcia dzienne sprzedawcy w godzinach pracy. Kurs ten trwa 6 tygodni. Poza tym stosowane jest szkolenie przyzakładowe polegające na tym, że kierownik stoiska szkoli swój personel i czuwa nad jego poziomem zawodowym. Każdy sprzedawca przechodzi na stoisku przez wszystkie etapy prac, jak obsługa klienta, sporządzanie raportu, kierowanie ruchem towarowym itp. Nową formę szkolenia rozpoczął kierownik piętra, ob. Kasprowicz. Metoda polega na codziennym obchodzeniu stoisk, obserwowaniu błędów i bezpośrednim pouczeniu jak należy właściwie spełniać czynności sprzedawcy.

Na podstawie tego krótkiego przeglądu realizacji zobowiązań załogi CDT w początkowym etapie należy stwierdzić, że ma ona poważne szanse wykonania swych zobowiązań w całości nawet z znaczną nadwyżką oraz zajęcia jednego z pierwszych miejsc w zainicjowanym przez siebie współzawodnictwie a równocześnie podniesienia na wyższy poziom pracy swojego zakładu.

H.K. i Z.W.

WYKONANIE PAŃSTWOWEGO PLANU ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ W ZSRR W R. 1952

CENTRALNY Urząd Statystyczny przy Radzie Ministrów ZSRR ogłosił komunikat o wykonaniu państwowego planu rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na r. 1952.

W r. 1952 plan globalnej produkcji przemysłowej wykonany został w 101%, przy czym w porównaniu z r. 1951 globalna produkcja wzrosła o 11%. Wiele ministerstw przekroczyło zadania planowe jak np. Min. Hutnictwa Żelaza wykonało plan w 103%, Min. Przemysłu Naftowego — 100,7%, Min. Energetyki — 100,9%, Min. Przemysłu Chemicznego — 102%, Min. Przemysłu Elektrotechnicznego — 102%, Min. Budowy Maszyn Drogowych i Budowlanych — 104%, Min. Przemysłu Spożywczego — 103% itd. Niektóre gałęzie przemysłu nie wykonały planu, m. in. Min. Budowy Maszyn Ciężkich — 99%, Min. Budowy Maszyn Transportowych — 96%, Min. Przemysłu Leśnego — 90%, Min. Przemysłu Rybnego — 94%.

W r. 1952 wyprodukowano ponad plan znaczne ilości surowców, stali, wyrobów walcowanych, rur stalowych, niektórych metali nieżelaznych, węgla, ropy naftowej, benzyny, nafty, gazu ziemnego, samochodów osobowych, łożysk kulkowych, koparek, obrabiarek, sody kaustycznej i kalcyonowanej, nawozów sztucznych, chemicznych, barwników, opon samochodowych, szkła okiennego, tkanin wełnianych i jedwabnych, rowerów, aparatów fotograficznych, pianin i fortepianów, jak również sera, mleka skondensowanego, wyrobów cukierniczych, herbaty, win gronowych, papierosów, zapalek i in. wyrobów przemysłowych.

W roku ubiegłym polepszyła się również jakość produkcji przemysłowej, jednakże niektóre przedsiębiorstwa naruszając zadania w zakresie jakości i różnorodności gatunku produkcji dawały produkcję wybrakowaną.

Szereg gałęzi przemysłu nie wykonało planów produkcyjnych w zakresie ustalonego asortymentu. Tak np. Min. Budowy Maszyn Ciężkich nie wykonało w r. 1952 planu produkcji poszczególnych rodzajów urządzeń energetycznych, Min. Budowy Obrabiarek nie wykonało planu produkcji poszczególnych rodzajów obrabiarek, Min. Budowy Maszyn Rolniczych nie wykonało planu produkcji niektórych maszyn rolniczych, Min. Przemysłu Materiałów Budowlanych ZSRR nie wykonało planu produkcji niektórych gatunków cementu itd.

W roku ubiegłym wzrosła w porównaniu z r. 1951 produkcja wielu ważniejszych wyrobów przemysłowych. M. in. wynosiła ona w r. 1952 w zakresie surowców 114%, produkcji z roku poprzedniego, w zakresie stali — 110%, wyrobów walcowanych — 112%, szyn kolejowych 153%, rur stalowych — 114%, miedzi — 115%, cynku — 124%, ołowiu — 117%, węgla — 107%, ropy naftowej — 112%, benzyny — 126%, gazu ziemnego — 102%, energii elektrycznej — 113%, trolejbusów — 11,9-krotnie więcej, samochodów — 107% produkcji z r. 1951, łożysk kulkowych — 117%, urządzeń hutniczych — 112%, koparek wieloczerpakowych — 122%, turbin parowych — 108%, wielkich turbin wodnych — 124%, prądnic turbinowych — 130%, samoladów — 103%, motorów elektrycznych — 106%, lamp elektrycznych — 109%, urządzeń dla przemysłu chemicznego — 128%, maszyn przedziałniczych 118%, warsztatów tkackich — 139%, maszyn do liczenia — 153%, traktorów — 107%, kombajnów do sprzętu buraków — 119%, kosiarek traktorowych — 120%, maszyn do oczyszczania ziarna — 107%, sody kaustycznej — 111%, sody kalcyonowanej — 121%, nawozów sztucznych — 103%, barwników syntetycznych — 108%, kauczuku syntetycznego — 109%, opon samochodowych — 101%, papieru — 109%, cementu — 115%, łupku 126%, papy — 114%, cegły — 119%, domów standardowych — 127%, rowerów —

143%, odbiorników radiowych — 106%, patefonów — 123%, maszyn do szycia 120%, zegarków — 109%, aparatów fotograficznych — 128%, pianin i fortepianów — 118%, tkanin bawełnianych — 106%, wełnianych — 108%, jedwabnych — 129%, mięsa — 115%, masła — 104%, artykułów mleczarskich — 105%, tłuszczów roślinnych — 109%, sera — 115%, cukru — 103%, wyrobów cukierniczych — 112%, konserw — 111%, herbaty — 112%, mydła — 102%, spirytusu — 110%, papierosów — 112%, wina gronowego — 128%, piwa — 106% itd.

Żużycie surowców, materiałów, paliwa i energii elektrycznej na jednostkę produkcji zmalało w r. 1952 w porównaniu z r. 1951, jednakże w szeregu przedsiębiorstw zdarzają się wypadki przekraczania ustalonych norm zużycia surowców i materiałów.

Obniżenie kosztów własnych produkcji przemysłowej w r. 1952 z uwzględnieniem obniżenia cen surowców, materiałów, paliwa i opłat za korzystanie z energii elektrycznej i ciepłej oraz za przewozy towarów wyniosło ponad 8%.

W r. 1952, podobnie jak w poprzednich latach, wzrost produkcji globalnej i jej doskonalenie odbywało się dzięki stosowaniu w produkcji najnowszych osiągnięć nauki i techniki radzieckiej. Tak np. przemysł budowy maszyn stworzył w r. 1952 ok. 600 nowych bardzo ważnych typów i rodzajów maszyn i urządzeń zapewniających dalszy postęp techniczny całej gospodarki socjalistycznej. M. in. wyprodukowano nowe rodzaje urządzeń dla energetyki, przemysłu hutniczego, chemicznego i in., jak np. bardziej oszczędne turbiny wodne i parowe, wydajne urządzenia walcownicze, nowe typy aparatów i przyrządów dla automatycznej kontroli i regulacji procesów produkcyjnych itp.

W celu pełniejszej mechanizacji pracy w rolnictwie stworzono nowe konstrukcje maszyn i urządzeń, jak np. samobieżną maszynę pneumatyczną do sprzętu bawełny dla rejonów o nienawadnianej uprawie, kombajn do sprzętu roślin pastewnych do silosowania, wysokowydajną kosiarkę, maszyny do walki ze szkodnikami i chwastami itd. W końcu r. 1952 w zakładach podległych Min. Elektrowni zakończono proces przestawiania na kierowanie automatyczne wszystkich agregatów elektrowni wodnych. Elektrownie wodne, dysponujące przeszło 50% ogólnej mocy elektrowni wodnych przestawiono na kierowanie telemechaniczne. Na szerszą skalę zastosowano automatyzację procesów produkcyjnych w elektrowniach ciepłych. Również znaczne osiągnięcia w stosowaniu nowych metod pracy i nowych procesów technologicznych są do zanotowania w przemyśle naftowym, budowy maszyn, włókienniczym i in.

W r. 1952 wzrosła we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej liczba wynalazków i wniosków racjonalizatorskich zgłoszonych przez pracowników. W przemyśle, budownictwie i transporcie znalazło zastosowanie ok. 800 tys. nowych wynalazków, udoskonaleń technicznych i wniosków racjonalizatorskich.

Rolnictwo radzieckie może poszczycić się dużymi sukcesami w roku ubiegłym. Obszar zasiewów zwiększył się w r. 1952 w porównaniu z r. 1951 o 2.765 tys. ha, przy czym obszar zasiewów pszenicy wzrósł o 3.230 tys. ha. Zwiększyły się również obszary zasiewów bawełny, buraka cukrowego, słonecznika i in. roślin przemysłowych, obszary zasiewów roślin okopowych, paszowych, traw wieloletnich i roślin do silosowania.

Globalne zbiory zbóż w r. 1952 wyniosły 8 mld. pudów. Przy tym zbiory pszenicy przewyższyły o 23% plony z r. 1951. Zwiększyły się poza tym zbiory bawełny, buraka cukrowego, słonecznika, lnu i innych roślin przemysłowych oraz ziemniaków i warzyw.

Rozwijała się również i umacniała w r. 1952 w dalszym ciągu materiałno-techniczna baza rolnictwa. Rolnictwo otrzymało m. in. 131 tys. traktorów (w przeliczeniu na traktory o mocy 15 KM), 41 tys. kombajnów do sprzętu zboża (w tym 21 tys. kombajnów samobieżnych), 57 tys. samochodów ciężarowych oraz ponad 2 mln narzędzi do uprawy gleby, siewników, maszyn do sprzętu oraz innych maszyn i urządzeń dla potrzeb hodowli i uprawy roli.

W r. 1952 wzrosło pogłowie zwierząt gospodarskich w kołchozach jak następuje: bydła o 6%, trzody chlewnej o 4%, owiec o 7%, koni o 4%; w sowchozach pogłowie bydła wzrosło o 5%, trzody chlewnej o 4%, owiec o 8%, koni o 9%.

Kołchozy, gospodarstwa leśne, ośrodki maszynowo-tractorowe, ośrodki sadzenia leśnych pasów ochronnych oraz sowchozy stepowych i leśno-stepowych obszarów europejskiej części ZSRR założyły w r. 1952 leśne pasy ochronne na powierzchni przeszło 725 tys. ha, przekraczając w ten sposób roczny plan sadzenia lasów. W roku ubiegłym dokonano również wielkich prac w zakresie budowy i rozbudowy urządzeń irygacyjnych w rolnictwie oraz osuszania bagien i melioracji gruntów bagnistych.

W zakresie przewozów towarów w plan na r. 1952 został wykonany, a w niektórych dziedzinach — np. w transporcie kolejowym — przekroczony. W r. 1952 w stosunku do r. 1951 przewieziono o 9% więcej towarów. Łączny plan dziennego załadunku koleje wykonywał w 104%. Również poważnie zwiększył się przewóz w transporcie samochodowym i rzeczny.

W r. 1952 inwestycje państwowe były o 11%¹ większe niż w r. 1951. Łączne nakłady inwestycyjne w dziedzinie budowy elektrowni były o 26% wyższe niż w roku poprzednim, w hutnictwie żelaza i hutnictwie metali nieżelaznych — o 11% wyższe, w przemyśle węglowym i naftowym — o 5%¹, w przemyśle budowy maszyn — o 12%, w przemyśle materiałów budowlanych — o 9%, w przemyśle lekkim i spożywczym — o 9%, w budownictwie mieszkaniowym — o 10%.

We wszystkich gałęziach gospodarki uruchomiono w r. 1952 znaczne nowe moce produkcyjne. Pomyślnie wykonano zadania przewidziane planem w zakresie budowy olbrzymich elektrowni wodnych i systemów irygacyjnych na Wołdze, Donie, Dnieprze i Amu Darii. Oddano do użytku Wożańsko-Doński Kanał Żeglowny im. W. I. Lenina.

Wielka ilość wysokowydajnych maszyn i urządzeń otrzymały w r. ub. organizacje budowlane. Dzięki temu zwiększył się poważnie park maszynowy w budownictwie. M. in. park koparek zwiększył się o 25% w porównaniu z r. 1951, zgarniarek — o przeszło 40%, spychaczy (buldożerów) — o 29%, dźwigów wieżowych — o przeszło 70% itp.

W r. 1952 obniżono w porównaniu z r. 1951 koszty własne budownictwa. Jednak wiele organizacji budowlanych nie zapewniło wykonania przewidzianego planem obniżki kosztów własnych budowy przez zbyt małe usprawnienie organizacji robót budowlanych i montażowych oraz niedostateczne zmniejszenie wydatków ogólnych i administracyjno-gospodarczych. Przedsiębiorstwa państwowe, instytucje, rady narodowe oraz ludność miast i osiedli robotniczych zbudowały przy pomocy państwowych kredytów nowe domy mieszkalne o łącznej powierzchni przeszło 27 mln. m², a w miejscowościach wiejskich zbudowano 370 tys. domów mieszkalnych.

Dzięki nowym sukcesom osiągniętym w dziedzinie produkcji przemysłowej i rolnej oraz dzięki podniesieniu wydajności pracy i obniżeniu kosztów własnych produkcji dokonano w dn. 1. IV. 52 r. piątej po zniesieniu systemu kartkowego, obniżki państwowych cen detalicznych na artykuły masowego spożycia. Równocześnie obniżono ceny książek i podręczników.

W roku ubiegłym handlowy aparat państwowy i spółdzielczy sprzedał ogółem o 10% więcej towarów ludności niż w roku poprzednim. Sprzedaż poszczególnych ważniejszych towarów zwiększyła się jak następuje: mięsa — o 10%, przetworów rybnych — o 13%, masła oraz innych tłuszczów jadalnych — o 17%, jaj — o 9%, mleka i artykułów mleczarskich — o 17%, cukru — o 26%, wyrobów cukierniczych — o 19%, tkanin jedwabnych — o 20%, odzieży — o 11%, wyrobów trykotażowych — o 17%, pończoch i skarpet — o 11%, obuwia skózanego — o 15%, mebli — o ponad 20%, mydła — o 7%, materiałów budowlanych dla ludności — o przeszło 20%, rowerów — o 24%, zegarków — o 20%, aparatów telewizyjnych — o 27%, aparatów fotograficznych — o 30%, maszyn do

szycia o 22%, patefonów — o 25%. Poza tym zwiększyła się również znacznie ilość sprzedanych ludności lodówek, odkurzaczy i maszyn do prania. W r. 1952 otwarto ok. 7 tys. nowych sklepów państwowych i spółdzielczych. Zwiększono także ilość wyspecjalizowanych sklepów w miastach, osiedlach robotniczych i miejscowościach wiejskich. Równocześnie zwiększyła się znacznie ilość produktów sprzedawanych na rynkach kołchozowych, a szczególnie wzrosła sprzedaż mąki, kaszy, ziemniaków, warzyw, drobiu, jaj i miodu.

W gospodarce narodowej ZSRR w końcu r. 1952 było zatrudnionych 41,7 mln. robotników i urzędników, tj. o 900 tys. więcej niż w końcu r. 1951. W przemyśle, rolnictwie i leśnictwie, budownictwie i transporcie liczba zatrudnionych zwiększyła się w ciągu ubiegłego roku o 725 tys. osób, na uczelniach oraz w zakładach naukowo-badawczych i leczniczych — o 115 tys. osób, w zakładach żywienia zbiorowego i gospodarki mieszkaniowo-komunalnej — o 60 tys. osób. W stosunku do r. 1951 wydajność pracy robotników zatrudnionych w przemyśle była w r. 1952 o 7% większa.

W dalszym ciągu podnosił się w r. 1952 poziom kulturalny narodu radzieckiego. W związku z rozwojem nauczania w zakresie szkoły 7-letniej i średniej liczba młodzieży uczęszczającej do klas od 5 do 10 wzrosła o przeszło 1,5 mln. osób, w tym liczba młodzieży w klasach od 8 do 10 zwiększyła się o 1 mln. osób.

W związku z zadaniem przechodzenia od nauczania 7-letniego do powszechnego nauczania średniego w stolicach Republik, w miastach rzędu republikańskiego, w ośrodkach obwodowych, krajowych i większych ośrodkach przemysłowych, liczba młodzieży kształcącej się w tych miastach w klasach od 8 do 10 zwiększyła się w r. 1952 o 44%.

Na wyższych uczelniach (włączając studia korespondencyjne) kształciło się w r. 1952 1.442 tys. studentów, tj. o 85 tys. więcej niż w r. 1951. W szkołach technicznych i in. średnich szkołach specjalnych (włączając studia korespondencyjne) kształciło się 1.475 tys. studentów, tj. o 106 tys. więcej niż w roku poprzednim.

Łączna liczba specjalistów zatrudnionych w gospodarce narodowej, mających ukończone studia wyższe lub średnie wykształcenie techniczne była w r. 1952 o 8% większa niż w r. 1951. Jednocześnie zwiększyła się liczba osób, które studiowały na wyższych uczelniach, średnich uczelniach specjalnych oraz w szkołach ogólnokształcących, nie przerywając swojej pracy zawodowej.

W r. 1952 istniało w ZSRR 368 tys. bibliotek wszystkich typów, kierowanych przez organizacje państwowe i społeczne. Liczba książek w bibliotekach wynosiła ponad 830 mln. egzemplarzy.

Latem r. 1952 ok. 5,5 mln. dzieci i młodzieży korzystało z odpoczynku w obozach pionierskich, sanatoriach dziecięcych, ośrodkach wypoczynkowo-turystycznych lub też ze zorganizowanych przez przedszkola, domy dziecka i żłobki wyjazdów do miejscowości letniskowych.

Wielkie osiągnięcia są również do zanotowania w dziedzinie leśnictwa, produkcji lekarstw, instrumentów lekarskich i urządzeń leczniczych. Na wielką skalę prowadzono w r. 1952 prace w dziedzinie budowy urządzeń komunalnych w miastach i osiedlach robotniczych.

Za wybitne prace w dziedzinie nauki, wynalazczości, literatury i sztuki nadano zaszczytny tytuł laureata Nagrody Stalinowskiej 1.776 uczonym, inżynierom, agronomom, pracownikom literatury i sztuki, robotnikom i przodownikom rolnictwa.

Dochód narodowy ZSRR w r. 1952 wzrósł o 7% w porównaniu z r. 1951. Masy pracujące ZSRR dla zaspokojenia swoich osobistych potrzeb materialnych i kulturalnych, podobnie jak w r. 1951 otrzymały ok. 3/4 dochodu narodowego, reszta zaś została oddana do dyspozycji państwa, kołchozów i organizacji spółdzielczych w celu rozszerzenia produkcji socjalistycznej oraz dla innych potrzeb ogólnopaństwowych i społecznych.

Wzrost dochodu narodowego umożliwił znaczną poprawę sytuacji materialnej robotników, chłopów i inteligencji oraz zapewnił dalsze rozszerzanie produkcji socjalistycznej. Wyrazem dalszej poprawy materialnej sytuacji ludności Związku Radzieckiego był wzrost nominalnej i realnej płacy robotników i pracowników umysłowych oraz zwiększenie dochodu chłopów, zarówno w gospodarkach kolechozowych jak i w gospodarce przyzagrodowej i osobistej.

Ludność ZSRR otrzymywała z funduszy państwowych w roku ubiegłym, podobnie jak w latach poprzednich, zasiłki i wypłaty z tytułu ubezpieczeń społecznych, emerytury, bezpłatne i ulgowe skierowania do sanatoriów, domów wypoczynkowych i zakładów dziecięcych, zasiłki dla matek wielodzietnych i samotnych, bezpłatną pomoc lekarską, bezpłatne nauczanie i możliwość podnoszenia kwalifikacji, stypendia dla uczących się oraz szereg innych wypłat i ulg. Ponadto wszyscy robotnicy i pracownicy umysłowi, tj. ok. 42 mln. osób, otrzymali płatne urlopy, co najmniej 2-tygodniowe, zaś pracownicy wielu zawodów — urlopy dłuższe. Z tytułu powyższych wypłat i ulg ludność radziecka otrzymała w r. 1952 od państwa ok. 129 mld. rub.

Dzięki obniżce cen towarów masowego spożycia, wzrostowi płac robotników i pracowników umysłowych, zwiększeniu się dochodów chłopów w pieniądzu i w naturze oraz dzięki wzrostowi wypłat i ulg dla ludności z funduszy państwowych — dochody pracowników wzrosły w r. 1952 w porównaniu z r. 1951 o 7% w przeliczeniu na 1 pracownika, a dochody chłopów w przeliczeniu na 1 osobę pracującą w rolnictwie wzrosły o 8%.

NARODOWY PLAN GOSPODARCZY NRD NA R. 1953

NIEMIECKA Republika Demokratyczna mimo zaostreżenia i zacieśnienia kapitalistycznej blokady gospodarczej wokół państw obozu pokoju, pomyślnie wykonała, a w wielu gałęziach gospodarki narodowej przekroczyła zadania planowe w roku ubiegłym. Odpowiedzią na imperialistyczne knowania Stanów Zjednoczonych i ich satelitów przeciw NRD było jeszcze silniejsze zespolenie się niemieckich mas pracujących, zwiększenie czujności, szersze rozwinięcie ruchu w spółzawodnictwa i racjonalizatorstwa. Dzięki temu oraz dzięki braterskiej pomocy i współpracy gospodarczej ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej znacznie wzrosła produkcja we wszystkich podstawowych gałęziach przemysłu i rolnictwa NRD. Jeżeli produkcję r. 1936 przyjąć za 100, to w końcu r. 1952 produkcja np. energii elektrycznej wynosiła 167, brykietów węglowych — 179, żeliwa — ok. 350, cementu — 125, jedwabiu sztucznego — 135, cukru — 126 itd. W r. 1952 wyprodukowano m. in. o ok. 600 tys. ton zboża i 1.100 tys. ton buraków cukrowych więcej niż w r. 1936.

Pomyślnie wykonanie i przekroczenie planu na rok ubiegły umożliwiło ustalenie wyższych zadań na rok bieżący. Narodowy Plan Gospodarczy NRD na r. 1953 — trzeci rok niemieckiego planu 5-letniego opracowany został pod znakiem spotęgowania walki całego narodu o utrzymanie pokoju, o przywrócenie jednoci narodowej Niemiec, o zbudowanie ekonomicznych podstaw socjalizmu w NRD.

Plan na r. 1953, w celu osiągnięcia jeszcze szybszego rozwoju całej gospodarki i umocnienia ekonomicznej bazy NRD stawia przed masami pracującymi wysokie zadania. Walka o nie wymaga zwiększenia czujności politycznej robotników i chłopów, zwiększenia wydajności pracy itd. M. in. trzeba powiększyć w r. 1953 całą bazę surowcową, a przede wszystkim w przemyśle metalurgicznym, należy ujawnić i włączyć do produkcji rezerwy produkcyjne, zwiększyć produkcję węgla. Wymaga to przestawienia przemysłu maszynowego na budowę większych, bardziej nowoczesnych i wydajnych maszyn i urządzeń oraz na budowę maszyn i urządzeń dla pełniejszej mechanizacji pracy w rolnictwie, dla poprawy pracy transportu itd. Przemysł

chemiczny będzie produkował więcej kwasów przemysłowych, sztucznych paliw, materiałów itd. Szybki rozwój przemysłu ciężkiego umożliwi zwiększenie budownictwa mieszkaniowego i dalszy wzrost produkcji dóbr konsumpcyjnych z równoczesnym stałym polepszeniem jakości wyrobów i zwiększaniem asortymentu.

W rolnictwie głównym zadaniem na r. 1953 będzie przechodzenie z drobnotowarowej gospodarki indywidualnej na wyższe, bardziej wydajne formy gospodarki zespołowej — spółdzielnie produkcyjne i na tej podstawie zwiększenie parku maszyn rolniczych, rozwinięcie mechanizacji prac rolnych, wprowadzenie nowoczesnej techniki upraw a dzięki temu zwiększenie produkcji rolnej: roślinnej i zwierzęcej.

Państwowe i spółdzielcze organa handlowe winny polepszyć swoją pracę szczególnie przez zwiększenie asortymentu i polepszenie jakości towarów oraz obsługi klientów.

Produkcja globalna przemysłu w r. 1953 w porównaniu z r. 1952 osiągnie 112,8%. W poszczególnych gałęziach przemysłu wyniesie to (w procentach):

Energetyka	113,3	Przem. mater. budowl.	108,1
Górnictwo	111,3	„ obróbki drzewa	108,3
Hutnictwo	125,7	„ włókienniczy	109,6
Przem. maszynowy	121,3	„ skórnicy, tytonio-	
„ elektrotechn.	118,9	wy i konfekcyjny	110,6
„ precyz. i optyczny	108,8	„ celuloz. - papier.	105,3
„ chemiczny	108,5	„ spożywczy	112,4

Globalna produkcja niektórych wyrobów w porównaniu z r. 1952 osiągnie w rb. (w procentach):

Energia elektryczna	111,6	Snopowiazaki traktor.	136,0
Koks przemysłowy	115,1	Traktory kołowe	154,0
Brykiet węglowy	109,7	„ gasienicowe	550,0
Ruda żelazna	239,8	Generatory elektr.	
„ miedzi	121,6	ponad 1.000 kW	165,4
Żeliwo	180,0	Turbogeneratory do	
Stal w blokach	128,5	elektrowni	578,6
Stal walcowana (pół-fabrykaty)	122,6	Lokomotywy elektr.	274,0
Blacha walcowana	114,0	Maszyny budowlane	189,8
Rury ciągnione	193,5	Kwas siarczany	133,3
Maszyny energetyczne	163,0	Soda kalc.	169,5
Turbiny parowe ponad 5 tys. kW	255,5	Nawozy fosforowe	205,0
Tokarki karuzelowe — ponad 1.600 mm Ø	320,0	Ropa	113,3
Maszyny rolnicze łącznie	146,1	Cement	128,7
Flugi traktorowe	239,4	Cegły	134,1
Brony traktorowe	105,0	Dachówki	126,2
Siewniki traktorowe	234,2	Meble	107,2
Kultywatory traktor.	364,0	Tkaniny wełniane	151,5
		„ bawełniane	112,4
		Buty skórzane	127,0
		Mięso (prod. brutto)	120,6
		Margaryna	117,1

W związku z tak wysokimi zadaniami postawionymi przed przemysłem w planie na r. 1953 ustawa o planie poleca w przedsiębiorstwach podległych Ministerstwu Hutnictwa i Górnictwa m. in. pełniej wykorzystywać istniejące moce produkcyjne, zwiększyć mechanizację szczególnie prac pod ziemią, podnieść produkcję metali kolorowych z rud krajowych, unowocześnić istniejące i zbudować nowe kopalnie. W zakładach hutniczych zostaną zbudowane m. in. dwa nowe wielkie piece oraz wiele innych urządzeń produkcyjnych. W roku bieżącym przeznaczono na inwestycje w tej gałęzi przemysłu o 66% więcej środków finansowych niż w r. ub.

W zakładach przemysłu energetycznego należy zwiększyć zdolności produkcyjne przez budowę nowych i rozbudowę istniejących kotłów i innych urządzeń wytwórczych. Poza tym oddane zostaną do użytku w rb. nowe zakłady wytwórcze. We wszystkich zakładach należy lepiej wykorzystywać istniejące moce produkcyjne, skrócić czas remontów kotłów, turbin, generatorów i transformatorów.

W zakładach podległych Ministerstwu Przemysłu Maszynowego należy wykorzystać wszelkie możliwości zwiększenia produkcji niezbędnych dla gospodarki maszyn i urządzeń, jak np. kotłów parowych, wielkich turbin, ciężkich wiertarek i frezarek, urządzeń dla przemysłu chemicznego itd. Należy również opracować projekt seryjnej produkcji lokomotyw i wagonów. W celu pełniejszego zmechanizowania prac w rolnictwie przemysł budowy maszyn winien w r. 1953 wyprodukować znacznie więcej maszyn rolniczych.

Opierając się na doświadczeniach przodującej techniki radzieckiej należy zaprojektować i zbudować m. in. kombajny traktorowe, kombajny do zbioru buraków, kartofli i inne najnowocześniejsze maszyny. Należy również znacznie zwiększyć produkcję części wymienionych do traktorów i kombajnów.

Przy produkcji silników elektrycznych, wielkich transformatorów, turbogeneratorów itp. należy zwrócić szczególną uwagę na jak najoszczędniejsze zużycie surowców deficytowych, przede wszystkim miedzi. W przemyśle precyzyjnym i optycznym należy zmechanizować i zautomatyzować procesy produkcyjne. Poza tym należy zwiększyć asortyment i jakość produkowanych instrumentów chirurgicznych.

W zakładach przemysłu chemicznego należy zwiększyć przede wszystkim produkcję kwasu siarkowego, sody kalcyonowanej, nawozów fosforowych, paliw sztucznych (szczególnie do motorów Diesla). W produkcji kwasu siarkowego należy wykorzystać krajową bazę surowcową, zbudować nowe i rozbudować istniejące zakłady. Należy również podnieść produkcję sztucznego jedwabiu. W zakładach wytwórczych przemysłu ceramicznego i szkła należy produkować więcej rodzajów elementów dla budownictwa oraz jeszcze bardziej uwzględnić życzenia odbiorców odnośnie estetyki wyglądu i jakości produkowanych wyrobów.

Zakłady podległe Ministerstwu Przemysłu Lekkiego zwiększą w r. 1953 przede wszystkim produkcję towarów powszechnego użytku. Jednocześnie polepszy się jakość i zwiększy asortyment produktów. Zwiększy się paza tym prawie 4-krotnie produkcja perlonu. W IV kw. r. 1953 zostaną oddane do użytku nowe moce produkcyjne w zakładach przemysłu bawełnianego.

W przemyśle spożywczym największy nacisk położono na zwiększenie asortymentu i polepszenie jakości produktów. Zbudowane zostaną i oddane do użytku w r. 1953 nowe chłodnie, rafinerie oleju, zakłady przemysłu tłuszczowego. Przez natychmiastowe włączenie do produkcji nowobudowanych statków rybackich (trawlerów) oraz przez wzmocnienie akcji szkoleniowej, zwiększą się kadry rybaków pełnomorskich ok. 1,5-krotnie. Należy również polepszyć jakość wyrobów tytoniowych przez dodanie wysokogatunkowych tytoni importowanych.

Narodowy Plan Gospodarczy NRD na r. 1953 stawia również przed rolnictwem wysokie zadania. Na bazie nowoczesnej techniki realizowane będzie w roku bieżącym przekształcanie indywidualnej drobnotowarowej produkcji rolnej na znacznie wydajniejszą, nowoczesną gospodarkę zespołową. Na tej podstawie zwiększą się zarówno globalne zbiory jak i zbiory z ha. M. in. należy zwiększyć w porównaniu z r. 1952 przeciętnie zbiory z 1 ha. zbóż i roślin strączkowych do 103,7%, roślin oleistych — 156,9%, buraków cukrowych — 104,8%, ziemniaków — 113,6%, roślin paszowych (okopowe) — 119,0%.

Oznaczać to będzie wzrost globalnych zbiorów w porównaniu z r. ub.: zboża i roślin strączkowych do 102,5%, roślin oleistych — 160,4%, buraków cukrowych — 109,0%, ziemniaków — 116,9%, roślin paszowych (okopowych) — 132,8%, roślin włóknistych — 122,8% (w tym lnu — 132,7%) itd.

Równocześnie plan stawia przed rolnictwem zadanie zwiększenia pogłowia bydła i trzody. Wyniesie to w porównaniu z r. 1952 (w procentach) jak następuje:

	w całym rolnictwie	w państwowych gospodarstwach rolnych (VEG)
bydło	111,1	120,8
w tym: krowy	113,8	144,1
trzoda chlewna	107,5	183,2
w tym: prosiaki	116,2	220,0
owce	122,6	109,3
w tym: matki (ponad 1 r.)	116,2	114,1

W związku z tym planuje się znaczny wzrost produktów zwierzęcych m. in. mleka (3,5% tłuszczu) — 113,4% w stosunku do r. ub. — mięsa (w wadze żywca, wliczając drób) — 130,6%, jaj — 124,3%, wełny — 110,3% itd.

W celu pełniejszej mechanizacji prac rolnych, a co za tym idzie uzyskania większej wydajności pracy Rząd przeznacza w r. 1953 o 98% więcej środków finansowych na rozwój stacji maszynowo-traktorowych (MAS), niż w r. 1952. Dzięki temu zwiększy się poważ-

nie w rb. w porównaniu z r. ub. park maszynowy w rolnictwie (w procentach):

traktory (w przeliczeniu na traktory o mocy 30 KM)	145,0
piugi traktorowe	135,2
kultywatory traktorowe	212,2
snopowiązałki traktorowe	147,5
młockarnie traktorowe	884,3
traktory plewiarki do ziemniaków	275,4
do buraków	228,6
samochody ciężarowe (w przeliczeniu na 3-tonowe)	189,8
przyczepy samochodowe i traktorowe	174,9

Poza tym podniesie się w porównaniu z r. ub. wydajność stacji maszynowo - traktorowych o 12% w przeliczeniu na 1 traktor 30 KM a całość prac wykonywanych przy pomocy traktorów zwiększy się o 52%.

Kierownicy ośrodków MAS zobowiązani są do przestrzegania pełnego wykorzystania sprzętu. Dzięki temu, dzięki poprawie organizacji pracy należy osiągnąć w rb. przeciętną 235 ha średniej orki na 1 traktor.

W majątkach państwowych ilość sprzętu technicznego wzrośnie w r. 1953 w stosunku do r. 1952 jak następuje (w procentach):

traktory (w przeliczeniu na 30-konne)	118,8
kultywatory traktorowe	117,9
młockarki	141,3
traktory plewiarki do ziemniaków	126,1
do buraków	121,5
samochody ciężarowe (w przeliczeniu na 3-tonowe)	264,8
przyczepy samochodowe i traktorowe	134,4

Z zadań postawionych w planie przed pozostałymi gałęziami gospodarki NRD należy wymienić, że m. in. zdolność produkcyjna przemysłu budowlanego wzrośnie w rb. w porównaniu z r. ub. do 116%, a koszty własne zmniejszą się o 7%. W dziedzinie transportu planuje się zwiększenie przewozów morskich do 1897 mln. tono-km, samochodowych do 1233 mln. tono-km oraz kolejowych do 22028 mln. tono-km; koleje przewiozą o 13,9% więcej towaru i 1,4% osób niż w roku ubiegłym. Podniesiona zostanie poza tym ładowność wagonów do 15,7 ton na wagon oraz skrócony czas przeciętnego przebiegu wagonu do 3,1 dnia. Zdolność wytwórcza kolejowych warsztatów reperacyjnych wzrośnie o 12%.

W zakresie handlu zagranicznego wymiana towarowa z zagranicą zwiększy się o 33% w stosunku do r. ub. W wewnątrz krajowym handlu detalicznym obrót towarowy wyniesie 28 mld. DM. W związku z tym w r. 1953 w porównaniu z r. 1952 wzrośnie pula towarów przeznaczonych na rynek wewnętrzny, m. in. (w procentach):

mięso i przetwory	116	buty skórzane	205
tłuszcz	113	meble	145
wyroby wełniane	160	rowery	208
„ bawełniane	133	motocykle	385
jaja	118	brykiety węglowe	122
ryby i przetwory	139		
mleko	128		
cukier	111		

W r. 1953 planowany jest znaczny wzrost wydajności pracy. W państwowych przedsiębiorstwach przemysłowych wzrost ten powinien wynieść 16% w stosunku do wydajności z r. 1952. Będzie to możliwe do osiągnięcia m. in. dzięki lepszej organizacji pracy pełniejszej mechanizacji robót ciężkich i pracochłonnych, dzięki zastosowaniu nowocześniejszych maszyn i urządzeń, itd. Gospodarka narodowa przyjmie w rb. 100 tys. nowych robotników do pracy, przy czym szczególnie zwiększy się udział kobiet (przynajmniej o 37%). Poza tym w zakładach społecznych szkolić się będzie 247 tys. młodzieży. Plan na r. 1953 przewiduje również zwiększenie płac pracowniczych. Wyniesie to w przemyśle ok. 107% płac z r. 1952, w tym płace w przemyśle hutniczym wzrosną o ok. 10%, w kopalnictwie węglowym — o ok. 7,3%, w innych kopalniach — o ok. 6,1%.

Równocześnie plan na r. 1953 kładzie silny nacisk na obniżkę kosztów własnych. Koszty własne w scentralizowanych państwowych zakładach przemysłowych mają być obniżone o 6%, w przedsiębiorstwach państwowych przemysłu budowlanego — o 7,6%, w państwowych gospodarstwach rolnych — o 8%.

Również ważnym zagadnieniem jest oszczędność surowca w produkcji. W przemyśle należy obniżyć normy zużycia stali i żeliwa o 3%, a metali kolorowych — o 5%; w budownictwie normy zużycia metali żelaznych należy obniżyć o 6%. Kolejne zobowiązane są obniżyć zeszłoroczne normy zużycia paliwa o 3%; a paliwa do motorów Diesel — o 4,5%.

Z wydawnictw gospodarczych

„PLANOWOJE CHOZIAJSTWO” — DRUGIE PÓŁROCZE 1952 R.

TEMATYKA opracowań zamieszczonych w polityczno-ekonomicznym czasopiśmie Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego ZSRR dwumiesięczniku „Planowoje Choziajstwo” w drugim półroczu ubiegłego roku związana była przede wszystkim z ukazaniem się nowej pracy J. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR” oraz z XIX Zjazdem KPZR.

W numerze 4 omawianego czasopisma m. in. wydrukowane zostały dyrektywy XIX Zjazdu KPZR w sprawie piętego 5-letniego planu rozwoju ZSRR na lata 1951 — 1955 oraz zamieszczono przedzjazdowy artykuł wstępny „XIX Zjazd wielkiej partii Lenina-Stalina”. Poza tym w numerze znalazły miejsce znane czytelnikom „Gospodarki Planowej” z zamieszczonych tłumaczeń artykuły: A. Danczenki i W. Nikonowa „Rezerwy przekroczenia planu w hutnictwie stali” oraz konsultacja M. Kozina „Bilanse materiałowe i ich rola w planowaniu gospodarki narodowej”.

Z zakresu tematyki związanej bezpośrednio z zagadnieniami planowania gospodarczego numer 4 omawianego dwumiesięcznika zawiera artykuł P. Kryłowa „Planowanie gospodarki narodowej w europejskich krajach demokracji ludowej”, w którym autor omawia rozwój socjalistycznego systemu jako podstawy systematycznego rozszerzania i wzmacniania roli planowania gospodarczego w tych krajach, podkreślając szczególnie rolę planowania gospodarczego dla rozwoju przemysłu.

„Wielkie znaczenie dla rozwoju gospodarki planowej w krajach demokracji ludowej — pisze m. in. autor — posiada szerokie wykorzystanie doświadczeń radzieckich w zakresie planowania. Kraje demokracji ludowej przechodzą drogę budownictwa socjalizmu, którą przeszedł Związek Radziecki. Zasadnicza zgodność ekonomicznych praw rozwoju krajów demokracji ludowej z prawami rozwoju Związku Radzieckiego w okresie przejściowym stanowi podstawę jak najszerszego stosowania radzieckich doświadczeń z zakresu planowania — oczywiście przy uwzględnieniu odrębności występujących w rozwoju każdego z państw demokracji ludowej.

W krajach demokracji ludowej stosuje się jednak nie tylko radzieckie doświadczenia z zakresu planowania z okresu przejściowego, lecz również metody planowania stosowane obecnie w Związku Radzieckim. Zapoznanie się z wieloletnim radzieckim doświadczeniem w zakresie planowania gospodarczego umożliwia krajom demokracji ludowej uniknięcie szeregu trudności, występujących w pierwszych latach tworzenia gospodarki planowej w Związku Radzieckim, a także przejście do najnowocześniejszych form organizacji i metod planowania”.

W toku swoich rozważań autor omawia poszczególne zagadnienia związane z planowaniem gospodarki narodowej w warunkach ekonomiki wielosektorowej, poświęcając więcej miejsca niektórym z węzłowych zagadnień (np. znaczenie normowania, znaczenie bilansów materiałowych) oraz przedstawiając historyczny rozwój organizacji i metod planowania gospodarczego w krajach demokracji ludowej.

Dzięki zwiększeniu produkcji, obniżce kosztów własnych itd. dochód narodowy będzie w r. 1953 stanowił 115% dochodu z r. 1952.

Budowanie ekonomicznych podstaw socjalizmu w NRD zobowiązuje każdego obywatela Niemiec, aby ze wszystkich sił dopomagał w pomyślnym wykonywaniu zadań Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1953.

J. A. G.

„Socjalistyczne planowanie — stwierdza jednak P. Kryłow — nie ogranicza się jedynie do opracowywania planów „Ułożenie planu jest dopiero początkiem planowania. Prawdziwe planowe kierownictwo rozwija się dopiero po ułożeniu planu, po sprawdzeniu go w terenie, w toku realizacji, w toku korygowania i precyzowania planu”¹⁾.

Ustawy o planach 5-letnich w krajach demokracji ludowej przewidują więc konieczność systematycznej kontroli wykonania planów państwowych.

Omówiwszy w dalszym ciągu artykułu zagadnienia związane z kontrolą realizacji planów gospodarczych w krajach demokracji ludowej, podział rocznych planów na plany kwartalne i inne zagadnienia, autor stwierdza: „Przed krajami demokracji ludowej stoją jeszcze wielkie zadania w zakresie dalszego rozwoju i usprawnienia planowania gospodarczego. Należy wykonać ogromną pracę celem usprawnienia planu pod względem włączenia do niego normatywów techniczno-ekonomicznych oraz objęcia nim zdolności produkcyjnych, w zakresie rozwoju systemu bilansów, ulepszenia planowania wydajności pracy i obniżki kosztów własnych a także w zakresie organizacji systematycznej kontroli realizacji planów państwowych.

Dalsze umocnienie gospodarki planowej, zapoznanie się i praktyczne zastosowanie wielkich doświadczeń ZSRR ułatwią osiągnięcie dalszych zwycięstw na drodze budownictwa socjalizmu w krajach demokracji ludowej”.

Poza artykułami bezpośrednio związanymi z teorią i praktyką planowania gospodarczego redakcja „Planowoje Choziajstwo” zamieszcza również artykuły o tematyce ogólnogospodarczej. Do takich artykułów zamieszczonych w numerze 4 należy artykuł P. Podszwalenko „Drogi wzmocnienia rozrachunku gospodarczego i kontroli finansowej w budownictwie”, w którym autor na przykładzie przedsiębiorstw budowlanych udowadnia, że w toku pomyślnej realizacji potężnego programu odbudowy i rozbudowy gospodarki narodowej ZSRR „szczególnie wielkie znaczenie posiada umocnienie rozrachunku gospodarczego we wszystkich ogniwach... jako metody planowej organizacji..., zapewniającej maksymalną oszczędność w zakresie wszelkiego rodzaju kosztów, mobilizację rezerw wewnętrznych oraz największy efekt gospodarczy”.

Znaczenie rozrachunku gospodarczego i kontroli finansowej w budownictwie wzrośnie jeszcze bardziej w piątej 5-latkę radzieckiej. Projekt 5-letniego planu przewiduje zwiększenie globalnej sumy inwestycji państwowych o ok. 90%, przy czym środki państwowe przyznane na te inwestycje zwiększono w porównaniu z czwartą 5-latką jedynie o ok. 60%. Pozostałe 30% powinny być pokryte w drodze odpowiedniego obniżenia kosztów własnych budownictwa, w drodze podniesienia wydajności pracy, obniżenia kosztów ogólnych, obniżenia cen materiałów budowlanych i sprzętu. Stworzenie bodźców zwiększenia wydajności pracy, wszechstronnej oszczędności materiałów i obniżanie poziomu kosztów jest właśnie zadaniem rozrachunku gospodarczego.

¹⁾ J. W. Stalin — Dzieła t. XII, str. 346, „Książka i Wiedza”, 1951 r.

Jako podstawowe warunki wszechstronnej i pełnej realizacji zasad rozrachunku gospodarczego w budownictwie autor wylicza:

1) terminowe dostarczanie budowom i organizacjom wykonawczym projektów technicznych, kosztorysów i zatwierdzonych skoordynowanych z tymi dokumentami inwestycyjnych planów oddawania budowanych obiektów do użytku;

2) posiadanie planów techniczno-przemysłowo-finansowych regulujących techniczną, produkcyjną (budowlaną) i finansową działalność budownictwa;

3) ściśle przestrzeganie dyscypliny umów zawartych między zleceniodawcami i wykonawcami, zleceniodawcami i dostawcami sprzętu, organizacjami wykonawczymi i budowami — z jednej strony, a dostawcami materiałów — z drugiej strony;

4) prawidłową ewidencję wyników działalności organizacji wykonawczych i budow, stosowanie systemu premiowania pracowników, który by przyczyniał się do wykonania ilościowych i jakościowych wskaźników planu, organizację systemu finansowania i kontroli finansowej, która by przyczyniała się do wprowadzenia i wzmocnienia rozrachunku gospodarczego stymulującego wykonanie zadań ilościowych oraz stałą obniżkę kosztów budowy.

Wszystkie wyliczone elementy odgrywają doniosłą rolę we wzmocnieniu rozrachunku gospodarczego. Te elementy — projektowanie i kosztorysowanie, zawieranie i dotrzymywanie umów wykonawczych, opłacanie rachunków wystawianych na podstawie protokołów odbioru wykonywanych robót, rentowność, kontrolę bankową — omawia autor szerzej w dalszym toku swojego artykułu.

„Wprowadzenie rozrachunku gospodarczego — pisał m. in. P. Podziwiałenko — jest równoznaczne z codzienną walką... o lepsze wykorzystanie własnych środków obrotowych, o wzrost rentowności.

System otrzymywania środków pieniężnych za wykonane roboty w miarę wykonywania planów — zgodnie z cenami uwzględnionymi w kosztorysie i w granicach kosztorysu — zobowiązuje wykonawcę organizację budowlaną do stałej troski o oszczędne wydatkowanie środków, obniżanie kosztów ogólnych i administracyjno-gospodarczych, przyspieszanie tempa budowy, oszczędność materiałów, lepsze wykorzystanie maszyn budowlanych i środków transportu“.

Stosunkowo najwięcej miejsca poświęca autor zagadnieniu kontroli bankowej, nie pomijając przy tym znaczenia sezonowych, krótkoterminowych kredytów. Kredyty te przydzielane są pod warunkiem posiadania przez organizację wykonawczą niezbędnego zaopatrzenia materiałowego, które by zapewniało terminowe i dokładne wykonanie umowy i było narzędziem walki o zachowanie własnych środków obrotowych w wykonawczych organizacjach budowlanych. „Realizując rachunki za wykonane roboty budowlane i montażowe, za dostawy sprzętu i materiałów, udzielając kredytów wykonawczym organizacjom budowlanym, banki finansujące śledzą tok realizacji programu budownictwa i prawidłowość wykorzystania środków inwestycyjnych i środków obrotowych.

W celu wykonania tych zadań banki finansujące mogą w razie potrzeby — po stwierdzeniu faktów niegospodarności i marnotrawstwa — stosować sankcje finansowe i kredytowe“.

Stosunkowo dużo uwagi autor poświęca również omówieniu wskaźnika obniżenia kosztów budowy jako jednego z ważniejszych syntetycznych wskaźników działalności organizacji budowlanych.

Znaczenie poszczególnych zagadnień — np. opracowania i zatwierdzania zadań projektowych przed włączeniem budowy do planu inwestycyjnego, likwidacja opóźnień w sporządzaniu projektów i kosztorysów, terminowe zawieranie i przestrzeganie umów — podkreśla autor przytoczeniem konkretnych przykładów i niedociągnięć, wypuklając jeszcze to znaczenie stwierdzeniem, że „niedociągnięcia w pracy budow pociągają

za sobą brak dokładnych zadań technicznych i finansowych w planach organizacji robót i planach techniczno-przemysłowo-finansowych znacznej ilości wykonawczych organizacji budowlanych, na co również autor przytacza konkretne przykłady.

Wziętymi z praktyki przedsiębiorstw budowlanych przykładami autor dokumentuje również inne swoje wnioski, np. co do konieczności likwidacji zbyt częstych zmian w rocznych i kwartalnych planach finansowych budow, co do konieczności wprowadzenia rozrachunku gospodarczego na poszczególne odcinki budow podległe wykonawcy robót, względnie kierownikowi odcinka — itp.

„Najbliższe zadanie polega na... stworzeniu na wszystkich budowach i we wszystkich wykonawczych organizacjach budowlanych warunków sprzyjających wprowadzeniu rozrachunku gospodarczego.

Poważne znaczenie dla wzmocnienia rozrachunku gospodarczego w budownictwie i kontroli poprzez pieniądze przebiegu wykonania planów i obniżeniu kosztów własnych mają stosowane w chwili obecnej środki zmierzające do poprawy na odcinku działalności projektowo-kosztorysowej.

Nowa instrukcja z r. 1952 o sporządzaniu projektów i kosztorysów w budownictwie przemysłowym i mieszkaniowym przewiduje znaczne zredukowanie ilości dokumentacji, co umożliwiłoby przyspieszenie sporządzania projektów i kosztorysów oraz terminowe zaopatrywanie budow w niezbędną dokumentację“.

Autor m. in. zwraca uwagę, że często planowane koszty robót budowlanych i montażowych identyfikuje się z wartością kosztorysową obliczoną na podstawie norm jednostkowych. „Jest to niesłuszne. Wartość robót obliczona na podstawie wykazów norm jednostkowych jest ceną zbytu wykonanych robót budowlanych i montażowych. Wartość robót ustalona na podstawie planu techniczno-przemysłowo-finansowego i kalkulacji planowych stanowi planowane koszty własne organizacji budowlanej“.

Omówiwszy z kolei zagadnienie kalkulacji, autor stwierdza, że „uporządkowanie zagadnienia kosztorysów będzie stanowiło zasadniczy warunek umocnienia rozrachunku gospodarczego i wzmocnienia kontroli finansowej w budownictwie“, podkreślając jednakże potrzebę rozwiązania szeregu zagadnień do tego dojrzałych, jak np. konieczność ustalenia, że plany inwestycyjne może zmieniać jedynie organ zatwierdzający stosy tytułów, że należy zwiększyć stosowanie zasad rozrachunku gospodarczego na budowach wykonywanych systemem gospodarczym, że trzeba różnicować wysokość kosztów ogólnych dla poszczególnych budow w granicach planowanej akumulacji i in.

po szczegółowym omówieniu poszczególnych zagadnień autor stwierdza również, że „praktyczne stosowanie rozrachunku gospodarczego... wymaga usprawnienia kontroli ze strony ministerstw-zleceniodawców i ministerstw-wykonawców, jak również kontroli bankowej z wykonania przez obie strony warunków umów, ze stosowania przewidzianej prawem odpowiedzialności materialnej za niewykonanie umów, z gospodarczej i finansowej działalności zleceniodawców i wykonawców“.

Poza omówionymi wyżej pozycjami w numerze 4 czasopisma „Planowie Choziajstwo“ zamieszczony został artykuł J. Kołomasowa omawiający „Znaczenie Wołgo-Dońskiego Kanału im. W. I. Lenina dla gospodarki narodowej“ oraz recenzje A. Sokołowa z książki P. I. Pitajewa „Planowanie gospodarcze w powiatach“.

W numerze 5 omawianego czasopisma — z wyjątkiem recenzji G. Kreptowa z pracy zbiorowej (zbiór artykułów) „Przodujące doświadczenia z zakresu oszczędzania stali“ — wszystkie zamieszczone materiały nawiązują do pracy J. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“ oraz dyrektyw XIX Zjazdu KPZR. Po zamieszczonym na początku numeru tekście mowy J. Stalina na XIX Zjeździe KPZR następu-

je obszerny redakcyjny artykuł wstępny „Wielka stalinowska nauka o prawach rozwoju ekonomiki socjalistycznej” omawiający na bazie nowowydanej pracy J. Stalina głęboką stalinowską analizę praw rozwoju ekonomiki socjalistycznej i podkreślający wielkość wkładu Stalina w marksistowsko-leninowską naukę ekonomiczną i marksistowsko-leninowską teorię w ogóle.

Następny z kolei artykuł czołowy „Historyczne decyzje XIX Zjazdu KPZR” stanowi podsumowanie obrad XIX Zjazdu KPZR, Zjazdu, który „jasnym światłem teorii marksizmu-leninizmu oświecił dalsze drogi do nowych, jeszcze większych osiągnięć budownictwa komunizmu w ZSRR i dalszego szerokiego mocnego zwarcia sił demokratycznych w walce o obronę pokoju na całym świecie”.

Uzupełnieniem i ilustracją też zawartych w artykułach poprzednich są trzy następne artykuły zamieszczone w 5 numerze omawianego dwumiesięcznika, z których pierwszy G. Pierowa „Nauka towarzysza Stalina o podstawowych warunkach przygotowania przejścia do komunizmu” omawia „wielką stalinowską naukę o wstępnych podstawowych przesłankach umożliwiających przejście od socjalizmu do komunizmu, która daje narodowi radzieckiemu jasny i wszechstronny program budownictwa komunizmu w ZSRR, wypowiada wszystkich ludzi pracy Związku Radzieckiego do dalszej walki o zwycięstwo komunizmu”. Autor podkreśla również wielkie międzynarodowe znaczenie tej nauki stalinowskiej.

Dalszy artykuł G. Sorokina „Przemysł socjalistyczny w piątej pięciolatce” wychodzi z założenia, że „przemysł radziecki rozwija się zgodnie z zasadami podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu, zapewniając tym samym nieprzerwany wzrost i unowocześnianie produkcji socjalistycznej na bazie najwyższej techniki w celu jak najpełniejszego zaspokojenia stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb społeczeństwa”.

G. Sorokin m. in. pisze: „Przy porównaniu tempa wzrostu przemysłu w czwartej i piątej pięciolatce należy mieć na względzie dwie sprawy. Po pierwsze — w czwartej pięciolatce — szczególnie w pierwszych jej latach chodziło o odbudowę przemysłu, a przecież wzrost produkcji w wyniku odbudowy jest łatwiejszy aniżeli wzrost produkcji w wyniku nowych inwestycji, względnie rozbudowy istniejących przedsiębiorstw. Po drugie — w piątej pięciolatce stawia się zadanie poważnej poprawy jakości produkcji we wszystkich bez wyjątku gałęziach przemysłu. Wypełnienie tego zadania, chociaż wywiera wpływ na tempo wzrostu, przyniesie jednak ogromne oszczędności gospodarce narodowej i umożliwi lepsze pokrycie potrzeb kraju. Wreszcie — przy ocenie tempa wzrostu przemysłu nie należy zapominać także o tym, że w różnych okresach pod tym samym procentem wzrostu produkcji kryją się różne wielkości absolutne. W piątej pięciolatce każdy procent wzrostu produkcji oznacza prawie dwukrotnie wyższy absolutny przyrost produkcji aniżeli w czwartej pięciolatce”.

Omówiwszy cyfrowe dane wzrostu produkcji przemysłowej w poszczególnych gałęziach przemysłu, autor w innym miejscu pisze: „Państwowe plany rozwoju gospodarki narodowej ZSRR opracowywane są zgodnie z poznanymi obiektywnymi prawami socjalizmu. Towarzysz Stalin uczy, że planowanie gospodarki narodowej „może osiągnąć pozytywne wyniki tylko przy przestrzeganiu dwóch warunków: a) jeśli prawidłowo odzwierciedla ono wymogi prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej, b) jeśli ono jest zgodne we wszystkim z wymogami podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu”²⁾.

Poznanie i wykorzystanie przez partię komunistyczną i państwo radzieckie podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu i prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju gospodarki narodowej przekształca nasze narodowe plany gospodarcze w potężny środek rozwoju produkcji socjalistycznej”.

Końcowy rozdział artykułu G. Sorokina poświęcony jest przeciwstawieniu tempa rozwoju gospodarczego Związku Radzieckiego w porównaniu z tempem rozwoju wszystkich krajów kapitalistycznych. „W r. 1950 w porównaniu z r. 1929 produkcja przemysłowa ZSRR wzrosła 10,8-krotnie. W tym samym okresie produkcja przemysłowa Stanów Zjednoczonych wzrosła tylko o 82%, Anglii — o 57%, Włoch — o 18%, a produkcja przemysłowa Francji nie tylko nie wzrosła, lecz nawet w r. 1950 była nieco niższa od produkcji w r. 1929. W ciągu 35 lat istnienia Związku Radzieckiego produkcja przemysłowa wzrosła 39-krotnie. Podobny wzrost produkcji przemysłowej Anglia osiągała w ciągu 162 lat. Francja w ciągu ostatnich 90 lat powiększyła swoją produkcję przemysłową, jedynie 5,5-krotnie, a Stany Zjednoczone w ciągu ostatnich 35 lat — 2,6-krotnie...”

W Związku Radzieckim produkuje się obecnie więcej surowców i stali aniżeli w Anglii, Francji i Belgii wziętych razem, wydobywa się węgla i wytwarza energii elektrycznej więcej aniżeli w Anglii i Francji razem wziętych, wyrabia się tkanin bawełnianych i obuwia skózanego znacznie więcej aniżeli we Francji i Anglii łącznie. W Związku Radzieckim produkuje się cukru buraczanego znacznie więcej aniżeli w Stanach Zjednoczonych, Francji i Anglii łącznie”.

W końcowej części artykułu G. Sorokin nawiązuje również do pomocy udzielanej przez Związek Radziecki krajom demokracji ludowej. „Dostawy maszyn i urządzeń z ZSRR do krajów demokracji ludowej w ostatnich trzech latach wzrosły 10-krotnie. Związek Radziecki dostarcza tym krajom najnowocześniejsze urządzenia, okazuje im najlepszą, możliwą i najtańszą pomocą techniczną, bezinteresownie przekazuje patenty, licencje i procesy technologiczne. Przemysł radziecki stał się siłą o światowym znaczeniu i w swoim dalszym rozwoju. Zabezpieczając budownictwo komunizmu w Związku Radzieckim oraz wzrost jego gospodarczej i wojskowej potęgi, siła ta może również okazywać pomoc krajom demokracji ludowej w ich walce o socjalizm”.

Wreszcie jako trzeci następuje artykuł S. Demidowa „Nowy wzmógłony rozwój rolnictwa w piątej pięciolatce”, w którym autor, również wychodząc z podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu, omawia rolę rolnictwa w pokrywaniu rosnących potrzeb społeczeństwa radzieckiego. Rolnictwo zaopatruje bowiem społeczeństwo w potrzebne produkty rolne i hodowlane oraz przemysł lekki i spożywczy w surowce pochodzenia rolniczego.

„Wypełnienie zadań piątego planu 5-letniego w zakresie dalszego wzrostu produkcji brutto i produkcji towarowej rolnictwa stanowić będzie wielki krok naprzód na drodze powstania obfitości środków spożycia w ZSRR koniecznego do przejścia od socjalizmu do komunizmu”.

S. Demidow zwraca uwagę na fakt, że w dyrektywach XIX Zjazdu KPZR w sprawie piątego planu 5-letniego znaczną uwagę poświęcono podstawowym wskaźnikom wzrostu plonów i wzrostu hodowli w poszczególnych strefach kraju, które to zagadnienia mają zasadnicze znaczenie dla dalszego rozwoju i usprawnienia planowania w rolnictwie. Opracowanie perspektywicznych planów rozwoju rolnictwa w odniesieniu do poszczególnych stref kraju umożliwi wykorzystanie znacznych ukrytych rezerw.

Wiele szczególnej uwagi autor poświęca m. in. również sprawom związanym z dalszą rozbudową systemów nawadniających i melioracyjnych, sprawom nowej agrotechniki, sprawom dalszego rozwoju mechanizacji pracy w rolnictwie i in.

Sumując swoje rozważania S. Demidow pisze: „Towarzysz Stalin w swojej pracy „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR” w liczbie programowych wskazań odnoszących się do podstawowych wstępnych warunków przejścia do komunizmu postawił zadanie „w drodze stopniowych przejść realizowanych z korzyścią dla kółchozów, a więc i dla całego społeczeństwa, podnieść własność kółchozową do poziomu własności ogólnonarodowej, a cyrkulację towarów zastąpić, również w drodze stopniowych przejść, systemem wymiany produktów”³⁾.

²⁾ J. W. S t a l i n „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR”, str. 45, wyd. „Książka i Wiedza”, 1952 r.

³⁾ Jak wyżej str. 73.

Towarzysz Stalin wykazał, że stosowany obecnie system „opłaty towarowej” produkcji kolchozów produkujących bawełnę, len czy buraki stanowi załączek wymiany produktów i że zadanie polega na tym, aby początki wymiany produktów organizować we wszystkich gałęziach rolnictwa i rozwinąć ją w szeroki system wymiany produktów. Wskazania te mają wielkie znaczenie dla dalszego usprawnienia planowania i organizacji produkcji w socjalistycznym rolnictwie, dla osiągnięcia nowych sukcesów w pracy kolchozów i stacji maszynowo-traktorowych, dla przygotowania warunków przejścia społeczeństwa radzieckiego do komunizmu“.

Pozostały — niewymieniony do tej pory artykuł zamieszczony w numerze 5 : L. Bolszakowa i W. Mordenkova „Zaostrzenie walki o rynki w obozie kapitalistycznym“ stanowi również nawiązanie do poszczególnych tez pracy J. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“ i dyrektyw XIX Zjazdu KZPR. Na podstawie konkretnego materiału cyfrowego autorzy analizują zacieklą walkę państw kapitalistycznych o rynki, przeciwstawiając tej walce — w zakończeniu artykułu — przyjacielskie stosunki, oparte o zasadę równości i wzajemnych korzyści, panujące między ZSRR i krajami demokracji ludowej.

K.

Podaje się do wiadomości prenumeratorów, że począwszy od dnia 16 lutego br. prenumeratę należy zamawiać tylko w placówce pocztowej właściwego rejonu doręczeń, na terenie którego zamieszkuje prenumerator - odbiorca. Powyższe nie dotyczy prenumeraty zbiorowej, którą nadal należy zamawiać u kolporterów zakładowych.

GOSPODARKA PLANOWA — MIESIĘCZNIK PKPG. Redaguje: Kolegium Redakcyjne.

Wydawca: Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, Przedsiębiorstwo Państwowe, Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 7-35-45. Adres Redakcji: Warszawa, Pl. Trzech Krzyży 5 bl 4 pok. 71, tel. 850-74. Godziny przyjęć 9 — 11.

Zamówienia i wpłaty na prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy pocztowe oraz listonosze.

Prenumerata wraz z przesyłką pocztową wynosi: kwartalnie 27.— zł; półrocznie 54.— zł; rocznie 108.— zł.

Cena numeru pojedynczego 9.— zł.

Zamówienie CP1—P/C—71/53 z dnia 2.II.1953 r. podpisano do druku 19.II.1953 r., druk ukończ. 27.II.1953 r. nakład 7.146 egz., papier druk. sat. kl. V/A0/60 gr., ark. wyd. 12.

Zam. 569/C Zakłady Graficzne „Dom Słowa Polskiego“ w Warszawie, 4-B-12143

je swoim prezydium, b) uchwalanie przez wojewódzkie rady narodowe zbiorczych i jednostkowych budżetów wojewódzkich, c) rozpatrywanie budżetów terenowych przez wydziały finansowe prezydiów rad narodowych wyższego stopnia pod względem zgodności budżetu z przepisami prawa, założeniami Narodowego Planu Gospodarczego oraz z kwotami dochodów i wydatków ustalonymi w budżecie zbiorczym oraz d) uchwalanie przez rady narodowe budżetów dodatkowych w granicach ponadplanowych dochodów uzyskanych dzięki gospodarności i inicjatywie tych rad. Przy wykonywaniu budżetu państwa—według dekretu—należy kierować się następującymi zasadami: 1) pełnego i terminowego wykonywania zadań Narodowego Planu Gospodarczego, 2) pełnego i terminowego regulowania wszystkich dochodów, 3) dokonywania wydatków tylko w miarę realizacji odpowiadających im zadań oraz w sposób najbardziej gospodarczy. Nad wykonaniem budżetu państwa czuwa Rada Ministrów. Budżet centralny wykonuje Minister Finansów, który też nadzoruje wykonywanie budżetów terenowych, natomiast prezydium rad narodowych czuwa nad wykonywaniem budżetów terenowych niższego stopnia. Kasowe wykonywanie budżetu centralnego i budżetów terenowych należy do Narodowego Banku Polskiego. Tak budżet centralny, jak i terenowe wykonywane są na podstawie kwartalnych planów wykonywania budżetu. Wydatki nie przewidziane w budżecie państwa pokrywane będą z rezerwy budżetu centralnego na podstawie uchwał Prezydium Rządu. Dekret określa poza tym tryb sporządzania sprawozdań z wykonania budżetu państwa, przy czym w ostatnim etapie prac sprawozdawczych Minister Finansów przedkłada Radzie Ministrów sprawozdanie z wykonania budżetu za okres budżetowy. Z kolei Rada Ministrów uchwała sprawozdanie — po rozpatrzeniu uwag Ministra Kontroli Państwowej — a następnie przedstawia je Sejmowi. Dekret wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1953 r.

22.12.1952 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie aktualizowania paszportów techniczno - produkcyjnych przedsiębiorstw przemysłu państwowego.

W celu ujednolicenia sposobu aktualizowania danych zawartych w techniczno-produkcyjnych paszportach przedsiębiorstw przemysłu państwowego, zarządzenie poleca aktualizowanie i uzupełnianie paszportów techniczno-produkcyjnych przez przedsiębiorstwa (zakłady przemysłowe), na które nałożono obowiązek sporządzania tych paszportów Zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dn. 28 marca 1951 r. Okres aktualizacji paszportów przewidziany jest zarządzeniem od dn. 1 stycznia do dn. 31 marca br. Poza tym zarządzenie wylicza dane podlegające aktualizacji. Kontrolę wykonania poruczone Wydziałowi Paszportyzacji przy Gabinetie Przewodniczącego PKPG. Zarządzenie powyższe obowiązuje od dn. 1 stycznia 1953 r.

24.12.1952 r. Dekret o przewozie przesyłek i osób kolejami.

Dekret określa zasady wykonywania państwowego planu przewozów oraz obowiązki, prawa i odpowiedzialność kolei wykonującej przewozy, jak również prawa, obowiązki i odpowiedzialność korzystających z usług kolei (klientów). Przepisy dekretu dotyczą regulacji przewozów przesyłek i osób na liniach kolejowych użytku publicznego, nie mają zastosowania natomiast do przewozów wojskowych i pocztowych. Podstawowym obowiązkiem kolei — w myśl dekretu — jest wykonanie państwowego planu przewozów towarowych i osobowych. Tak kolej, jak i klienci obowiązani są do organizowania przewozów planowych przy najmniejszym zużyciu materialnych środków przewozowych i przy należytym zapewnieniu bezpieczeństwa i higieny przewozu przesyłek i osób. Dekret obejmuje 6 części, z których pierwsza mówi o planowaniu przewozów — przyjmując zasadniczy podział na dwie kategorie: 1) o znaczeniu ogólnopaństwowym, planowane w trybie scentralizowanym i 2) o znaczeniu lokalnym. W części drugiej omawiane są sprawy dotyczące przewozu przesyłek towarowych, jak np. zakres i przedmiot przewozu, forma i warunki wykonania i zmiana umowy przewozu. Część trzecia reguluje tryb przewozu osób, przesyłek bagażowych i ekspresowych. Następnie w dziale czwartym znajdują się przepisy dotyczące wykonania czynności spedycyjnych i innych. Część piąta obejmuje zabezpieczenie i wreszcie szósta — odpowiedzialność, reklamacje, arbitraż, powództwa i inne. Dekret wchodzi w życie z dniem 1 marca 1953 r.

W. S. P.
w
Gdańsku

C-III-555



Cena egz. 9 zł